



GULÁCSY  
✦ IRÉN ✦

# JEZABEL

REGÉNY



SINGER ÉS WOLFNER  
✦ IRODALMI-INTÉZET ✦

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

GULÁCSY IRÉN  
JEZABEL

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



G U L Á C S Y I R É N

# JEZABEL

TÖRTÉNELMI REGÉNY

OSZK  
Országos Széchényi Könyvtár

HARMADIK KÖTET

ÚJ IDŐK IRODALMI INTÉZET RT.  
(SINGER ÉS WOLFNER)  
KIADÁSA, BUDAPEST

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

## LVI.

1385 Karácsony havának 31.-ik napján, vasárnap reggel kilenc órakor, az ősi Fejérvár koronázásra készült. Látott már királyavatási ünnepélyt. De ilyet, mint ez a mostani, soha.

A jámbor atyafiak tágra meregették a szemüket. Hol maradt a különböző küldöttségek jövés-menése?

Csodálatos!

Hol a sok csillogó papi ornátus?

Nem hogy sok, úgyszólván semmi sem mutatkozott mindezekből. A nagy eseményt meghirdető heroldok helyett — közvetlenül — mintha csak egy bandányi félelmes martalóc csapott volna be a szent falak közé. Ez mind hosszú, kétélű szablyákkal, törökkel s nehéz lándzsákkal száguldott; mind íjj, nyíl, puzdra, buzogány és lobogós kopja terhével csörömpölt s lesett mindenfelé, mint a csapdát gyanító vad. A lovasok szétpezsegték, becsaptak minden főútmelléki utcába és ágaskodtak kinek-kinek a szeme közé, ábrázatát fűrészelték, mintha vérbűnben vallatnák.

Miért?

S ez mi?

Hol az aranyak? Hermelin, a bíbor? Hol a tollbokréták a lovak fejéről? Ékkövek, a szörmék? S a

finom palotásasszonyok, az ő gyönyörködtető, nagy öltözeteikben?

Mindezekből semmi. Legfeljebb annyi különbség volt a beruccanók közt, hogy némelye magyar mód szerint hármassal pelliciumot viselt, mások pedig, idegen példára, egyéb burkolatot. De ez valamennyi állától sarkáig fegyverben meredett — és legfőként a rég emlegetett s annyit áhítozni hallott új király, Károly.

Ő keltette Fehérvárban a legnagyobb meglepetést.

— Ez?

Pikkelyes páncélümög... vasmell. Pajzs, fel- és alszár védő. Ércből való volt rajta minden. Jó még, hogy a sisakrostélyát feltolta. Bár a nép azzal sem sokat nyert.

Huss!

Már tova is szöktetett a jövődöbelije a dárdaerdő közt. Úgy vadult végig a menet a nagy utcán, hogy a megriadt báméskodók ész nélkül ugráltak be a kapuk öblébe, palánk védelmébe, ki hova tudott és csapkodtak aztán magukról a rútságot, amit a patkó felvert. Párolgó szemmel álmélkodtak a tovarugaszkodó lovas után.

— Ez?

Sokan el sem hitték.

— Ez?

— Rőt.

— Rőt szakálla kelljen egy királynak lenni!

Bár magyar nevelés volt az uralkodó-jelölt, erre felé azonban nem forgolódott s így az atyafiak nem ismerték. És az itteniek sehogysem értették Buda veszett gusztusát.

— Hiszen ez csak valami idétlenül elhullajtott kis vakarcs?

— Noha jól körül foglalta magát! Nem láttátok?

— csóválta a fejét egy tisztos gyertyamártó és lenezőleg köpött.

— Ilyennek volna olyan világraszóló híre, hogy így meg így... vitézül, férfiúként, ennek a férfinem-

zetnek vállán trónolni s onnan majd rendet teremteni fog... Beszéljenek!

Nem, nem hitte. Semmi uralomravalót nem vett észre ezen a singnyi kurta fattyún. Más hazabeli lakosok viszont határozottan állítják. Hát akkor mi... s hogyan?

Zavar volt. Az örvendezőknek elromlott a kedvük. A vidék... Az utca... Elgondolkozott. Nagyon.

Főképp az nem tetszett, hogy a mindenféle szegődött napolyi számszeresek, horvát s csak itt-ott magyar katonák, alig még hogy letették a lovak jegyét az útra, mármeg újabb harci csodák kerültek elő.

— Ezt úgy hívják, hogy ostromgép! Ostromgép: avagy machina — csillogtatta volna tudományát egy italián csatákban forgott hadfi, de senki sem méltányolta. A soron következő, bámulatos szerszámokat rőkölte minden szem.

— Ehol az ingéniák! Ezek meg a nemrég divatbajött tűzokádó sárkányok! — emelt a hangján a hadfi. — Csak valami poroskából gerjesztenek ordító tüzet s azt köpködik, roppant fénylések és bumahányások közt!

— Falconusok! Álgyúk — magyarázta egy más csoportban egy másik tudós.

A békés emberkéek elhülve nézték.

— Sohasem hallottuk.

Most pedig ugyancsak lehetett hallani. Mert kérektalpakra voltak láncolva az ebadta halált okozó eszközök s olyan agyarázkódtató remegéssel dübörögtek, hogy a nép, mely kibolondult a hagvománvos pénzszóratásra és egyéb őt megillető vígalmakra — de mindebből persze semmit sem kapott — szinte bele-süketült.

— Hát ez ide... minek?

— Mintha várat vítatnának!

Hült, egyre hült a vidék, az utca. Komolvodott. S gondolt némelveket s némely beszédek keletkeztek.

— Koronázáskor?

- Így kellessék ránk csattanni!
- Sem ördög . . . mifene, még országnagyok sem?
- No azok azért voltak.
- Hun? Mék?
- Hát ott elől. A vasakba.
- Vasba, vasba! De minek? A régiek nem szok-

ták.

A nép nagyon közeljárt a valóság eltalálásához:

— Félnék? Kitől! Mitől!

Némi kárpótláshoz csak azok jutottak, akiknek sikerült az első sorokba visszafurakodniok.

Egy hintó.

Ez az egyetlen, no ez igazán szép, magyarosan fejedelmi és méltó volt s a bentülők is.

Bíbor és hermelin.

Történetesen a leköszönt királynők . . .

— Ez már beszéd!

— Éljen!

Egy tímár, az kezdte. Maga sem tudta, hogy. Önkéntelenül. És önkéntelenül mások is csatlakoztak, ami réges rég nem történt. És akadtak, akik egyszerre emlékeztek, hogy lehetett akármi . . . sok-sok hiba, igaz . . . de ezek a nők legalább sohasem sajnálták el a szórakoztató, nagy látványosságokat a néptől.

Kár, hogy az egész élvezet alig néhány pillanatig tartott. Aztán már jött is egy Szerdahelyi Péter lovag és pogány szitkozódással csendet parancsolt.

— Hogy az a lánggal égő kénköves tüzes esső . . . ! Fogják be a szájukat kentek? Ha pediglen kitérítik, azt éltessétek akit való, nyű megegye helybe kenteket!

De rajta kívül másokat is nyugtalanítottak a szabálytalan hangok.

A fiatal Horváthy visszacsörömpölt egy hátramaradó és tüzetesen vitatkozó kis csoporthoz.

— Szöglaky hej! Szöglaky! Holmerre vagy uram! S dérlepte bajusza dühösen vonaglott.

— Ezért egrégus? Így ügyeli a rendet?

Fojtott hangon tette hozzá:

— Az bestyéket kell a népek most éltessék?

— Csak abba vélekedtünk — kezdte volna a megpirongatott úr, de a vadféle Horváthy Lászlót nem érdekelte a szóbeszéd matériája. Az ordas hidegben gőzkígyót lövelt az orra.

— Udvarmester ott tartózkodjék mindenkor a királynék mellett, különben nem történhetvén...

És az iménti rejtelmességgel sugta hozzá:

— No, még oly tetszést nyerünk, hogy titokban e tűzkínjára való nőstínyekhez húzol!

— Ezt uram távoztatjuk! Ez micsoda dolog? Nincs itt semmi nagyobb baj.

— A nép a tyúkkirályokat élteti.

— A nép a Szerdahelyi gondja!

— De a hintó meg kié? Kegyelmedé, disznószüvette! Az efféle járatokban minden hirtelen történetekre fel kell készülnünk.

Még azt is erősen lelkére kötötte Szöglakynak, vigyázzon, hogy a királynék ki ne tekintgessenek az ablakon és ha már... akkor pedig örvendetes látványt nyujtsanak.

— Világra mehetne a hír, hogy nemigen a saját akaratukból utazgatnak velünk... kirenézve is hogy micsoda zsidongás üthetne ki a párthívek közt, kegyelmed maga is azt jól elgondolhatja.

— Hú, az bizony nemjó lenne.

— Nohát! — csóválta meg sisakos fejét László s aztán már engesztelődöttebben, együtt, előre ugrattak. Legjobbkor.

A hintóablakon szét volt válva a függöny és a trónról leköszönt Mária leány éppen anyjára ölelkezett s nem a legbátrabban.

— Lássalással kegyelmed?

Szöglaky bűnbánólag lógatta a fejét.

— Ejnye... Hogy az énistenem... Ebtől fajzott...! Majd hát mindjárt, pajtás...! Ne haragudj. Csak erigy, erigy édes atyafim, nem leszen többet, ha mondom.

És benyitott mérgesen a kocsiba.

— Szívedjünk itt asszonyaim, szívedjünk, másmint rosszak történhetvén!

Hála a Teremtőnek, megkondult valahára a szent-istvánbeli öreg harang és ebből reményt meríthetett Szöglaky, hogy... majd csak... hamarosan megmegy minden és lerakhatja gondját.

Mások sem bánták volna ezt. A friss fordulatokat kedvelő Budáról kijöve, borzasztó ám az, ilyen felelősségekben lenni, az ósdi észjárású, külső nemzet közt! Palástolni, hogy ez itt most valóban nem a megszokott királyültetés, ez az ünnepély. Hozzá kinthált éjjel az idő, a sok vas és rézhistória nem ad egy csöppnyi enyhét... jó még ha valaki azt a kis égettort használta.

Kelleténél bővebben is megivott Szöglaky. Igazság szerint dupla porciót. De bárha némi zsongásokat és hintálásokat tapasztalt, a jövő miatt azért nem búst, sőt egyelőre az okos eszét dicsérte.

— Contra catarrhum, sume cantharrum...

Abból még, hogy királyt ültetünk, nem következik, hogy okvetlenül megbetegedjenek a hívek. Mert a templom dermesztő csak egyszer igazán ilyenkor!

Ott bizony füstölt a lehelet is és sokan szívből sajnálták az agg Kaplay Demeter prímást. Akármilyen kemény legény volt ezelőtt, a szél mostanában többször megérte s nem kis fáradságába kerülhet, végbevinni ezt a...

De csakhogy elkezdte!

Szöglaky nagyon megkönnyebbült. A királynők elé igazodva mindjárt el is indult, hogy a senescallusi bot vezérlete mellett, nekik a szentélyben kijelölt helyeiket megmutassa. Mert úgy kellett itt azt most felüntetni, mintha az egymást „kölsönös megértéssel” felváltó királyi személyek közt legmelegebb lenne a barátság... Már egymagába elég szépséghiba, hogy ilyen harci menetben kellett behozni Fejérvárra Károlyt. Hogy ettől eltekinteni az óvatosság miatt sehogyszem lehetett. Csak legalább a találgatásokra több okot

ne adjunk. Az udvarmesternek ezért a beérkezés percétől mindenütt az asszonyok előtt kellett lépdelnie, színleg mintegy díszvezetőül, az aztán megint senki orrára sem tartozik, hogy valójában miért.

De annyira ivottas mégsem volt Szöglaky, hogy félútban egyszer legalább vissza ne sandítson, megtekintendő, hogy nem siet-e túlságosan? Azok a bíborpalástot farkaló bábúk képesek-e vajjon az ő dali lép-teit követni?

Hát csendesen megfordult — és csendesen a világ is vele fordult. A világ, a templom s velük a szerencse kereke: ennek a korszaknyitó napnak minden dolga és következése.

Sehol a királynők!

A rémült ember szinte hanyattvágódott. Jaj!

Egy pillanatig még majdnem ki is józanult. De aztán csak megvívasztalódott, sőt a kapatos eszével még meg is örült.

Hála ég Urának... azért nem történt éppen végzetes hiba. Mert ahol bíborlanak, ni, a hermelines palástok! Felfedezte őket kissé oldalvást, az oldalhajó környékén.

Instált egy kis helyet, hogy rögtön a nők után nyomul, közben azonban a meghívottak úgy elöntötték a szent csarnokot, hogy a hátulról jövő taszigálás miatt többé azok sem engedhettek, akik készek lettek volna útat nyitni.

Az ár ellen törés lehetetlenné vált.

A póruljárt ember elszörnyedt.

Most mit és mit...!

Bár inkább egy zsák balha őrizetével lett volna megbízva!

Végül a beszszelt agyak áldott könnyenvevése aztán másodszor is kisegítette a gondból.

Nojszen nincs itt azért semmi égrengető... Mert ha oda nem juthat a királynékhoz valaki, akkor azok

sem szökhetnek ki onnan, a tilos, külső szabadságba. Kis lúgkészítés... Főmosás... Bizonnyal leszen. Fene Horváthyak ezt neki szó nélkül nem hagyják... ezt a baklövést... annyi szent! Csorba is az ünnep rendjén, hogy nem ott legelől fognak pompázni és tanuskodni a trónról lelépő királynők. De fő mégis csak az, hogy egyáltalán jelen legyenek.

Az ebadta személyeken különben semmi ártalmas szándék nem látszott. Elől a lemondott Mária király... gyámányánkkal éppen csak egy almási veres szárköfághoz igyekezett. Ahhoz a márványkoporsóhoz, melyben Nagy Lajos tetemei nyugodtak. És Szöglaky boros feje úgy ítélte, hogy ez érthető. Atyja volt Máriának a dicsőült, ama rossz-tündér asszonynak meg mégis csak az ura s tehát hadd vezekeljenek... ha már így fordult. Ő nem az az ember, aki az ilyesmit megakadályozza.

\*

Összevett Szöglaky - Könyvtár

A szentélyben közben haladt a Károly beléptével azonnal elkezdett szertartás. A két üresenmaradt trónszék láttára lett ugyan ott elől valami kis hőkölés, percnyi elmosódott, tűnő valami... a bennfentes urak ábrázata elfakult, de a beavatatlanok nem törődtek velük, minthogy a királynőkre vonatkozó előzetes szabályokat sem ismerték. Ők mindent a legjobb rendjén gondoltak, egyébként pedig olyan kimondhatatlanul fáztak, hogy már csak ezért is szorgalmazva lesték a koronázó igéket s megkönnyebbültek, mikor azokat valóban hallhatták.

Az agg primás kifele fordult.

— Akarjátok-e királyotoknak Károlyt?

Sürgősen igenlették.

De ahogy a kiáltás kidördült, úgy elhalóban, egyszerűen csak... mi ez?

Mind többen kezdtek fejet kapdosni.

Valahonnan oldalközépről...

S tájékozatlanságukban eleinte egymást fürkészték, míg aztán által megborzongva fedezték fel a valóságot.

Az oldalhajó irányából jött az a különös nesz. Az almási veres szárkőfág felől... Nagy Lajosnak dicsőségben enyésző teteme felől... A királynék felől.

Zokogás?

Igen. A dörgedelmes választ követő csendben, templomszerte, tisztán, világosan hallhatólag, az volt.

Az özvegy kezdette; az ötvenes éveit még mindig lehazudtolóan friss és varázslatos teremtés, de oly ragályosan... Nem csoda, hogy az árva lány pillanatok alatt velesodródott.

Már hogy igazán sírt-e Erzsébet, azt csak a lélekvizsgáló angyal tudta volna megmondani, mert zokogtában mind a két nő arccal előre borult és térdenállva, kezével fődte a szemét. De Máriának újabban erősen lefogyott arcocskája a rázkódásoktól többször felvetődött s ilyenkor láthatókká lettek lecsorgó könnyei, melyeknek őszinteségéhez semmi kétség nem fért. Erzsébet vállai különben szintén hevesen rázkódtak. Így ő általában hasonlóképp elkerülte a gyanút, noha a károlypártiak dühösen szorongatták is öklüket és esküdtek volna, hogy ez az egész csak mesterkedés, ügyes, átkozottul sikerült fogás.

Szöglaky semmiesetre sem tartozott a mélyenjáró elmék közé. Ő egyszerűen megijedt a bánat ez illetlenül erős zaján, mely éppenséggel nem lesz alkalmas a rovásán levők csökkentésére s melyért a bős megkár-páltatást most már semmiképpen el nem kerülheti.

Ijedelme csak akkor lett rémületté, mikor — felágaskodva — jobban megvizsgálta a kellemetlen hangok forrását.

Majdnem leszédült.

Az egymást átölelve tartó nők vállain nem ékeskedett többé hermelin, a bíbor. Nem. Az egyetértő részvételt és örvendeztető pompát hirdető díszpalástok ott heverték a koporsólépcsőn, a belőlük kihámlott két néember pedig... talpig a legmélyebb gyászban! De olyan egyszerű, olyan sívár volt az a fénytelen gyapjúzsákforma, hogy szinte már nyomorúságrói tanuskodott és hogy annál mélyebb gyászviseletet el sem lehetett volna képzelni.

— Hű, Istenuram, adta boszorkánya, mit ki nem eszelt...!

Megátkozta már Szöglaky azt a kis aqua vitaet és fogadta vacogó lélekkel, hitére, becsületére, itt, itt

az oltár előtt, hogy ... nem! Ez életben mától ... Soha, soha többé ... Csak ez egyszer szabaduljon a gonosztól! S ó, ó! Hogy bár hallatszanék valahára az a másodszori kérdés, hogy : akarjátok-e .. ?

Végre aztán hallatszott is. De a válasz egyöntetű szép egysége valahogy már megbomlott.

Voltak, akik a tehetetlenség sajgó gyűlöletével figyelték a két fennhangon síró nőt, míg az eset gyanutlan szemlélői úgy érezték, mintha villám csapott volna beléjük.

— Mi ... Mi ez?

Főképp a közeleső csoportokban, rémülés lett.

— Nagy Lajos árvái gyászba foglalták magukat?

— Esztendőkkel Lajos halála után?

— És rínak, év utolsó napján, Szilveszternek vidám vasárnapján, az új király koronázásakor?

Ez felette komorú és felette, felette meggondolkozató jelenség volt.

Sokan álmétkodva néztek össze. Fojtva kérdezték, fojtva is alig merték:

— Hát nem ők maguk hívták be Károlyt?

— S ... nem saajátszántukból ruházták reá a hatalmat?

A zavar gyűrűje terjedt és a második beleegyező válasz bizony jól megkésve, határozatlanul és megcsappanva jött, bár a bajt neszelő Kaplay Dömötör eléggé kitett magáért, ami a kérdés erejét illeti.

Az öreg úr pillantása, a nép felé kifordulva, valahogy épp Zámbó Miklóstra esett. Mások is nézték s mind többen látták ...

A nagy behemót ember egész testében remegett. Arca szederjes volt a vértódulástól.

Mindenki tudta, hogy kegyvesztetté tették volt a királynék. Régebben elég nyíltan el is állt mellőlük. Hát ha most mégis történik benne valami .. ?

Ettől az újabb kínos eseménytől megint újabbak, sőt a legharagosabb ellenpártiak közül is többen megrezdültek.

— Istennek vicéje, a lelkiösmeret.. ?

A bihari Toldy György mentette volna, ami menthető. Kitámogatta a templomból a rosszulléttel küzdő óriást. De ez sem használt többé. Amerre mármeg ez a siralmas menet elvonult, lábcoszogás, köhécselés, forgolódás lett. A figyelem megoszlott, nyomottá vált a hangulat és a harmadik kérdés után már percek, végehosszatlanoknak tűnő, kínos percek teltek s még mindig semmi és semmi... a szívszaggató zokogáson kívül. Nagy, nagynehezen, többféleképpen zavartan és szakadozottnan, végezetül aztán lett valami kis „igen”. Eldongott az „akarjuk”.

Hiába ocsudott fel a szentélybe szorított újkirályi udvar s fogott annál lármásabb vivátozásba. Időközben annyira feltűnő lett a késedelmeskedés és annyira bármely pillanatban eshető volt valami kavarodás, hogy Széchy Miklós, mint egy vén kakas repült neki s felintett a kórusnak, hogy rá, rá már ott! avval a királyavató zenével! Jöjjön a kántálás, akár mi, csak ez a veszedelmes feszültség szűnjék a lelkektől!

A karzaton észbe is kaptak s az ének felhangzott:

„Ime ez az, ki sokaknak estére

És feltámadására állíttatott

Izráelben, azon jegyül,

Kinek sokan ellene mondanak”.

De némelyek szinte már ebben a hagyományos dicső-énekben is valami titokzatos utalást véltek felfedezni és az orrfúvások, nyugtalan fészkelődések, terjedtek, erősödtek.

Zudar Péter vajda, aki régebben hasonlóképpen elpártolt a királynék mellől, Nagy Lajosnak azonban valamikor meghitt barátja volt, most egyszerre ellenállhatatlanul emlékezni kezdett egy ezüsthényű vadászmadárra, melyet hajdan a pár lépésnyire nyugvó, jó úrtól nyert és könnyek futották el a szemét.

— Itt a korona, amazoknál csak a lecsökkenés? — sugott titkon Jolsvay Leusták fülébe. — Mégis... Honnan a juss, kedvesem! Hogy kerekedett így fölénk

ez a csiricsankó Károly s mivégből tartózzunk őt urunkolni és felségezni?

Leusták mintha éppen erre a szóra várt volna.

— Bizony bátyám, szégyen! Bizony bátyám én is ebben ölöm itt magamat, hogy ugyanazon királyi személy sír itten előttünk, úgymint akit nem is olyan régen hasonló pompákra méltattunk.

— És egyirásólag evvel a szentistváni koronával koronáztunk. Tedd csak hozzá!

— Hát hozzátehetem.

A két ember lesütötte a szemét s nehéz érzések és sóhajok közt gomolyogtak, pedig Leusták soha nem is tartozott az asszonypártiak közé, akik most minden oldalról tudatlanságban voltak hagyatva.

\*

A szertartás közben tovább gördült. A szentélyben megint nagy éljenzések csattogtak, de itt a csarnokban sokféle nyomottság...

A daliás felvidéki Csetneky György egyre-egyre mordult. Valami kurta és tagolatlan torokhang-féléket hallatott.

— Mi ütött beléd! — fakadt el egy idő múlva Lévay Cseh Péter, türelmetlenül.

— Csak nyflik a szemem. Szörnyűség, ami itt történik! Most sejtem mivoltját.

S egy hirtelen szalmalángolásban már a szablya... De amaz lefogta.

— Megörültél? Hej! Várj. Zsigmondra gondoljunk.

— Hiszen éppen őrá gondolok! Mária nélkül minden joga elvész.

— Azért ezt nem így köll...

Merthogy ők ketten zsigmondisták voltak.

Másutt szintén előfordultak hol-mik. A templom jobb hajójában tisztán hallatszott egyszer, két éneklés és vivatozás közt, ahogy most meg a veszprémi fő is-

pán — Bessenyey — odaszólt az óbudai egyetem korlátnokának:

— Ez biza rút hálátlanság tőlünk, hogy a nagy király árváját...

A többit elnyelte a felcsattanó síp.

De afelől Lukács korlátnok azért visszafelelt:

— Inkább nevelni és segíteni kellett volna.

— Már késő.

Még magában a szentélyben is estek hangok a hálaról. A dolgok forrójánál is.

— Az bizony szép és igazmagyar virtus...

Hédervári Kont István hallotta meg a példálózgatást. Felmozdította sűrű szemöldökeit.

— Badar beszéd! Pár könnytől még el nem vakulunk. Merő hálából még uram, országot mindjárt prédára nem vetünk.

— Inkább a böcsületet.

— Ki mit mond a becsületről? Mit hadjátok magatokat elbódítani! Ne a módot, hanem a célt nézd. Egy derék férfikormányzat, a nápolyi és magyar régvárt unió, az integet itt.

— Igen, a vesztőhely! Én annak épülését látom s büszke főknek a torjukról leesését — morgott Vajdafi és valami nemnagyon templomba illőt talált kiszalajtani.

— Ha vérpad, vérpad s ha pallos, pallos! Azt is szembe fogadjuk — rázta meg vállát kevélyen a nagyúr és több szóra nem méltatta a nyers embert.

De az már erősen a gyászos jelenségek hatása alá került, lélekválsága növekedett, tovább sehogysen állta, meg kellett volna hogy fojtsa a gőz.

Kis idő multán megint csak elcsikorodott.

— Nem égeti? Nem égeti?

— Mi?

— Az a korona! Nem égeti? Hogy nem é-ge-ti-e! Azt kérdem. Csak azt!

És már Isten őrizz, hogy nem kiáltotta.

Jó, hogy a különféle alkalmatlanságok miatt két-

szeresen óvakodó Horváthyak végbesürgették a szertartást, mert nagyon melegedett a levegő s ennyi ellenérzés és idegenkedés aligha maradhatott volna galiba nélkül. Így csak kihámozták a szent jegyekből Károlyt, rettentően megéltették, az udvar mindjárt felicitált, Szöglaky nyavalyásnak is sikerült néhány kékfolt árán a szökött asszonyokhoz törni, őket rövid kantárra fogva újból bíborba foglalni és ezzel a koronázó gyülekezet valahára kifele indult.

Az ifjú és nagynemzetű Kanizsay Jánosfia István nyomott ábrázattal kullogott.

Egyszerre csak felrántotta orrát az egyik Alsáni fi, Alsáni László mellett.

— Te hé! — mondta bután. — Garay!

— Mi bajod veled?

— Hogy hun marada önagysága ebbe nagy dologban.

— Hát... úgy lehet, nem ajálatos neki.

— Hiszen ez akkor... Akkor ez csak olyan rácsapásformán való politikai csínytevés volt?

Elszongtak az éljenzők seregletében.

Mások következtek. Az élemedett Szentgyörgyi gróf.

Apadt szemével szigorúan felnézett a mellette járó Maróthyra.

— No öcsém, újra kell szentőjjék a templomot.

— Méket bátyám?

— Ehene! Ez itt ni!

— S... mért?

— Mér, mér! Mert meg van gyalázva. Azért. És a korona is meg van gyalázva. És Nagy Lajos emlékezetje is meg van gyalázva. Egy átalagból, per longum et latum, keresztbe kasba, mindenestől gyalázatba vagyunk esve, atyafim. S még rajtunk leszen a világbiró Nagyisten keze. Ráemlékezzél.

— Éljen !

Kevés közzel utánuk, élénk örömrivalgással hozták az új uralkodót.

A Héder-nembeli Istvánfia János győri kanonok — régi híve — hordozta előtte Szent Istvánnak háromszázötven esztendő, szemvilágnál féltettebb zászlóját.

Senki sem tudta, hogy esett... Vannak ilyen napok.

A menet oly hirtelen kapta vissza lélegzetét, hogy valósággal tömeghördülésnek tűnt. S egyszerre csak mindenki megállt, mint aki előtt szakadék nyílik. A kitágult szemekben a babonás iszonyatnak most már félreismerhetetlen kifejezése ült. A borzalom kiáltása az ajkakra dermedt. Síri, síri, természetellenes csend lett. Sokadalmak döbbenetes némasága.

A szent ősi zászló leple ott hevert a fagyos rögökön. Ezernyi szilánkban a veretes zászlórúd. Nem volt pedig, csak egy parányi belső percenés a nyélben. A legközelebb állók is alig hallhatták. S azzal mégis, értelmetlenül, érthetetlenül, de megmásíthatatlanul, de helyrehozhatatlanul, örökre : oda az áhítatos, tisztaságos emlék.

Hédervári Kont István találta fel magát, mielőtt valami vak rémület és egymás letiprása törhetett volna ki.

— A szú ! — mondta emelt hangon. — A szú ! Az múlandóságnak minden földi dolgok alája vettétvén, felebarátim !

Már addig Csóka nevű fő udvarló legénye is emberedett.

— Biztosan beleakadt a templomajtóba ! — kiáltotta.

— Szedjétek csak össze minden dirib-darabját ! Majd mustrát veszünk.

— Azt példázza ez, hogy ne legyünk laudatores temporis acti... akik csak az elmúlt időt dicsőítsük !

— A régivilág evvel magától meghajolt s most új következik ! — hirdette felváltva a három főkorifeus

Horváthy, bár az ő tekintetük is tompa volt és idegesen ügyeltek, míg az emelőrudak s az olasz számszerekek segítségével a nehéz vasas urat a nyeregbe tették.

— Induljunk ! Induljunk !

Igazán senki sem érzett kedvet a babonás emlékü helyen maradni.

\*

Szöglaky rácsapta az ajtót a már megint bíborpalástos királynéokra.

— Hej, ezegyszer innét . . !

Nagyon boldogtalan arcokat vágott.

Arra neszelt később, hogy két apródfiú halad el mellette. Hallotta, amint az egyik fennhangon tűnődött:

— Rossz jel. Ennyinél meg nem áll a baj.

— De ám ez sem diadalkocsi itt! — intett a hintó felé a másik. — Nem diadalkocsi, hanem rabok szekere, ha éppen tudnia akarod.

Erre odafordította dühösen a fejét s kifakadt górombában:

— Adok egy rugást a hátba, megindítja bennetek a rútságot s lesz mindjárt jel és lesz mit tudnotok!

\*

Így mentek el.

Az égen vígasztalan decemberi ólomfelleg csüggött. A hó akart volna, de nem bírt leesni. Nyomasztó módon, a levegőben függve maradt.

Az ősi Fehérvár népe, a mozdulatlan télies világban, csendesen bámult a menet után. Túlságos csendesen.

Ilyen koronázás . . !

Neki nem lett királya az idegenből beszaladt Károly. A józan észjárású, hagyománytisztelő vidéknek ugyan nem. De még némely Budáról jött urakban is megapadtak a károlypárti gondolatok.

— Jeleket küldött az ég, mint a régieknek . . .

— Kérdéskívül. Tartsunk kebelvizsgálatot! A látomásokból érteni kell tudni — heregtek, morogtak egymás közt és nagyon leszállt a mellük s nagyon megvult már az a hajlandóságuk, hogy mindenből titokzatos képleteket és intelmeket hüvelyezzenek ki.\*

---

OSZK

## LVII.

„Elrejtéd ezeket a bölcsektől s értelmesektől és megjelentéd a kicsinyeknek“ — kellett hogy Szöglaky e napokban minduntalan a Szentírás szavaira gondoljon.

Mert a tudatlan gyermek apródnak lett igaza azokkal az égi jelekkel...

Nem állt meg a dolog a nagy érthetetlenül magától elpusztult ősi országzászlónál.

Alig érkezett be Budára az új király és udvara a két trónjavesztett nővel, alig még hogy őmaga is letette balul viselt tisztségét és elzsebelte a ligavezetők dühös szemrehányásait, kerekedett olyan égiháború, olyan ítéletidő, mintha a pokol minden ördöge leszabadult volna láncairól.

Az utcákon ellenállhatatlan erejű szélvihar söpört. Felborogatta a terhelt szekereket is. Villám vakító villámot ért s az égzengés velőtrázó döremlésekkel ujult: januárnak évadjában, újév első napján! Vagy egy óra múlva alábbhagyott ugyan kicsit a szél, de akkor meglezúdult a mostanig felakadt felhő. Az esőcseppek még estükben jégcsapokká fagytak s oly kínzóan szúrtak, mint a kihegyezett ércmű. Félelmes csörtetéssel dübörögtek a terhük alatt beszakadó háztetőkön, halálra sebezve embert, állatot.

Majd egyszerre tompa, oroszlánféle mordulások lettek hallhatókká.

Károly a trónban elfeküdvé bámult.

Csak nem történik éppen most valami, mikor ebbe a jó bő nagylajosi székbe valahára beült?

Mintha az előbb, úgy jobbról balfelé, megsuhant volna vele a szoba...

De ugyanazon percben már Héregi János jogtudós és udvari tolmács is a fejéhez kapott.

— Haza kell menjek. Guttaütésnek valami speciése... Igen szédülök.

— Szintén! Pedig még ma fél-részegségre való sem ittam — tántorodott meg hirtelen a nagyerejű Korpády, aztán valamennyien elnémultak és elszürkült az arcuk.

Hédervári Istvánfia János győri kanonok keresztet vetett, míg a számszeres olasz íjjászok kapitánya — Scrovegno Jakab — olaszul vakkantott valamit.

— S hát motus terrae! — mondta ki komoran Horváthy Pál, a zágrábi püspök.

A teremben már csakugyan láthatólag kezdtek kalimpálni a felaggatott díszkardok, vérték. Egy különösen heves rázkódásnál, le a tálasról a tálak! Le a bilikomok! Le, le az ezüst gyertyatartók a falak mellől! S lett olyan mozdulása, rengése és szertelen csapongása a földnek, amilyenre a legfehérebb szakállak sem emlékeztek.

A dülöngöző urak egyszerre a szoba túlsó sarkába s egymásra buktak, mert egy pillanatig szinte ferde síkra állt velük a padló. Nehezen válogatták magukat külön.

Károly férfias erőt akart mutatni. Kiszállt a trónból s mint aki hajón jár, szétvetett lábakkal az ablakhoz egyensúlyozott.

Egy természetes hársfa éppen földig hajtotta fejét odalent a megbolondult várkertben, majd megint feligazodott.

— Nézzétek mán! Ez micsoda szépen meghódola nekünk! — erőltette a kedélyt, de Jánky László ekkor váratlanul felsüvöltött:

— Tűz!

Valóban láng csapott ki, a pedig kintről fülő kemence aljából és olyan füstöt gerjesztett, hogy mindkire rájött a köhögés, könnyezés.

— Jerünk uraim! Tovább mire várunk? Tekereg-facsarog s annyira borong már a föld és vele ez a ház, mint egy kis katyma tökhajó! — kiáltott fel Horváthy János.

Hédervári Kont a keményen épült alsó rend felkeresését tanácsolta.

— Közre uraim! Közre őfelségét!

— Á, mit... Valahány ideje dajka nélkül járunk — legénykedett Károly és előre ment.

Voltak akik megvigasztalódtak, hogy a földszint-ről már igazán nem lehet lejjebb esni s követték a királyt. A többiek is velük tartottak a bámulatosan hullámzó és vonagló lépcsőn, de csak az első fordulóig. Mert eszükbe jutott, hogy odalent annál több fal rogyhat a hegyükbe s ez sem egészséges. Hát elkallódtak, maradoztak, a háztüzes emberek pedig velük.

Mi van a családdal otthon?

Kompolthyt alig két hete ajándékozta meg egy rég áhított fiúgyermekkel a felesége. Halt meg a réműlettől, hogy még valami baja esik.

— Ó, én kis cselédöm! — mormolt, éppen legjobbkor bukta le a fejét, mert ime, Istennek csoda ítéletéből, egy szénvonó vaslapát megtanult a levegőben egyenesen járni s majdnem a vakszemének repült.

\*

Közben odakünn is egymást érték a kísértetek csodái.

A budakörnyéki hegyekben megtárult a föld. Örökre elnyelte a sok kis patakot. A tél zivatarában

hirtelen megáradt Duna viszont a legváratlanabb helyeken fakadt ki. Bent a város belső területén, távoli utcák, sőt egy cégház padlójának kellős közepén lőtt fel egyenesen az égnek, mintha meg akarná azt ostromolni.

Derekas épületek gyermekjátékokként repedtek félbe s omoltak gomolygó robajjal, mintha a haragos Isten előtt alázkodnának. A hétköznapi élet képe úgy maradt meg bennük, az utolsó percnyi állapotba dermedten.

Az egész városban elviselhetetlen volt a robaj, a jajgatás, az eszeveszett ide-oda rohanás. A tornyokban maguktól kongtak a félrevert harangok. Barom az istállókban vadult. Kitért és öldökölt. Sok helyt kicsapott a fellázadt házi tűz. Máshol az örültség. A végítéletre rémült eszelősök az Antikrisztust emlegették s szinte mint nem is emberek, ordítoztak halálfélelmükben.

— Jaj már neked Buda! Vétket vallottál!

— Jaj neked megromlott magyar nép! Elútáltad régi erkölcsödet s elvetteted!

Egy barát magasratartott feszülettel futott ki kolostorából a tomboló viharba s szélnek eredő fürtökkel, szárnyaló palástban, vezeklést hirdetett.

A hajléktalanok az utca sarában borultak elé.

— Könyörögj, vagy mind elveszünk!

Rövid órák alatt alig maradt család halott nélkül.

\*

A szilárd sziklafalazatú vár dacolt a böszült elemekkel. De azért odabent sem volt éppen minden olyan szikla és szilárd... Titkon nem egy szív remegett, nem egy erős akarat mondta fel már a szolgálatot s még a legelszántabb udvaroncok is értelmetlen arccal járkáltak, túlságos hirtelen torpantak, idegesen fordultak meg és különös, recsegő hangon beszéltek.

A minap lepirongatott Szöglaky egyszerében na-

gyon kelendő lett. Amint az apródoktól hallotta, ugyanúgy ő is továbbadta volt a baljóslatot s mint afféle ritka sugalmazott tehetségű lényről, most egyszerre mindenki tőle akarta megtudni, hogy mi lesz... Lesz-e tovább?

— Hát még ennyivel is bizony meg nem érjük!  
— rázogatta fejét a tekintélyre kapott férfiú. — Jön a legközelebbi, rávigyázatok!

\*

És csakugyan.

Hosszú, szenvedésteljes órák teltén, alig hogy a földrengés boszorkányszombatja eldübörgött, hagyva olyan dülást és pusztítást, mintha háborús egész esztendőnek műve lenne — és leült Babilon temetkezésének iszonyú csendjében a rombolás fáradt Génusza: rebhent a varjaknak olyan dandára, hogy az égbolt sötétedett el tőlük. S le a fertelmes dögök, a palotatetőnek épp azon a részén, mely az új király szállása fölé borult! S le egymás húsába, dühös csőrrel, karommal és olyan rút csérrogással, hogy a bent szorongók egymásnak ha emelt szavát megérthették.

— Jézus Isten! — futottak elő az új-apród fiúk.

— Uram! — jöttek a frissen szögödött szolgák.

De már nagy komoly férfiak és a csatákat járt nemes emberek legszívósabbjai közül is többen jövettek és kezdtek itt-ott nagyon különös kérdéseket tenni.

— Mint legyen az igaz reláció a régebben törvényesen megkoronázott királynék felől?

— Azok, uraimék, a legjobb egészségben és fő állapotban vannak — válaszolt az ő síma modorán Horváthy Pál zágrábi püspök.

Hozzátette:

— Ha kell, hát: juro!

— Ófelsége nemkülönben, hanem mint édes testvéreit tartja őfelségeiket.

— És látogatja, ajándékozza is eléggé őket, minden napon! — nyájaskodott a másik két Horváthy és a többi Károly-párti.

De Kont lassan haragba borult.

— Hát ember kegyelmük? Á! Férfibanyák és babonázók! Semmierejű madaraktól kelljen megrezdülniök... Azt mondom, csitoljatok, amíg még indignációmnak nagyobb tapasztalása nélkül tehetitek! Akárki meglássa — legyintett — csak soha valaki félelmesekkel együtt el ne induljon. Most kelljen épp a nyulak bocskorát felkötniök, amikor a Haza Aurorája kél!

— Kél bizony..

Ez és ez.

Vajdafi keservesen elkáromlotta magát, így értetvén meg a büszke úrral, hogy mi kél s mi nem. Már valahogy ott a templombeli megleckéztetésekor nagyon meggyűlölte ezt az embert és megfogadta, hogy csak egyszer azt a szép füstölt szakállát kézbe akaszthassa...! Öklére tekeri s ha lehet... hát fejestől.

Ugyan ki ez, mi ez, hogy így kelljen pattognia? Mit hetvenkedik mások felett? Mivel jobb, mint az elcsapott Garay? De már akkor száz Garay inkább!

— *Digitus Dei!* — üvöltött. — Isten ujj! Nem látjátok? No én többet is tudok! Ezt itt, ni...

És a nadrág ülőjét megcsapta, üres tenyerét fordította ki haragosan és jelképesen.

— „*Cole felices! Miseros fugel!*“ Hát keressenek más hívet nagyságuk, azmellyel együtt vesszetők, mert én tovább nem szolgállok, sem a Károlyotokat!

Tanácsolta, hogy mit tegyenek vele s azzal nagy böszülten, el.

Közben az oktalan állat marakodása még egyre tartott odakint. Faj a fajjal, varjú a varjúval vívta a csatát. Egymás szemét vették, lehazudtolták a példabeszédet.

— Hát nyilakat elő! — rendelte Hédervári Kont. — Bírunk még tán bennük?

De a nyilak erdője sem használt a háborodott madarak ellen. Csak tudomásul sem vették az egész lövöldözést. Ha tíz-husz elesett is, ott termett helyette száz meg száz. Fekete tollak, nyirkos húscsapatok repkedtek, hogy rossz, rossz, rossz volt, csömör volt már nézni, hallani, lenni, élni is, ebben az undorvilágban.

---

OSZK

HUSZADIK RÉSZ  
BALÁZS MEGKÍSÉRTÉSE



## LVIII.

A palota másik része sajátságosképpen megmenekült a dögletes ostromtól. A valójában fogoly királynők megpihenhettek egy kicsit. Tudták, hogy legalább egyelőre biztonságban vannak. Mert most odaát is becses az életük. Mindennél drágább. Mentség. Bizonyíték.

Kapták a sok tüzelőt — jól fűtöttek. Vadat is hozott minden nap az udvari vadász, tehát bő asztalt tartottak és volt kifele minden úgy, mintha nem történt volna semmi rendkívüli.

Garay Miklós naponta bejárogatott, éppen csak hogy bent nem lakott. Forgách Balázs is gyakran előkerült. Ilyenkor futólag összenéztek Erzsébettel és Balázs mindig módját tudta ejteni, hogy úgy véletlenül valahogy előcsillantsa a kicsorbult kardját, melyet időközben szép bicellussá alakíttatott. De az asszony elfordult, mint aki nem tud, nem ért, nem érdeklődik és csak bámult kifürkészhetetlen tekintettel és kifejezéstelen arccal a kandalló tűzébe, mint egy nagy, álmos macska.

— Mi hír, vitézlő jóakarónk?

— Bő véresső.

— A varjúsereglet?

— Már harmadik napja. Cseppet sem szűnik.

— Szép. S mit szóltok hozzá odaát?

— Rezelődünk. Jelt látnak benne ... Rosszat ominálunk ... Nagy a bódulás.

— Ezt akkor talán valahogy gyümölcsöztetnünk is kéne — nézett fel Miklós bátorító mosollyal, bár a mosolyában semmi vídámság sem volt.

Erzsébet hagyta a kérdést fül mellett elfutni.

Helyette Balázs válaszolt, vontatott udvarias-  
sággal.

— Lehet. Hát lehetni lehet.

Mert ő ettől a nyujtózkodó asszonytól várta itt a rendelkezést. Már nagyon belelovalta magát... s érezte, hogy a közöny látszata mögött a királyné játszik. Az egészen biztos, hogy tervez valamit, amihez ő nem lesz nélkülözhető s ami után hatalmas jutalom nélkül el nem bocsátható. Talán már a következő percben fordít is a köpönyegen öfelsége és akkor megoldódik köztük ez a tartós rejtély. Kifakad az asszony mestersége s szabaddá válik a csillagokba vezető út. De ő ezt minden esetre bevárja és majd akkor... Akkor most már igazán megmutatja, hogy mi telik tőle. Garákért a jó kis Forgách bőrét vásárra nem viszi, olyan nincs! Azt ugyan hiába várja ez az uraság.

Neszelve figyelt, Erzsébet azonban rendületlenül a tűzbe bámult s csak fürdette arcát a vörös fényben. Sokáig nem nézett oda, míg egyszerre kicsapott valami a szeméből. De rögtön ismét a lángokba merítette tekintetét.

— Királyoddal mint vattok, nobis grate?

— Köszönöm — felelt az ifjú erős öngúnnyal. — Az felségtek parancsa szerint bejárok hozzá s eléggé udvallom.

— Bízik?

— Hitelünk, tanácsos hírünk s mind nagy kedves-  
ségünk nagyon előtte.

— A mi leköszöntetésünk jelentése óta. Nem?

— De igenis felség. Ez helyes volt, jó volt, evvel nagyon megnyertük... nagy néven vötte az engedel-  
mességet, hogy a hír hozatalát akkor elvállaltam.

— S most micsinál?

— Károly? Szerelmet! Búg...

És Balázs megmutatta szép erős fogainak sövényét.

Tudta, hogy ez a szó: ütés. Hoznia kell valamit. Legalább egy teli mosolyt.

Hát ennél többet hozott. Kis alig-mosolygást. Oda-szúrást a lapos pillák közül. És egy ékkőpiros nyelvcske hegyét, megvillantva az ajkak bársonyszirmai közt. Mint egy mosakodó cica...

Hogy játszik ez az asszony! Hogy érti, hogy érti! Hogy feszíti! Nem fél, hogy rögtön odaugrik?

Nagy kedvet érzett volna hozzá.

De másrészt Erzsébet száraz nevetéssel tartotta féken.

— Hitvesünk? Margitunk?

— Igen a! — válaszolt Balázs, a férfias indulataitól sajtáságosan elrekedve. S nagyokat nyelt és mintha hangyák csipdesték volna a bőrét.

Az asszony szórakozottan igazított helyre egy szoknyaráncot.

— Ha jól vélem, épp most adjátok tudtul neki a legújabb királyságtokat.

— Már ha ugyan farkasok a postavivő emberünket meg nem eszik.

— No, mire a levél a jó Margitot Nápolyban megtalálja, interea sokminden lehető — billegette ujjait Erzsébet, de amellet olyan melázó és egykedvű volt, hogy ez Garay Miklóst szinte már bántotta.

— Ily könnyen nem venném! Felsőged nem felejtheti, hogy itt azért változatlanul élet és halál marad a kockán — mondta a mindig egyenes utakon járó emberek butaságával és Mária sietett az aggodalmaihoz társulni.

— Jaj, nem értem, nem értem! — kiáltott élesen. — Míg régente kis dolgokért is azok a nagy lélek-válságok, most ebben a titkon fenyegetett s elcsapatott állapotunkban, ihol a türelem s közöny!

— Csak, csak . . . Hagyjatok csak.

— Hú pártfeleinket mért nem hívatjuk? Be sem bocsátjuk.

— Egykevéssé megbetegedett a lépünk.

— Legalább Gara urunkkal üzenjünk ki nekik!

Elárulhatnák ennek az ő leköszönésüknek igaz történetét s a Károly-féle erőszakos trónfoglalást. Hiszen Forgách Balázs is kintjáró!

— Mért nem terjesztheti el őkegyelme a titkos fogságunk hírét?

— Csak-csak . . . Hagyjatok csak.

Miklós tompán morgott a torka öbléből.

— Akkor hát a hadakat gyűjtő Zsigmond herceget sürgessük.

De ezzel elhallgatott, a lányka egy percig merev fekete gombszemekkel nézett rá: nem kért az erőszakkal pedig már hozzá is esketett német vőlegényéből.

Az asszony végül megelegette az unszolást.

— Mit jöttök rám mint a tatárhámok? Kíméljetekek kedveseim. Sietős embereknek csak a göze jut.

— No, a késedelmeseknek meg csupán a csontja!

— Hát majd valahogy úgy a kettő közt . . .

Balázs nem szólt, nem mert szólni és egyedül Christa fő palotásasszony fogadta el Erzsébet viselkedését, magyarázatok nélkül. Kellemesen henyélt a tűzhely melletti zsámolyon.

— Veszteghessünk már egy kicsit, ugyan nyughassunk a sokmindenféle kavarodás után! Majd bele fogunk.

A társalgás kezdett akadozni.

Balázs várt még egy keveset, de látva, hogy itt egyelőre nem ütött számára semmiféle nagy perc, felállt és búcsúzott. Tartósan különben máskor sem időzött. Tiltotta az odaáti óvatosság.

Erzsébet csak úgy melleleg nyujtotta a kezét.

— Vale, uram! Aztán majd megint gyere.

Mintha ellenállhatatlanul odabüvölve tartaná a tűz.

Már szinte az ajtóból hívta vissza a távozót.

— Igazis...!

Balázs, holmi kósza remények rebbenésével, azonnal megfordult.

— Szolgálatodra királyné.

Ámde a nő nem vált meg a lángok játékától.

— Valami kis vita ... Bebeknével beszéltek, ez, amaz közt, éppen felforogván ...

És Christa meglepődve hallotta, hogy kétféle lett volna a véleményük.

Erzsébet legyintett, ami a fölöslegesen érdeklődő Garaynak is szólt.

— Igazán semmi, kedveseim! Semmi különös. Csak hogy így halljuk Károly nagy prédálásait ... Vajjon a gimesi uradalommal mint legyen?

Miklós vágott az ifjú elé. Hiszen Forgách mit tud ...! Ó dolga volt valamikor.

— Az még a Csák Máté óta a korona javára koboztatott.

— Eszerint szabad?

— Hogyne! — ragadta vissza a szót Balázs, mert hát őt kérdezték.

Erzsébet a birtok állományát tudakolta.

— Nyitra, Bars és Esztergom — dűnnyögött Miklós.

— Hozzá negyvenkét falu! — csattant rá azonnal a fiatal ember.

Kis csend lőn.

Aztán:

— No és a Gács-beli uradalmak?

— Egyiránsólag a fiskusé.

— S szintén foglalatlanok?

— Még legalább eddig ... Tudtommal ...

— Igen, igen — erősítette Garay. — Van esze ennek a Durazzói bestyének, ezt legalább oda nem atta!

— Hát olyan nagy az a dominium?

Balázs szeme sütött, mint a parázs.

Valami érthetetlen ingerültséggel legyintgetett.

— Az oly nagy, felség, felségedet kérem, csak még részeiben is kiskirályvá képes valakit tenni, úgymint amilyen Csák Máté volt, felséges asszonyom!

— A két jószág együtt akkor hát vajmi szép birtok lehet?

— Rettentő! — felelt megmámorosodva az ifjú. — Aj . . . kibeszélhetetlen! Ki nem mondhatom hatalmát, gazdagságát, végtelen szőlős gyümölcsöseit, palotáit, argentériáját, bő majorkodó helyeit! De nem is igen szokott a kettő egykézben lenni — tette hozzá, hirtelen furcsán kiszáradt torokkal. — Az ilyen Krőzust az irigyek talán már szemükkel ledöfnék.

Egyszerre valahogy ő is érezte most ezt a fellobbanó gyanut és nyársaló dühöt.

Jézus Mária! Csak nem ilyenvalami van . . . hogy egy ilyen valakit növeessen a fejükre ez az örült Károly . . . akit később sem, senki, soha, ki nem vakarhatna többé abból a páratlan értékből? Mert igen, akié Gimes és Gács, az már bátran akár sereget is tarthat bennük s egyszerűen háborút viselhet a gyönyörű birtok biztonságáért. . . azt a keserves Pilátusát! mint ahogy Csák Máté is eléggé tette.

Tíz év . . . Tíz évet nem szánt volna Balázs megint a fiatal életéből, ha csak ezt a dolgot közelebbről megkérdezheti!

Ámde őfelsége úgy meg volt akadva avval a ménkő tűzbe bámulással és az arca olyan zárkózott és megközelíthetetlenül fejedelmi, olyan visszaverő volt, hogy nem merte.

Köszönt és takarodott. S érezte, hogy öli, rágja, marja, már ennyiért is, egy pusztá feltevésért is, az irigység, a féltés. Mert királyok azért csak jönnek és mennek . . . Asszonyok szintúgy . . . Legyenek bár százszor királynők. De a föld, az olvatag, az omlós, a minden tavasszal megújuló titkú, millióm életnyi termékenységű: a birtok, az, az megunhatatlan és mara-

dandó, firól fira, ágról ágra, ha egyszer elkapta valaki. S az ilyen dicsérő földszerző és vagyonalapító őst megszokás áldani...

Hát ő pedig itt most ellenkezőleg, a Forgách nemzetség örökös megrövidülésén tanuskodják?

Gímes és Gács...

Megszédült, ugyanúgy, sőt még sokkal jobban, mint attól a titokarcú szép asszonytól. A nő jelentősége rövid percek alatt nagyon csökkent előtte.

Gímes és Gács...

Szemét ontotta volna a gaz szerencsésnek, aki — úgy lehet — ezóta már határozott névvel is jelöltetik és egyszerre olyan fájdalmas gyűlölet lobbant benne a szemtelen tékozló kalandorkirály ellen, hogy aznap többé elé sem mert kerülni.

Gímes és Gács...

Egy véletlen tekintete elárulhatná.

Átkozta az egész keserves világot. Mostanában minden ellene fordul. Mondani, semmi nyughatása nincs. Egyetlen békés perc... Tisztára, mint akit a váltakozó láz gyötör!

Gímes és Gács...

Mint akit a boszorkányok megégettek. Még a végül igazán valami betegségbe esik, ha ez az ide-oda való lélekrángatózás és iszonyú vágycsábulás sokáig tart.

Csak odahaza vette nagybőszülten észre, amint ruhástól levágta magát a padra, hogy már-már meg...! Mit csinált! Micsoda újabb bosszúságot és nehézséget szerzett magának a fránya káprázatokban!

Hát nem odaát felejtette a bicellust?

Pedig azért a neki oly becses portékáért még érte sem lehet küldeni, hogy «kinek vezett valamije, sírvaríva keresi»... Ilyen komámasszony-játékot nem játszhatik királynéval a szolga. S most majd ki tudja, hány napokba kerül, mire valami ürüggyel megint át-

mehet. Addig vajjon hol hányódik az az életét megmentő talizmán?

Jól megbúbozta a kótyagos fejét.

— Hogy hagyhattad ott? Hol hattad?

---

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

## LIX.

Erzsébet mellett maradt volt az elfelejtett eszköz, a másik széken. Az asszony, tekintetét a nehéz, sápadt szemhéjai alól lassan arrafelé úsztatva, rögtön felfedezte és akkor történt, hogy a pillantása egy perc tizedrészéig, zöldes füstölgéssel kicsapott.

Aztán . . . megint semmi. Álmosan csak ismét magába merült. De látásának köréből, éber tudomásából, az égő figyelméből, nem eresztette ki többé a fegyvert. Akaratának egész erejével fogta, szinte delejezte. És a szíve szorult, szorult, hogy észre ne vegye más! Jaj, hogy szóvá ne tegyék! A nyugtalanul ügyelgő Balázs arra ne mászkáljon! El ne vigye, el ne vigye, búcsúzóban végezetül is el ne vigye! Arra öneki még roppant szüksége van. A hiányzó kapocs a tervek titkon megfont láncából . . .

Hát kibolondult valahára a szegény kölyök s csakugyan otthagya a bicellust.

Ettől most egyszerre hűvösség fuvallt át a gerincén. Érezte, hogy a tenyere megizzadt. Érezte a perc kockázatát és egyben a szerencse fordulatát.

Ide ugyan visszatérni már nem lehet . . . nem való.

És hirtelen ijesztőleg lecsendesült. Fehér keze hideg verejtékesen, nesztelenül, észrevétlenül, mint egy

nyirkos ezüstkígyó, kisiklott a ruha bő ujjának redőiből — és most újabb játék . . .

Míg a többiek nyomott lélekkel társalogtak és ő is látszólag merengve bámulta, mármeg a szoba csillogboltozatát: egyet-egyet elő . . . Nagyon, nagyon lassan, végtelen óvatosan közelebb-közelebb csúszott a pengéhez. Apró féregvetődésekkel, véletlen kis megvonaglásokkal kapaszkodott előre az öt fehér ujj. Aztán a bő bársonykelme egyet libbent, lazán szétterült s úgy maradt sokáig. Mire visszaelegyedett a ruha többi ráncai közé, a bicellus már nem volt sehol. Űresen állt a szék. És Erzsébet szeme most tágan körüljárt.

Miklós még mindig az ablaknál lézengett. Szórakozottan kapargálta a jégvirágokat, melyek úgy hatottak, mint egy szemfedő merev-fehér csipkézete — és közben fahangon mormogott.

Ez jó.

Mária pedig?

A lányka egyenes háttal ült. Tekintete az ölébe szegeződött.

Ez is jó. Hát ez nagyon jó! Semmit sem fedeztek fel. Sikerült . . .

Fáradtan simított végig a homlokán. Tovább!

Most a zsámoly felé folytatta a kémlelődést. De itt —

Egy pillanat! Két fénypenge hirtelen kereszteződése . . .

A két asszony összenézett. És Erzsébet szinte biztosra vette, hogy Bebekné látott . . . Mindent tud . . . Kiolvasni vélte titkát a tágra felszakadt szemeiből. Ezeknek máskor bőséges kékje csaknem eltűnt. Keskeny kis körré szűkült. Pillantásuk a megnőtt szemogarak következtében egészen feketének hatott.

De nem érthette be kósza gyanuval. Befúródva, csendesén, gögös felsőbbbségesen és állhatatosan, továbbra is fogvatartotta Bebekné tekintetét. És Christa torkából erre különös, tagolatlan, kínozott kis kunko-

gás tört ki. Karjait lassan felemelte s egyszerre olyan erővel szorította arcát a két tenyere közé, hogy kézfején, mint a megfeszült húrok, előütököztek a merev inak és keményen összeszorított ajkai hallható kis cuppanással felpattantak.

Most már semmi kétsége sem volt. Meggyőződött.

Leeresztette sápadt szemhéjait s az alattuk domborodó golyóknak bőrön áttetsző futkározásával intette, hogy: érti. És hogy nem . . . Végül is nem, nem bánja, hogy így lett. Így akarta a sors. Mostantól fogva tehát csendre, okosságra, a mindenkor tapasztalt hűsre és segítségre számít.

Aztán elfordult, vissza a tűzhely felé.

Két fahasáb éppen összedült. A láng felcsapódott. Rőt színűre festette fekete haját, elmélyítette titokzatos szemeit és sajátságos vörös zománcba vont a arcát, melyen fekete árnyékok táncoltak.

De kíméletlen volt ez a túlságosan közeli fény. És ahogy Christa ideges, halk, zavart köhécseléssel, még mindig az iszonyat és józanodás határán bámészkodott, hirtelen majdnem felsikoltva tett egy újabb megrendítő felfedezést.

Életüknek közösségében először, bár csak egy tűnő pillanat hosszáig rádöbbsent, hogy a királyné már nem fiatal. Görcsösen lefelé húzódó ajkai mellett kegyetlen, kemény, szenvedő, nagyonis éles árkok vonultak. Behullt szeme körül kékes gyűrű . . . Hajlott orra, mint a dögkeselyű csőre. Az orr merész vonala megvékonyodott és valahogyan megnyúlt. Betapadó cimpájú és viaszos fényű lett. A fehér kezek pedig fáradtan reszkedtek, reszkedtek.

A szépasszonyból egy villanásra kiütközött a holnapi öreg nő.

## LX.

Zárai nemesek vitték meg Nápolyba Margitnak az első hírt a budai eseményekről.

— Uradat a magyar királynők beleegyezésével, az összes főpapok és világi méltóságok közakaratóval, december 31-én reggel, in ora terciarum, magyarok királyául koronázták. Üdv!

Margit, szokása szerint kissé vicsorgásformán, mosolyra villantotta feltűnően fehér fogait, köszönte az ujságot és nem hitte. Beszéd! S a túlságosan hosszú szalmaözvegykedést megbüntető, várta férjjeamat egy kis fejmosásra.

De huszad napra, — február 27-én, — már letett erről a tervéről. Levél érkezett Károlytól s ebben az édes emberke a legszerelmesebb áradások közt maga is megerősítette a trónfoglalás hírét.

Most már nem volt kétség.

A boldog asszony félig megfojtotta ölelésével a kis Lancelot fiút, zárt ajtók mögött körültáncolta vele a sárgán sárga és veresen veres szobákat, aztán elrendelte, hogy estére a várost tisztességesen ki kell világítani.

— Nesze «nagy» Lajos, Aversáért! Megölt apácskámért! Anyácskámmal együtt világba kiteszítettá-

sunkért! Éjjel, öltözetlenül, a hátulsó kisajtón át menekülésünkért!

Végehosszttalan vádakat tudott előontani.

— A nagyajtón át lépve be, adjuk hát vissza azt a régi látogatást és Budán! Ütött a bosszú! Ütött, apósomért. Börtönéért. A pusztulásáért!

Egy hét mulva tisztelgett a capuai és nidoi üdvözlő küldöttség is. Maguk a helybeli polgárok és céhek részint szőnyeges öszvérháton, részint gyalogszerrel, de mind vastag selyemruhákban, zarándokoltak ki Castel Nuovoba és az egész Nápoly majd megőrült az örömtől.

Nagy Lajos birodalmát kelljen nekik nyerni!

Bolha tegye szolgájává az elefántot!

Ilyet még nem hallott a világ.

Az utcákon estéről estére fáklyásmenetek hömpölyögtek. A lovagi díszturnák egymást érték s itt a zászlókon már az egyesített nápolyi-magyar címerek pompáztak.

Firenze város szintén örömkövetséget küldött, Génua ugyanúgy, míg Margit végül helyénvalónak ítélte, hogy ő is viszonzza valamivel a közlekedést.

Kilenc legelőkelőbb hölgyével tisztafehér selyempoztó ruhába öltözött, arany diadalmi karszalagot pántoltak karjukra, magas, csúcsos fővegükről hosszan hátraeresztették a tündéri aranyhímzett fátyolt és a fényes öltözetű heroldfiúk mögött maguk is lóra ültek.

— „Evviva Carlo della Pace!” Éljen a békekirály Károly! — harsogott a nép.

Akadtt benne idegen ajk is. Azaz most már...? Hiszen magyarok. Főrendű tanuló ifjak. Egy Bebek, meg egy Lackffy.

Azt mondotta Bebek, a szemöldökét kis háztetőformájú háromszögbe emelintve:

— Ha! De a királynők...! Honnan lett a Károly joga, úrbarátom?

Mire a családja szerint inkább asszonyellenes Lackffy, Caesart ragadta üstökön, azt idézte mentésül :

— Si violandum est jus, regnandi causa violandum est . . . Ha meg kelletik sérteni a jogot, akkor az uralkodás mijjá szabad azt megsérteni . . .

— De az ebanyját ! — ijedt meg Bebek, magától attól is, hogy ilyen törvényölő szavakat hallott.

A tömeg aztán továbbsodorta.

\*

Ez így tartott újabb tíz napig.

Még március 1.-én is örömet lövettek és doboltak a castel nuovi falakról. Pedig aznap már . . .

Nápolytól azonban távol esett Budavára. Az örömmámoros nápolyiak nem láthattak olyan messze.

## LXI.

Azon kívül, hogy Forgách Balázs még füstölgőbb aggyal bódorgott összevissza a szobában — bicellusát, azt az ő szinte már babonás szerencse eszközét akarta volna, de itt még kérdezni sem lehetett — hát ezen az egy különbségen kívül, mintha csak folytatták volna a legutóbbi együttlétet. Minden ugyanúgy volt, mint akkor. Garay megint az ablaknál álldogált, a három nő a tűzhely körül és tanakodtak csendesen, a süpedező téli alkonyatban.

Vontatott és valamiképpen kántáló hangon, most éppen Erzsébet beszélt.

— Továbbá édes nádor urunk... már nekünk hát csak hóttig az maradsz... azt is mondja ugyanazon derék kályhafűtőnk, akit titokban Károlyhoz beszerzettünk, hogy a pártunk elrontását javasolta volna Horváthy.

— Mék ?

— Azt biztosra éppen nem tudom.

— Hiszen mindegy is ! — lélegzett egy mélyet Miklós. — Ezek mind a hárman a legveszettebbül ellenünk vannak, mint ezt tisztán értjük.

Erzsébet tartott egy kis szünetet, aztán folytatta:

— Szóla ezért az úr, Horváthy uram, az a valamék, hogy : most ! Most jó... Mert most még a vár legnagyobb részben olaszokkal van megszállva tartva. De ez nem maradhat sokáig így.

Arra célzott, hogy a magyar hívek előbb-utóbb kifogásolni fogják a várból kirekesztést, amint pedig egyszer már nagyobb számban ők is a kapun belül kerülnek, akkor itt bizonyosra többé semmi sem vehető.

— S hát hogy addig kellene . . .

Mária halkán felnyögött: még mindig nem bírt szörnyet halni. Anyja hidegen és szórakozottan egy kicsit odavillant, aztán tovább fűzte:

— Árulás és cimborálás lenne az ürügy. Fogatni és ötletni kellessék a hozzánk húzó főembereket és pap urakat. Ez lenne az első. Kit pallossal torkonverni, kit pedig holmi költött okból száműzetni, hogy túlságosan nagy füstje azért ne legyen, inkább valahogy országérdek színe legyen és hogy a mi jómódunkban és a Károllyal való egyetértésünk hitében a nemzet valahány ideig meg ne rezdüljön.

Elnémult és most azzal az ő újabban, túlságosan is csendes tekintetével, felnézett.

— Komoly — felelte röviden Miklós. De nem fordult ki. Háttal állva maradt és a külső, vígasztalan hó-buckák ködképét nézte a jégvirágszemfedeles ablakon keresztül. Az ablak fáján dobolt. Mária izgatottan torkát köszörülte, Christa közelebb utazott a zsámolyával, Balázs pedig szemkapásból egy szőnyeges asztalt vett éppen vizslatóra, hogy vajjon nem oda került-e . . .? Hátha véletlenül a dísztárgyak közé tette volna valaki . . . azt a bicellust.

De mintha az ördög nyelte volna el a becses esz-  
közt. És a lopott kutatást ezzel egyelőre abba is kellett hagyni, Garay urunk találván érdemesnek . . .

Azt mondta, nehéz csend után:

— Öcsém kegyelme mi újabbakat tud az udvarbeliek magaviseletéről?

Minthogy ő mostanában, fiastól, szinte bujkált előlük, nehogy kérdezősködések keletkezhessenek.

— Fejéregyházi Bálintnak a fejéregyházi telket adá, kötélrevaló — felelt az ifjú.

— S ő elfogadta ?

— Rögtön.

— Szívből-e, vagy színből ?

— Ezek aránt semmi bizonyosat nem tudhatok.  
De inkább szívből, mint színből.

— Jó. Hát más emberek ?

Balázs közelebb lépett, noha egy fiókos láda szemetszúrt neki, hogy nem talán azon... ? S a fél figyelmével eltökélte, hogy ezt majd mindjárt alaposabban megmustrálja, csak előbb Garayt elégítse ki. Nagyon szánta a lassú faggatózásáért.

Így kelljen... ?

Ha ! Ezek a vének !

Mért nem őt engedik ?

Nodehát nem engedik. Még mindig ez van a kosárban... A régi szerető... És iszonyú, írtóztató nehéz, avval a szerzett jogaival... Mikor már-már azt gondolná...

Keserű szájjal felelt :

— Ittvan aztán Bethlen János...

— Az is kapott valami javat ?

— Almakereky Péter és Lászlóval együtt. Igen.

Elmondta, hogy Encs és Borgó uradalmait nyerik.

— Elhatározottat ?

— A gyulafehérvári káptalan kell őket birtokba szállítsa.

Nagy lélekindulással Gímes és Gács jutott Balázs eszébe ezekről a birtokhistóriákról s égő haragjában majd hogy el nem öntötte a könny.

Így melléje esni ! Ilyen tehetetlenül !

Egy hiúzbőr szőnyeg félrerugásával könnyített fájdalmas dühén és mondta már inkább önszántából, csak hogy elébevágjon a kérdezősködésnek, mert ez a mostani zaklatott állapotában úgy hatott rá, mintha fűrész reszelgette volna a mezítelen agyahüvelyét.

— De uram, az ő hűségükről nemkülönben semmi határozottat nem tudok.

Mária a kötője szélét csupálta a sarokban.

— Bethlenek többire hűek szoktak lenni ? — sipított fel most egyszerre élesen és kétségbeesett reménnyel.

Nem kapott választ.

Balázs folytatta vallomását, már inkább Erzsébet, mint Garay felé. Szerette volna legalább az asszony szemét elfogni. Még ma semmi biztatást sem kapott. Azt a kis kettős, izgalmas játékot sem... És hogy a bicellus is így eltűnt... Ezzel fordulhatott balra a szerencséje !

— Hát Domina, az eddig tudottakon kívül Alsáni Bálint bíbornokra, Bebek György és fia Imrére, de mindennemű Alsányokra és Bebekekre is, aztgondolom, számíthatunk.

— Oly híreink jöttek — szólt közbe a zsámolyról a palotás hölgy — már ezek is kaptak volna valami ragadományt.

Balázs igenlette. Azt is, hogy az ifjabb Bebek elfogadta Károlytól az országbíró tisztségét.

— No azért ő hű és bármit kívánjunk, vérét adná értünk ! — vágott közbe egyszerre élesen Erzsébet és most csakugyan odanézett, összehúzott, majd lassan megint elnyíló pillantással meredt Balázusra.

— Vérét uram ! Vérét ! — ismételte. — Lehetünk bár üldözöttek, de a trón híveiből azért még ki nem fogytunk !

Ők mindenre lelnek vállalkozót...

— Mert mindenki felfoghatja, hogy akik ma fők, azok holnapig farkak lehetnek... amikor bezzeg jutalmazhatunk ! Minél bővebben, a mentől nagyobb szorultságban végzett szolgálatokért ! Mert hát van szorultság — folytatta már megint Garay felé, a homályba, mintha itt hátul a Bebek Imre megvédésén kívül nem történt volna semmi különös. — És ez a szorultság : az idő. Hogy marad-e idő ?

Úgy vélte, hogy a helyzetük fonákát is megmutathatja.

— Nem vagyunk-e belső, legbelső embereink közt? Megengedhetjük... Lásson mindenki tisztán.

Miklós egyet mozdult. Tikkadtan szólt:

— Ebbe nyomba üzentetek a szegény uraknak. Helyezzék magukat biztonságba, mert gonosz dolog készül ellenük s ezt lelkünk nyugodt ösmeretével nem engedhetjük.

Erzsébet hagyta kifutni a hangot. Feszülten figyelt. Minthogyha egész valójával várt volna még valamit.

De ez a szomjazott valami nem jött. Nem jött semmi.

Erre megrázta fejét s a törékeny csendben, a vörös parázslásban, baljóslatú, ünnepélyes nekikészülődéssel, így folytatta:

— Hát jó. Hát idehallgasson nagyságod! Egyet még e bátortalan gyermek mijján, kiméleltől, eddig nem mondhattunk. De most kelletik.

Hogy ezt a hírt is a kályhafűtő hozta.

— Amint a pártunkbeliekkel a gazok elkészülnek, akkor aztán mi következünk. Megtaláltatunk valami trón alá áskálódásban bűnösnek lenni s egy-kettő... Mielőtt az ország jobban éberednék s feleszmélne... fejünk elüttetik. Ezért vagyunk így a várban meghagyatva és közel a kéz ügyben, ebben a királyi módnak színében tartva... Hát ez legyen maga egészében a terv! Élet és hatalom, vagy halál.

Lázás tekintetű, nagy szeme felvetődött.

— Esküszöm, hogy a legtisztább igazat mondtam! — kiáltott és a hangja ezúttal csaknem őszintén hatott. — Most aztán már kegyelmed is világosan tud mindeneket, koronagyám urunk. Én pedig várom a kegyelmed gondolatát, hogy mi legyen evvel a Johanna-gyilkos sikáriussal, nekünk is vesztünkre törő hóhéroltatónkkal, evvel a Károllyal. Fontolja meg, de jól nagyságod, mielőtt beszél, mert kelmed részéről ebben a dologban ez lesz az utolsó szó.

Elhallgatott.

Mária feje a szék hátához koccant. Úgy látszik, valahára csakugyan elájult. Balázs egyet hördült és zökkenve megállt. Talán még a babonájáról is megfélemedkezett. Christa kis nyöszörgést hallatott. Majd egyszerre csend lett, mintha valamennyien kiestek volna a világból és most belezsibbadnának egy álomszerű más világba, ahol minden dolgok színe Garay felé fordul, várva egyetlen intését. Hogy mit fog mindjárt ki nyilatkoztatni? Hogy dönt?

Erzsébet nem volt már, csak egy elpattanó húr.

Úristen! Érzy-e Miklós? Közlik-e az ösztönei, hogy mit jelent számára ez a perc? Megkapja-e az emberétől, amit olyan lélekszakadva kíván... önmagától menekülésképpen? S amiben akkor örökre megnyugodhatnak?

Nem merte remélni. Túlságosan nagy kedvezés lett volna, amilyet ez az ő fekete sorsa eddig sohasem mért neki. Azért mégis eszelős bizakodással nézte az ablakot, ahol a szeretett férfi állt az alkonyatban... igen, mintegy már e földi létezésen túl: igen, igen, az ő feloldoztatásának, vagy menthetetlen bukásának küszöbén.

Odakint acélfénnyel csillogott a télidő szürkülete, mint egy delejes víztükör és Miklós nagy alakja tompa árnyékmaggal sűrűsödött ki e tündöklő homályból.

Vajjon mi történhetik most abban a rejtelmes, élő foltban? Milyen ítéletre nyílik az a végzetes száj?

Miklós sokáig nem mozdult. Úgylátszik, hogy teljesen töprengéseibe merült.

Akkor valahára egy kurta dobütés koppant a csillámüvegen. Vissza ugyan most sem fordult a többiek felé, de legalább végre megszólalt.

Kurtán és rekedten csak ennyit mondott :

— Eltörlendő ! Őneki veszni kell.

Erzsébet azonban ettől a kevéstől is úgy megkönnyebbült, mint akit házomlás alól szabadítottak ki. Mint aki újból született.

— Hogy véli a módját nagyságtok ? — kérdezte kicsivel később, gyengén, szinte mint egy lábadozó beteg.

De magát e gyatraságon rajtakapva, rögtön már a szokott acélosságával tette hozzá :

— Ne terheltessék közelebb jönni, mert itt még a falaknak is lehet fülük.

Miklós nehézkesen odajött s hátrafont kezekkel megállt.

— Tanácsolásom ez ! Nem várhatunk.

— Nem ugye nem ?

— Hát nem. Egnapon belül most már az egész le kell forogjon.

— De ... elég-e a tehetségünk hozzá ?

— Isten kegyelméből még olyanok is a kezünkre fognak járni, akikre eddig nem számíthattunk.

— Kiket ért ?

— Zudar Péter vajda Károly koronáztatásakor lelkében igen megrendült... s visszapártolt.

— És ő mondja ?

— Titokban. Igen. Hogy titokban sokkal nagyobb az elkeseredés, mint hinnők és mint Balázs öcsém is vélné.

Gyors, halk és szaggatott szavakkal magyarázta, hogy Károly egyszer már belekezdve az egyenlő mértékkel osztó igazság szerepébe, hovatovább kénytelen volt s hozzá elég nagyszámú olyanokkal szemben is fellépni, akik törvénytelen úton jutottak némely idegen javakhoz.

— Csak kimondom : a felségeitek gyermetegségei, megharagvó kegyvesztései s az én irántatok mindigvaló erőtlenségeim folytán. No ! De nem ez van itt most... s nem bírálát... Isten Atyám őrizz ! Mert akkor magamat legelsőnek...

— Hadd a mentegetőzést !

Ő hát erre szót is fogadott s kiegészítette az eddig előadottakat azzal, hogy ilyenformán Károly a jogtalan birtokban bentülőkkel ellentétbe került.

— De ám igen kéjelmetlen helyzetbe !

Mert hiszen e bitorló szerencselovagoknak többsége közben már szintén az ő növekvő hatalma után kötötte a szekerét, vagyis párthívéül szegődött.

— És így most a lator az egyfajta emberei miatt a saját másféle szolgálait kénytelen a vagyontól kibolygatni, ezek pedig roppant kezdenék ötlet evégett gyűlölni. Sokan közülük már százszor inkább a felségeitek újból felállítását kívánják és uralmatokat emlegetik vissza.

— Gondolod ? — siklott közelebb Erzsébet a széken.

— Azt, királyné, hogy én ezeket a sértődött urakat most már legott megtalálom, még az éjjel egybe-

gyűjtöm s felkészítem őket. Szintúgy felfegyverzem a saját darabanjaimat is.

Elmondta, hogy lenne tovább és mi lenne az ürügy.

— Rég tudva van mindenki előtt, hogy Frangepán Miklósnak nősülésre nagyon elméje...

Az ő Margita leányát akarja venni, amelyik az udvar körül kicsit már báloztatott s akit az ifjú el is gyűrűzött a múlt év végén. Hát ő a zavaros közállapotok miatt tologatta a gorjáni lakodalmas házhoz való leutazást, de a dolog tisztán apai szavától függ. Most majd egyszerűen abbahagyja az ellenkezést és mindjárt holnap felindít. Búcsúzóban betiszteleg az udvarhoz.

— Darabantostól s fegyverestől! — sikoltott hal-  
kan Christa.

— Igen — hagyta helybe röviden Miklós. — Hozzá a felkészített elégületlenekkel, úgymint látszat szerint csak jámbor vőfélyekkel, pálcás algazdákkal, étek előtt járókkal, avagy másféle vendégeimként.

Hogy a nászmenet ilyenképpen hatalmasra fog nőni, az egyikőjüknek sem okozott gondot. Egy-egy főúri lagzi, vagy temetés, néha félországot mozgósított, úgy, hogy olykor még a külföld is felfigyelt: nem készí-e vajjon háborút Magyarország?

— Hát most sem lesz másként. Felsőgeitek pedig a Durazzói ebet valamilyen színnel ide áthívhatja.

— És? — nyíltak nagyra Erzsébet tündöklő szemei s valami elviselhetetlen sóvárgás süttött belőlük.

A férfi azonban maga elé bámult.

Azt mondta mogorván:

— És! Hát igen... Akkor. Akkor majd a palotaforradalom egyszerébe kitör.

Közrefogatja a vérszopó Károlyt az ő embereikkel.

— Jó biztos helyre lezárjuk s rögtön ország híréül tesszük, hogy miképp történt is csak az a felségeitek „önszántából” való leköszönése, az egész Károlyféle koronázás, ittenvaló pokolbeli élet... damoklesi haj-

szálon függeszkedés és hogy ki legyen igazság szerint ez az ellenünk dühösködő úr! Nem kétlem — rázta a fejét — hogy a nemzet mindjárt kötelességére ébred, a hitvány Károlyt pörbe fogja, s mint ahogy előljáróban mondtam is, mint egy mérges kelevényt, a haza testéből kivágja.

Más ítélete, mint a halál, öszerinte nem volt gondolható.

— Node — intett, bölcselkedett lezárólag, megnyugtatólag — ezt ő a magyar szentkorona csalárd felrablásával sajátmaga kockáztatta és csak a legnagyobb törvényesség jegyében s annak minden külső-belső ismérvei szerint fogja elnyerni. Efelől teljesen fehér orcával lehetünk.

Erzsébet egy lassú, hosszú igen-t bólintott. Szemében már megint nem volt ott az a megüdvözült fény. Az, mint egy perzselt hajszál, fokonkint felzsugorodva, szavanként kihamvadt. Ugyanakkor arca is megváltozott, elnyúlt. Ismét kifürkészhetetlen és zárkózott lett, mint a leköszönés napja óta, az előbbi perzig. Mintha szürke ködfüggöny ereszkedett volna elé. S ezen a függönyön keresztül Christa egy pillanatig újból felfedezte az öregedő nő jóslatos vonásait, bár a királyné már nem feszült és semmit sem remegett. Nem. Ellenkezőleg, most egészen nyugodt volt. Szinte nyomasztólag nyugodt. Erős. Öntudatos.

— Így tehát! — szólt kis idő múlva mély mellhangon, mely szintén nem emlékeztetett az előbbeni élénk, nekiszárnyaló hangjára. — Így lesz. Mindenben így. Mert mi a kegyelmed törvényességet legelsőknek tekintő gondolkodását kezdettől nagyra tartottuk és magunkat továbbra is az atyailag adott tanácsaihoz kívánjuk alkalmaztatnunk.

Semmi ellenkezés. Semmi legcsekélyebb aggodalmaskodás, módosítani akarás, még részletkérdésekben sem.

Felkelt.

— Késő — tett egy lehulló mozdulatot. — E

gyenge gyermek már magával nem bír s mi is halálból fáradtak vagyunk. A sorsfordulatnak ilyen végső állapotában... kegyelmed megértheti. Lefektetjük s lebeszéljük egykevéssé leányunk bátortalanságát.

Kezetnyujtott.

— Holnap tehát, édes gondviselőnk! Lagzi színe alatt. Búcsúzóban.

— Minden felkészített párthívestől, igen.

— És ami a legfőbb, minden fegyverrel fegyveresen!

— S minden szívünk igyekezetével a trónért, királyért.

— Ebben maradunk.

— Nagyon köszönjük — intett Mária, mint egy megbillent fejű kis viaszszobor.

Csókra nyujtotta hideg jobbját. Forgáchnak is.

Ez aztán a gyámkirályné előtt tisztelgett.

De Erzsébet, mintegy gondolattól megütötte, fogva marasztalta most az ifjú kezét. Nehéz szemhéj-jai alól, lassan, kissé oldalt úszva, Miklóstra pillantott a tűzhely vörös fénypázmájában.

— Igazis, búcsú...! Kelmed itt már semmi áron nem mutatkozhatik. De találjatok ki kedvesem valami ürügyet, ne lennének oly véghetetlen egyedül, ama nagy óránkig! Balázsunk a nagy roppanás előtt még talán átnézhetne hozzánk, ha ugyan kegyelmed azt a tervre károsnak nem véli s megengedi.

— Hogyne! — felelt azonnal Miklós, de ez a gyors felhorkanása most úgy hatott, mintha hirtelen felzokogást palástolt volna.

Rettenetes volt annak a sápadt asszonynak ónos tekintete. Egyszerre szinte túrhetetlen fájdalom facsarta el a szívét.

Így látni, aki az embernek legdrágább! S nem maradhatni végig együtt...!

Ez bizony nem a szent házasság. Pokol!

— Csak hadd jöjjön! Persze hogy bejön. Majd kimódoljuk — szólt közben fennhangon s azzal hátát

felpúpozva, nyakát hosszan előrenyujtva, lódulvást hagyta el szerelme és férfiassága újabb vereségének színterét, a lealkonyodott szobát.

\*

Tovább Balázs sem maradhatott. Csupa illendő igyekezetből majdnem az önmagát kirugott ember sarkára hágott. De ő egyáltalán nem búsult. Sőt valahogy különösen emelkedett és felszárnyaló érzései voltak. Mintha szűnőben lennének az utolsó idők türhetetlenségei s valami új következne... A nagy fordulat! Neki csillagkelése...

— Aha! Aha! Megkerül a bicellus! — dünyögött.

Ám mintha több lett volna ennél is, ott a hirtelen felzsivajló ösztönei, a sejtelmei mélyén.

Gímes és Gács... Lekenye és Koszmál, a tetejébe... Mert ezek szintén a birtokhoz tartoznak.

Megborzongott gyönyörűségében. De elkergette a bolond fantomot.

— Ilyesekre soha mostannál kevesebb remény!

Azért csak nem állt helyre a nyugalma. A különböző délibábképek ott cikkáztak lelki szemei előtt s hiába minden. Nem bírt tőlük többé szabadulni.

Azt sem igen tudta, hogy mikor, hogy vált el Garaytól, hogy érte el a szállását, miért s hol üldögél, mért nem vetkőzik le.

Csak hevert a medvebőrön és bámult.

— Mint egy eszeválótt örült! — mondta ki hangosan, haragosan és hiába. A gondolathajszja nem akart megszűnni. Gímes és Gács... Gímes és Gács... Egy királyné... Valódi... Nagylajosi asszony... s a gögös Gara kedvese, bezzeg...!

Ez így ment kakasszóig.

Virradatig hallotta a csábzenét.

## LXII.

Reggelre kiforrt a szükséges ürügy és ő csakugyan átvonult vele a túlsó palotaszárnyba. Kialudatlanul, valahogy úgy érezte, mintha hárttyavékony, mindjárt talán be is szakadó jégkérgeken s csupa törékeny kristályfalak közt lépkedne, olyan bántóan merev és rögtön elpattanni készülő volt itt most minden.

Ahogy a várószobába beért, mármeg női sikoltás suhintott végig a gerincén.

Christa fő palotásasszonyt találta, csak egyedül, egy ablakmenti hímzőasztalkánál.

Az ő bejelentetlen jöttére a megriadt nő sietve dobott ki valamit éppen a kezéből. Éles és delejes kis fénylapok villantak szét a szőke hajáról, mikor oda fordult. Elgyötörten és idegenül hatott az arca. Más-kor élénk kék szemei fakó szürkék, amellet tágak s üresek voltak.

De akaratának megfeszítésével gyorsan összedte bátorságát és ülőhelyet mutatott.

A zaklatott ember semmi hajlandóságot sem érzett. Hanem azért szót fogadott.

— A . . . királyné ?

— Még nem lehet.

— Mi ! Mért ?

— Csak. Öltözik.

— Akkor hát várjunk — adta meg magát Balázs.

Aztán legott felvetette megint a fejét.

— Később majd lehet? Hogy mondta!

— Hogy igen nagy kedvességben vagy előtte — felelt bámulatosan a kérdés mellé az asszony. De ellentétben válaszának érzelmes tartalmával, hangja hidegen és szárazon hangzott.

Holmi szerelemféle hínár úszkált valaha a két ember közt, amiben szerencsésen úgy megútálták egymást, hogy öntudatlanul is visszavertek minden, a másik részéről netalán kezdődhető közeledést. Ez az idegenkedés most még csak fokozta a helyzet törékenységét. Sehogy sem sikerült a természetes hangot megütniök és Christa úgy beszélt, mintha cserépdarabokat csikorgatott volna.

— Ameddig várnunk kell, hadd adjak egy rébuszt, uram.

— Nem értek a találócskák fejtéséhez! — horkant fel figyelmeztetőleg Balázs, hogy csak semmi bizalmaskodások!

Christa azonban nem törődött a méltatlankodásával. Folytatta, mint egy száraz kereplő és Forgách is azért éberén figyelt, mert már átment az ösztöneibe, hogy ma semmit se hagyjon figyelmen kívül.

Az asszony így szólt:

— Ha éhes farkas juhót talál a mezőn, mit fog cselekedni?

— Fogát a torkába akasztja s még ugyan böjt-  
napon és azon sóttalanul is, megeszi.

— Ugyanugye s miért?

— Mért, mért! — rántott vállat ingerülten Balázs. — Nem reménlem, valami nagyon keresgélne az okot.

— De ha véletlenül épp egy olyan volna, amelyik keresi?

— Akkor nyilván jónál jobbakat találna, mint ezt régi emberektől, jelesen az Ezopustól értjük.

A nő fázékonyan gunnyasztott, laposakat hunyt, szorongva lappangott.

— No azt az Azopiszt én nem ösmerem, a mi asszonytudományunk nem terjedvén addig.

— Ezopust mondtam!

— Úgy. Köszönöm — kínlódott valami mosolyféle fintorral a nő s egy parányit oldaltabb rezdült, már vagy másod ízben. Majd hirtelen lehullatta csipkés keszkenőjét. Egy könyvet akart volna az asztalkán észrevétlenül lefödni. Balázs azonban szemkapásból közben már megpillantotta és felfedezte, hogy épp az előbb letagadott Ezopus neve állt a megmagyarított könyvecske kérgén.

Elundorodott ettől az újabb álnokságtól. De mert most az ilyen kis fertelmekből is kiszülhetett valami — valami sorsdöntő, vagy legalább nyomjelzés hozzá — mégis belement a komédiába és önuralmát megfeszítve, a fabula felmondásába fogott.

— Vagyon egy farkas a lupus et agnus mesében... mely találkoznék egy nap a nyáj nélkül bódorgó báránnyal. Eltökélte — tólt egy keserveset a nyeldeklőjén — ezt nem tépi széjjel a szokott orvul, hanem megbizonyítja a bárány előtt, hogy mért kelljen őtet a jog szerint is megenni.

Köhhentett egyet, folytatta:

— Szól ezért a bárányhoz... „Hallodihé! Tavaly rútul megharagítottál ám engemet.” S lőn ekkor nagy rémülés a bárányban. „Hiszen tavaly jó anyám még a világra sem ellett!” De a sunyi farkas ilyet mond akkor: „hej be rádért az ártatlanság, cudar alattomos állatának! Ugyebiza, hogy az én rétemen füveltél most is!” Kire amaz: „ó, nem, farkas uram! Én, szegény, csak meg sem szagoltam a füvet...” S hát erre avval vádolná el az ordas a boldogtalan jószágot, hogy zavarta volna a víztükröt, melyből éppen innia készült. Kirenézve is kiáltja nyavalyásnak —

Kicsit szünetelt, várta mintegy saját magától, hogy mi lesz... győzi-e és meddig, de az asszony nyomban ráakasztotta, most valahogy beteges nézésű szemét.

— „Ne zavard köreimet!” — segített közbe olyan

áruló együgyűséggel, amitől Balázs már kicsattant gombán :

— Veszekedett fenét ! Ezt nem Ezopus, ezt meg az Archimedes mondta, néhány száz évvel előbb.

— Jó — hátrált meg szokatlan gyorsan a nő és megint meglapult. Észrevette, hogy Balázs dühös tekintettel döfködi a kendőjét. Félt, hogy ellesett valamit... és nem erősködött tovább, bár a mese végig-hallásától — érthetetlenül — azért nem állt el.

Vajjon mit akarhat vele ? Ilyenkor... Mikor az ember már a gutaütés határán van ?

Hát elzöldülve a fojtott méregtől, Balázs tovább regélte : hogyan szólt a farkas a báránynak.

— „Te az én forrásomból ittá !”

Hogy az pedig soha életében... ! Anyja teje volt minden étel-itala a mai napig.

— „Debiza ittál s hogy merészeled, hogy az én tiszta vizemet megzavarjad ?” Szabadkozik ekkor az ijedt állat, hogy már csak azért sem zavarhatta a farkas vizét, mert hiszen ő állt a folyáson alul, amaz meg felül.

Felkémllett. Készült vele igazán valami történni... De a megátalkodott teremtés intett és ő tehetetlenül folytatta :

— „Pedig zavarta valaki, mert ni milyen zavaros az én ivó vizem ! S hát ha nem te zavartad, akkor az atyafiságod tehetette, ami nekem mindegy. Közös a vér. Akkor téged eszlek meg helyettük...” Nem vagyok biztos — gyűjtögette a fogyatéék türelmét — nem biztos, hogy hajszálra így írta volna az a púpos görög, de azért ígyvalahogy kellett lennie.

Belső hullámverésein hányódva, elnémult.

A nő keményen egymásra préselte ajkait. Szintén hallgatott. Aztán fulladásformán lélegzett egyet és gyors nekifutással azt mondta :

— A farkas tehát többire talál ürügyet, hogy mért egye meg a bárányt ?

— Mindig ! Mert így vagy úgy, ez a természete.

— S a juhot? Ha azt is talál a bárány mellett?

— Azt fogja csak egyszer ízesen megenni!

— De...

És mialatt ime, a nagy nap és minden cselekvés áll, észvesztően kitarzott a konok asszony. A mese kellett neki.

— S ha mondjuk... mondjuk nem egyedül... nem Isten-embertől elhagyatva találódnának azok a mezőn?

— Mi? — Gyilkos farkas akkor is elveszejtí öket?

— Attól függ — válaszolt Balázs, furcsán elnehezülve. — Az attól függ, hogy ki, vagy mi legyen körülöttük.

— Példa! Mondjuk: egy kos. Jó erős bak. Akkor is?

— Hát az más — futotta el az ifjút mégjobban, valami megnevezhetetlen érzés. — Akkor még lehet holminemű remény... a menekülésre.

— Ezt mint gondolod?

És Christa előre hajolt s szeme, közvetlen közelből, hirtelen belefúródott most a fiatal ember szemébe.

Balázs kurtát hördült. Hátratámaszkodott s egy hallható nagyot nyelt.

— No... úgy gondolom — akadozott — hogy a kosnak má-má valami védőfegyvere, szarva-mije is van. Az megtörheti a bestyét.

— Nem inkább talán t a n a k o d á s t kezdeni illenék-e jobban a koshoz? — kérdezte most egyszerre fülbántóan hamis, vékony hangon és szinte rábeszélő negéddel a nő.

Közben pedig mereven nézett.

— Értsd ebből atyafim: nem rendeseb és sokkal törvényesebb dolog-e az, ha öklelés helyett a kos feljárja előbb az erdő vadjait, fejenként pörbe invitálja őket, előadja nekik a farkas gazságát és megkéri, hogy tartsák barlangba bezárva a merélnőt, maga meg kivárja nyugton, hogy a halált célzó szándék szintén halállal büntetessék?

Balázs egyet — feketét — szédült. Olyan iszonyú értelem lobbant az agyába... megroskadt tőle.

Alig volt képes kinyögni:

— Nem.

— S mért?

— Mert... Mert mire a vérbíróság törvényt láthatna a dúvadra... ez hiszen addig már rég meg is emészté mind juhot s mind pedig a báránt.

Keze lomhán lehullt. Sajátságos meggyengülés terjedt szét a tagjaiban. Majd hallotta magát, ahogy érdes hangon hozzáteszi:

— Különben még... még az az ítélet sem olyan biztos.

— Hogyhogy?

— A bozótban más farkasok is lelhetők... Nagy párttal.

— S ezek nem fognák azt akarni, hogy az igazság tisztán kiszolgáltassék?

— Saját fajtájuk, pártjuk s evvel őellenük is? Ilyet csak egy álmodó elméje gondolhat.

— Akkor tehát mi a teendő itten? — kérdezte messziről valaki.

Felnézett: Christa volt.

— Minden azon fordul — fújt nagyokat — hogy elég hadi talentum-e a kos.

— És ha igen? — hajszolta, kerítette, szorította már nyomonként beljebb a nő, könyörtelenül.

— Akkor ő fog gyorsalkodni.

— S talán az dönt?

— Az. Hogy mind a két részről világosan csak a halál esete foroghatván, mék támad elsőnek a kettő közül.

— És az nyert? — kérdezte Christa hegyesen.

— Igen. Időt, item: életet.

Most elhallgatott Balázs. Ónos csend ereszkedett le rájuk. Lassan egymás felé fordultak, megint összenéztek.

— Úgyhát! — mondta Christa vontatottan, de

valahogy megmásíthatatlan határozatként. — Én is ezt gondolom. S itt akkor már csak az a rébuszban a kérdés —

Pillantása még mélyebben igyekezett Balázs tekintetébe bekötni.

— Az a kérdés, hogy mint konziderálja majd végzett szolgálatát az erős, a hú, a nagyokosságú kos? Balázs nem értette.

A nő segített.

— Tán hogy a cselekedetétől fogva felettébb búslakodnia kell? Amért kárt tett e földön az égit jelképező bárányok, a védtelen gyengék s ártatlanok gyilkolására eltökélt farkasban? És aztán majd befelé marosódik s majd örökre kétségben esik?

Mindez már sebes egymásutánban jött és kidörrent a végül, mint a mesterséges tűzcsillagok magja. A csattanás szele magával sodorta a hevülékeny ifjút.

— Istenemre, nem! — kiáltott. — Azt hiszem, a kos boldogan alhatik... hogy ő lehetett...

Azzal talpra szökött.

Odalett a révetegség. Ez a beszéd kellett ide! Már világos...

És felocsudva, nagy léptekkel kezdett fel-alá robbogni. A hely méltóságáról is megfeledkezett. Oda-oda dobbantott. Lovalta magát.

— Dúvad bőréért, öcsémasszonyom, az bestia bőréért, mióta e világ, vállveregetés járt a vadásznak... nem hogy még igen sajnálkozzunk... a dögön... aszszonyom!

Hevesen hadonászott.

— Valaki ilyen fentnevezett párát megszüntet, nem találhatok fel abban semmi legkisebb bűnt. Mert micsoda beszéd..! — villogott körül gyűlölködve, mintha valami láthatatlan ellenféllel vitáznék. — Akkor férget se merjen soha az ember eltaposni, 'sze az is élő, fenét! És még jóval kevésbé ártalmas egy vérszomjas farkasnál?

Hátravetette arcába hulló fürtjeit.

— Hát így vagyunk! — kiáltott fel egyszerre harsányan s testének izomzata vállba torlódott.

Néhányszor végigvadult a termen, majd hirtelen megint megállt.

— H..! Már tán bemehetnék.

A nő kicsit szemébe fogadta a pillái közül, aztán újból elejtette. Lassan visszahúzódva, hidegen, megcsökönnyösödött.

— Nem lehet. Öltözik.

Mert túl gyorsan hevülőnek találta ezt a legény urat. A kockázat megfélemlítette. Nem mert bízni hozzá. Még nem... Nem egészen.

— Ilyen s ilyen teremtését, hanem azt megmondom, hogy több rébusszal nem vesződök! — fakadt ki durván az elkínzott ember.

Christa nem is kérte.

— Míg a bemenet ideje elérkezik, addig én vagyok tartozásban.

— Mivel? — fordult sarkon szilajul Balázs s a szeme odalótt.

Az asszony meghúnyáskodva állta.

— Töredelemben vagyunk uram...

És mélyet hunyt.

— Nézd... meg kell teneked vallanom... hazudtam az imént.

— Szokásod! — mordult megvetőleg s kezdte elejéről a fiatal ember a bolygást. — De egyet megmondok! — rivalt fel véstjósólag. — Ha valami érdekesben járó dologban hamiskottá volna —

— Ó, csak amaz Ezopus felől! Hogy nem ösmerném.

Hát igen. Az egész fabulát olvasta.

— És legjavába éppen akkor, amikor kegyelmed ide belépett.

Nem hagyott időt felelni.

— Azt a másik mesét, mikor álnok farkas a még-nagyobb ragadomány reményében báránybőrbe bujt s

így csukatta magát közös pajtába az igazi bárányokkal...

Topánja orrát bámulta.

— De jöve akkor vacsora előtt a pásztor a juhok közé, hogy levágjon egyet belőlük. És emlékszik-e kelmed, hogy a dolog miként fordult?

Megint csak megelőzte a választ. Tikkadtan, sötéten mondta ki:

— A derék pásztor, kinek kezét úgyhiszem hogy maga a jóisten vezéllé, épp a báránybőrben lappangó farkast találta kifogni s annak torkát mindjárt elmet-szé s azonnal ő annak véré-t vevé.

Szaggatottan, sebesen pihegte:

— Lőn a földön egyszer igazság hát! Mert mi lehet annál tündöklőbb igazság ugyebizony, mint hogy aki másnak vermet ásogat, maga essék abba bele?

Itt megint Balázsra pillantott, majd a csukott ajtóra.

Egyik sem mozdult a kettő közül és semmi legpárányibb jel...

Mégis ő azért egyszerre megrándult, egész testében felvetődött, felszegte fejét — s anélkül, hogy odabent-ről bármi értesülést vett volna, hirtelen rázkódó izgalomban és csaknem kiáltva, kihirdette:

— Őfelsége felöltözött! Most uram, most nagyságod, most, most bemehetsz hozzá! Minap véletlenül itt-maradt valami holmid... S az Asszony ezt gazdájának visszaadni szeretné.

És Forgách Balázs ekkor valóban bement a bosnya vérű, rámai földről eredett Kotromanics Erzsébet királynéhoz.

---



HUSZONEGYEDIK RÉSZ  
HÁRMAT KIÁLT A KAKAS



### LXIII.

Ez éppen szerda volt ; azaz Böjtelő havának 7.-ét írták. A nap lefelé szekerezett a violaszínű égről. Az újesztendei, hirtelen feltorlott hódonna még a mult héten elolvadt. Most tűrhető szelíden és szárazan fagyott.

Úgy öt óra tájt, felrivalt a kapu alatt a bekéredző kürt.

A várvigyázó letekintett s :

— Hej, kik vattok ?

Mert erősen ködlött a szemnek.

Odalent egy fáklya vetett lobbot.

— Az úr Garay uram kompániájaó ! — kiáltott vissza egy dercés hang és tulajdonosa megemelte a fáklyát.

A fény egyenest a főember méltósággteljes arcába tűzött.

— Vagyúgy !

A virrasztó rögtön engedte az emelcsőt. Az alantlevők fel és befele.

De ki nem fogytak a sorok. Valóságos bandérium . . .

Kicsit megszeppent a porkoláb, bár ő mit tehetett ? Mindössze annyi parancsa volt, hogy az előre jelentett Garay násznépet bebocsássa. Lélekszámról neki senki sem beszélt.

Lassankint aztán megnyugodott az ember. Mert a kapu két oldalán szintén felgyújtott fáklyák világosságában, sallangos kulacsok emelkedtek a nyeregből.

— Hujjujú !

S lóval bokázás, figurázás — toborzóféle — vezettül.

— C, c, c !

Fél arcát szorongatta tenyerében, mintha fogát fájlalná, vagy saját széles kedvén szörnyűködnék a legény. És bokrétások, csótáros fejűek a nemes állatok. Fehér kendő bekötve a féknél.

Hát ez igazán csak egy jókedvű lakodalmi népség.

Legelől maga Garay Miklós, az örömapa haladt. Körülötte az országnak csupa nagy nevei. Egy-egy élő kincstár, nem mint a kurta kis Károly koronázásakor.

A belső kaputéren megállapodott kissé a menet, bevárta a kíséret végét. Mert csatlósai nélkül mezítelen volna egy zászlósúr... De erősen vigyázták a rendet a násznagyok. Értik, mi illő... Királyi várban vagyunk.

A falakon belül, mintha elvágták volna a nótázást. Hatos sorokba igazodtak a legények, urak hasonlóképp s halkán beszélgetve környezték az udvartól búcsúzó örömapát.

— Első az uralkodó király vizitáját megadni ! — mondta emeltebb szóval Garay.

A kíséret lovon maradt, ő egyedül ment fel Károlyhoz. Nem látszott rajta semmi különös. Ez már csak egy ilyen mindig mogorva medve...

Még meg is örült Károly az udvarlásnak. Nagyban könnyebbedik a terve, ha ez így van, hogy ez itt vele szemben elsőségre gondolt. Megadja összes rangjait és „felséged“, ugye... ! Akkor hát megtette a magáét, hogy el nem tiltatott tőle a kedveséhez bejáráskálás. És a legszebb sikert ígérő dolog, hogy ez a hamar rezdülő ember most éppen semmi gyanakodásban nincs és ilyen váratlanul kiüríti a csata mezőt.

Legjobb kívánságok közt bocsátotta el Károly a

vendégét, biztonságból el nem mulasztván holmi célzásokat tenni, hogy majd nagy gondolatai volnának öméltóságával, kinek vállát kordialiter megveregette.

— Hát csak köszörüljék kegyelmeik talpukat az úthoz !

Miklós nem titkolta, hogy addig egy másik látogatásuk is van még : a volt királynékhoz és Károly ezt szintén megértette.

Ó ne ?

Ugyan !

Elbocsátotta az örömapát, aki az idegen engedelemmel átvonulhatott most már a válságos perceket asszonyával megosztani, magát megint egy kicsit a férfi névre méltatni.

„Mene tekel . . .“

Szomorúan elmosolyodott a régi belső hangon.

Hát most talán majd billenthet egyet azon az ő könnyű mérlegén . . .

De nem fűzte tovább gondolatait. Fontos, hogy a nő, sorsának ez a nehéz aranya, mentől előbb visszakerüljön, ahová való. A biztonságba, tisztességbe : emberi, női és királynéi hármasságba, amit egyedül ő adhat vissza neki.

A felelősség, a tennivalók, megint sarkantyúba kapták.

— Jertek uraim — mondta odalent. — Vigyázzatok, a közvitélő rend kulacsaiban mást, mint tiszta vizet, ma nem szabad megengedni ! Hanem azért láttatra legfrissebb legyen a kedv és lakodalmas csintalanság. Kegyelmeitek is mulathatnak majd később, majd ha törvényes királyotok a trónt visszanyeri.

Az asszonypalotába már az urak nagy részét is felvitte. Ezek mindannyian vagy az uralkodóházhoz elejétől hű, vagy bár csak most az éjjel felvett, de azért már szigorúan fölesketett és feladatukat pontosan ismerő főemberek voltak.

Odafent a lépcső torkolatánál mustrát tartott fő-

löttük. Végignézte, míg parancsa szerint kioszolnak a rőták s mindenki elfoglalja őrhelyét az üres szobákban, folyosókon, homályos boltozatokban, pillérek közt, ablakok mély öblében, oszlopok árnyékában.

Közben folyvást osztotta tanácsait :

— Lator Károly ha feljő, észre ne vehessen senkit !

Aztán :

— Ügyeljétek az olasz számszereseket, hogy majd igazán lemennek-e ?

És Kapolyinak :

— A kardot nyitva, nyitva ott, uraim ! Jó lesz félemlítésül.

Ezt meg az ifjú Perényinek :

— Neigen zúgjatok egymás közt, öcsém ! A közösséget úgy mivelünk, mint a lenthagyottakkal mindnyájan fenntartsátok ! S várjátok a megmondott hangoztatót. De — fordult vissza maga is már elindultában még egyszer, szinte mintha valami meglökné — senki a trónrabló hitvánnyal mást, mint foglyulejtést, el ne kövessen ! Hazánk kívánt szabadsága és királyi házuk veszedelme miatt insurgálunk, nem pedig csak holmi úzó-k-félék vagyunk. A többi a törvényes igazság dolga.

Néhányakat, akiknek meg az volt a külön kötelességük, hogy végig bemenjenek vele s a nagy fordulatkor neki kéztől álljanak, magával bevitt a belső házba. Így elsőnek az ifjú Frangepán Miklós grófot, leendő vejét. Az ő saját Miklósának más feladat jutott. Buda főváros lakosságát kézbe venni, Károly családságait a népnek majd rögtön kihirdetni és az uralom lehető síma átvételét kellő fedezettel biztosítani.

\*

A nőket egy nem-hivatalos, bár igen tágas szobában és szintén társaságban találták. Ő még egy percre meg is ütközött. De nem . . . Csak a símaképű Alsáni Bálint, akit régebben Asszonyunk öfelsége szerzett bé

a prímási bíborba... Aztán Szentgyörgyi Tamás korábbi horvát bán, Bebek György, a volt királynéi tárnokmester és fia Imre: eddig halicsi főkapitány, jelenleg országbíró, ifjú fővel... Hát ezeknek is hűeknek kellett közben bizonyulniok, ha begyűjtésüket a királyné helyénvalónak találta.

S megnyugodott, hogy ez akkor még csak jó. És hogy láthatólag ilyen gyanutlan a lélek... Nem tudnak semmit, kivéve Forgách Balázst. Eppen ehhez az egyhez nemigen bízott. Szórakozott kölök! De Mária körül lenni, erre a neki kiosztott szerepre talán alkalmas lesz.

A lányka — rettegésében — még a szokottnál is merevbb derékkal ült. Christa főpalotásné szintén melléje osztva. Helyes óvatosság... Erzsébet pedig az ő kedves tűzénél. Ez most nem a tűzhelyen égett — ilyesmi ebben a szobában nem volt — hanem törökös mangál: oroszláncörmös lábú, szép vasmíves parazsas üst. Afölött melengette szegény lelkét. A parázs fénye átütött finom kezein és olyan pirosra festette azokat, mintha véresek lennének. S ő maga a skarlátszín arcával, mint a János apostol Jelenés-könyvebeli Veres Asszony, akinek homlokára egy név vala írva: TITOK.

De mindezeket csak úgy átködlőben gondolta Garay és lábszárait a kardnak szétterpesztve, recsegő derékkal lehelyezkedett. Erzsébetre egy futó pillantást lopott: tehát minden rendben lévő...

\*

A bent talált társaságban egy levélről folyt éppen a beszéd. Kiderült, hogy Máriának soha birtokba nem szállt ura, az erőszakkal hozzáesküdött Zsigmond herceg küldte, és pedig igazán. Ma reggel érkezhetett, hogy így semmit sem tudott róla.

Mindegy. Jó lesz, mert nyilván ez lesz Károly áthívásához az ürügy.

Így is történt.

A levél... Erzsébet sehogysen tágitott tőle s szó

közben mindinkább kétségekre merült. Fejét rázogatta. Karszékét is hiába tólták, nem bírt, most nem bírt egy helyben maradni.

— Hát nem úgy van... nem elég... ez nem volna helyes — fordult ki a paraszas üsttől, váratlanul. — A levélben letött dolgok Károlyt is illetik. Kezéhez kellene az írást ejtenünk, hadd adja véleményét.

Szavai királynéi szavak voltak, nem kellett félni az ellenmondástól. És a beállt szünet éppen legjobb volt arra, hogy Erzsébet színlelt töprengései a beavatatlannak előtt elhatározássá érlelődhessenek.

— Ugyan uram! — intett egy gyors ötlettel Bebek Imrének. — Mit is kínálodunk? Hiszen te igen méltóságviselő, birtokkal ajándékozott és gyakor kisbejáró jóembere vagy felséges királynak. Ugyan tedd meg, eredj át hozzá s ilyet mondj...

Elnézett a fiatal férfi feje fölött.

— Hosszúnak érezzük úgylis az időt, hogy öfelsége tegnap déltől, a szokott testvéri módján, még ma be nem jött látásunkra. Szeretettel kérjük azért öfelségét, ha okvetlenül hozzánk alázni kegyeskednék magát!

Megnedvesítette szikkadt ajkait.

— Megmondd: postális híreket vettünk és tudatlanok lévén a levélben írt állapotok felől, sürgős tetszését szeretnők kikérni.

A készséges Bebek indult, de visszahívta.

— Arról, hogy kitől s hogy, mi legyen az ujság, idevigyázz nobis grate, semmit se szólj! Mert majd beszélünk... Nem akarjuk öfelségét kétszeri beszédekkel búsítani. Csupán annyit mondj, hogy Csehország...

Már elmehetett, el is ment Bebek. És csak most világlott ki, hogy milyen jól elkélt itt ez a vendégeskedés! Ezek az urak szép nyugodtan eltársalogtak maguknak s nem tűnt fel köztük az öt más-más okból, de egyaránt sápadt arc, nagy léleknehézség, olykor halk nyögés és roppant nyomottság: a szűkebb királyi

udvar különös viselkedése. Új beszéd tárgyat senki sem kezdhetett. Továbbra is a levél... Erzsébet azonban már fojtottan hallgatott, az udvarhölgy, Mária, Garay szintén és legfőképp hallgatott Forgách Balázs.

Miklós akaratlanul is egyre őt nézte s bár nem gondolta el világosan, hogy mit, de mintha furcsált volna valamit a fiun.

Ez folyton ott a homályban surrog, mint egy de-  
nevér falravezető árnyéka...

Milyen zavaros a szeme!

És: ni! Ez itt bent, a jó tüzes házban is fenntartja  
palástját?

Lehet, hogy ivott tegnap óta. Vagy talán meghu-  
rutolt s most fázik. Noha a kezeit azért... csak szaba-  
don hagyhatná afelől?

Bosszankodott, hogy ilyen kicsiségeken akad fel.  
Szinte megkönnyebbült, mikor az ajtó valahára széle-  
sen kinyílt.

Mert Károly nem váratott magára. Ez nem egye-  
zett volna a világ előtt játszott gáláns szerepével. Meg  
aztán módfelett kíváncsi természetű is volt. Kisebb  
dolgokért és messzebb is elfutott volna, mint ide, ve-  
télytársainak talányos üzenetére.

Ugyan már miféle csehországi levél...!

S ezek azt hiszik, hogy nekik még csakugyan le-  
het akármi közös érdekük?

Az ostobák.

De hát kétlábú tollatlanok, ó Plátó!

\*

Az ajtószárnyak kis ideig nyitva is maradtak.  
Látni engedték a szélről ülőknek a kísértő páduai lánd-  
zsások és íjjászok hosszú, páros sorait. A fegyverek  
ibolyaszikrákkal csillogtak, a mereven lesütött szemű  
emberi arcok pedig rőtten izzottak kint, az égő szurok-  
csóvák fényében. És Máriának olyan döbbenetes volt  
ez az egész... mintha csupa veres hóhérok volnának.

Azután az ajtó megint betevődött.

#### LXIV.

A szobába csak öten léptek be. A fürge pici Károly, az egyik Horváthy — ezúttal Lász, a legifjabb, mert ma ő volt a soros a nagy rokon, Károly körül — továbbá a Naccarellának nevezett Dentice Francesco olasz udvarmester, Alberico da Barbiano budai várnagy és Scrovegno Jakab számszeres kapitány.

Mint mindig, Károly rokoni kedvességet színlelt. A kövér főudvarmester is bájosan mosolygott. De a száraz Alberico félszegen símogatta kis kecskeszakállát, mint ahogy a vár donjonjából még azon láncingesen leszalajtott Scrovegno és Horváthy Lász sem tudott ezzel a főrangú társasággal mit elkezdni. Ők csak állva butultak és karbatett kezekkel kóvályogtak.

Garay gyorsan átgondolta velük a tervét s szemesarkából hirtelen jelt adott a minden mozdulatát figyelő vejének.

— Ennyiőnkre kevés a levegő. Nász uraim talán kibúcsúzhatnak, itt amúgy is bizalmas dolgokról forogván szó.

Azt, hogy „bizalmas“, erősen hangsúlyozta, majd megkockáztatta :

— Bárha tán magam is zavarnék . . ?

S félig felemelkedett, ő viszont Erzsébettől várva a segítséget : vagy azonnalra a jeladást, vagy még in-

kább a halasztást... ha csak lehet! Mert a katonának valami módon eltávolítása előtt nem szeretne volna megkezdeni... Elég lesz az ajtónállókat elrakniok.

De ajánlatán maga Károly fakadt nagylelkűségre. Fél kézzel visszatolta.

— Nem engedjük! Hogy gondolod! Ilyen belső ember előtt, aki annyi éveig volt a kormányzat istápjá és sokban még verzátusabb is nálunk, nem lehet titkunk.

Őt inkább Scrovegno kezdte mindinkább feszélyezni. Valóságos érctorony... Mindent, csak éppen barátságos látszatot nem kelthet ebben a nyájas-lakodalmas matriárkátusban. S akkor majd viszi mindjárt az ördög a némberek gyanutlanságát, Garay elutazását és ezzel az ő egész gyönyörűen kieszelt tervét... közel éppen a megvalósuláshoz.

Ezt nem engedhette. A vasban csörtető kapitány semmiképp sem maradhatott most itt, sem a külső martalócok, az ő bökő szerszámaikkal. Mikor az ittlelt úrinép zöme is kifele indul! És legnagyobb készséggel.

Hát ő is elküldte Jakabot, fel az őrtornyába s néhányan megint láthatták egy rövid pillanatig, ahogy a fáklyás vitézek elvonulnak. De Károly azt már nem figyelhette meg a díszhelyének függönyeitől, hogy míg saját híve a főajtón át csörtetett el és zsoldosaival együtt, addig a kitessékelt násznép csak egy oldalajtócskába kanyarodik, melynek kárpítja azután is állandó remegésben marad. Ezt a furcsaságot különben a többi beavatatlanok sem láthatták. Erzsébet Széchy Gállal italt hozatott, amivel egy kis udvariaskodás, mozgolódás támadt, Károly egészsége hozattatván fel.

Majd az asszony dologra tért.

— Zsigmond! — kezdte rögtön.

Arca éles volt és szinte betegesen sápadt, de pillái látszólag nyugodtan borultak félighunyt szemére.

— Tartok tőle édes rokon, ez a Luxemburg úrfi valami nehézséget ne akarjon okozni!

— Mért? — kérdezte Károly, egy utolsó idegen-

kedő tekintettel a szobában maradt urakra. — Ókelmeik ezt talán tudják ?

— Igen. Ők a Zsigmond-féle állapotokat velünk élték végig, ezért gondoltuk . . .

Ófelsége a multak felől kérdezhetne talán valamit tőlük. Alsánitól egyházi dolgokban, Bebektől pedig pénzügyek tekintetében.

— Forgách meg, ügyvélem, veletek jött, mint fő udvarlótok ? De ha gondolod . . . ?

— Semmikép ! — mosolyodott el végleg a kis ember. — Sőt igen köszönöm . . . Hát a Luxemburg fattyú ? — vetette fel nyomban megint a kíváncsi szemét

— Igen.

Erzsébet a körmeit vizsgálta. Szederjes színűek voltak.

— Komolynak tartom — bólintott. — Egy ma jött levélben szegődött bért, osztott koncot emleget és ropant költségeit, melyeket a régi uralombeli Magyarországra költött.

— Ha ! S talán biza vissza akarnája ! — hökkent meg Károly a kellemetlen fordulaton. — Ez akkor egy nagyon szamar ember, szerelmes anyánk ? Csak nem hiszi, hogy majd leszakadt köntös után fizessétek a szabó mestert ? — próbált volna ravaszul kibujni.

— Nem. Már minket ő a dologból kívül hágy.

— Akkor talán hogy én . . . ?

— Igenis — felelt üres hangon az asszony és intett a bortöltőnek, hogy megint töltsön. Eközben folytatta, a serlegébe merített tekintettel :

— Háború, vagy másféle zaklatások könnyen lehetnek olyasmiből, ami egyszer így indul. Talán egyezkedned kéne avval a zsarolóval ? S mintha Zsigmond levele is így valahogy lenne érthető . . .

Feláldotta a poharat.

— Cita mors ruit . . . Tehát ígyunk édes rokon !

Erre a köszöntésre Forgách Balázs nyúlt árnyéka észrevétlenül mozdult egyet a falon. Christa halkán

torkot köszörült, Mária pedig idegesen tépdeste vállkendőjét. De Erzsébetnek meg sem rezdült koccintás közben a keze. Megállta. Ő nagy tudott az ilyen nagy órákban lenni.

Aztán beleszéledett a tanácsadásba. Már Csehországra tért ki, Vencel császár hadaira emlékeztetett, úgy, hogy Károly — egyre veszélyeztetettebbnek érezvén a zsebét — bosszúságában el is káromlotta magát.

— Már hát restelljük, kegyelmes Asszonyom... De legjobban az embert mégis csak a saját evése hízalja. Nem láthatnám én magam azt a levelet?

Kimondta. Most, most kimondta... és nem tudta, hogy mit mond ki ezzel a kéréssel. Ebben az idegen környezetben nem sugalmazta semmi, hogy ettől az egy mondatától őrizkedjék. Jelszó...! Amire Bebekné azonnal fel is állt s Horváthy, Dentice és Barbiano urak közé ékelődött a nekik betöltött itallal. Odahaza Nápolyban, Margit asszony épp most tűzött a fejére egy fehér diadalmi fátyolt.

— Dehogynem! Hogyne! — felelt élesen, készségesen a királyné. — Hiszen többire ezért is hívtunk. Hanem... megállj csak! Ugyan hova tettem hamarába azt az írást?

És hallani lehetett, ahogy ropogóselymű tarsolykáját végigmatatja.

— Nincs. Nem... nem ide... Persze! Már tudom — pihegte, hihetőleg a nagy igyekezettől. — Abba a fiókos ládába tettük.

És lakatlan, sötét szeme, kissé felfele fordult.

— Melyikötök csak az ott? Forgách! Kegyelmed áll hozzá legközelebb. Nosza tedd meg, csak azt a felső fiókot húzd ki. Ott lesz mindjárt a tetején.

Bágyatag fényfoltocskában ültek, az egyetlen felgyújtott kandelláber körül. A szoba többi része homályban borongott. És Forgách Balázs palástja most felhólyagzó denevér-repüléssel meglebbent, örvénylő árnyékot vetett a falra.

A fiók nyikorgott, aztán bedobbant egyet, mint

erős szívdobbanás. És Károlynak előszörre támadt az a különös, csak nem eléggé világos érzése, mintha vak-tába betévedt idegen volna itt — és egyedül, egyszerre furcsán egyedül.

De Balázs ezt a bizonytalan kis érzést is mindjárt elverte.

— Megvan! — jelentette csattogó hangon.

Azzal, nagyonis határozottan, előre indult.

A három Károlyféle ember éppen hátrahajtott fővel kortyolgatott. Christa ott állt közvetlen előttük és — talán hogy több járóhelyet hagyjon — egész szorosán belapult az urak s az udvar vendégei közé.

Balázs széllel haladt el mellette. Aztán mereven megállt, de oly közel Károlyhoz, hogy ez most ösztönyszerűleg hátrahúzódott.

— No mi az! — kérdezte, egy percig zavartan, rekedten.

Mert mintha tükröződött volna a palást alatt valami . . .

A fiatal ember azonban már nyujtotta is balkezeben a leletet.

— Im. Ez lesz a fatális levél! Semmi mást ott felsegednek nem találtam.

— Igen — botlott túl a saját kósza habozásain Károly és újraéledő kíváncsiságában egy vigyázatlan mozdulatot tett. Vigyázatlanul elvette, mohón szétnyitotta az iratot s készült, hogy legott beletemetkezik.

Csak tompán furcsálta, hogy Forgách még mindig ott áll.

— Na mi? — szisszent ki türelmetlenül a levélből, de akkor már késő volt a ködös sejtelmeket tisztába tenni, az illetlen ácsorgás oka iránt érdeklődni. Késő. Mindenre késő.

Balázs jobbában nyitva állt a babonás bicellus. Ő maga, mint az elragadott mén, horkanó lélegzetet vett a széttáguló orrán keresztül és mint valami hirtelen rátörő tébolyban, egyszerre vad üvöltés tört ki a torkán.

— Mi? Nohát, halálod, cudar trónrabló!

De nem üresen beszélt. Mindjárt az első szót a bicellus lecsapása követte. Az ütés keresztülszelte Károly koponyáját, egészen az üstökéig.

A megtámadott ember vérrel hördült. Pici testében azonban olyan hihetetlen erő lakozott, hogy még ez az iszonyú csapás sem volt képes leteríteni.

Keze rögtön kardjához talált s szédültében egyet tántorodva, egy vadállat ügyességével és gyorsaságával termett mindjárt talpon.

Visszasujtott s jókora darabot sepert ki a Forgách fejbőréből.

A hajcsomó még élő melegen repült Garay arcába, aki elszörnyedésében szinte megbénultan bámult, de ettől az undok érintéstől aztán legott szörnyen kijózanodott.

Tanuja a mindetlátó egyigaz Isten, hogy ő ezt nem így tervezte. Álmában sem gondolt rá!

Ám ha egyszer megtörtént? Akkor ki elég botor, könnyelmű, tétlen bámézkodni! Várja be talán a következményeket a két királynő fejére?

Felrivalt:

— Hej Frangepán Miklós! Ide!

De tódult már hívatlanul is a benyílóban rejtőző násznép. Az urak rárökönyödtek a teljesen új helyzetre, dobták tüstént a bilincselésre hozott nyakvasakat, csuklópereceket s... a kard! És neki, a berohanó ajtónállóknak!

A szobában lábdobogás, kiáltozás, iszonyú dula-kodás tört ki. Dübörögve, egymásután borultak a néhez bútordarabok. Fullasztó porfelhő kerekedett. Egy vasállvány mennydörögve vágódott végig a világátvesztett Mária előtt. A másik két nő is alétlan feküdt. Vagy csak mutatták? A pokoli kavarodásban nem figyelhette most őket senki. Az ember csupán azt látta és darabolta, akivel éppen szembe sodródott, kivéve az egy Alsánit. Az udvari kegyenc ülve maradt s elővette olvasóját.

Károly és Forgách ezalatt, mint két örült, voltak összeháborodva. Keringtek egymás körött, nagy előretoppanásokkal kitörtek, hátraugrottak s csattogva tapogatták, keresztezték egymás pengéjét.

Most megint Balázs ütése következett.

A bal orca vastaghúsán találta ellenfelét, homlokáig, úgy, hogy a vér azonnal kipezsgett a sebből s vele együtt Károly bal szeme is odalett, kocsonyásan kicsordult.

— Nesze eblelkű! Hitetlen zsvány! Nesze, arkördög, essekura!

A nyomorult ember felüvöltött. Észvesztő kínja lehetett; de csodára azért lábön maradt. Megértette, hogy mit jelentene itt most lefeküdni . . . Életéért küzd.

Összeszedte minden erején túl való erejét.

— Vicem pro vice, átkozott! — hörgött.

És csakugyan, Forgáchnak is szemét találta az ellenvágás. Rögtön rá egy másik, fejének pilisét sodorta le s azzal már jött a harmadik — iszonyú — a szívének célzott. Alig volt ideje a pengét kissé felütni és válaszul a Károly másik arcát, foga sövényéig felhasítani. Közben a szemét már elöntötte a vér.

Jó, hogy mostanig Frangepán Miklós felszabadult. Ellenfele — Alberico da Barbiano — törött tagokkal fetrengett a padlón. Ketten kötözték is, míg ő maga alig sérült és kitűnő vívók módjára, végig józan maradt.

Azonnal felfogta Balázs halálveszedelmét s helyébe állt.

— Égy ki az urakért és darabantokért, ha bírsz! — kiáltott arra sem nézve Garay az ablakosár felől, ahol épp a szilaj Horváthval vívott, egy sűrű porfelhőben. — Bírsz-e?

Nem látszott valószínűnek. Gyalázatosan meg volt mészárolva a fiatal úr. Csak tántorgott, sérült szemét tapasztva keringett, míg aztán hirtelen elvágódott kedves bicellusa mellé, mely hegygel a padlóba fúródva libegett.

Szerencsére már Dentice Francescót és a berohant alabárdosokat is bilincseltek, akadt Balázs helyére más küldönc. Bebek György nyargalt, míg fia, Imre, az erősen nehezedő Garaynak, Szentgyörgyi Tamás és megintmások pedig Frangepán Miklósnak siettek segítségül. Hamar elnyomták Károlyt. De mert még mindig rugódozott, sőt láthatólag eszméletét sem veszítette, úgy, hogy tartani lehetett újból felkelésétől, hát Szentgyörgyi odakiáltotta Kóroghy apródnak:

— Te fiu! A manciát ide!

S ketten aztán megvasalták.

---

OSZK

## LXV.

Az ajtónállók már gúzsban heverték, Horváthy valahogy elszaladt, ellenállás egyelőre nem volt idebent több. A fertelmes színjáték első rémületképe tisztult.

Garay lesöpörte verítékét s a szokatlan erős tornától még egyre vértódulásban, kábultan odajött. — Itt meg mi van?

Megkönnyebbülten látta.

— Bilincsbe? — intett. És azonnal a nők csoportja felé fordult.

Mária: mint ez önálló szokás. De az udvarhölgy már felocsudott és Erzsébet is éppen most — a legjobbkor — nyitotta a szemét.

— Hálistennek! — fohászkodott erre és szívére nyomta a tenyerét, mert az olyan furcsán ugrált, mint amit zsinóron rángatnak. — Bízatok, Asszonyim! Hé fiúk, valamékötök ketten!

Előkiáltott két nagyocska apródot, hogy emeljék a királyt.

— Felséged is! — nézett kutató és rémült szerelemmel. — Bebekné asszonyom meg velük. Kérem igen nagyságodat... nincs itt semmi olyan felettébbképpen szükség.

Máriát egy jó nagy pajszra fektetve elvitték. Erzsébet hagyta magát egy darabig kétfelől húzatni és roskatagan meg-megállt, dermengett, erőlködő pillantásával mintha külön fogadna most az eszméletébe mindent.

— Nincs? — kérdezte tévetegen.

Az urak zavarodottan bámultak, Alsáni vak tekintettel pergette az olvasó kaláriszemeit, így hát Miklós válaszolt, egy hemzsegő tömegre, Károlyra mutatva a földön:

— Bár amint megösmérem, már dolga rosszul vagyon, kinél rosszabbul nem is lehetne, de Isten csodaítéletéből azért még él. Hát megnyugodhatol.

A nő megimbolyodott. Egy percig úgy volt, hogy mindjárt összeesik. Arca megnyúlt, elsápadt, kétségbeesett és gyötrődő kifejezést öltött. Megrázta néhányszor a fejét, mint aki nem ért valamit... nem akarja... szinte testi fájdalmat okoz neki... kétszer is szóra lélegzett, hang azonban nem lett belőle. Aztán elindult és vánszorgott tovább.

Egyszerre mégis megtorpant a küszöbön, mint akinek csak lassan jutnak eszébe a dolgok.

— Forgách... És Forgách Balázs? — vetette fel a viaszosan fénylő szemhéjait.

S nézett várakozólag.

Erre már nem adhatott megnyugtató feleletet Miklós. Inkább hát semmit.

Frangepán mondta ki helyette, a katona hozzáértésével és a férfi száraz nyugalomával:

— Ő biz amint látom, többire in agone vagyon s e nyomorú életből az más boldogságosba hamar átköltözik. Meghal a szegény.

Ez mintha új erőt adott volna.

Erzsébet megrázkódott, fokenként kiegyenesedett, majd egy hirtelen rántással kiszabadította karját az őt gyámolító urak karjából.

— Úgy! S tik hova visztek? Mit képzeltek! Királyné vagyunk.

Azzal visszatért és már szilárdan megállt a két test fölött.

Károly vadul fordította felé megdarabolt arcát, melyen alig maradt valami emberi. Ő azonban ezt a tehetetlen gyűlöletet mintha el nem értette — és a

vaspereceket sem látta volna, keményen tárta szét fölötte karjait.

— Tudja az Isten édes rokon, hogy mi soha nem kívántuk sérelmedet! De hagyján... Azért mit se desperálj állapotod felől.

Merészen ívelt orra érzékeny hólyagocskákkal tágult, izmos teste kifeszült s repkedő fátyolaiból már büszke, határozott tekintettel tüzelt az urakra.

— Legjobb orvosunkat! A saját felcserünket mellé! Felette igazán, éjjel-nappal, úgy siettesék felépülését. Ez szónk és hagyásunk. Megértettétek.

Az urak jámbor tábora meghatódott. Csodálták most ezt a fejedelmi emelkedett lelket, aki szemmel láthatólag mit sem tudott Garay merész tervéről, annál kevésbé erről a merényletről s aki ennyi kegyvel sem érte be... Lám, visszafordult a roncsolt Károlyhoz, aki már régen inkább csak színleg élt — de azért még egyre élt, sőt eszmélt is — s anyai hangon vígasztalta a szenvedőt.

— A kormányzat dolgai se búsítsanak öcsém-uram! Ismerjük a hálát s holtunkban sem felejtjük, hogy mily szívesen szálltál be országodból ide, az idegenbe, mily magnanimitásodat mutattad irántunk és hogy vötte le vállunkról felséged az uralkodás terhét, mikor a mi asszonyi gyengeségünk már rogyadozott alatta.

Na most hát rajtuk a sor.

— Hasonlót a hasollóval fizetjük, amikor meg mi vagyunk az erősebbek s felséged a gyenge!

Egy pillanatra lehúnyta nagy, lobogó fekete szemét, halvány arca mintha belülről kigyullt és átizzott volna, aztán közelebb lépett.

— Az égre esküszünk, hogy a mai naptól, köszönetünkkel, minden, bár a legkisebb királyi teendők alól is feloldozunk!

Körülhordozta villogó tekintetét s még emeltebb hangon tette hozzá:

— Frissült erővel, szabad akaratból s az ország

jelenlevő zászlósurainak színe előtt, az uralmat ezen-  
nel ünnepélyesen megint visszavesszük. Így közlöt-  
te velünk kívánságát leányunk, Mária, királyotok. Hallot-  
tátok és tanusíthatjátok.

Miklós volt az első régensi szava.

— Garay!

Hogy most a családi lakodalmazásoknak nem  
kedvez az idő.

— Mint újból gyámkirályné, a leghatározottabban  
megkeressük nagyságodat, hogy példánk szerint a ha-  
nyatlott erejű vén Szécsi Miklós urat hasonló kímé-  
tetben részesítse és őt a terhes munkából szintén rögtön  
felváltsd, vagyis a nádori tisztséget tőle tüstént átvedd.

Nem vesztegetett több időt a legszükségesebbnél.

— Vigyétek! — mutatott a Károly megtaposott  
féregként vonagló testére. — De azt megmondom,  
hogy szegény kedvesüinktől egy órára meg nem vá-  
lunk, mint ahogy ő sem tévesztett minket egy percre  
sem a szeme elől, uralmának oly örökre emlékezetes  
napjaiban.

Rendelkezett.

— Továbbra is a közös palotában lakjék, ugyan-  
abban a szép lakó részben, kit maga választott ki és  
pihenését ott senki meg ne háborítsa. Bár hiszen gon-  
doskodjunk is mindjárt illő kusztodia felől...

Kegyelmesen elhatározta:

— S hát egy teljes századot adunk!

— Elrendelte, hogy a fegyveres öröket pedig két-  
óránként váltsák.

— Gyógyulásának nagyobb előmeneteliért, senki  
hozzája sem be, se ki, rajtunk és a felcsereken kívül!

Forgách mellett éppen csak hogy lassúdan elment,  
bár nyilvánvaló keresztényi szánalommal.

— Hol láttatok valaha hibátlan embert, felebará-  
taim? — sóhajtott. — De mi majd rajta leszünk, hogy  
a hirtelen hevülő agyakat megigazítsuk. Mi a legjobb  
módja ennek, édes Alsányom? — fordult a puhán  
mellette lépdelő Bálint felé.

— A bocsánat — lehelte Alsáni, az olvasójáról alig felváló szemmel.

— Úgy, köszönöm — vonult Erzsébet tovább. — Szent Egyházunknak van is talán valami ilyen hagyása?

— *Defectus lenitatis* — tapintott lesütött pillákkal egy új kalárisgolyócskára az udvaronc és távol ködlő értelemmel mormolta hozzá: — Netalán valaki emberölésben, gondatlanságban, vagy más nagy kártételben találtatódik . . .

— Róma ebből felmentést adhat?

— Igenis, királyné.

— Hát illő, hogy a magunk földi országában csak ilyen legjobb példát kövessünk. Könnyelmű esztelenséget a minél nagyobb könnyörülettel szégyeníthetjük, aztgondolom?

Búcsúzóul felvetette a fejét.

— Hallottátok uraimék. Általános bocsánat! E szegény frenetikus Forgáchon kezdjük, de kiterjesztjük kicsintől fogva nagyokig.

Parancsba adta, hogy a közkegyelmet nyomban hirdessék meg a népnek.

— Mert ily szerető rokonok közt, mint mi, semmi rossznak még emlékét sem tűrhetjük. Sic volo.

— Jezabel — mozogtak némán az ajkai, mikor már egyedül volt a hideget lehelő, hosszú előcsarnokban.

Gyámoltalanul, elveszetten nézett egy percig körül. Öngyűlölet, gyermekes könyörgés, undor és a vád gyors villanásai kergetőztek arcán. Háttal az ajtónak támaszkodva, két karja szétvetve — mint akit keresztre feszítettek — halkán, tehetetlenül kaparászta a falat. De mint aki megégette magát, hirtelen visszakapta, szájába tömte az ujjait s torkát most a lázadás fojtott kiáltása hagyta el:

— Hát vállalom!

S egyet toppantva, szilaján elindult.

## LXVI.

A külső urak bezsongtak a feleslegessé vált örködésből és Garay hagyta őket zsongani. Nem magyarázgatott most nekik arról, amit különben maga sem értett, hanem kézbe ragadta az intézkedést.

Legelőször elrendelte a lentről bámész szemmel feltolongo darabantjainak, hogy a megkötözött ajtónállókat takarítsák el, aztán tegyék lepedőbe s egy nyugodtabb szobába a végétjáró Forgáchoz, valamelyik pedig vesse vállra Károlyt és mindenütt az őrszázad szigorú ügyelete alatt, vigye hálópalotájába.

De az ördögös módon még folyvást eszmélő élőhalott kis ember intett, hogy nem... Mindenek hűledzésére talpára állt és vasláncait sírós csörgéssel vonszolva, a maga lábán indult.

A nádor saját vejét osztotta mellé s ezek hát elvonultak.

A fejedelmi szállás ajtaja előtt Frangepán azonban orrot rántott... gondolt valamit.

Ez nemigen lesz jó...

Páratlan képességű kormánytudósnak és oroszánbátor hadi vezérnek tartotta jövődöbeli apósát, de mintha túlságosan engedne a lány asszonyi szívnek.

Ha! A várban még javába idebent vannak a fegyveres olaszok. A fene mérges Scrovegno Jakab bezzeg! A marcona Horváthy László is kiszaladt, nem nehéz

eltalálni, hogy miért. Kint a városban a másik két Horváthy, ennek a megdarabolt Károlynak szintén korcs testvérei. Hédervári Kont István is aligha alszik ma éjjel. Hát ki tudja, hogy itt mi minden történhetik még?

— Nem úgy, babám! — mondta a legényeknek. — Várjatok csak.

És javított egyet a parancson, visszacsukta szépen az ajtót Károly előtt.

Nagy ifjúi, vőlegényi és győztes harci jókedvében, meg nem állta egy pajkos hunyorítás nélkül.

— Királynak s hozzá ily betegnek, magosabban kelletik ennél lakni, hogy messzebb kiláthasson felséged... Nápoly felé.

Egy bástyatoronyba kormányozta a menetet. Ez a toronyszoba eredetileg rangosabb vendégtisztek számára készült, ággyal tisztességesen bebútorozva. Cserepulyák is állt benne, ha nem is valami díszes. De jó vasveretes tölgyfaajtaja volt a szobának és most az a fő.

Hát ide irányította a vendégét Frangepán s mert a győztes vívó jókedvén túl, különben nagyon rendes ember és emberséges úremler volt, egy legényt rögtön odaállított, hogy rakjon tüzet a zöldmázás cserepulyákban, a más pedig bontson ágyat.

— Kerek századmagammal leszek itt az ajtó előtt. Ezért ha kell akármí, csak szólj, üss erre a dobra, király uram. Majd jönnek mindjárt a sebkötöző barbélyaid is — tette hozzá jólelkűleg, amivel Károly dolga egyelőre elintéződött.

\*

A nádor ezalatt folytatta odalént a rendezkedést. Mindkét keze tele volt sürgős munkával.

— Ne sokadozzunk itt mind egybe, uraim — zörgölődött. — Az összes járatokat most már elálljátok. Az egész várat azonnal megszálljuk.

Hamarjában az ifjabb Bebeket jelölte ideiglenes

várparancsnoknak. Ott a vívásban nagyon elkelt a segítsége...

— Aki horvátbéli, olaszbéli katonát, vagy más-miféle tisztviselőt valahol még kaptok: fogatni és vasba, öcsém!

— A kazamatákba? — hevült a szép szál fiatal ember.

— Bánom is én, gyermek, akárhová, csak lakatra! A fejetlenkedésekből elég legyen, ne szaladgáljanak kelmeik minden percen hozzám. Ki mit kapott, végezze azt a dolgot saját kezére és igazán.

Bebek megcsördítette a sarkantyút, egy kemény fordulat s már ott sem volt.

Jöttek helyébe mások. Nagy széllel siető, öklelő szemű s láthatólag csupa fontosnál fontosabb emberek szálldostak fel-alá, mindenfelé, a fáklyafényre lobbant, mert egyre estélibb palotában.

Garay ugyan kiujult köszvényharapások és kimerítő fáradságok közt, de hősileg tartotta magát.

— Tamás uram!

Szentgyörgyi gróf már-már duzzogott. Most boldogan felvillant.

Ó, hát mégis..? Róla is nagyon emlékezés? Bizony jó szolgálatokat tett! Tisztára, mintha megérezte volna ezt a fényfordulatot... hogy ebből az elcsapott tegnapi senkiből megint az ország első hatalma lesz.

Áldotta eszét és odajött.

— Vagyok!

— Erigy kedves és igazítsd: az utcákat úgyis róták járják... Mária királyt éltesse. Confluálódjatok s mondd Miklós fiamnak, már kezdhetik! Tudjon meg valamit a nép is.

Hozzátette:

— A jótorkú legények kiálthatják a Károlyféle fondorlatokat s az egész hamis és érvénytelen koronázást.

— Megmondhatjuk, hogy a bitorló micsoda állapotban és hogy árestumképpen van?

— Meg. Ez az igazság.

— De őfelsége olyat szolt, hogy kedves vendége a sebesült úr... a hirtelen szerencsétlenségben... gondolom?

Garay arcán árnyék futott keresztül.

— Ej uram, hát asszonyoszív! De mi világos fők és kemény férfi vagyunk. Nehány sebtől még azért el nem felejtjük a gonosz fondorlatot. Ha egyszer így történt... veszett Forgách szélkakasa...! Ne végezzünk fele munkát.

— Hasonlóan véltem — nőtt meg Tamás egy fél fejjel s elment ez is.

De meddig tartott itt most a szünet?

Megint szakadt az ajtó és Zudar Péter igen dúltan bejött.

— Kedvesem! Nagyságod! Nádor urunk! — kiáltott már messziről. — Baj, nagy baj van!

— Mi...!

— Az a vad harcos! Bezzeg nem gondoltatok rá! És Scrovegno elmeneküle.

Szerencsére kiderült, hogy ez a Péter lent volt az udvarban hagyott lakodalmas legényeknél, így alig valamit tudott a bent történekről s az egész riadalom csak félreértés.

— A donjonba! — törülgette ijedt verítékét. — Innen töletek fel... s valami rész idővel később be... egész hadastól bezárkózott.

Miklós megnyugtatólag veregette meg az ijedt ember vállát.

— Semmi baj nincs, már eligazítottuk. A várat Bebek direkciója alá ejtettük. Jó helyt van a bástyában az olasz! Mint vak madár a lépben. Bár csakugyan nem ártana...

Itt egyet gondolt s azt mondta Péternek:

— Igaz is, hát evvel se várjunk! Ezennel komisszáriussá teszünk, menjen nagyságtok Bebekhöz, üzenem, küldjenek fehérzászlós hírvivőt a toronyba, nézzük, felígérné-e jószóra Scrovegno?

— S ha nem? Mert ez egy nagy vitéz!

— Akkor rögtön vítatásba fogni s a tornyot megütni. Szeretném, ha reggelre az egész itt tisztában volna... s befejeződnek.

Alig ment el Péter, már visszajött.

— Mondtam? Ugye hogy megmondtam! — intgetett és valamiképpen lelkesültnak látszott. — Azt üzeni az olasz kapitány, menjenek ellene mind a bandériumaink, próbáljuk vitézül s majd megvállik, kinek adja Isten. De ő magától várvesztő soha nem lesz.

\*

Közben az ostrom már meg is indult. Valahogy azonban több lett a harci lárma a kelletténél. Mintha kintről, a város felől is...

— Jösszte fiú, mi történik! — parancsolt két más sürgős intézkedés közt egy udvarinak Miklós.

A hűségre visszatért Zámbo felelt meg, az alig felábadt betegek sápadt izgalmával:

— Fiad ütközik! Most jövök... Horváthy János, Csáktornyai István, Hédervári Kont és más lígabeliek is eléggé járatták ám az utcákat... s kétféle erő szembetalálkozott.

Be sem fejezhette, igazolódtak a szavai. A zavar-gás zagyva moraja terjedt odalent.

— Éljen Kis Károly, a Béke Károly!

— Vesszenek a királynők!

És fegyvercsörömpölés.

De a zshivaj már nem tett különösebb hatást a nádorra. Bár kapzsi természete és régebben történt szennyes kis uzsorás üzelvei miatt nem kedvelte ezt az embert, most őt is megnyugtatta.

— Ne búsuljunk. Gyermekeuram majd elvégzi.

Erről az egyről legalább biztos volt, hogy pontosan ellátja a rászabott feladatot, annyival inkább, mert az ő dolgában az idebent történtek nem hoztak változást.

— Ugyan valaki! — fordult. — Jöjjön csak kend deák uram, Felekes Miklós mester! Fusson át öfelségeikhez... és mondd, azért ne legyen rémülés! Minden a legjobb útján halad.

— De ha lefeküdtek s má alszanak?

Ennyi törődés után ez szinte bizonyosnak látszott.

— Akkor is hadd hátra a hírt, megkapják, amikor felkelnek.

\*

Csakugyan, a külső lárma rövidesen elhalkult, zsongott, eltompult, szétfolyt és oszlott s úgy háromfertály órával erre, maga a fiatal Garay bukkant be kihevült, kedves, komoly arcával, az ajtót borító függönyön. Meglátta apját és ekkor aztán be is lépett.

Apa és fiú melegen néztek össze egy percre. Náluk ennyi szokott lenni a szeretkezés. Majd az ifjabb Miklós, mint valami idegen katona, feszesen jelentett:

— Adom szolgálatomat tenagyságodnak.

— Horváthy? — kérdezte rendületlen szófukaran az apa.

— Már azok meglették a Szombati Kaput.

— Kitávoztak?

— Mint vert had. Igen. Bujdosóban. Költöznek Zágráb felé.

— Velük van a híres rókaféle horvát püspök is?

— Mék?

— A rőt kan Horváthy Pál.

— Mindenestől, uram!

— Hát futnak a Tvardkó szerb-bosnya királyhoz Velika Bosnát csinálni — zendült közbe egy kellemes férfihang. — A mi bűnünk!

Telegdi Miklós volt, régi ember, még nagylajosi, főajtónálló. Kardja egyáltalán nem volt a palotába illő, markolatánál egész bevérezte a szép világoskék posztómente zsebkörnyékét — és a nádor most kezetszorított ezzel az úrral. Így utólag azért nagyon jól esett

neki a gondolat, hogy egy ilyen állapotott és komoly férfiú környezte a fiút... első ütközésénél.

De ők sem érzelegtek.

— Mint véled ?

Telegdi a bajuszát rágta.

— Ilyet a papságban hogy szabadott meg-hagyni... a püspökségben ? Csak a magunk magyar papjainak árt. Most majd hát összekovácsolják azt a nagy déli szlávságot, kiről is hogy Tvardkó hogyan álmodik, nagyságtok nálam nemkevésbé tudja.

Szakállába dörmögött.

— Királyi palotától a legutolsó szerb kunyhóig kell az terjedjen !

Tvardkó bizony nemhiába koronáztatta magát a Szent Szávájuk sírja fölött.

— Félek, a bajok el nem múlnak rólunk, e meg-csinálja !

— Mindig is erre sandalgott. Ő gyarapította kez-dettől a déli zendülést.

— Most keblére öleli a várnai perjel Paliznayt, ennek a Horváthy-féle Durazzói zabigyerekeknek más atyafiságát s majd arra ne ébredjünk, hogy az orszá-gon kívül kezdik szítani a lázadó tüzüket ökelméik ! Hátunk mögé alá ne doboljon a kétfelől jövő erő !

— No, egyelőre csak idebe pacifikálódjunk — mo-solyodott el az ő komoly mosolyával Garay és a fia fojtottan rajongó szemmel nézte.

— Ha megengedi kegyelmeik — szólt ebben a pár percnyi váratlan nyugalomban — én is amondó lennék... s megyek is.

— Hová ?

— Nem hagyhatom Bebek vártartó uramat.

Hiszen az ő külső feladata rendbejött, Szent-györgyi átvette a maradék gondot s most már, hogy Buda királyhűbb lakossága is kiáradt az utcákra, a többi nem lesz nehéz. De ezek a szegény várívók nem boldogulhatnak karddal a kőfalak ellen.

— Falbontókat és mozsarakat kell hoznunk.

— Semmit sem, semmit bizony ezekből, kis uram !  
Egy éles hang csapott közbe.

Megfordultak és elgyötörten bár, de felsudárlón,  
mint a lármafának meggyújtott szálfafenyő : a ki-  
rályné.

Hát ez csakugyan nem nyugszik ? Ennyi ijedelem  
után ?

Igazi vasasszony.

És mind a hárman mélyen meghajoltak.

---

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

## LXVII.

Erzsébet parázsló hőséget hozott magával kint-ről. Érhette valami... De látszott rajta a leplezés igyekezete. Egyszer-kétszer üresen nekilélegzett, míg végre azután meg is szólalt.

— Köteles felebaráti dolog..! Szánalmunk felhajtott a szegény beteghez... orvosainkat vittük. S hát irgalmas a Teremtő!

Megnedvesítette tikkadt ajkait.

— Mennyei jel! — folytatta. — A Gondviselő nem akarja új uralmunk első napját rokoni vérrel szennyezni. Csodát küldött...

— Mi? — ráncolta a szemöldökét Miklós.

A nő ránézett, de rajta keresztül.

— Uraim, szeretett testvérünk, felséges Károly, a tapasztalat minden törvénye szerint régen halott ember, az ő felbontott agykoponyájával és kifolyt szemvilágával még egyre él, legjobban eszmél... s mialatt Forgách a végső óráját várja, ez elég tűrhetőleg mondja magát lenni.

Nyilván a csoda izgalmasában, kifullt, hangja szinte zokogva felhintázott.

— Ne bántsátok ezért a faltörő kost...

Összeszedte magát.

— Mindezekből minékünk egészen más gondolatunk jött. Valaki felmegy Károlyhoz : salutem et omnem prosperitatem... anyai áldásunkat viszi és meghagyja, hogy méltóztassék tehát illő testőrségével őhatalmasságának a toronyba sietve felfáradni és kapitányát onnan sajátmagának leparancsolni. Őreá hallgat s ha királyát... persze csak láttat szerint, a kezünk közt hiszi, akkor nem lövethet.

Megint elnémult, majd alkalmasint összeütköző érzéseinek fájdalmán felháborodva, egyszerre indulatosan kitört.

— Mert sajnos ! A rokoni kötelmeknek is megvan a határuk ! Azt, hogy magyar vért onthassanak a bástyába befészkelődött idegenek, már semmi sógor-komaságunk révén nem szabad megengednünk.

Nesztelen lépteivel közelebb jött s elrekedve fűzte hozzá :

— Fájjaljuk háborgatni a királyt, kiért annyit s annyit fohászkodtunk. De hát ne zárjuk el a kapott kegyelem meghálálása elől. Egyedül evvel vigasztalodom. Mondjátok, nincs igazam ?

Önmagával perelt és önmagának felelt.

— Aki élő s ilyen jól eszmél, az parancsolhat is. Tiltsa meg, hogy zabolátlan szolgálai itt vért onthassanak. Mert ez nem Nápoly ! Nem hazájuk. Nem, nem ! Ez Buda. Magyarkirályi fő és székvárosunk, ahol magyar alattvalóink minden hajszáláért felelünk.

Szavainak igazsága kétségbevonhatatlan volt. Az új világban azonnal megmutatkozni érkező férfiak csak helyeselhatték és többen még a régebbi ellenfelek közül is tetszéssel szemlélték a jóeszű nőt és megjavult törvénytiszteletét... Okos dolog volt, el nem szaladni a bujdosókkal ! Lehet, itt egészen helyes másoduralom kezdődik... és gyümölcsöző.

Erzsébet ezalatt mustrát tartott rajtuk és szokott gyors szemkapásával előre intett egy alig szakállasodó ifjút.

— Te ott ! Jösszte, kedves ! Ihol a pecsét gyűrűnk

— adta át a gyűrűjét — s légy követünk. Vidd végbe kérék Károlynak a toronyba felszállítását.

Ez, valami csodás véletlenségből, éppen egy szájon kiköpött Forgách-szabású ember volt. És valóban: a halódó Balázs legközelebbi rokona itt az udvarnál. Most persze sötétpillantású és vadul gyászdühös legény.

— No, az Asszony ez egyszer mellé fogott, ez aligha fogja hátára venni s úgy a toronyba cipelni a bátyja megrontóját! — sugta oda Koróghynak, kárörömmel, a már teljesen hűségre tért Vajdaffy. És csak azt bánta, amiért saját ellenlábását, azt a dölyfös és fennen parancsolgató Hédervári Kont Istókot a nagy kavarodásban úgy szélnek engedte. Most szépen leültethetné. Node... Majd!

A többiek nem nagyon figyelték a jelentéktelen Forgách ifjút. Került nevezetesebb látvány.

Mert mint egy lötyyadthasú pók, Zámbó Miklós ereszkedett megint elő. Szúrós kis szemei nyugtalan, leső tekintettel jártak körül. Garaytól megrebbenve hátrahúzódott, de a királyné láttára felderült és rögtön eleibe állt.

— Szentgyörgyi Tamás gróf uram részéről, felség...

— Mi hír?

— Ugyanis a közvitész rend közt valami hasonlós...

Egyet fújt és kitalált. Hogy legtöbbnek a hadfiak közül jó, ha evőkenyere van, míg a várban istentelenül bentcsatázó olaszok ittélő nemzetségének, Budán bezzeg mindenük lehet. Még saját házuk, díszes lakásuk, kereskedésük, roppant tárházaik, plébániájuk, külön utcájuk is.

Úgy intézte, hogy egy ruccanással most már egész hátat adjon a kényelmetlenül néző Garaynak és sebesen fűzte tovább.

— Kérdi azért a fentmegmondott méltóságos gróf, hogy mitévő legyünk?

— Kelmed mit tanácsol? — tudakolta lassan le-

nyugodva és sokkal lágyabban Erzsébet. S a pillái mintha függőnyt ejtettek volna szeme elé.

Zámbó a fejét törülte.

Hát ő valami komoly zendüléstől tartott, ami a nép fiaitól könnyen kitelik.

— Már ne vihessék hírünket, hogy az új uralomból nekik csak a fejbeverés jutott, másmint száraz reménnyel maradt tele a hasuk.

Végül is ki kellett mondani és hát kimondta :

— Királyné ! Ha derék katonáid az Olasz utcában zsákmányolásra kicsit kioszolhatnának ... ebbe hiszen semmi kárt sem vallanánk, sőt éppen a hazai nemzet gyarapodnék. A zúglódó vitézi rend ezen a kis martalékon igen megvígasztalódnék s megújulna.

Garay már nagyonjól értette, hogy kitől, hogyan származhatott az egész zúglódás és „szabad préda felőli gondolat !” Hiába, ez a hajdúvérű Zámbó csak a régi ; nem változik. Ennek elég volt ennyi idő egy szabad prédálást megszerkeszteni. Hajdú tehetség.

De nem akart most az udvartól senki közeledőt elvadítani és így undorba fulladva hallgatott, Erzsébet pedig intett :

— Értjük. S mivel saját népünk és idegenek közt kell megint választanunk ... Már az előbb láthattátok magunkviseletét.

Zámbó lelkes óbégatások közt indult.

— Teljesedjék az igazság ! — dobálta rövid karjait. — Bízd csak rám, királyné ! Azt, hogy rombolni s égetni fakadjanak a sarcoló emberek, azt azért el nem tűröm, járjak és fáradjak bár én magam körröttük !

Buzgón fogadkozott s boldogan el is ment.

És ezzel végleg minden jól lett. Az utcanép kielégült és sietett a közbocsánatot mentől derekasabban megszolgálni. Kárpótlásul, amiért december óta anynyit ünnepelte Károlyt, ugyanaz a tömeg most ugyanolyan hatalmasul kitett magáért a régi királyi házá-

val szemben. Gyorsan felfedezte Nagy Lajos világraszóló érdemeit s ezernyi ezer torokból üvöltött az ujjongó öröm :

— Éljen az Anjou liliomszál ! Éljen Mária király !

Amíg csak Buda bele nem unt. Akkor a nap izgalmaintól fokokonként lecsendesült és a nép valahára hazatakarodott.

Csend honolt már a toronyban. A várfokára túszerként felcipelt és ott sebesülten felmutatott Károlyt látva, azonnal megszűnt minden fegyveres ellenállás. A vitéz Scrovegno levonult hadastól s Alberico da Barbianoéhoz és a Naccarellának nevezett Dentice Francesco udvarmesterhez hasonlólag — sebekkel teli — fogságba esett.

A tegnap még nemzetmegváltóként istenítt kis pütkösi király ránövekvő seblázban feküdt, nyomorultul és elhagyatottan. Tömlőcajtaja előtt egyhangú léptekkel járkált megint az őrség, mely a felváltott Frangepán helyett új parancsnokot kapott : Forgách Péter személyében . . .

A budai olasz polgárok közül, aki csak bír — akit a Zámbo féle hordák le nem mészároltak — magát álcázva menekült a megbukott liga vert hadai után.

Sietni kellett. A palotaforradalom befejeződött. S kelet irányából hajnalodott. Valahol a várudvarban másodsor kiáltott egy rozsdáshangú kakas.

Nápolyban Durazzoi Károly hitvese, Margit királyné, hajnal szöküléséig le nem tette a tűt, mellyel sajátkezűleg egy magyarkirályi címert munkált egy győzelmi zászlóba.

Neki is sietős volt. Minutulo Miklós, Standardo Jakab és Caracciolo Jakab nobilek épp ma jártak nála díszküldöttségben s adták tudtul, hogy a nemes város március 1.-én újabb fényes lovagjátékot szándékozik rendezni. S már csak rövid három hét odáig !

De mára elég.

Abbahagyta a munkát, majd boldogan a kis Lancelot fiú meleg testecskéje mellé feküdt. Álmában a szép győzelmi zászló még sokáig ott lengett a szeme előtt. Pedig akkor már —

Budavárában, Bosnya Erzsébet udvarában, harmadszor kiáltott a rezes kakas.

HUSZONKETTEDIK RÉSZ

PÜNKÖSDI KIRÁLY



## LXVIII.

Szárazan csikorgott a fagy, a megolvadt hólé pocsettái kék-szederjeges tükörré pillédzettek az utakon, az eget szennyos felhőlepedő fődte, szürke volt a télies világ.

Hat nap múlt az emlékezetes délután óta és a két halálrasebesült emberi roncs, csodával határos módon még mindig élt, sőt Böjtelő havának 14.-ik reggelén — szinte mint akik a távolságon át összebeszéltek — mind a kettő visszanyerte eszméletét.

A gyengealkatú Máriát annyira megviselték a közelmult izgalmai, hogy alig lézengett. De Erzsébet már talpon állt s a királyi tanáccsal és Garayval folytatott beható tárgyalásokon túl, minden figyelmét a két betegszobának szentelte.

Belső bizalmasának, négyszem közt, elég röviden és kitérőleg válaszolgatott :

— Királyá rendeltettünk. Nekünk tágasabban kelletik gondolkoznunk s azt nézni, hogy mi a több : a magános egyek sorsa, vagy nép és uralom.

Afelől különben megnyugtatta Garayt, hogy Forgáchra senki sem parancsolt rá.

— Az ő lángfejével valami áldozatos tettet akaratott végezni a szegény. Mert most, hogy jobban bele-nézhetett nagyságod Károly koholó üstjébe, maga meg-ítheti, hogy mint lett volna eventusa, ha holmi tör-

vényes, lassú okoskodások módjához kell igazodnunk és azoknak végére várnunk. Balázs hasznunkra volt. El nem felejthetjük.

Igazi uralkodói gondolkozás! Az ilyeneknek megadja Isten... Másak.

Miklós hallgatott és örült, hogy azért mégsem következett be a szörnyűség, a vérbűn. Az egymás ellen kockán forgó életekben nem esett kár.

Felkelt és búcsúzott.

A nő kivételesen nem marasztotta. Csókra nyujtotta sápadt homlokát s ingerülten, gúnyosan, talán fájdalmasan, felnevetett.

— „Jezabel” ugye! Vajjon mit vársz egy Jezabeltől? Tán biza jajgassunk az ellenség kárán? Már e csúfnevünkről való vélekedésünket, uram, egykoron megmondottuk. Hát erigy és szeress, te sohase kutass körülünk, jöhetnek még erre mások s nem a saját szeretőnk. Valaki tartson kedvesnek, olyanként, amilyen éppen vagyunk — tette hozzá s azzal gyorsan elfordult.

Különben ő maga sem soká időzött. Mióta e sötét események történtek, melyekbe erősen belesoványodott — de lehet, hogy e soványság következtében is — szinte pillanatig sem ísmert nyugalmat. Megváltozott. Más, valahol más, egészen más lett egy idő óta. A hirtelen, heves, emésztő-lázás mozdulatok és szakadatlan cselekvések, váratlan sírvafakadások jellemezték indulatoktól fűtött viselkedését.

Először leányát kereste fel. Nálahagyta nehezen nélkülözött főasszonyát, Christát, akinek vidám lényébe Mária görcsösen kapaszkodott s szánva és lenézőleg, majdnem gyűlölködő irigységgel vígasztalta.

— Mit búsul felség, akinek anyát adott a Teremtő! Lássá, nekem kicsinységemtől fogva nincs. És szegény Hedvig húgodnak sincs, ott a messzeségben, örökké torzsalkodó lengyelei közt.

S idegenbe hurcolt leányának emléktől csak még zaklatottabban, továbbsodródott.

Forgáchot észnél lelte, a szörnyen összeszabdalt embert. De már nem mutatta neki, hogy megörült. Miklósra gondolt. Azt a régi csalogató játékot ideje abbahagyni s az áthághatatlan köröket maga és a megveszekedett legény közt, a legszűkebben megvonni.

— Majd kegyelmünket tapasztaltatjuk — intett, lelkérekötötte az orvosoknak a további gondozást s azzal égedelmesen fel, a harmadikhoz !

A bástyaszoba küszöbén majdnem bálvánnyá kövült : Károlyt is tiszta értelemnél lelte.

Hát akkor . . . mire ? Az a pár nap előtt még virulószerű fiatal férfi mért fekszik most megdarabolva egy emelettel lejjebb, mint a hajdúkáposzta bélésének való hús ? S ő hányszor . . . Úristen, hát hányszor, hányszor kezdje azt az . . . egészet ?

Fülében dobok szóltak. Hintált vele a világ. De igyekezett benne megkapaszkodni. Valami komor daccal, mely egészen újkeletű volt nála, a csak hirtelenharagú szeleskedőnél, az ágyhoz sietett s szinte befurakodó mohón, a sebesült fölé hajolt.

A két ember egy perc hosszáig elszörnyűködött, dermedt, vesékigható tekintetet cserélt. Aztán Erzsébet lassú részletekben leült.

— Hogy van a mi édesünk ? — hallotta rögtön megszólalni a saját, különösképpen még csak nem is elfogult, sőt a leggyengédebb hangját.

Mintha egy másik személy beszélne belőle . . .

— Látod, az ég megmenekített. Pedig már kételkedtünk megmaradásodban. Hát megijesztettél !

A minden igazság szerint régen néhai ember, tett volna itt egy nagyon élőemberi mozdulatot. Mintha fel akarna ugrani, hogy üssön. De még idejében fel fogta nyomorult, teljesen kiszolgáltatott helyzetét s gyűlöletében tehetetlenül, elfogadta a rákényszerített komédiát.

— Kicsiden javulok — válaszolt — s köszönöm igen a gondviseletet.

Pedig tombolni tudott volna. Mert ez egyszer életében, egész egyszerűen, férfivoltát lehazudtolva: félt. Maga se tudta pontosan, hogy mitől. Ebből a nőből áradt valami, amitől ösztönszerűleg, a legalacsonyabb állati idegenkedéssel borzadt.

Mindenütt rejtély...

Magyarázatot nem lelt.

Hiszen e hatalmából kitúrt asszony előtt valójában nincsenek többé titkai? Tisztán láthatja már kis cseleit és nagy szándékait?

S ez merőben kifürkészhetetlenül mégis mosolyog, hízeleg körötte, ahelyett hogy hatalmának megint birtokában, azonnal fejét csapatná.

Mért tenné, ha nem: mert a gonoszkodó kedvét akarja tölteni rajta?

Forgách merényletét távolról sem tartotta a téboly véletlen kitörésének.

Hogy a dolog megmaradjon, így, az első, félig sikerült, csak félig kiszűrösölt bosszúnál? Erzsébet szépen felgyógyíttassa s egyszerűen elküldje, majd egész egyszerűen csak hazaszállítsa az országból, imádott fiacskája mellé... és Margit... s ó drága Nápoly —?

Nem. Ilyen engedékenységet nem volt szabad erről a vérboszuló bosnya férfinőről elhinni.

De meg, csakugyan...! Amíg ő él, az egyízben már megriasztott fenevad többé nem is lehetne biztos, ezt sajátmagából következtette. A másik helyében ő sem téveszthetné szem elől, hogy egy trónkövetelő királyi ellenféllel van dolga, aki seregeket tart otthon. Akármikor visszatérhet velük... és előről kezdődhetik a tánc.

Azért ő sem mutatta vívódásait. Egy jóvátéhetetlen vigyázatlanságot már elkövetett, mikor odalent a számszereseit elbocsátotta. Ezzel elég legyen a cudar leckéből! Legalább hozzá ne járuljon a szörnyűségek siettetéséhez. Nyerjen valami időt.

Csak vergődött a végzetes hálóban. Melléjátszott. Leplezte, hogy az egyetlen megmaradt szeme milyen

irtózva figyeli a nő szétnyúlókáló kezének minden mozdulatát és hogy bár rendkívül lassan, óvatosan, egyre hátrább-hátrább siklik, távolabb menti legyengült testét az átizzadt ágyban.

Mindebből semmi sem látszott. Ők csak beszélgettek, sőt napjában most már többször is, ami szintén a fokozott kínok egy neme.

\*

Estére, a vergődő roncs egy kétségbeesett reményű kis dolgot próbált.

— Volna egy kérésünk, ha szabad . . .

— Ugyan hát kívánj akár mit ! — szörnyűködött Erzsébet.

— Rossz az egyedüllét — felelte ő erre, a tőle telhető legsímábban. — Szeretném, ha a három legkedvesebb hívem köröttem lehetne. Ugyanis Scrovegno Jakab, Alberico da Barbiano és Dentice Francesco, kit mi Naccereállának nevezünk . . .

Majd elpattant a feszültségtől ; hanem azért látszatra elég ártatlanul és könnyedén tette hozzá :

— Gondolom hiszen ők is jótételetlenekké lettek . . . Forgách hirtelen megháborodásakor ? Így mit sem ártana . . . s legalább együtt fekhethének és beszélhének. De csak ha te akarod.

— Ohó ! — botránkozott Erzsébet, mint egy jóakaró, szigorú anya s mint aki szeszélyes gyermeket dorgál, még egy kis tokát is eresztett és ujjával fenyegetőzött. — Ez a szoba nem elég szűk ? Nem is szeretjük . . . Hogy hoztak ide, mikor máshova parancsoltuk ?

A jövevények elszívnák kedvence elől azt a kevés levegőt is, ami még idebe van!

— Már tiszteljük barát uraidat, de rokonunk kárára semmi barátkozásokat nem hagyhatunk. Hanem azt megfogadom — sietett a durcáskodásoknak elejét venni — hogy röviden levitetünk majd a mi emeletünkre . . . s jösszte inkább családod közé !

Ez volt éppen az a fordulat, amitől Károly a legjobban tartott. A sátán ebeinek láncról szabadulása ; a meglódult kezdet.

E halotti sápadt kezek ügyébe kerülni, a csend suttogásában, a nagy éjben, óhatatlanságban... ahol minden ennek a titokzatos szándékú asszonynak kedvez, míg őneki semmi, senki a világon !

Most hát viszik az ellenség neki otthonos fészkébe... mint ezek a nők voltak az ő keze közt, a közös palotában és lesz minden éppen úgy, ahogy ő tervezte velük, ha örült módon el nem engedi a szerencse maradványát.

Valami láthatatlan mérleg lebeg itt a látható világ fölött ?

Mert ezt a kölcsönt pontosabban már ki sem lehetett volna számítani s visszaadni.

Lélegzete elállt. Fejsebe iszonyút sajdukt. Elvesztette eszméletét.

\*

Mire megint összeszedelkőzött, a beteglátogató nem volt sehol. Csak mintha valami kevés fanyar illat terjengett volna a levegőben.

Nem ismerte fel ezt az illatot s nem bánta ; hagyta.

Feszítette a zavaros értelmét, hogy majd gondolkodik : hol követte el a második hibát ?

Már tudta. Épp amivel javítani szándékozott. A képmutató érdeklődés viszonzásával, hogy állapota javult... ugye ! S életben marad... Ahelyett hogy nyelvét lenyelve titkolta volna, míg ereje lassan visszatér és kezdhetne talán valamit.

S még hogy hívei vegyék körül !

Mintha az igazi szolgáló nem holtából is életre kelne, urának segíteni !

Hát ezzel a két dologgal rontott. Megfélemlítette a levélrezdülésre is gyanakvó fenevadat s már késő, késő, megint késő ! Majd lecipelik, a vámpir be-besur-

ran, titkos órában leszáll a szívére és elkezdí vérét szopni... a gaz! Ahogy az ő Kotromanics-féle fajtájánál szokták.

Rémültében felkiáltott :

„Ahogy ők szokták !”

Egyszerre metsző világosan emlékezett, hogy mi-képpen szokták. Hogy csinálják... mint végzik ezt a szilaj bosnya harcosok, ha élő sebesültet lelnek a csatamezőn, ütközet végén.

Soha a világon ő már férfi nem lesz és okostanácsú, szép asszonyának szerelmese! Sem Házát, sem törzsét, tovább nem ültetheti.

Kínjában felüvöltött s üvöltött, míg csak a porkolábok a gyászos Forgách Péterrel be nem rohantak.

— No mi az hé!

Péter karbafont kezekkel megállt s szórakozottan félre fordult.

A szilaj legények akkor jól megtaposták.

— Elszűnsz, ördöglelkű?

És nevettek.

— Vesztegsz, kutyafia?

— Csapd meg... ne csak felül viruljon!

Kegyetlenül megalázták a csürhe nyíri suhancok, akikhez pár nap előtt még a csizmáját sem fente volna. De még ebben a legnyomorultabb állapotában sem hagyta el a beleköltözött agyrém s a védekezési ösztön.

— Jaj, sebem! Hívjátok Asszonyunkat — könyörgött. És inkább maga segített poroszlóinak a bevérzett bűnjeleket eltüntetni, bár szilárdan meg volt győződve, hogy Erzsébet minden nála történő dologról tud.

Ó, még bizony az álnokság bűnhődése is kijárt; nem lehetett abba hagyni.

Ezúttal panaszra fogta.

— Hanyatlunk, felséged! Az előbbi szélütés-féle óta már dolgunk rosszul vagy, kinél rosszabbul nem is lehetne. Amit a friss levegőégről beszéltél, milyen bölcsen igaz!

— Akkor hát azonnal visszünk.

— De ne, ne csak avval a két kis emelettel lejjebb ! Az micsoda haszon ?

— Hanem ?

Úgy mondta ki, hogy a szó szinte elájult sóvárgó ajkain :

— Visegrád ! Ott fenn a hegytetőn, ahol a kismadár sem repül és a fellegvár alatt kétszáz ölnyire rohan a Duna . . .

Ott ő a várbeli jövés-menés zajától megkímélőd-nék s a kegyelmes úrnő is jobban őriztethetné biztonságát, amíg még e világon van.

— Mert csak mint hattyú, halál előtti utolsó éneklő jólétünket éreztettük eddig ! — tette a hangjába minden rábeszélő képességét. — De már úgy egy órája, végünknek biztos jövetelét megösmertük. Követtem az édes testvéremet — zihált az alig kiállottaktól s nézett lesve, égőn a lázban és kioltott szemevilágának szomorú odvával — ha mit vétettem volna öfelségének . . . nekem öfelségéhez már csak ez az egy könnyörgésem vagy . . . S nem is akarok mást, mint a szép Visegrádon csendesen kimúlni.

Erzsébet elborult, nagy fekete szemei valahol oldalt révedeztek. Fáradtnak, levertnek és határozatlan-nak látszott.

Ez a megtörtség !

S már-már lett volna valami . . .

De hirtelen, mintha csak egy régi fémtükörben életrekeltek volna a hajdan beléjük vetett képek és kitámadva a multat őrző rozsdából, megzöldült, penészes, kísérteties féynél, hosszú vonulásban elindultak volna, úgy éledt fel most agyában egy sor elködlött emlék.

A Károly szította, szörnyű budai téli forradalom . . . Az ágenseitől feltüzelt halálkiáltások . . . A titkolt várfogság . . . Hazug, cifra nyomorúság, ahol egyre csak neszelni s várni . . . nem tudva, mire . . . A trónról való erőszakos leköszöntetés . . . Károly rablókoroná-

zása, amihez őket odahurcolták... És végezetül a lelkelen terv, hogy párthíveikkel együtt lemészároltasanak, a legirgalmatlanabbul.

Megrázkódott.

Ezek az emlékek kellettek ide!

Habozása megszűnt. Most, most visszanyerte magát.

Bocsánat? Részvét? Margaritas ante porcos: seretések elé gyöngyöt?

Fény csapott ki ámbraszínű szeméből.

— Ugyan! — nevetett rekedten. — Higyjen ki mit akar, de te arra az egyre soha ne gondoldj, hogy „halál”! Mert micsoda kietlen beszéd? — intett. — Mikor a legszebb fiatalságodban vagy, két gyönyörű gyermeked, ugye, hitvesed, országod... A halál távol legyen! S mi is majd igyekszünk őhatalmasságának minden panaszát távoztatni.

Lángoló buzgalommal felkelt helyéről. Ajtót nyitott és kitapsolt a bástya csendjébe.

— Forgách Péter, hé! S hé ide, őrség! Cselédség! Készítsétek ízibe az urat! Minden szükséges dolgát, három főolasz barátját és minden értékét s fel, Visegrádra! Mert bizony előbb bedől a mennybolt felettünk, mintsem egy ily jó rokonunknak legkisebb óhaját is teljesíttetlenül hagyjuk.

A nyitott ajtó sötét keretében aztán megállt.

Egyenesen előremutató karral intett:

— Hát meglesz, felség. Őfelsége még ebbe órában elutazhatik.

## LXIX.

Fertályórán belül ottvolt az ágy mellett az alommal párnázott és szőnyegekkel letakart gyaloghintó.

A nyomorék hinni sem mert. Pedig igen.

A legjobb udvari orvosok állták körül s már vittek is a megjámborodott nyíri legények, le a sötét bagolytoronyból.

A fáklyatartó emberek komolyan lesütött szemmel lapultak kétoldalt s a fényt áttetsző piros kezükkel ernyőzve, világítottak megint a lépcsőn, mint nemrég. S mégis, egészen, egészen másképp... Mert ez az út ma a pokol torkából kifele visz.

Az erős tölgyfaajtócska tompa dőrejjel zárjába hullt.

És most lágy hintálás... Mint valami tündérialom.

Károly a betegszoba büzei után kétszeres szomjúsággal falta az oly rég ízelt, pezsgő friss téli levegőt. S Úristen... Még jórafordulhat?

\*

Pár lépésnél kis zavar lett. A saraglya enyhén megrendült.

Felemelte fejét és valami boldogságos örülettel elmosolyodott.

Összeütköztek. S íme barátai, a három nápolyi úr..! Ezeket is úgy hozták, hordozó széken, mint őt. Kibontakoztak és azzal ők továbbhintáltak.

Már nem figyelt. Hát álom...

Most rövid vezénylő szavak pattogtak, de már fel sem nézett.

— Ez Forgách Péter.

Csörtetés :

— Az őrség.

A csapat négyszöge szétnyílt. Járó sikátort engedett nekik. A csenden a tömegek különös csendje érződött.

Erre mégis felpillantott és hirtelen összerándult, mint ostorcsapásra. Rövid, hallható lélegzetet vett, hogy szinte hördülésnek tűnt.

A négyszög közepén Erzsébet állt ; egymaga. Sötét és mozdulatlan volt. Csöndesen, kitarlóan, csak nézett egyre arra, a távolságon át, mintha lassan-lassan magához húzná, hívná, hangtalanul. Mint ahogy kígyó a madarat bővöli.

Mindent meglátni vélt abban a két ónos, holdas, abban a kicsit felfordult fehérű szemben s nem kiáltott. Egyetlen hangot sem adott. Kotromanics Erzsébet pedig odajött és nehézkes, szőrös úti subájában, mélyen behajolt fölé.

— Indulunk — mondta.

Ő már nem hallotta. Aléltan feküdt.

Harmadszor tett hibát. Nem fog többet.

Margit királyné, Nápolyban, most ért a magyar címer hímzésének felébe.

Lógófelhős, csillagtalan téli éjszaka volt. A sívár hómezőkön javába csattogott a varjúnász.

És Budán a menet elindult, ballagott az öszvér hátára kötözött Kis Károllyal s három főemberével, — tartott Visegrád felé.

Fuimus Troës !

## LXX.

Aludt, nehéz, egyre vissza-visszatérő lázálomban, a pompás visegrádi szobában, oszlopos, tollbokrétás fejedelmi ágyban és nem tudta volna megmondani, hogy mitől is riadt fel. Csak egyszerre felrettent és abban a pillanatban már tökéletesen éber is volt s a szíve olyan kicsire zsugorodott, mint egy kis parittyakő.

Az a megmagyarázhatatlan érzés szállta meg, hogy nincs egyedül.

Az előző napok rémületes gondolatai villámcsapásként jutottak megint eszébe s egy percig valósággal megkövült, szinte elhalt az iszonyattól. Aztán minden érzéke csak annál vadabb erővel kezdett dolgozni.

Mi okozhatta ezt a különös érzést ?

A szobában csend honolt és olyan áthatolhatatlan sötétség, mint egy fekete márványfal.

Az ajtóra gondolt. Persze nem láthatta ; de az a tompa sejtelme volt, hogy igen... Ott most ugyan semmi sem mozdul, de mintha mégis arrólfelől tört volna rá ez a hirtelen ébredés. Mintha az a tájék az előbb még nem lett volna ilyen nyugalomban... valami lappangó kis cselekvés kevéssel előbb ért volna ott véget. És igen, mintha hűvösebb is lenne most itt, mint ameddig ő aludt.

Mégis megizzadt és mintha hintán himbálódnék...

Hallott már arról, hogy embereken pillanatok alatt kitör a téboly. Úgy érezte, hogy ez is egy olyan perc. De másrésről, valami belső sugalat meg azt parancsolta, hogy azért a legkisebb jelét se adja az ébrenlétnek: halálos veszedelemben forog.

S ő engedelmeskedett. Odafagyottan várt. Várni... Ezt meg kell figyelni... vizsgálni.

Már-már megkönnyebbült, hogy tévedett. Talán mégsem volt semmi, csak a képzelődés, meg amiket a bosnya nép bosszúállásairól hallott. Ez itt elvgre mégsem harcmező?

Rögtön kiábrándult.

De. Csatatér! És életre-halálra. Minden eszközzel. Mégis az első gyanuja volt helyes.

Mert most egészen tisztán felfogott megint egy csöppnyi roppanást.

A padló! Valaki jár itt.

Felszúkölt volna; szerencsére azonban a belső óvás ismét idejében érkezett.

Akaratának minden gyökérszála megfeszült. Löketenkint, zöld-ibolya-arany, a sötétbe tágulva szétgyűrűző fénykarikák pattantak a szeme előtt, ahogy kimeresztette s ahogy szívének heves dobogása fejébe sujkolta a vért. Pillanatokra szinte megsüketült a suhogó vérveréstől és erőlködéstől. Majd megnyalta száját, mely mármeg egyszerre különösen száraz lett s várt tovább és tovább hallgatózott.

Többé semmi kétség. A szobában volt valaki. Akármilyen loppal surranva, könnyed, bársonyaltalpi siklásokkal, de jött. Mint lenge fátyolt, parányi légáramlatot vont maga után.

Egy percre a zűrzavar vette körül. Aztán újból feltisztult a zavarodottsága s megint élesen, világosan működtek gondolatai.

Teljes bizonyossággal tudta például, hogy értelmének rövid kihagyása alatt a titokzatos besurranó

időt nyert és hogy ezt ugyancsak nem hagyta kihasználatlanul! Az ő vadállati módon ügyes és gyors mozgólataival, közben egész a közelébe ért, sőt azóta már ott is áll, szorosán az ágya előtt. Érezte, hogy most az a másik is megmeredt. Az sem lélegzik. Közvetlenül arccal fordulva figyelnek egymásra az éjszakában — és hogy az a másik-valaki, testének bizonytalan körvonalú, egész állományából, sugározza felé az elpusztítás szándékát.

Örökkévalóságnak tetsző percek múltak így s ők még mindig bámultak, mintha tekintetük pengéjével némán vívtak volna egymás és a sötétség ellen. Aztán Károly mintha végtelen kicsi, csesszenő, suhanásféle neszt fogott volna fel, mely halk glu-glu hangban végződött, mint egy lehelet-csók, vagy elhaló szellemzokogás.

Ruhasukogásnak gondolta. A veszélynek megint új fordulatára készült és elfogta a fulladozás, amit túlságosan heves szívdobogása okozott.

Önkéntelenül vállába vont a megsérült fejét és olyan kicsire húzódott, amilyenre csak bírt. Torka üresen kattogott. Valami éles tárgy lezuhanására várt.

De egyik válságos perc a másikba rezdült s még mindig semmi... Ő még mindig illetlen maradt. Sőt éppolyan megmagyarázhatatlanul, ahogy imént a veszély érzete rátört, egyszerre mármeg úgy érezte, hogy kikerülte a testi megtámadtatást. És mintha az egész veszedelem maga is, szűnőben volna... A gyenge légáramlat távolodnék az ágytól.

\*

Rettentő feszültsége csak nagysokára kezdett oldódni. Elszörnyedésében valósággal megbűvölten, zsi-badtan és tehetetlenül feküdt. Fázott a takaró legkisebb lebbenésétől, saját leheletének gyenge szélverésétől is. Összesurlódó lábai ropogó hangot adtak az átizzadt lepedőn.

Aztán nem bírta tovább. Elviselhetetlenül szomjazott s már volt annyi ereje és bátorsága, hogy felüljön.

Az ágy mellett álló szék irányába fordult. Könyökére ereszkedett és ivott. Hosszan, egész lényével, egész meghagyott életével ivott. Ekkor megint visszanyedte párnáira és zavaros találgatásai reggelig hajszolták egymást.

Mi lehetett ez az éjszakai jövés-menés ?

Hogy ki lehetett a bekóborló, ezt a kérdést eleinte haragos gyűlölettel utasította vissza. Tudni vélte. A nő. A vámpír.

De később megingott.

Ő m a g a ?

Hát mirevaló a világon a felbérelt sikárius ?

Vagy igen ! Forgách Péter — gondolta. — Annak a másik dühös bolondnak az atyjafia !

Elég öldöklő szemmel nézett mindig rá. S megta-  
postatta.

De itt azért valami megintcsak nem egyezett. Ha fogadott orgyilkos, vagy ha a kárvallott Forgách-félékből való lenne az a besettengő, akkor miért nem rontott neki ? Bántatlanul hagyta. Miért ?

Megállt az esze.

A téli reggel rászürkült és még mindig nem jutott tovább, míg végezetül csüggedten abbahagyta. Hízelt vele magának eddig, hogy az elméje elég jó fogású. De ez már az ő értelmét is meghaladó valami volt.

\*

Várta a palotabeliek kelését s amit ezelőtt sohasem tett, várta türelmetlenül az asszonyt. Így napvilágnál nem borzadt annyira tőle, bár tudta, hogy Erzsébet nappal sem kevésbé rejtő szelencéje az ő minden történhető bajainak, mint éjjel. De világosnál legalább szembe lehet nézni a veszélyekkel, mint régente a harcmezőn. Híres jó harcos volt, amíg tudta, hogy ki, mi az, ami ellen küzd.

Egyelőre most csak egy dologtól félt. Mikor az az ördögös néember belátogat, neki elég éles legyen majd a szeme.

Utött ugyanis hozzá valami. Nem elég ez az örületesen érthetetlen állapot, pár órája folyton purgálódik, egész belseje görcsökben szorul. Alkalmasint az ijedség...

Mire a várnép csakugyan talpraállt, sok erőt vesztett és szinte kiszikkadt. De most nem bánta. Kissé könnyebbült s majd talán éberegben tud ügyelni.

Bár már jönne az az átokverte!

Végre azután jött.

Valahogy nagyon szikárnak és mintha a rendesenél magasabbnak látszott volna. Lassú volt és fenséges, mint a nagy szárnyas ragadozók. Tekintete álmos siklással járt körbe. Ez azonban nem különös. Máskor is történt.

Hanem amikor leült!

Károly jól megnézte és akkor csakugyan... Gyauja megint kiujult.

Erzsébet szinte viaszosan sápadt volt. Szeme mögött mintha fátyollal bevont mécsesek világítottak volna. S ez a szem minduntalan érzékenyen, keskeny, fájdalmas réssé szűkül, mintha bántaná a külső fény.

Fény?

S nem valami más?

Egészen az ágy partjára siklott és önmagát multa felül a bátorságban, kétségbeesett színlelésben, a feszült vigyázatban... s idegenkedése közben mind mélyebbre evődött.

Valahogy nememberi ez a néember!

Mért ilyen sötét és megapadó a pillantása? Mi az a szenvedő, vaskemény vonás a szája körül? Ez még tegnap nem volt. Vagy volt? De mintha nem lett volna.

Vesztére, nem vizsgálhatta a jeleket végig, mert már-már megrohanta az a belső háborgás.

Akaratlanul is összeguborodott és percekbe telt, míg e figyelmét lekötve tartó bánatalmai megint alábbhagytak. Ezt az időt elvesztette.

Átkozta nyomorúságát. Az asszony pedig felkelt és rövid, semmitmondó nyájaskodások után ismét elvonult.

Most hát tovább találgatni!

Ó!

Lesni, hogy mit hoz az óra, a perc... Történik-e és mikor és mi, ebben a lélekadta várban, mely televan észbontó titkokkal s ahonnan a nagy garral ideszállított barátai úgy eltűntek, mintha valami boszorkány szedte volna őket a kötőjébe.

Dehogyan lehetett itt felőlük kérdezősködni!

Nagyon feszült, nagyon, nagyon törékeny, megváltozott világ volt ez a Visegrád.

Hült el a réműlettől, valahányszor eszébe jutott, hogy megint egy éjszakának fut, a vaksötétbe. És főleg gyötörte az a gondolat, hogy míg ő itt gyámoltalanul fekszik, az a megállapíthatatlan személyiségű valaki annál jobban felhasználja az időt. Az előtt még zárt ajtó sincs. Igen, egy orgyilkos szabadon kószál.

Délutánig további erőt vesztett. Semmi táplálékot sem bírt megőrizni. S most már biztosra vette, hogy a téli utazásban fázhatott fel ilyen kegyetlenül.

Ó, hogy éppen ebben a legkockázatosabb helyzetében ilyen nyomorult!

Kettőzött szorgalommal habzsolta a vacsoraebédet, hogy csak pótolja megfogyatkozott erejét, csillapítsa égő szomjúságát s aztán — mi egyebet tehetett volna — előlről kezdte a várakozás gyötrelmeit.

\*

A kimerültség elnyomhatta, valami keveset éppen aludt, amikor hajszálra megisméltődött a minap éjjeli esemény. Tudta, hogy látogatója megérkezett.

Hirtelen, szilaj ingert érzett, hogy kitörjön. De e pillanatban megint felhangzott feje irányából a tegnapi csesszenő és nyomban utána következő kis glu-glu hang s ez megmentette az összeroppanástól. Már tudta, hogy ezekkel az érthetetlen jelekkel a fenyegetett állapot végetér. És csakugyan, csökkent a veszélyérzése s nőtt benne a bizonyosság, hogy a félelmes ismeretlen kifele távolodik.

Legjobbkor.

Nem bírta tovább. Le kellett dobbannia. Majd csuromvizesen és félájultan, később ismét visszavánszorogott fekhelyére s most már minden férfias ellenállása megszűnt. Iszonyú megalázottságában, sírt, mint egy megkínzott, elhagyatott gyermek.

Reggel a dolgok körfutása előlről kezdődött. A keserves színlelő játék... A görcsökben fetregő kín... De éjszakára ő már nem aludt. Többé nem hagyja magát álomban meglepni!

Várt.

Olyan csend volt, hogy szinte harapni lehetett s neki hirtelen mégis hunyorítania kellett egyet. Miért? Mért csapkod a szíve olyan veszettül? Hiszen a szuroksötétben nem láthatott semmit. Semmi sem hallatszik.

És ő mégis bizonyosra tudta, hogy a szörnyű árnyékféle-valaki most megint beosont.

Szedje össze minden erejét és feléhaladtában kapja, rántsa el?

Hiábavaló. Annyira rémült és olyan leromlott már, hogy csak ő maradna alul.

Elzsibbadt a félelemtől, semmivé lett a keserűségtől s ezeknek a megfoghatatlan célú bejárákálásoknak titkától és többé akartan sem bírta volna mozdulni. Mintha ónos kábulatba esett volna s egész messziről hallaná azt a szokott kis csesszenést, mindjárt utána a turbékoló glu-glu hangot és nem ő, másvalaki, azt gondolná, hogy ezzel a mai szellemkóborlás ismét elmúlt.

Lebegett egy ideig az értelmetlenség és értelem elmosott határain, amíg végül horgonytvetett az innenső parton.

Ilyen élet !

Hát élet ez ?

Egy kupa vizet nincs ki adjon. Pedig hogy szomjazik !

És elsodorta a gyász. Megállás nélkül folytak a könnyei.

Lélek . . . egy lélek sincs, aki könnyörüljön ! A jeles orvosok, hej . . . ! Mióta Visegrádra cipelték, bezzeg azok is eléggé eltávoztanak. Pedig hát nem volt-e ő király ? És hozzá kétszeres király ?

Székesfehérvár és Nápoly . . .

Vége. Bedobták ebbe a fényes kalodába, elrakták jól a világ szeme elől s most függ a sorsa élet és halál közt, egy aranybőrbe bujt nősténykígyótól.

— Ohé ! Progenius viperarum ! Ohé ! — hördült. S lelke a lázadás ideigvaló tébolyába esett.

## LXXI.

Lázadozhatott. Az események rendjében mégsem változott semmi.

De egy hétre ő már nem volt a régi többé. Bélbaja egészen elfajult, ő pedig ezzel arányban gyengült. Míg egyszerre, mintha villám világította volna be a titkok tájait, mindent megértett.

Baja nem az ijedtség és nem meghülés, mint ahogy az éjszakai jövés-menés sem agyrém. Jár ide be valaki csakugyan: őt mérgezni.

Az a csesszenő, majdmeg bugyborékoló kis glu-glu hang...!

Hát az valami öldöklő por, vagy nedü, vagy a kettő együtt. Talán attól is ered a csillapíthatatlan szomjúság...

És ő, kezdettől, fenékiig itta az esteli kupát! Méregpoharat.

Elveszett. Halott ember. Amit a vad kaszabolás sem bírt belőle készíteni.

Ebben az elcsigázott állapotában elég nyugodtan fogadta a felfedezést. Az élet egyszerű, végső dolgához érkezett... és tehát gyalázatos megcsonkítások nélkül.

Fáradt volt vívódni. Inkább csodálkozott és szinte csalódottan tűnődött. Csak ennyi telt a Kotromanics

fajzattól? Ehhez ugyan még nem szükség valakinek különösképpen vámpírnak sem lennie. Mindössze fölöttebb félni... Bár az óvatosságot azért megőrizve. A cél az ő halála. Kell is ahhoz síp és dob? Sem gyanus sietség. Sokkal jobb, ha így lassan... mintegy önmagától... „a Forgách-féle sebeitől”...

Egy pillanatra szinte megszánta megrontóját.

Szörnyűk ám azért a király-terhek! Bár általában: embersorsok... ebben a siralmak völgyében. Mint az egymás hátán dűródó kis nyúvek, ez a kép. Ahogy furakodnak, harapnak... Ahogy vergelődnek... Vadul, kétségbeesetten, az életükért.

Hát igen, néha bizony, bizony-bizony, ezt az életet csak a többi féregtársak teteméből vehetik s veszik... s ez aztán a gyilkosok felekezete.

Most ebben a lankadtságában másképp szemlélte a homines mortales dolgát.

Ki a megmondhatója, hogy ez is, az is, mit miért tesz, ha teszi? Mi készíti, hajtja? Talán a fátum. Uralkodóknál: bizonyára.

Törődötten mellére ejtette a fejét.

\*

Rákövetkező napon, mikor Erzsébet az ő kifürkészhetetlen ábrázatával leült mellé a székbe, már nem is igen vizsgálta, hogy ez az arc a gyilkosé-e vagy az asszony másvalakivel végezteti... Egyenesen nekiszegte a kérést, hogy fogadhassa olasz barátait, akikkel betegségében semmit sem törődött, pedig azok közben talán ki is lábaltak bajukból és kedvetlenül vehetik hanyagságát.

— Csak pár legszűkebb szó, négyőnk közt, őrizék bár az ajtónkat, ahányan akarják! — kaszált a vezna kezeivel, melyek már inkább botokra kötözött karmoknak, mint emberi tagoknak tetszettek, a nagy soványságtól. — Igazán semmit sem fogunk kárunkra tenni — enyhítette túlságosan is nyílt szavait.

Afféle uralkodói dolog az egész ! Olasz alattasainak megbecsülése.

— Azonfelül pedig legálni akarjuk nápolyi trónunkat s némely alkalmatosságinkat, másképp is készülvén a megoszoláshoz. Mert e mérgező sebekbe ultro is bele kell halnunk.

Erzsébet szemét sűrű pillafüggöny fődte. Tépelődőnek tűnt. Végül is azonban megadta hozzájárulását :

— De csak ha közben a javadra igazán gondolsz !

Ezt a roncs szentül megígérte, mire az asszony felkelt a székből s mint egy idő óta mindig — mint aki hajón járva egyensúlyozza magát — ide-oda hajladozva, kiment.

Kevéssel később bejöttek helyette az olaszok. Csúful meg voltak vagdosva, de látszott rajtuk, hogy saját szerencsétlenségüknél sokkal inkább uruk sorsát keserülik. Szét is törültek egy-egy könnyet, Károly azonban elhárított minden érzélgést.

— Nem érünk rá — mondta halkán, türelmetlenül. — Üljetek csak le.

Rendben akarta tudni számadásait és rögtön a tesztálásba fogott.

Nápolyt, Apulia trónját, örökösére, Lancelot fiára hagyta. Joanella lánykájának későbbre férjet jelölt s végezetül az egész családot a kövér és jószívű Dentice főudvarmester gondviselésébe ajánlotta. A sebesülés, a mérgezési dolgok felől nem szólt, pedig hívei vártak volna valamit. De hátha a porkoláboknak résen van a fülük ? Csak teljes jóviselet mellett remélhette soron következő óhajának meghallgatását.

Még aznap előterjesztette. Noha fejedelmi állapotában minden viselt dolgára számtalan gyöngéd magyarázatot látott, mint jó kalmár, azért az égi hatalmakkal is biztos vásárt akart ütni.

— Papot, felség !

Szeme zugából valami moccanást vett észre. Mint-ha Erzsébet megrebbent volna kissé . . . De ha így volt

is, az asszony nyomban összeszedte magát és tovább játszott.

— Mineka ! Haldoklónak kell.

— Isten titkában van felség, hogy kinek mit rendelt.

S nem tágított kérésétől, míg csak ez is meg nem történt.

— Köszönjük — pihegte később, a kenetet is már felvéve.

És túrhetetlenül gondját-elvetettnek látszott.

— VI. Orbán pápa . . . Kedvesünk nem feledkezett meg vajjon róla ? — villant meg a nő szeme egy kis hasítékból s egy pillanatig laposan összecsucott ajkakkal mosolygott. — Úgy tudtuk, hogy a Nápolyi Johanna nénéd halála körüli hírköltések miatt egyházi átok alatt állsz ? Közönséges parasztpap fel nem oldozhat ? — kérdezte éneklő, kíváncsi kis hangon. — De úgylátszik, tévedtünk.

Most először volt nyíltabban gonosz és kaján, ha csak egy percre is. Azok a mult tükréből kirajzó emléképek azonban megkövetelték és megkívánta a fájdalmas, bosszúálló irígysége s a neki is napról-napra hanyatló egészsége, lázadó keserősége.

Mért nem lehet ő jó, mikor a legszebb erények kellékeivel bír ? Hűség, lelkes szeretet, állhatatosság : nem mind bennevannak ? Akart ő rossz és boldogtalan lenni, ami ugyanegy ? Hát mért helyezte a sors csupa megoldhatatlan csomók közé ? Lajos egy érintetlen szobor volt s ilyenként is tovatűnt. Magakínjára maradt elárvelt leányaival és egy megbokrosodott országgal, mely mintha beleunt volna az európai hatalom dicsőségébe. Számára sem szerelemben, sem a birodalom kormányzásában, nem volt soha símán járható út.

S most is !

Talán ő hívta be saját nyakára ezt a bitangot ? Kinek kell itt a trónt tízkörömmel kikaparni s kézbentartani ? Kinek ?

És ez a hóhérszándékú bitorló vigan megkönynyebbüljön terheitől? Merjen szabadulni... amitől az ő lelke soha?

Ezért nem hagyhatta Károly békéjét megzavarás nélkül. És várbeli tanyájába visszatérve, titkon, a teljesen megint rávállalt felelősség magányában, rázta a fekete zokogás, hogy jónak és rossznak fogalma, bűn és kötelesség: egyetlen szétoldozhatatlan gubanccá kúszálódott már zavaros fejében.

---

OSZK

## LXXII.

A csüggettség és jámborkodás korszaka elmúlt. Rendbetéve dolgait és szükség esetére egy tűrhető jó odatúli szállást is lefoglalózva magának, Károly megint felvette a küzdelmet. Kövessen el minden tőle telhetőt!

— És most — fogadta legközelebb az ő gyűlöletes vendégét — beszélhetünk már a testi állapotok felől is. Láthatod, megmondottam, Visegrád sem használ. Estünk, vesztünk, mindig csak lejjebb omoltunk, igazán hótton vagyunk — bölintott bátorítólag.

Erzsébet merően nézett egy pontot a falon.

— Mit vélsz? — kérdezte csendesen.

— De szabad-e?

— Ugyan...! Atyafiak közt...

— Amint nézem — folytatta a fogcsikorítóan szívós kis roncs — ebben az egész északi birodalomban sem volt nekünkvaló az ég. Valami más egetváltoztatásra —

Ijedten javította ki magát:

— Könnyebb halálra gondolunk.

— Mire? — riadt fel Erzsébet a révedezésből és hirtelen pattanva nyitotta fel a szemét.

A pici ember nem tekintett rá. Vézna kezecskéivel, szerényen a takaró szélét húzgálta.

— Valamelyik másik várába felségeiteknek...  
 Úgy mint valahol a melegebb Délen... ahol azért elég  
 prezidiumok volnának... biztonságunk őrizetére...  
 Ti is ott, szép úri módban, egy kicsit nyugodhatnátok.

Arra számított, hogy a Délvidéken sok a pártja-  
 beli. A lemenekült Horváthy had... Hédervári Kont...  
 Odalent több volna lehető, ha azok neszét vennék.

És csábítólag elnémult, hízalgő érdeklődéssel várt.  
 De hiába. Aki ide hozta, nem azért tette, hogy  
 kiengedje a körmei közül.

S mi lett a dologból?

Csak hazug aggdóalmaskodások, majd a színlelt  
 rémülettel előkerített orvosok hamis biztatásai.

— Jaj, szeretett öcsénk mindegyre a halált be-  
 széli! A szent jegyeket is már kérte, testamentumot tött  
 s már helyét cserélgetné, kiből rosszakat jósolunk!  
 Vagyunk itt, mint a holtbálvány, az ijedelemtől. Ilyen  
 állapotában útra hogyan vigyük? — fogadta Erzsébet  
 a tudorokat. — Bizony megpénzesítünk uraim, ha ne-  
 künk a kedves rokonunk megmaradására valami jót  
 mondotok! Eddig javulóban hittem... azért nem  
 akartuk zavarni.

A nagyképű bölcsek összedugták fejüket és sokáig  
 morogtak a sarokban. Aztán hasonlót a hasonlóval ha-  
 tározták kúrálni, csak annál hevesebben tisztogatták  
 Károly belsejét, amitől az megint gyöngült egy sort.

Ez hát nem sikerült.

\*

Enni azért evett, ivott is — el nem kerülhette —  
 de ezentúl mindig csak nappal. Az éjszakai pohártól  
 kemény önuralommal megtartózkodott, mióta az a ki-  
 nyilatkoztatása lett... Reggel a vizet a csávasba ön-  
 tötötte... ott ne találják! Nem kell tudni, hogy ő mit  
 tud. Addig él. Pedig — ó! — az élet még ilyen veszendő  
 cserepeiben is, micsoda érték!

Vigyázatossága nem volt fölösleges. Mert hiába a színlelt rokon aggódások, a börtön szigora semmit sem enyhült, mint ahogy az éjszakai látogató is rendületlenül meg-megérkezett. Ilyenkor szokása szerint szöszmötölt, aztán halkán megint kisurrant. És Károly már egészen beletanult, hogy „dolog“ közben még a lélegzetét is elfojtsa, nehogy megzavarja, sőt inkább mindenben megkönnyítse az átkozott teremtés mesterkedéseit. Jól tudta, hogy ez a szunnyadó látszatú csend is ugyanolyan valami, mint a gyanus ivóvíz nyomtalan eltüntetése. Életével egyértelmű.

De írva volt, hogy visegrádi tartózkodásának 15.-ik napján — Böjtelő havának 23.-án — ez a rá nézve felbecsülhetetlen jelentőségű csend, minden óvatossága ellenére, mégis csak megtörjön.

Így történt.

Egy különösen kínzó rohama után, alig hogy sietve visszakúszott ágyára és kellő mozdulatlanságba dermedt a végzetes árnyék fogadásához, mikor a homály egyszerre megtelt tartalommal. Rögtön megneszelte a már ismert könnyű légáramlatot is és megállapította, hogy nincs többé egyedül.

Kihegyezett figyelemmel várta, hogy a dolgok mindennapi egymásutánja leperegjen, hogy felhangozzanak valahára a gonosz kis hangok — melyek azonban számára mégis a megváltást jelentik — de megfoghatatlanul, mind e jelek ma késtek.

Úristen! Mire vélje ezt a változást?

A sötétség vasfüggönyétől persze semmit sem látott. De hirtelen, a szíve mintha a torkába ugrott volna.

A csendet fülsiketítő dörrenés szakította meg.

Percekbe került, míg világos tudatára jutott annak, ami itt történt.

Az a robajlás . . !

Valaki teste azóta most a földön fekszik . . . Várja, a cudar fordulattól egyelőre talán ugyanolyan elször-

nyedten, mint ő, talán a saját tagjainak első önkéntelen mozdulatától, hogy mit hoz a következő pillanat, mit fog mindjárt cselekedni.

A csodálatos ügyesség ez egyszer hát csütörtököt mondott. A bekóborló valami hibás mozdulatot tehetett.

De nem !

Már tudta.

Égyik foglára az este idebent járt ; friss olajjal töltötte fel azt a kantaorru szövétneket, mely láncon lógott le a mennyezetről, melyet azonban a zavartalan pihenés címén, neki tilos volt tíz órán túl égettetnie. És az elég magasan függő edény eléréséhez akkor kellett felhágónak a nehéz tölgyfa asztal. A legény hát elrángatta a szokott helyéről, később pedig láb alatt felejtette. És ő erre nem gondolt . . . Csak saját mágára. Így a titokzatos bejárkálónak, aki pontosan a bútorok nappal kitanult rendjéhez igazodott a sötétben, ma valami nemsejtett akadály az útjába került. S ez most már érti, hogy áldozata mindent ért, kell, hogy mindent tudjon, holtából is feltámadt légyen erre a zenebonára . . . És ezzel az események sora teljesen új, már döntő szakaszába fordult.

A lehető legkisebbre zsugorodott. Halálos óvatosan fejére vonta még a párnát is. Alátemetkezett. Ne, ne találja el mindjárt az első ütés !

Mert most, hogy a vég hihetőleg közvetlenül előtte állt, megint vad erővel kerítette hatalmába a rémület, a természetfeletti sötétbe ugrástól való az az iszonyat, mely minden élő lényvel közös és boldogan ráírta volna a lélekkúfár ördögre mindenét, ha csupán egy pillanatot vásárolhat még érte cserébe.

Jéggé dermedve szorongott és százszorozva ismerte meg a halálfélelem kínjait, míg hirtelen —

Nem, ez nem volt a képzelet játéka. A párna hangfogó tömlőjén át is, világosan ki lehetett venni, hogy távolabb valami toppant. Aztán csikordult. És nyomban rá, mintha forgószeél söpört volna keresztül az

egész váron : az ajtó szilaján becsapódott s valaki csö-  
römpölve végigrohant a laza téglázatú folyosón.

Facsaró vizesen bujt ki menedékéből. A véglete-  
kig kimerült. Mint egy halott, ejtette le az állát és el-  
szörnyedten bámult.

Többé semmi. A legteljesebb csend és mozdulat-  
lanság, hogy akárki más azt hihette volna : igazán  
csak valamelyik nyitvafelejtett ablakon beszabadult  
szél... De ő nem. Nem! A kétkedések legcsekélyebb  
áfiumával sem bódíthatta magát többé. Neki tudnia  
kellett, hogy a titokban és csendben, végletekig menő  
párharc folyik itt. Mintha két verembeesett vad, közös  
hálóba lenne gabalyodva s egyik sem szökhetvén a  
másiktól, viaskodnának a sötétben, ádázul, ki-kiujuló  
rohamokkal és minden természetadta fegyverükkel,  
könyörtelenül, mert: az életükért és mert valamelyik:  
reménytelenül. Sejtette, hogy az a valamelyik nyilván  
nem a másik. Ő. A gyengébb.

Felnyöszörgött és most jótétemény volt az ájulati  
puha takarójába burkolódnia.

Átadta neki boldogtalan teste-lelkét.

### LXXIII.

De bámulatos patkányszívóssága még így, három egyenként is halálos fejsz után és méregjárt vére, meg-megujuló, öldöklő izgalmai ellenére sem engedte ki végleg a tornából. Reggel valamit evett, ivott, erősödött s ezzel kezdődött ismét a kárhozat, a gondolat-hajsza.

Egyelőre a meddőség jegyében indult a fejtörő. Nehány órán belül, valamiben azonban mégis megállapodott. Hogy : ha Erzsébet bejövetele éppen ma, első esetben elmaradna, akkor a nő feltétlenül saját személye szerint gyanus. Míg ha pedig a rendes módján bejön, ez meg inkább valaki másnak mesterkedése mellett tanuskodnék.

Most megint ez a kérdés foglalkoztatta leginkább.

Kinek, kinek köszönheti azt a kegyetlenséget, mely megsokszorozva szenvedtette át vele az életből kitévozás soha meg nem szokható érzését ? Rettegéseit ?

Igen. Hogy ki miatt halt ő meg két héten át, minden nap egy kicsit ?

Az órák nehéz várakozásban teltek. Az asszony nem mutatkozott.

A serviensek régen feltakarítottak. De Erzsébet nem jött s nem jött.

Dél is elmúlt. Ő elköltötte ebédjét. Az inasfiak elhordták a morzsalékot. És most már ott tartott, hogy : ha ! Az asszony hát maga maradt a rostában . . . Nincs mért tovább keresgélni . . . Mikor a kilincs nyikorgott egyet, az ajtószárny benyílt s egy fekete zuhatag beömlött.

— Idvez légy ! Köszöntünk.

Erzsébet volt.

Szinte megrohanta kutató tekintetével s igen . .

A nő arca betegesen sápadt. Mozdulataiban valami fojtott, emésztő nyugtalanság feszült. Viaszvirág kezei halkán dideregtek.

De azért mégis ő volt ! Tagadhatatlanul.

A fáradságos fejtöréssel felépített elmélet megingott, összedült. Maradt a gyanakvásokkal terhes bizonytalanság.

Károly alig tudta zavarában a viszontüdvözlét szavait meglelni.

Szerencsére, az asszony most nem ügyelte. Nem is közeledett azonnal. Nehány pillanatig csak meredt maga elé a súlyos szemhéjai alól, távoli, mintegy álmélködő tekintettel és mosolygott valami téveteg, ráfagyott mosollyal, valahová a semmibe. Aztán megrázkódott, feleszmélt, kurtán felköhögött és sebesen előre jött.

— Országos ügy, uram ! Ország . . . S egyben család. Családi dolgoknál késtünk — mondta érdesen és mármeg túlélénken. — Jaj bizony, nem tehetünk mindig a szívünk szerint ! De gondolom, kedvességtek azért csak megvolt.

Megint lejárt a hangja. Fáradt mozdulattal kisímította homlokából a haját, átsietett a szobán, visszatért, egyenes háttal leült s arcát a mennyezet felé emelve, halkán, kétségbeesetten mondta :

— A Mária-Zsigmond féle jegyességgel még rendben sem vagyunk s íme hogy mármeg Hedvig leányunk dolga kavarodik . . . nemkevés megrendülésünkre, mint láthatod.

Lázás szórakozottságában odafordult a roncsolt-arcú ember felé, véletlenül annak üres szemgödrébe talált pillantani, erre, mint akit tüvel szúrtak meg, özszerándult, mégjobban elhalványodott és tekintetéből a mezítelen irtózat lángja csapott ki.

— Érted? — rivalt fel, vad, zokogó és olyan acsarkodó hangon, mely televolt gyűlölettel önmaga és az egész világ ellen, hogy Károlynak hideg futott el tőle a hátán.

— Hogyne! — válaszolt ijedten. — A lengyel házasság...

Mert hallott ő erről valamit.

Az asszony néhány percig szédülten meresztette a szemét. Kifulladt. Elcsendesült. Azután kicsapó indulatosságának lassan megint visszahúzódó hullámvölgyében, sokkal enyhültebben mondta:

— Az. A furfangos lengyelek most megrabolnak kisebbik gyermekünktől. Pedig a Vilmos-herceg féle jegyesség még apai részről megkötött, úgyszólván kész frigy, kit többször el is hálattunk, mint szokás. S most jön itt egy aggszakállú pogány... Vén fajtalan litván... Hát gondolhatod!

Tarsolyába nyúlt, kihalászott valamit és oda kínálta a tenyerén.

— Lásd meg bár te magad! A reggel vettük.

Károly röviden odanézett és meghökölt.

Ha! Egy levél... Egy levél feküdt az asszony tenyerén, amivel már úgy megjárta egyszer!

Nem vajjon megint..?

De hogyan utasíthatná vissza a «rokoni» bizalom ilyen fényes megnyilatkozását?

Ösztöne azt sugalmazta, hogy ne tegye. Igazodjék az asszony akaratához.

És ezúttal valóban nem esett bántódása. Valóban egy Hedvigtől eredő írást tartott a keze közt. Felismerte a hajadon jellegzetes betűit. Pütkösdi királysága alatt többször találkozhatott velük.

A látogatás késedelmessége sem bizonyított hát

semmit. És a nő rendkívüli izgalma is érthetővé vált ebből a levélből. A gyermekkorától büszke és tartózkodó hírű Anjou kisasszony igazán szokatlanul szenvedélyes segélykérésekkel ostromolta anyjának szívét.

Most már csakugyan gyengülni érezte a közvetlenül Erzsébet személyét illető gyanuját, ha a gaz meszterkedések irányításának vádja alól nem is oldozhatta fel.

Összehajtotta a levelet és visszaadta, Erzsébet pedig hátratolta székét és sietve búcsúzott.

— Szeretetünket ma egykevéssé nincs módunk, hogy jobban kimutassuk. Válaszunkat még az éjjel el kell küldenünk. De ma úgysem bírnék hasznodra szolgálni. Holnap majd vígabban jövök.

Éjjel...

Holnap...

Károlynak hűvösség fuvalt át a csontjain. Pedig a tüzes serpenyő televolt izzó parázzsal. De ő fázott. Állig felvonta farkasbőrös takaróját és valahára egyedül, a falnak fordult s ugyanott tartott, ahol elkezdte. Az a talányos arc nem, nem nyilatkozott ki. Továbbra is titok maradt kutató tekintete előtt.

\*

Éjszaka csak egyszerre határozottan tudta, hogy minden történetek és minden okoskodások ellenére is, a kóbor szellem megint és mégis megjelent a csend övezetében. Elárulta a levegőben szétpezsgő feszültség. Bár ma a sötétség sem volt olyan tökéletes, mint máskor. Fent, az égen, növekvő jegyben járt a hold s a hófelhőkből kitisztult éjszakában beszűrte sápadt permetegét az ablak csillámlemezein, noha éppen csak annyira, hogy a homály gomolygásában ki lehessen venni a még mélyebb árnyék egybesűrűsödését.

De ennél nem is kellett több.

Egyszerűen nem bírta tovább. Ez meghaladta azt a mértéket, amennyit ember elviselhetett. S bár egy

régebben elmerült, józanabbul gondolkozó másik világban már pontosan megértette és eldöntötte volt, hogy mit jelentene ilyen esetekben megszólalni, mégsem küzdhette le a torkát megremegtető belső erőt. S egyszercsak hallotta, hogy valaki a közelében, vakon, rekedt és ijesztő mély zsongással elfakad :

— Idegen ! Vagy aki vagy, bárki légy is, nem kérdezem. Halld meg szómat . . . vesztegj, ne közelíts !

Ő mondta ezeket ?

Elszörnyedve ismerte meg a saját hangját s ez mármeg egy újabb váratlan szerencsétlenség érzetével sujtotta le. Mert e pillanatban megint meg tudta ítélni, hogy mit kockáztatott, mikor a csend burkát felszakította.

De ha egyszer így történt !

Valami talán még a szerencsétlenségben is menthető s azt legalább ne hagyja megkísérletlenül.

Hátha megnyugtathatná céljának sikere felől megrontóját és abbahagyathatná vele rémítgetéseit s azt az erőszakos, legvégső cselekedetet, amivel a bizonyosság koronáját művére felrakni szándékozik ? — futott át rajta a gondolat.

Összeszedte maradék erejét s már készakartan tette hozzá :

— Nézd . . . te árnyék ! Én neked megmondom . . . Csak csendesen végemet járom. Sokkal rosszabbakra számítottam . . . s köszönöm. Okosan beszéljünk ! Mért szaporítanád terhedet ? Hiszen hiába is lenne biztos haláloamat távoztatni ! Későre kaptam észbe. Mostanig annyi ártalmakat fogyasztottam . . . már véremlen rég megmérgeződtem. Békében a földnek gyomrába hamar-nap úgyis leszálok, meglásd.

És most feszülten várt.

De semmi.

Pedig lappangott a szobában még valaki ! Ugyanaz az alattomos lélek, aki minden éjjel ottsettenkedett az ágya fejénél. Csak persze nem mozdul. Megriadhatott az ő sajátmagának is váratlan, ijesztő morgásától. An-

nak is sötét a sötét. Bizonynal a leheletét sem ereszti szabadjára most. Megkövül. Így akarja elhitetni vele, hogy tévedett. Hogy majd később könnyebben kilódzhasseék.

Hát ezt a hidat megépíti neki.

Már éppen valami reményféle gerjedt benne, mi-  
kor — mint hullám taraján egy csónak — csak egyet  
suhant vele az ágy s mint az elmáló főveny, készült  
alóla kioldódni. És ő : vele. Eloszlani . . . Megsem-  
sültni . . . A szédületben.

A hold derengésénél hideg-zölden emelkedő falra  
egy emberi alak árnyképe rajzolódott. Nyujtott nyak-  
kal surrant. Lassan kúszott. Löketenkint, olajsímán,  
előbb-előbbre ömlött. Míg egyszercsak egész tompa  
tömegével elfogta a gyéren beszítáló derengést is. És  
Károly tudta : már elég közel hatolt ahhoz, hogy min-  
den megtörténhessék . . . Végzete ott áll szorosán mel-  
lette, a hirtelen ijesztően magasnak tetsző alakjával.

Zajt akart ütni. Az egész palotát fellármázni. De  
már nem bírt. Az irtózat megbénította.

Az árnyék lekonyult, mint egy törtnyelű, fekete  
zászló. És valami hozzáért az ő betegségben lefogyott  
nyakához. Két kígyóhideg kéz. Egy másodpercig szinte  
símogatólag síklott rajta körül, aztán összezárult, mint  
a vasbilincs. És ő hiába küzdött a felszabadulásért,  
életért. Az lemerülőben volt egy formátlan és fénytelen  
térbe, füstölgő gomolygásba, örökre.

A szobában nem hallatszott, csak kétféle ziháló  
lélegzés. Azután már csak egy. Azután — jóval később  
— egy rövid ajtócsapódás. Visszhangja lassan elsímult.  
És a hold átvette uralmát a visegrádi néma sziklavár  
fölött. A fagyos téli éjszakára különös mély búrát bol-  
tozott az ég.

## LXXIV.

Az 1386-ik év Böjtelő havának 24.-ik reggelén — éppen Mátyás apostol napján — Durazzo Károlyt a szokott órában felkeresték a fűtők.

Az úr csendes volt. Fölöttébb csendes. És valami Istencsodája fonák helyzetben feküdt.

Még előbb nem törődtek vele a gondtalan fiúk. De mikorra a parázs felpirkadt s már terjengette a fenyőgyanta illatát, valahogy mégis furcsa lett. Máskor eddigre mindig felneszelt a rendkívül éberén alvó úrember s ha többet nem, pár leereszkedő szót bizonyára vetett. S ma semmi.

A kölykök kezdték az orrukat szívogatni. Egy-másra, hol meg az árnyékban álló ágyra kancsalogtak s egyre-egyre közelebb somfordáltak, színleg, mintha rendezkednének, ami pedig nem is az ő dolguk volt. Lesték, hogy vajjon mint viselkedik az alvó ember a padló erősebb ropogtatására. S a nagyobbik készakarva el is ejtette a pizskafát, ami alapos zajt ütött, — mikor hirtelen kerekre nyílt a szemük.

— Ugyihé!

— Az a.

És most már gyorsan odamentek s kíváncsian és borzadállyal behajoltak

— Ejszen... Hallodi urunk?

— Elmúlt az uraság — mondta ki egyszerre a

nagyobbik gyerek s megdöbbenésében zavartan vihogva, szája elé csapta a tenyerét. Csoda volt neki, hogy király is meghaljon, mint a magukfajta közönséges pórok. Nem is hitte mindjárt. Titokban oda nyomta a fujtatót pajtása markába és oldalba lökte.

— Pizskáld meg ekicsit.

De a tízenkétesztendő fiú most járt halottnál először, moccani sem igen merészelt.

— Hát ilyen a halott ?

— Mit félsz ! Ne félj ! — biztatta az öregebb. — Nem harapnak. Ehene, fogd meg a lába öregujját, akkor örökre megnyugszol bennük.

De azért ő sem tette, csak helyből tanácsolgotott. És ekkor a gyerekeszével felfedezett valamit.

— Ez itt almás torkú — mondta fojtottan.

— Nem mind ilyen ?

— Mi !

— Hát... a tetem.

— Nem.

Csakugyan, kis kerek kék foltok virultak a heverő test nyakán. Amire értetlenül összenéztek s usgyé ! Elől a főhős, hatalmas kecskebéka-szőkelésekkel, ki aló, az ajtón.

Rohantak egyenest a vártabeli legényekhez, porkoláb a főporkolábhoz s az meg az őrcsapat előtt járó tisztviselőhöz, aki viszont a királynéhoz indult.

De Forgách Péter kapitánnyal ajtó előtt találkozáván, ennél elakadt az ügy.

— Nem lehet — mondta zordonan Péter.

Aztán hogy az embere olyan megütközötten me-regette a szemét, néhány szóval mégis odavetette a belülről kiadott hírt :

— Ma hajnalra megbetegett az asszony. Valami hamis képzelődései vannak, ha igaz... Hallom, a szava sem egyenesen jár és ottan-ottan nagy sivalködásokkal van.

A hadnagy rökönyödötten hátrált.

— Node ilyen dolgok !

Mégis csak bátorságot gyűjtött közelebről tudakozódni.

— Hogyhogy s mint s mitől és miért, uram! Hiszen tegnap is még frissen volt az Asszony, engem is megszólította s parancsai felől magát kinyilatkoztatá.

A mogorva Forgách vállát emelgette.

— A kisbejáró bércteteji lég! Ember itt Visegrádon úgy ajtót nem nyithat, hogy az ártalmas hideget be ne bocsássa. Úgylehet meghült.

Nem szokott Péter az alattasaival ennyit sem beszélni. Főképp nem, mióta legfőbb gyámola és családjának reménye, Balázs, abba az irtóztató szerencsétlenségbe esett... hogy máig sem bizonyos, nem távozik-e az élők közül.

S továbbment.

— Hát akkor az orvosok...!

Azoknak most kétfelől is nagy lett a kelendőségük

Károlynál hamar végeztek. A három szörnyű fejszével eddig sem nagyon értették, hogy micsoda szokatlan erővel húzhatta szegény úr. Hozzá belsejének roppant megindulása... ugye!

A halott nyakán mutatkozó kékség noha nekik is felötlött, de a maguk módján magyarázták.

— A sebek üszkéből eredő tört vér.

A királynénál már több dolguk akadt.

— Ritka extasis-nyavalya!

— Eretvágatással és szelídebb éggel azért csak legyőzzük — vigasztalták a rémült környezetet, aztán a beteg haladéktalan elszállítását parancsolták.

— Budára!

Elég ideje lesz megtudni őfelségének a gyász hírt, mikor már felgyógyult.

\*

Rég látott gyermeke, nélkülözött főasszonya, a kemény ember Garay és megszokott dolgai körében is,

elég lassan épült. Végre azonban mindent meghallott és szemmel láthatólag rendkívül bánkódott.

— Ennyit ért hát minden törődésünk, szinte magunk száműzése! — fakadt el keserű gúnnyal.

— Eddig és nem tovább volt határa Isten tetszésének — szólalt meg most régi jó híve, Bebek György, aki a nagy fordulat óta még szorosabb felügyelete alá vette a királynét.

Az udvaronc-pap Alsáni is bólogatott a gyászbán.

— Mindnyájan, emberek, a mulandóság törvénye alá rekesztettek vagyunk, a halállal egyképpen tartozván és nagy betegségben mit sem kedvezvén erős akarat az erőtlen testnek. Előbb-utóbb csak ki kell abból költöznünk.

— Node Isten majd könyörül s kedvesünket a maga porából felemeli — ígérte Christa és a fejedelmi szolgák szenvedélyes alázatával csókolgatta úrnője kezét.

Erzsébet mély redőkbe vont a homlokát.

— Igen — sóhajtott. — Tudom. De mégis! Anjou Házunknak és családunknak egy micsoda oszlopa dült le vele!

Teljeshavi gyászt mért magára és gyászékszereket. Csak éppen a keresztényi elföldelés ment ki az eszéből... Az árva test feküdt és feküdt Visegrádon, az elhagyatott szobában, hogy egyre visszataszítóbb volt már ránézni, míg a várbeliek elő nem fogták az átellenes Nagymarosról Miklós fürdős mestert, aki különben is Budára készült.

— Égy már fel jó uram s lássa meg odafönt kegyelme, hogy mint álljon a temetéssel a dolog. Mert tovább nem álljuk, sem szagoljuk.

— Hát mint legyen? — adta fel a kérdést az udvarnál a fürdős.

— Ó — felelt zaklatott hangon a királyné — helyezték el valami házba, emberséges ember! Úgy szánjuk... egykevéssé most reá sem bírunk gondolni. Tán szívünk szakadna... Megérthetitek.

— De felség! Már sokadnapos a halott. Szobája sokáig fűlött... s így romolása valami rettentő! — makacskodott a hírhozó. — Félős, hogy a rút évődők elbánnak vele. Úgy elhordják, mire országos eltakarítását akarnók, addigra nem lesz mit temessünk.

Ijedten hagyta abba és megzavarodottan nézett körül.

A királyné elsápadt, meghanyatlott és zsebkendőjét rántva tekintett a hű Alsánira, aki most egyszerre meglepően szigorú és nyársegyenes lett a székben.

— Micsoda beszéd? — mondta szárazan. — Ki mit szól itt és micsoda országos temetésről!

S kirakta kezéből az olvasót.

— Sem ma, sem aztán. Amint tudjuk, VI. Orbán pápa öszentsége Nápolyi Johanna királyné megmérgeztetése és sok egyéb, az ő harminckét életévét meghaladó vétkei mijján, átok alá vette a megholtat, amit eddig kíméletből nem említettünk, de immár kénteletnítettünk.

S ezen a kiátkoztatási dolgon a most uralkodó pápa semmi változtatást nem eszközölt...

— Hát nem gondoljátok, hogy majd éppen a fejünk s vezérünk, majd éppen Róma ellen fogunk felátadni?

Bántódottan pillantott körül a szobában, ahol többen lebzseltek és elvető hangsúllyal tette hozzá:

— Megkövetem felségedet... tudod, hogy az alig beforrt sebet igazán nem szívesen illetjük. De ez így van. A felsőbb végzés ellen nem rugódozhatunk.

Kihirdette azért, hogy a halottat semmi más, mint egy nyersfa ládába ha bele szabad rakni, hogy hamvai szélnek ne eredjenek, senki azonban koporsóba vetni Károly ágyát, vagy födelet a testre ráborítani, ne mérszkedjék.

Megmondta:

— S legföljebb ha gyalogszerrel vihetik el a cseledek!

Volt ott a visegrádi előhegytől, a szentendrei ben-  
cés kolostortól nem messze, néhány lakatlan zsellérház.

— Hát abba valamétkbe tegyétek csak el s ott le-  
téve várja a test az időt, amíg majd közanyánk befoga-  
dja.

Ha ugyan valaha is befogadhatja !

— Mert ezek felől másnak, mint a törvényes pá-  
pának, érvényes szava nincs.

A fürdős ezt megértette, urak szintén és Erzsébet  
hasonlólag. Felvetette tört fényű szemét.

— Mi uram csak földi tekintetekben ítélhetünk,  
csak ember és rokon vagyunk, aki őt nagyon kedvel-  
tük . . . rosszat felőle soha nem gondoltunk. Pedig so-  
kan az ő nemjől ismerői — tette hozzá komoran —  
előttünk néha úgy bepanaszolták, hogy jobb e beszé-  
deket engednem a fületeknek ! Tegyetek hát, amint  
kedves Alsányunk mondja, mert ebben ő parancsol.

\*

Odabent a szobában nem szólt ellen senki. De az  
ajtón kívül sokan hüledeztek.

— É be rájött az egyházi szabályosság erre az  
Alsáni fira . . . és patrónájára !

— Pedig mikor Mária királyunkat az Orléansi  
herceggel titkon megeskették, Vilmos győri püspök,  
az ellenpápa cirákjának sáfárlataira bezzeg tétlen ma-  
radt Alsáni urunk.

— Jó, hogy Róma messze esik Budától s az ilyen  
kétkulacsos Alsányfélék az igazi pápa szemeügyétől !

— De van amint van — dűnnyögte fogai közül  
Vajdaffy az ő atyjafiának, egy feltűnő hosszú, hirte-  
lenszőke legénynek — csak megfordult világban em-  
ber az ő emlékezetét beszüntesse, öcsém ! Ezt jegyezd  
meg.

— Mondom magamnak is ! — hunyorgott a tanu-  
lékony rokon. — Mert „Abyssus abyssum invocat“ . . .

Igen, örvény maga után örvényt s emlék emléket

vonhat, ami többek számára nem lett volna itt éppen kedvező, sem kényelmes, sőt egyenesen káros és vészthozó. Hiszen a Hédervári Konttal való összetűzés előtt még Vajdaffyék is Károly körül udvarolgattak.

\*

Kis Károly teteme hevert hát tovább temetetlenül a szentendrei határban, egy üres hajlékban és Erzsébet gondolatai gyakran kóboroltak arra felé. Ő senki kegyeit sem kockáztatta az emlékezéssel és emlékezett is . . . Semmi sem tehetette, hogy ne emlékezzék. Folyton „úgy“ látta Károlyt, ahogy a fürdős a jelenlegi állapotában elérajzolta s émelyettel küzdve, meg-megrázkódott.

— Mi az szívem ! — érte rajta egyszer Garay. — Még mindig teprengők és té-tova gondolók vagyunk ?

— Durazzói — súgta a nő s foga közé kapta a körmét. Kanccsalul és gyermetegül lesett fel a nagy erős emberre. — Tudod uram . . . igen útalatos.

— Egyre ő, mindegyre ő ! Ejnye lelkem, hát mi semmi sem vagyunk ? Vagy minket is útál Valaki ?

Válasz helyett Erzsébet olyan szenvedéllyel dobta magát a férfi karjába, hogy Miklós szinte elrémült.

— Csak-csak no ! — símogatta meg később apásan ezt az ő nagy gyermekét, aki egyedül az ő számára volt gyermek s balga és gyámoltalan, férfiasságának hatalmas büszkeségére. — Ha nem így esik, ha másként fordul, most neked és leányodnak kellene Szentendrén feküdnötök. Erre gondolj ! A sors csak igazságot szolgáltatott.

— Ugye ? — villant fel legott megint ellapuló tekintettel a nő.

Aztán határozottan rábólintott :

— Igen. Ez így van.

És most már igazán felgyógyult. Elrendelte, hogy a szentendrei házat meg kell nyitni a nép előtt.

— Egyház joga : jó. Elösmertük, De a világi rész

meg a mi jussunk. Járulhasson a halott elé, aki el akar tőle búcsúzni.

És szorosra csukott száján a régi kemény, győzelmes és kaján mosoly játszott.

„Úgy“ ?

Hát : „úgy“ ... Éppen „úgy“ lássák a tegnapi bálványt a titkos párttűtők ! Menjen el örökre a legendázásoktól a kedvük. Az a látvány, „úgy“, az összeküvés továbbbragadásának igen jó gyógyszere lehet.

---

OSZK

HUSZONHARMADIK RÉSZ

NEM KELL A SÓSLÉ



## LXXV.

Az udvar történetíróinak kopott a körmük. Alig volt nap, hogy valami nevezetese fel ne kellett volna jegyezniök.

Kevéssel Durazzoi Kis Károly temetetlen elmúlása után, a még mindig veszélyben lebegő Forgách Balázs váratlanul csak felgyógyult.

Mária király megjelent a lábadozó karosszéke mellett és szemét anyjának szájára tapasztva, így szólt akkor az elfogultan körbehajló udvariaknak :

— Jertek uraimék és lássátok ! Ez az, aki nekünk koronánkat s fejünket, bár hirtelen cselekedet árán is, megmenteni igyekezék. Ő legalább úgy gondolta, ha tévesen is.

— Egészben dicséretes hát ! — biccentett erre az anyakirályné. — És csak fejedelmi dolog, hogy felséged a hibákat teljes egészükben elfeledve, bőven megjutalmazza egy ilyen szolgájának hűségét.

— Úgy halljuk — nyitott csodálkozó szemeket a királyi hölgy — Héthe birtokára valami Héthei Márton jussot tartana.

Tudni kívánta, hogy milyen jog szerint és hogy ez a jog megálljon-e ?

— A kincstartó igaz relatiót tegyen erről nekünk !  
A kérdéses jószág ugyanannak a Csák Mátétól

hajdan elkobzott, rengeteg kiterjedésű gimesi „aranydominiumnak“ tartozéka volt — Nyitra, Bars és Esztergom megyékben s még vagy negyvenkét falu ráadásal — amire Balázsnak olyan rettentően ráfájult a foga. De vágyódhatott. Szegény Héthei Mártonnak már pedig nevéből is kicsengő jussa, végezetül azért valahogy csak elesett. Az egész osztatlan gimesi vagyont Balázs nyerte. Ez sem elég! A kegyelmes régenskirályné jött be egy napon hozzá és megtoldotta a hatalmas adományt a másikekkora gácsbeli javakkal.

— Evvel, főpohárnok uram, meg foghatsz elégedni.

Ajándékozásban Erzsébet pazarul bőkezű, de viselkedése szerint annál tartózkodóbb volt. Azokról a régebbi szemmel-gyujtogatásokról szó se többé! Amin azonban a súlyos betegségben egész kicserélődött Balázs már nem búsult. Sőt. Mint az udvarnál Garayn kívül ujabban sokaknak, valahogy neki is eszébe jutott, hogy : ni ! Átugrotta bizony már az ötven év árkat ő anyafelsége. És neki is feltűnt, hogy az egykor ragyogó szépség hogy meghervadt, egykettőre hogy özszenent, szinte megaszalódott.

Hajlott bosnya karvalyorrú... Füstös... S még erre meregette ő a szemét!

Beavatottak beszéltek, hogy Erzsébet közben talán a nehéz matróna-állapotba került volna.

— Vénasszonyok nyara elég soká tartott!

— Garay kakuk-Miklósunk már mit se féljen egy rosszkorjött trónörököstől.

— Az is ugyan elhányta a csikófogat. Nádor urunk is.

— Ottan-ottan az ötvennegyediket tapodhatja.

— Á! Legalább ötvenöt, ha nem több.

Találgatták. S jóízűen megtárgyalták az egész kényes ügyet. És a hiu Balázs fellélegzett, hogy ebből a csúfolódásból száraz bőrrel menekült. Már szinte hállával gondolt a még nemrég olyan gyötrelmesen irigyelt Garayra, vetélytársára, amiért el nem követte neki azt a veszett szívességet, hogy a vágyát teljesítse s vissza-

vonuljon, hanem szépen szoknyán- és veszteg ülve maradt.

Azóta ő itt most egy hamvaiba omlott aggnővel bolondoskodnék... S hogy nevetnék! Huhh!

Ehelyett reggeltől estig azon tépelődött, hogy mibe fog majd azzal az ő tündérbirodalmával? És rögtön elküldte egy olasz jubilirhez a babonás bicellust, merő arannyal befuttatta. Mindig tudta ő, hogy abban lakik a szerencséje.

Az urak csak nézték, ecetesen mosolyogtak és szemükkel ölték.

— No, barátim, azebanyját — szíttá fogai közül a levegőt Bethlen Gergely — ettől fogva kedveseim jó lesz szokásba vennünk, hogy valahányszor Forgáchbéliek az udvarhoz bejönnek: kard ki — s úgy hordják azokat a kardokat a királyok előtt!

— Messmiért? — kérdezte görcsösen szoruló ajkakkal az ifjú Perényi Miklós.

— Ó, kisuram... balga szív! Hitemre s még a Károly esetéből sem tanultál?

— Egy Forgáchtól mennden uralkodó személyeknek óvakodniok kell — mondta előkelően az orrából Csáky Miklós és iszonyú gögös tokát eresztett:

— Zsigmond herceg hamarosan hihető királyságára elég jó tapasztalatokat szereztünk...

Csak kis beszéd volt az egész, amolyan fullánkos tréfa, de mint ez nem egyszer megesik, nagyobb érvényre vergődött, mint akár az írott törvények. A féltékenység felkapta, a szokás végrehajtotta, sőt hagyományá is örökítette a gonosz szálló igét:

„Forgáchok közelében nyitott karddal járkálj“.

Lukács prépost, a budai fő iskola koraltnoka és Mária király szekretáriusa, ült Buda földjén, udvari szállásán, magának. Előtte, nagy halomban, beírni való árkus hevert. Puha ónnal, számárvezető léccel, háromujjnyi széles pártázatot húzgált rajtuk a levelek szélén, a tanuló ifjak előmenetelének megbírálása céljából.

Korosabb úr volt már. Famulusa sem fiatal. Kopasz fejű. Az meg ott állt, pár lépésnyire a széktől s holmi kiskés segítségével lúdtollpennákat faragott.

A napocska mintha megelégette volna a hosszú téli borut. Beszítált az ablak olajozott lantornáin.

A két ember nem szólt erre semmit. Lukács csak húzgálta a vonalakat tovább, a deák meg a tollakkal...

Telt vagy fertály óra. Akkor a magiszter hirtelen felkapta a fejét és szemrehányó tekintettel odavillant a kisebbnek.

— Megnémultál ?

A deák nem vallott. De Lukács meg volt vele elégedve.

— Hát nagyon igazad van — helyeselt. — Te Pétör ! Ez azért bámító . . . ez a nagy csöndesség. Hang nem hallatszik mostan arról, kinek teteme fekszik mostan szörnyűségesen a szentendrei határban, mint tetetetlen halott.

Kis Károlyra, a trónbirtorlóra célzott ezzel a beszéddel s ennek megfelelőleg hümmögött.

— Ej, ej !

Azért mégsem fért a fejébe ekkora hálátlanság.

Kis is bökte.

— Szó se róla, te Pétör ! Sohasem voltam híve és nem igaz úton tört a hatalomra ez a Durazzo. Mert itt vannak a mi áldottlelkű Lajos királyunknak árvái és örökösi. De ha be is szállt a hatalomba a kicsi trónleső legény, hát mondd igaz lelkedre, hiszen csak nálunk marad a szó : vajjon kik kecsgették ? S nézd már mégis, mint a soha meg sem született fölött, úgy mennek rajta túl.

Pedig a rossz kezdetet leszámítva, az ő harminckilencnapos uralma alatt Károly nekik semmi olyat valóban nem tett, amit ilyen gyors felejtéssel kellene büntetni.

— No nem ?

Péter fogott egy következő tollat és hallgatott, mint a csuka.

A tudós megörült.

— Látod-látod! Nemhiába mondom én, hogy ritka eszes ember vagy te, a magad jeltelen szerénységében. Ni, hogy ez megint milyen jó nyomon jár!

Buzgón helyeselt szolgájának.

— Igazad van fiam. Tudhatták ökelmeik, hogy micsoda férges gyümelcset vásárolnak a Károlyukkal... s mégis, ez nekik a trónba-invitaláskor semmi akadályukra nem volt.

Hát ha akkor nem, most egyszerre mi ütött hozzájuk?

— Mért, hogy a hathetes nyájasságait, adományait, csak a hazából kifutott zendülők érdemesítik?

Szünetelt kevéssé, aztán lecsapott az asztalra a számárvezetővel.

— Úgy imádkozz, ezek a Hédervári-Kont-féle bujdosók majd kétszeres részt ne vegyenek az emlékezetből!

Péter fel sem tekintett, meg sem mozdult. De az öregurat csak vitte a tűz.

— Végén még valami ártalmas beütésekre és dúlásokra ne fakadjon ez a hazából kiszaladt párt... Búzólok, kedves! Búzólok. Egy forróláz az egész délvidéke.

Az aggodalom nagyon alapos volt. Szerencsétlenebb kézzel hozzá sem foghatott volna az ó-udvar a rendcsináláshoz, mint ahogy belekezdett. Mert ha valaki egyszer már kisegítette Károlyt az élők közül, az asszonypártiaknak végleg el kellett volna a kígyó fejét taposniok: leszámolni a Horváthy-féle fő uszítókkal is. De mint ahogy elején a királynék hintóban nevetgélő könnyelműséggel, a legcsekélyebb ellenállás nélkül engedték be Budáig a gyanus Durazzoit, ugyanúgy most sem akadályozta senki az összeesküvőknek az országból kivonulását. Buda falain túl, sétálhattak nyugodt menetben a horvát-dalmát forrongás boszorkánykonyhájába, Váránba, a harcos Palizsnay perjelhez,

vagy akár még tovább, a nagy délszláv egyesülést munkáló Tvartkó király karjai közé.

— Talán azt hiszi valaki, hogy ezek majd tétlen nézik a dolgokat? — lármázott a magiszter. — No ezt ugyan rosszul hiszik! Hogy szabadott, főként a horvát fajtájúakat, saját földjükön Antaeus erejéhez juttatni? Hm? Hát nem? Nem igaz? Nem kész országvesztés ez?

Arcán öreges-haragos foltok gyulladtak. Kis lapos orra hallhatólag szívta a levegőt. Reggel óta emésztődik már ezen a boldogtalan tengervidéken! A nagylajosi roppant tengerbirodalom... Hogy az ilyenformán vajjon mi sorsra jut? A fő hajókifogó helyek most ugyan még a királynékat uralják, de meddig?

Elsősorban csakugyan a tengerparti városok hűségét fenyegette itt veszély. Vér szerint a Horváthyak fajtájához tartoztak maguk is. És hány sérelem esett ezen a vérségi érzékenységükön a Horváthy család folytonos mellőzésével s végül csúfos kiűzetésével! Más részről, el voltak választva, távol is estek területileg az oltalmazó anyaországtól s legfőképpen még nagyon jól emlékezetükben élt az a hálátlan elbánás, melyben a királynők a szorongatott Cattarót részesítették.

— Jól beszélsz! — intett a csendben dolgozó Péternek magiszter Lukács. — Az ilyen példa ám riaszt. Egyszerűen ajándékul csaptuk a kapzsi bosnya királynak azt a hű, derék Cattarót.

Egy sort megint eltűnődött, hogy alapos-e a remény: egy terjeszkedő szándékú szomszédtól koncok hajjigálásával megállást várni s legyintett és felsóhajtott:

— Te barátocskám... Péter fiam! Idehallgass gyerekem! Úgy ne legyen, lelkem, hogy mint békák, a zúgó folyamárba ugortak szegény öfelségeik, hogy cseperegven odakint az eső, valahogy meg ne ázzanak.

Hej, be szánta ezt az ő mesterségét, hogy csak így

a skólák ügyeiben otthonos, de a politikához semmit sem konyít.

— Bár tudnám, mit gondoljunk !

Péter erre a buzgó kíváncsúnra sem adott életjelt. A kérdés azonban mégsem maradt felelet nélkül.

Talpköszörülés hallatszott kintről s nagy ruccanással, egy csapat uraság cihelődött be. Szécsi Miklós ex-nádor, Bebek György és Zámbó Miklós kincstartók, Bebek Imre országbíró, egy Wesselényi, ésatöbbi. Korona tanácsa voltak, gyűlésbe készültek éppen s mint-hogy még nem érkezett el a meghagyott idő, egy olyan kis előljáró eszmecserére bevetődtek ide az öreghez.

— Morgunk a papra valami kevés papramorgóért — mondta a kézfogások megtörténte után Kapolyi.

Lukács szó nélkül habart egyet a kezefejével, amire Péter nyomban letette a faragó bicsakot s elő-ásta helyette az itókát. Mert alkalmilag a pohárnoki tisztet is be szokta tölteni.

— Pizskafát álltok, nagyságos uraim. Az álmom el ne vigyétek !

S hát a vendégek lebocsátkoztak.

Mondta ekkor végre hegyezett füllel a háziúr :

— Mire végzitek kedveseim ? Mink itt evvel a jámbor Péteremmel egyre hányjuk-vetjük, de a mi buta fejünkkel csak nem tudjuk, hogy hogyan s merre s mint . . .

Híába, nem rájuk bízták !

— Nem erre vagyunk születve s nem mesterségünk, no. Ti tanultátok . . . Ugyanis a délvidéki zendülések és a tengermellék dolgán vesződünk, méltóságos uraim — járt körbe a Pétertől elvett korsóval, de rozszul.

Maga a nemzet is szinte az öncsonkítás beteges kedvét mutatta és Kapolyi a tenger nevének már pusztá említésére oly heves mozdulatot tőn, hogy a tiszta fahéjszínű papi taláron végigcsobbant a lé.

— Nem baj, nem baj, foltot nem hágy ! — mentette a dolgot Lukács korlátnok.

Kapolyi azonban tán meg sem hallotta. Elfakadt dühösen :

— Aztán mit féltessz azon a tengerpocsolyán, te pap! A nemjő jönne rájuk... ilyen s ilyen pocsék átokvilágára! Sz' oly bűzös tartomány az, bendőm fordul, amikor a sózott hullő férgeikre, meg a kozmás olajszagú egükre csak gondolok is!

És most ő ütötte az asztalt, mint Lukács az előbb, ez meg kicsire húzódva hallgatta, mint az orákulumot.

A vén Szécsi is közbeelegyedett.

— Nemigen magyar óroknak való. Trau...! És-atöbbi. A velencei háborúban végiglaktam azokat a városokat, majd-mind, én rendelvén a seregöket, még Lajos urunk parancsolatára.

— Én talán nem tudom? — mérgelődött Lossonczy, a volt bán. — Tapasztaltuk s tudjuk... nekünk ez már az atyáktól való mesterségünk. Én magamban mindig csak egy jó földárját várnék, hogy letisztítsa ott azt az egészszet! S ha ki mást mond, vagy nem érti, vagy hazudik.

Két markába csapta a kupát.

— Annyi szent — bölcselkedett Bebek György — hogy sehol olyan egészségtelen romlott pestis-levegő ebben az úri házban nincs, amelyet tenger világában ember az orra alá kap.

Zudar István bántódottan vetette fel nagy állát.

— A beste culexei, avagyis ótott szúnyogok: a mosztik! Hol hallott olyat valaha ez a vitéz nemzet, hogy férfi fátyol alá rejtse szemérmit, mint a férjhezmenendő szűz? Mert ozsonnaebéd idejétől ott bizony papom másmint meg nem élsz, hacsak bőrük elmene-telég nem vakaródzik nagyságaitok, méltóságos uraim. Nem szittyá gusztus.

Ittak.

Wesselényi fínoman mérsékelte magát.

— Mióta evvel a tenger melléssel megszaporodtunk, mindig voltanak bajok. Semmi örömünk nem telt eddig az egész Adriaticumban. Ugyan melyikőnk

menne vissza még egyszer? Elsőben is csak Lajos urunk kedvéért... Vagy ki engedné oda gyermekét, hivatalt viselni?

És Lukács tisztán látta rajta, hogy ez ugyan nem. Egy pohárka után, Wesselényi különben mondta is:

— Nem mindenki olyan tengeri herkentyű... vízi csoda, vagy mi a szösz, mint a Frangepánok. Ők már beleszokhattak.

S legyintett.

— Akkor meg mire az egész tenger? Mineka nekünk?

Konyhafűszert, szőnyegfélét, bőroket, szőröket, szépszagú olajat, behoz úgylis az örmény s a zsidó.

— Ő dolguk. Ezt ők szeretik. Mi pedig járhatunk éppen tekenőn, ügyebizony, ha tavasszal felveti pincénket a sárvíz. És legalább magam tekenőjén, a magam tengerén sétálhatok.

Mert ennek az úrnak messzehíres bortermő kertjei voltak. Onnan is vette a hasonlatát.

A tanakodást végezetül Zámbó kincstartó zárta be. Feladta gyomra gőzét, kétujjal holmi ételmaradványokat piszkált ki a fogai közül s mint egy nagy hasas pacsirta, nagyokat csattogva mondta ki:

— No azért ha ragaszkodnának, király tanácsaiként nem szabad a tartományokat az országról leszabdalni. Ez micsoda beszéd! Cccc. De ha erővel el: s hát el! Cccc. Ultro is, mit veszítünk? Hal nem hús... Cccc. Bérc nem búzamező... És legalább akkor a felkelések gondjától örökre megszabadulunk. Cccc.

Így és ilyen, csak félig tréfás nyilatkozatok közegett, kitapasztalták a főbbek tetszését a konziliáriusok s kialakult a tanácsban követendő miheztartás, nagyjából el is dült a magyar tengervidék ügye.

A bölcs középút elvében az öreg Szécsi is megbékélt.

— Nem bánom... hát ahogyan Isten adja...

Ettőlfogva most azonban nem késhetünk. Szentjánosnak áldása következik, hallode papunk!

Hallotta s szívében megenyhülve s megnyugodva, köszönte szépen a hivatottak tanítását.

Péternek aztán alaposan megmondogatta a magáét.

— No te koszvadott deák! Nagy dolgokhoz mit sem értő, tökéletlen ember volt kend mindig, az is maradsz. Sütheted a makkot, te kopott fejű!

Le s fel jártában odafordult.

— Hát mit mondtam! Most aztán hallhattad öcsém azoktól, akiknek ez mesterségük... Velem kiabáltál? Orcázhat kend amice, ha éppen ráérik... amíg egyszer rosszkedvemben nem lelsz.

Péter csak rakosgatta a kancsót, törülgette a használt edényeket. Egy arcizma sem mozdult.

Lukács mester pedig utolsókat mennydörgött:

— Kelletlen portéka kinek mit használ, ha birtokban is van! Mi? Ha oda-alá sem én nem megyek, sem más rendes ember az ő atyafiát oda nem ereszti? Csak azt féltjük, bratyekovszki, aminek hasznát vehetjük. De ha egyszer haszon nincs, ergó értelem sincs és akkor ott rugja a bagoly az egész tengervidéket! Mit búsuljunk? Magyar neked úgysem fog soha a sós-lébe rákászni menni. Hát ezt bizony rosszul gondoltad, te vén bocskor.

Most éppen szembekapta a fakó legényt.

Összenéztek.

És rövid pillaverdeső habozás után, Péter így válaszolt:

— Harmincöt...

Vagyishogy kerek számban ennyi az eddig kifaragott tollú.

Születésétől fogva holtsüket volt az istenadta. Csak a kézjelekből értett.

— Látod bolond! — ölelte vállon Lukács.

És örült, hogy ez egyszer megint ilyen jóízűen kibeszélgették magukat.

HUSZONNEGYEDIK RÉSZ

ÁRVALÁNYOK

Országos Széchényi Könyvtár



## LXXVI.

Krakóban sem volt nyugodtabb a világ, mint Budán. Erzsébet fiatalabbik leánya, Hedvig fölött is beborult az ég, mióta leszakítva anyja és kis nénje kebléről, a böszülten rajongó lengyelek kihurcolták hazájukba és szinte erőszakkal koronázták királynéul. Szerelmesét, a vele együtt nevelt Vilmos osztrák herceget a németgyűlölő lengyelek hamarosan kipolitizálták az országból és mostanra már teljességgel az a párt kerekedett felül, mely a serdülő lánykát a nála huszonhárom évvel öregebb Jagelló litván fejedelemmel kívánta összehoronzni.

— Nem, nem !

A Máriánál mindig erélyesebb Hedvig ellenállt. Letorkolta a litván ígéretektől elkáprázott főurait, akik jobbnak is látták ezt a felháborodást egyelőre tovább nem szítani.

Hiszen mirevaló a titkos fortély ?

Egyszerre eszükbe jutott, hogy a kis királynő szívbeli ügyekben tulajdonképpen még anyai tanácsokra szorul és időnyerés céljából Budára küldték az ékszerektől csörömpölő és nyers állatbőröktől illatozó barbár követeket, a Jagelló-féle busás ígéretekkel s a saját mégbusásabb fenyegetőzéseikkel együtt.

— Jól meglássa öfelsege, hogy mennyi szerencsét-

lenség származnék abból, ha az akaratos gyermek nem tágítana, nálunk amúgy is tilos vőlegényétől! Ha evvel a félelmes hadi erejű Jagellót mindkét ország ellen ingerelné!

Felfogta e veszedelmeket Erzsébet uralkodáshoz szokott szeme is. De az anya még nagyobb szerencsétlenséget is látott, mint a rémítgető lengyel urak. Elrabolt árvájának összetört szívét.

Mi lesz Hedvig fiatal életéből, ha bálványozott Vilmosát meg nem kaphatja?

Nem, ebbe a csapdába nem szabad beleugrani.

Mosolyt erőszakolt megviselt arcára és így felelt a követeknek:

— Nyerjétek meg Jagelló számára leányomnak, de teljesen szabad elhatározását s akkor mi örömet adjuk beleegyezésünket.

A litván csatlakozás nagy hatalmi fejleményeitől egyre jobban megbódult lengyelek nem kínáltatták magukat. Sőt mostantól már Hedvig Piast ágról való nagybátyja, Opuliai László herceg is a sorompóba lépett, hogy csak legyőzze hűgocskájának ellenkezését.

Országtanács és atyafiság, egyesült erővel, mind a szegény süldőleányra tódult. Rajtamentek, szorongatták, felváltva kecsgették és ijesztgették, mígnem az ellenállás egy fáradt órában meglanyhult, az agyonzaklatott teremtség megingott, habozni látszott.

De addig tartott csupán az engesztelékenység, ameddig egy valahára átaludt éjszakából Hedvig új erőt gyűjtött. Aztán a régi lett. Szinte férfiasan erőlelkű és meglepően leleményes.

— Dalevicei Gnievost, főkamarsunkat küldjétek, hogy vele is beszéljünk — szólt és szorongatottságában, félig még gyermekként, maga is a titkos politika erőpróbáló fegyveréhez nyúlt.

— Fuss szolgám, kedvesünk, éjjel-nappal száguldj Vilmos úrhoz s csak annyit mondj neki: jegyese bajban van, elvárjuk.

Ezt az embert már régebről kézben tartotta.

Az utazásnak kifele más célját adták. És az elűzött herceg rohant a hírre Krakóba.

De már későn. A politikai fortélynak nemcsak a szövő-fonó csápjai voltak, hanem titkos sugalmazásai is.

A gyanutfogott lengyel előkelők lezáratták a várat, a nyomban felismert, útiporos hercegecskét be sem eresztették.

— Statutumaink !

Egy hajlék mégis megnyitotta ajtaját. A minoriták külvárosi zárdája.

— A szállástalan Krisztusnak tekintünk, annak adunk hajlékot képedben. Térj be hozzánk vándor, nem tudakoljuk, hogy hívnak.

Hiszen nem is kellett az atyáknak valami sokat kérdezősködniök. Eltalálták, hogy ki lehet a dúltarcú jövevény. S az emberséges főnök már nagyon rosszaló szemmel nézte ezt a fiatal lelkekkel űzött, kegyetlen játékot.

— A nászt a szülői háznál többször is előlegezték, az esküvő tehát szintén kiszolgáltatandó — volt a véleménye.

És Hedvig rövidesen azt hallotta egy kolduló szerzetestől, hogy a minoritákhoz egy előkelő német lovagot fogadtak be . . .

Nem lett volna elég erős kötél a megkötözésére.

Előszóltott néhányat bizalmasabb palotáshölgyei közül s ő maga indult erőszakkal kizárt vőlegényéhez. A meglepett országnagyok pedig nem merték egyelőre nyíltan útját állni „teljes kormányhatalommal” önként felruházott kis királynőjüknek, akibe különben szerelmes volt az egész ország.

A zárdalátogatások, szűk kísérettel, rendszeressé váltak a minoriták ebédlőjében, míg egy napon néhány udvari bizalmas, a könnyeiket törülgető asszonyok és egy szánakozó szívű pap előtt, elhangzott valahára az eskü, a „holtomiglan”.

Most már ujjongva tért vissza fejedelmi börtö-

nébe Hedvig. Hogyne, mikor ettől az órától hites urának rendezgethetett ott szállást, ameddig elkövetkeznek majd a megzavarhatatlan házastársi együttélés boldog napjai, a szeretett férfi oldalán, akit lehetetlen, hogy végül az idegenkedő lengyelek is éppúgy kegyeikbe ne fogadjanak, mint ez övele történt.

A fészek elkészült, az álombeli toronyszoba, a fehér toronyruha és repült a hír a minoritákhoz :

— Jöjj, várunk !

De már a kormányzati urak is várták Vilmost. Közben volt idejük a zavarból felocsudni.

Csukatták megint és lesették a kapukat, nehogy a szerelmes kis nő kedvesét valami módon a palotába csempészhesse. És csakugyan, a virrasztó kopóknak éjjel kellett egyszer felverniök Karozvaki Dobiesló várnagyot a hírrel :

— Vilmos a porta előtt ! A falon egy lenyújtott kosár, abba akarhatott beszállani.

Dobiesló ugrott, mint az őrült.

— Lemetszettétek azt a kosarat ?

— Le.

— Vilmos ?

— Csak odale maradt.

— Feltartóztatni !

Tunikát sem öltött, fel sem övezte magát. Félig pendelyben, nyitott karddal futott s azzal malmozva rivalt a most királynői védelem nélkül ott álló Vilmosra :

— Elpusztulj német, vagy torkonverünk !

A herceg okosabb volt annál, semhogy fejjele rohanjon vesztébe. Visszavonult, legényeivel sátort ültetett az éjszakai mezőn és biztosra vette, hogy nem vár hiába. Késedelmessége s a felvonó kosár leszakadása odafent hamar feltűnik.

És valóban.

Az amazonná hevült Hedvig lóra szökött, maga száguldott most már és egyenesen a főkapuhoz.

Erős őrség alatt, lecsukva találta.

— Nyitni !

Csak a szemét sütötte le mindenki.

— Így vagyunk ? — villant erre körül.

Néhány lépésnyire éppen egy balta hevert.

Felragadta.

— Akkor hadd verem hát le saját kezemmel ezt a lakatot !

Ettől azonban még a kalandokért rajongó lengyel hölgyek legbátrabbjai is elijedtek.

— Jaj, királynő, meg ne feledkezzél magas státu-  
sodról !

De a sopánkodás sem ért volna semmit, ha egy nagytekintélyű férfiú — Goray Döme alkincstárnok — gyengéd erőszakkal le nem karolja a harcias kis terem-  
tést.

— A hatalmas lengyel nép királya s egyben sze-  
retetének foglya is vagy — szólt óvaintő hangon. —  
Kegyeskedjél ezt a szolgálai munkát legott abbahagyni  
és fennkölt állapotodhoz méltó helyedre megtérni.

Hozzátette :

— Vilmos ezóta menekül. Kár a yesződésért.

— Ó, ti kőszívűek, ármányosak, ti hatalmasko-  
dók ! — lázongott a lányka tehetetlenül. — Ti lélek  
kalmárai, ártatlanok üldözői !

Odafent az aranyketrechen később aztán meg-  
tudta, hogy honnan a nyílt szembeszállás és hogy mért  
űzték el Vilmost.

Kedvenc palotásleánya hozta meg a hírt, hogy  
Opuliai László nagybácsi maga küldött gyors követet  
Jagellóhoz, biztosítva ezt gyámi beleegyezéséről . . .

— Hívjátok a hűtlen rokont !

László herceg elő is került. Sovány, hatvanadik  
évébe lépő, elálló fülű, düllelt barna szemű, széles  
sarlószájú ember volt, jókora tömpe orral. Inkább ne-  
vetésre ingerlő, mint tiszteletet parancsoló jelenség. Ez  
a mulatságos külső azonban a legkiválóbb tulajdonsá-  
gokat rejtette. Gyors felfogást, elpusztíthatatlan szor-  
galmat, kitűnő politikai ösztönt, áldozatosságot és be-

csületességet. A herceg nem tudott — szalmalánggal — délibábokért hevülni. Sem a hanyatló erkölcsű oligarchiáért. Korát messze megelőző, merőben új úton járt. A halálraítélt lovagvilág képviselői helyett a frisserejű városi polgárságra helyezte a fő súlyt. Ezért a leereszkedéséért aztán nem is volt népszerű, még saját atyafisága előtt sem. „Szolgafiakkal traktál” ...

Most csendesen várta kopasz fejére a vihart.

— Bátyuska, a lengyel természet igen megforrt benned! — támadott Hedvig. — Hiába ültetett annak idején atyám a magyar nádori székre.

Csak vizsgálgatta derűsen a levegőt.

— Euphemia asszony bezzeg... Feleséged! Ziemovit-fajbéli a matyuska, nem felejtjük. Ebből a fajból, uram, nekünk már egy lengyel trónkövetelőnk is volt. Igen hatalmában vagy te ennek az Ofka nénénknél, hogy ezt cselekedted velem!

Hagyta magán a fájdalom igaztalan vádjait át-patakzani.

— Egykor éppen én tanácsoltam atyádnak Vilmost...

— De már a Habsburg hercegek kiestek kegyeidből! Most a pogány sarka után leselkedsz.

— Ha elkerülhetjük vele a háborút. S majd megkereszteljük.

— Az én véremmel!

— Szánjuk igen, mint atyád fia, bár lengyel is. De véred csak egy emberé, egy lánkáé s majd megbékül az első bölcsőn, míg a háború száz ezrek vére s a népek emlékezete ezen el nem alszik. Háború semmit el nem igazít, hasznot, csendet soha nem hoz, csak a bosszú gyűrűjét — mosolygott a megrohant herceg együgyűen és hívón, ahogy a bölcsék és a szentek szoktak. — Minden állapotnak megvannak az ő kötelességei.

Hedviget újabb támadásra ingerelte a keserűség.

— A Jagelló, bátyuska, koronánk hűbérese és minden jókat ígért. Sohasem kezdene velünk háborút.

— A Jagelló, húgom, ennek a te világgá magasztalt szépségednek már pusztá hírből olyan szerelmese lőn, hogy a poklok minden kínját kész az országra ontani inkább, csak Vilmost a frigyetekből semmi ne legyen.

— Mondod !

— Igen. Hogy Jagelló, halálos sereggel, ezóta útban is van Krakó felé. Mondom. Megnyerhet majd akár rabjául is, miközben az ország odahal. Okosabb volt barátként elébe küldenünk.

Ezzel bátorítólágal bólíntott oda a vívódó gyermekre, vaksi szemével csipogott egyet és visszavonult. Haddal, a litván . . !

Olyan volt Hedvig, mint a szívenütött. De talán még nem késő . . . Csak Vilmos meghallja a hírt ! Ha már birtokban van a férj, akkor Jagelló többé a háborútól sem remélhet.

Hívatta Gnievost.

— Nyargalj megint, jó hívünk ! Leld elő a herceget égen vagy földön s mondd neki, hogy tűzön-vízen át, rögtön visszavárjuk ! — rendelte.

De már fojtogatta a gyanú, hogy minden hiába. Micsoda ő itt ? Gyenge fű. A kasza élével győztes harcot nem vívhat. Sem jegyese, Vilmos. Mi az ő erőlködésük ennyi ember, ekkora áradat ellen ? Mert ez mind jön, mind reá nyomul . . . Egyszerre a palota kövei, szurdékok zugai is megélednek. Mindenünnen komor alakok loholnak elő. Mindnek kemény szája van és ez a mindenszájú, ezertorkú, szörnyű, szerelmes ellenség — a nép — egyetlen dübörgő hanggal, mind az ő üldözött, vad életének féltett álmát követeli.

— Felsőged királynő — keltegették a hatalomvágyát. — Ilyen ifjan máris egy palástja alá futott nagy nemzet anyja.

— Hagyjatok ! Hagyjatok ! — nyöszörgött.

— Gondolkozzál Hedvig és Isten legyen a te gondolataiddal — szólalt meg most a tanácsban valaki, de bár legalább ez hallgatott, vagy azt ne mondta

volna, amit éppen mondott! Ne Bodzanta érsek és ne Isten nevét!

A kör szorult. A papi oktatók vallásos nevelésében részesült lányka megtette az utolsó kísérletet. Összekulcsolta kezeit.

— Atyám, vallom, mi Vilmostal oltár előtt meg esküdtünk.

— Érvénytelenül! — sóhajtott elfordulva az érsek. — Hirdetve nem voltatok, tanuitok csak holmi asszonyocskák, titkos házasságtokat az Egyház megsemmisíté, a hamis szánakozásból eskető papot pedig főnökével együtt megfeddé. Fél évre el legyen az oltártól és minden szent jegyektől.

Azt mondta még a lezuhant csendben, kifele haladtában:

— A hirdetés szükségeltetik, hogy minden netaláni akadályról meggyőződhezzünk. Ezeket már valami száz hét éve az a ti budai, — hetven hét éve pedig pozsonyi zsinatotok keményen meghagyta. A titkos házasságok távol legyenek! Távol, a lopva-való házasságok.

Hedviggel szakadóban volt a part.

— Anyám és király-testvérem! — jajdult.

Onnan várt volna még valamit, az elhagyott hazából, Magyarország felől, de a lengyel népharagtól tartó László nagybácsi ezt a tétova bizakodást is elenyészeltette.

— Anyádat és testvéreidet a nápolyi király, Du-razzói Károly, épp most taszította le a trónról — felelt, az újabb fejleményekről még nem tudva. — Grácia, de el nem hallgathattuk.

— Hát vigyázz, felség, hogy őket is még nagyobb nyomorúságba ne dönts! — remegett egy fehér szakáll. — Földönfutó bujdosókként maholnap ideérkezhetnek s fejüket sem lesz hol lehajtaniok, ha a te királyi várad sem adhat menedéket nekik. Egy egész népet vetni a pogányság kárhozába, anyádat, testvéredet a fedéltől, országot nagy javaktól megfosz-

tani... térj észre! Ezt akarod? A magad egy kis személyéért?

— Irtózom — lehelte már csak Hedvig, de sorsa nem könyörült.

Elérkezett az idő az anyának tett ígéret beváltására. Most kellett az elgyötört lánykából a „szabad” elhatározás igéjét kifogni.

— Irtózol? Előbb talán győződj meg, hogy mitől!

— Oslenicai Zavissban megbíznál?

Távol állt tőle minden fájtató szándék.

— Tudtunkkal jóakaró hívünk...

És most egyszerre mindenki Zaviss urat kereste. Titkon kitanították, majd Zavissnak a pártatlanság fogadalma alatt indulnia kellett rögtön Jagelló táborába. Vegye szemügyre valami ürüggyel a pogány férjjeletet és hozzon hírt, hogy mi igaz a kutyafülből, vadsertés agyarakból és a többi szörnyűségekben. Ha mindez a borzalom: valóság, akkor senki sem unszolja tovább Hedviget.

Lélekszakadva sóvárogta a szóbeszéd igazolását. De Zaviss a legsugárzóbb arccal került elő.

— Domina! — ömlengett. — A Jagelló bár kicsit koros — ezt inkább elköhécselte — azonban szinte délceg, elég karcsú, lábszára egyenes, ördögpozája nincs, sem tarisznya-hasa. Elöttem szállt fürdőbe éppen véletlenül és oly iszonyúan vágnék az igaz hitet... és tégedet elnyerni.

Arról bölcsen hallgatott, hogy Jagellóval jóelőre kormányozták ők azt a „véletlenséget”. Futár útján beszélték meg a fürdőbelépés óráját.

Hatásosan befejezte:

— Itáliában pedig régen elhatározott dolog, hogy Vilmos úrnak nápolyi Joanellát, Durazzói Károly lányát kell majd nőül vennie. A bujdosó herceget rövidesen megfogják és mátkájához kísérik.

— Házunk esküdt ellenségének, trónfosztójának leányához éppen! — hanyatlott meg egy percre Hedvig.

Aztán egy fáradt mozdulattal :

— Igen. Ez így van. Így jó. Így kellett történnie.

Az utolsó fonál szakadt. Valami megpattant benne. Hát minden és mindenki elhagyta... Anyjától utolsó levelére választ sem kapott többé.

Már nem vonakodott. Bátor szíve, a Vilmosról vett híren, egyszerre megtört. Meghajtotta szőke fejét.

— In manus tuas Domine, commendo spiritum meum. Kezedbe ajánlom Uram, lelkemet.

Lassan körbefordult.

— Annyi, mintha meghaltam volna. Temethettek.

— Elfogadod szabad akaratodból Jagellót férjedül ?

Bólintott.

Már könnye sem volt. Szárazan égtek lázfényű, nagy kék szemei.

— Harangoztassatok — kérte.

Krakóban minden harang megkondult. A zengő érc hullámozó hangja betöltötte a téli levegőt.

Február 12.-én Jagelló mérhetetlen barbár pompával bevonult a városba, Ulászló néven, népestől, a keresztény vallásra tért s még ugyanaznap egybe is kelt „Jadviga“-Hedviggel, népének hittérítőjével. Mindenki az ékköves mirtuszkoszorút bámulta a sápadt gyermekasszony homlokán. Senki sem látta meg benne a mártírkoszorút.

Vilmossal, a más-asszony jegyesével, Hedvig nem is kívánt találkozni többé. A szentek kérlelhetetlenül szigorú életét választotta, ezentúl már mindig csak másokért, soha többé önmagáért.

A krakói vár ablakából néha messze, Buda felé nézett. Kész nő lett a kegyetlen harcban. Arca halványan nagylajosi. Minden évvel jobban hasonlított hozzá. Vette a példát az apa későn megértett szenvedéseiből.

## LXXVII.

Peregtek az időmérő klepsydra ibolyavillanású vízcseppjei. Ez a komorú 1386.-ik év is, azért csak ktavaszodott. A budai várkertben szinte hallható kis robbanásokkal pattantak fel a fák vastag, mézgás rügyei. A díszcserjék kigyujtották lángoló virágyertyáikat. Sasad felől a megbontott szőlőskertek földjének sűrű, átható illatát hozta a szél.

Böjtmás hava 15.-ik napján, Máriának levelet adott be az ajtónálló.

— Honnan? — nézett fel Erzsébet a karosszékéből, melyet párnákkal ágyaztak neki körül.

— Firenze — sóhajtott a lányka, mert a sóhaj szokása nélkül el sem tudott már lenni.

Az özvegy abbahagyta a macska visszafele símogatását, amivel az állat láthatólag nem értett egyet. Egészen laposra sunyta ádáz kis füleit a kerek gombóc fején.

— Mi bajuk.

— Királyuk érdekében. Node, hol király, hol van már Károly!

Zsupsz. A macska lerepült Erzsébet öléből. Az aszszony elsápadt.

— Miaz kedves, tár megint szédül?

— Csak ez a dög. Belém eregette a körmét.

— Lássalássa! Mit játszik macskákkal.

Aztán hozzátette:

— Nápolyban a feleség, sem pedig a Horváthy-féle összeesküvő kompánia nem tud még semmit.

— Hadd már azt a Károlyt!

A lányka rövid, mintha furcsáló, de azért nem eszmélő tekintetet vetett.

— Hagyhatom — mondta duzzogva. — Nekem már beszélni is bűn. Jó, hát majd megnémulok.

— Ne pörlekedjünk.

— Ne.

Zsigmond herceggel, Mária régebben szükségből hozzáesketett, de még valódi férjje léte előtt az országból kiravaszkodott urával, már nem volt ilyen könnyű az egyetértés. Nagyon zokon vette az örökös pénzzavarokkal küzdő ifjú úr, hogy Erzsébet a Duna és Vág közének korábbi elzálogosítása miatt megfosztotta magyarországi jövedelmeitől és lefoglaltatta ezeket. Megint kedvet kapott a címzetes férji és még egyre csak „regni Hungariae tutor” minőségét a társuralkodó-férj jövedelmezőbb és méltóságosabb állapotával felcserélni. Ezért hát a trónfoglaló Durazzói kiűzésére gyűjtött, közben azonban céltalanná vált hadaival, Magyarország ellen indult. Vele volt cseh-király bátyja — Vencel — meg a másik, János herceg, sőt Brünn-től fogva a két hitelező unokabátyjuk, Jodok és Prokop morva őrgróf is.

A sereg gyorsan nyomult előre a meglepett magyar vidéken. Pozsony hamar beadta a kulcsot. Szent György hava 15.-ik napján elveszett, immár nemcsak a tőzsérek adóslevelén, hanem fegyver által is. Röviddel rá Óvár esett áldozatul. Majd az egyesült luxemburgi-cseh-morva honfoglalók Győrt ütötték meg s ott itatgatták lovaikat.

Hogy mennyire megijedtek a királynék, azt a kívülállók nemigen tudták. Erzsébet, gögijében, fedő alatt tartott minden házi titkot és legfeljebb zárt ajtóknak mögött eregette szabadjára érzelmeit. De akkor aztán volt nemulass!

Hiába kérlette Christa palotáshölgy:

— Kíméld magad Asszonyom. Istennel kérlek!  
Baziliszkus szeme csak forgott tovább és lefo-  
gyott testével, félelmesen futkosott körül.

— Nagyobb Károly lesz ez a Zsigmond Kis Ká-  
rolynál, akárki meglássa! Teremtöm! — jajdult. —  
Még mi nem borítja meg nyomorult fejemet! Ki hal-  
lott valaha anyát és királynét ilyen szorongattatások  
közt lenni?

Lemúlván később az örjögés, hajlott Garay ta-  
nácsára:

— Kérjük fel a cseh királyt, teremtsen ő békét az  
öccse és köztünk.

— Döntő bíróvá avassuk?

— S milyen gyorsan lehet!

Ment és jött a futár.

Vencel beleegyezett a békebíráskodásba, de csak  
ha a királynők előre felesküsznek, hogy a határozma-  
nyokat magukra kötelezőknek tekintik és személyesen  
megjelennek Győrben.

— Nyakunkat a kezébe adjuk. Képes ez minket  
még tömlöcöztetni is!

Garay azonban eleve gondolt erre és a bántatlan-  
ság kérdésében már viszont-fogadalmat vett ki Ven-  
celből.

— Inkább elébemenni a veszedelemnek Győrré,  
semmint ezt az újabb koronavágyót is, hadastól, egé-  
szén Budáig beereszteni s fő és székvárosotokat megint  
zendülésekkel felveretni!

— De maga velünk jó.

Ez a vége mindennek hát...

— Nem — fordult félre a nyugtalan járkálás köze-  
pett Miklós. — Zsigmondnak elég oka lehet éppen  
reám haragudni... s szemükben én többféleképpen is  
gerenda lehetnék. No meg az itthoni szájas nemzet  
sem maradhat ügyelet nélkül — tette hozzá sietve.

Emlékeztette kedvesét, hogy mint annakidején  
Károlynak, úgy ennek a Zsigmondnak is bőven van-  
nak idebent párthívei.

— Esküsznek a nyavalyások, hogy az ő személye lenne a legtisztább legalitás... s jól tudod, hogy evvel, vesztünkre, éppen Lajos testamentumát értik.

— Igende Pozsony! Meg a többi zálogolások! A mi pártunk sincs ütőbot nélkül.

— Aj! Elég egy jó irgalmatlanhírű had és a párt-emberek emlékezetüket veszítik.

— Akkor hát Győrbe! — adta meg magát Erzsébet végezetül és bár csakugyan különféle testi gyötrelmek közt, Máriával együtt sürgősen elutazott.

Elég szűk udvart vittek, saját és zsigmondista hívekből, vegyest. Kaplay Dömötör esztergomi és Alsáni Bálint pécsi bíbornokot, Péter váci és János csanádi püspököt, csáktornyai Laczkfi István ex-vajdát, Zámbo Miklós kincstartót, Zudar Péter volt bánt, Szécsényi Frankot, Bebek Detrét és Drágh marosi vajdát.

Pünkösöd havának 1.-én érkeztek a városba. Szűk volt a fogadott szállás is, hogy a nőknek minél kevesebbet kelljen Vencellel érintkezniök. A prágai Hradstintól Európa legtávolabb zugáig terjengett már a cseh király fertelmes híre. A lomhatestű, hosszú, szőrös-karú, apró zavaros szemű, majomféle szörnyeteg, többnyire a halálveszedelemig ittas volt. Szeretett álruhában elszökdösni s ilyenkor gyönyörrel rabolt, gyilkolt. A Hradsin pincéjében külön kínzókamrát rendezett be magának, ahol sajátkezűleg végezte a csigázásokat. Egy ilyen démonszállott szerzet közeléből hát, amennyire csak lehetett, mentette az udvar a magyar királynőket, ugyan feltehető volt, hogy környezete most erősen vigyáz Vencelre, nem engedi borba merülni, sem titkos bűneire nem ad alkalmat.

A találkozások túrhetőleg sikerültek is és tizenketted napra, a cammogó fenevad meghozta ítéletét. Máriára azonban valami szörnyűt. Ezentúl köteles lesz a gyermekkora óta útált Zsigmonddal együtt élni, mint igazi feleség.

A politika áldozatául esett hát ő is, mint Hedvig. Bár hogy a lengyel királynő házassága mennyire volt

„önkéntvaló”, azt Budán még nem tudták. A mártír most már hallgatott nyomorult sorsáról, kíméletből.

A szív dolgát Máriánál sem keresték. Kölcsönös hitelleveleket annál buzgóbban.

Vencel puffadt arcán réveteg vigyorgás ült. Az okmányt tartó kezei remegtek, ajka rángatózott a felolvasás közben.

— Felséges Zsigmond öcsénk minden tartozása kifizetendő!

— Ország jövedelméből! — sugta oda Zudar Péter a mellette ülő Alsáninak s az megerősítőleg bólintott.

— A zálogban lévő Duna-Vág köze és Pozsony fejébe, Jodok és Prokop örgrófok kétszázezer arany áron kapják a visszafizetést.

— Ország jövedelméből! — előzte meg Zudart most már Alsáni.

A szikár úr, Nagy Lajos egykori legmeghittebb embere, szájába vonta bajusza egyik szárát, úgy harapta, nyelte a választ.

— Türelmezzon csak fő Atyaságod!

És valóban, jött, hogy Zsigmond úri eltarására mindezekon felül elnyeri Vas megyét, Trencsén várát s mindazon búsos osztrák-morva határmenti birtokokat, melyeket Lajos király öccse, István herceg, valaha bírt.

— Ország jövedelméből — nézett oldalt Zudar. — S ha az ebtől fajzott Zsigmond talán még egyebekre is áhítoznék, ez a cseh-rabló testvére utólag még azt is meglátandja. No mit mondtam! Mondtam?

Vencel csakugyan éppen így döntött. Persze megint az egymást követő lázadásoktól megdúlt, rendetlen, adót már régesrég hírből sem fizető, katonát nem állító s mind ijesztőbben koldúsodó, züllő, ugyanazon Magyarország jövedelmeiből, melyben ember többé fel nem ismerhette Nagy Lajos negyedik éve még oly hatalmas birodalmát.

Más károsultakról is történt említés. De a határozat végül úgy hangzott, hogy a haza sem kutya! A hazafiaknak arról sem szabad megfeledkezniök... s a szép áldozatos magyar hagyományokról. Ezért is, ki milyen rövidséget szenvedett, azt csak tűrje békén, csak mondjon le róla sürgősen, szívből: az ország javára.

Egyetlen kivételként Erzsébet gyámkirálynénak szavazta meg Vencel azokat az uradalmait, kiváltságait és haszonforrásait, melyeket még boldogult férje kötött le számára, özvegyi hitbérül s nevére beíratott. Annyira holtbolond nem volt Vencel, hogy ezt a sorukbeli szolgálatot elmulassza.

— Mert cuique suum — intett befejezőleg és valahára, valahára elhalászhatta, torkára eresztette azt a szörnyű háromejteles kupát, melyre mostanig hiába meregette kiülő szemeit.

\*

Ez a győri egyezmény bizony az Erzsébet—Garay kormányzat erős kudarca volt. De a királynék mit csinálhattak? Állniok kellett előzetes esküjököt. És Erzsébet a sem élő, sem holt Máriával, hazafelé készült. A béke ilyenformán inkább csak papíron született meg. Valójában nemhogy csökkent volna, ellenkezőleg, valamennyi érdekelt félben nőttön nőtt az elégedetlenség.

Urak a sok fizetést, semmi kapást és a példátlan országzálogolásokat zúgták megint, amiről csak a fegyverek nyomása alatt lettek volna hajlandók megfélelkezni, bár akkor jó mélyen... az új, a harmadik udvarban.

Most egyszerre felfakadt bennük a honfibú.

— Soha még magyar királyok ilyen szőröstől-bőröstől minket a németnek el nem adtak!

Mária a nyakarakötött férj miatt haldokolt. De hosszú orrot eresztett Zsigmond is, hogy a megkoronáztatásáról, így semmi említés... Csupán férj lehe-

tett. Ez a minőség egymagában pedig még akkor sem csábította volna be Budára, ha történetesen anyósa nem vet rá olyan vasvilla szemeket és ő sohasem halott volna holmi szóbeszédet Károlyról, hogy talán erőszakos halál... Ha valaki, ő hitte.

— Ó, kis sennyedék! — ölelkezett kegyencére, Forchtenau Pál grófra, akiről rendkívül csipkés, gyűrűs és kifestett piperkőcségében, többé igazán az sem volt megállapítható, hogy férfi-e hát, vagy nő. — Kinek kedve avval a sovány kislánkával vesződni?

— Hova-merre akkor? — uszított a különös cimborá.

Csehország...

Ott legalább nagyban virágoztak az olyanféle hajlamok és hajlékok, amelyeket ők kedveltek.

De hazafelé utazóban már Erzsébet sem dühöngött szárazan. Sírt. Hanyatló özvegyi éveinek bizonytalan függése és rokonoknál hányódó jövőtlensége a váratlan rémület erejével lepte meg.

Erre sohasem gondolt, hogy öregségére — majd — ide jusson. Hogy így még a hajlékából is kitérjék. Mert ő úgy utálja ezt a gerjedelmes Zsigmond latrat, hogy a trónba csakugyan feljutása esetén, kész inkább az egész országot mindenestől ittrugni, semmint majd ennek a nyelvöltögető cincogásait tűrje.

Nem búsította jobban tervével Máriát. De még ott a hintóban megesküdütt, hogy amint hazaér, levelet ír, Hedvig frissenkeresztelt pogányát keblére öleli s neki titkos szövetségét s Garayval együtt náluklakását, a legkedvesebben felajánlja. Ha már egyszer ilyen boldogtalan a leányaival... Hogy hiába születtek ezek a leghíresebb nagylajosi magaslatokban... csak ilyen secundum-gradus vő embereket tud általuk nyerni! Válogathat egy cseh király utószülött kölyke, meg egy talán még fésűt sem ismerő, bundaszagú bárbar közt. Fi! Nahát.

Egy kicsit még Hedvigben is csalódott.

Hogy tudott az ilyenek kapni ?

Önként . . .

De azért még mindig szívesebben veszi a piszkos-fülűt, ezt a bizonyára vadkanpofájú Dzsengiszhámot, mint a kifinomult, zsodomabeli Zsigmondot.

Fi, micsoda család ! Egy sem rendes eszű.

Visszaemlékezett most Zsigmond és Vencel atyjára, IV. Károly császár- és cseh királyra, erre a püpos törpére, a kopasz fejével, térdigérő, rőt hegyimanó szakállával és agyonfoltozott ruháival. Maga foltozta a rongyait. Majd megölte a fősvénység s a rend kínos szeretete ! Hát ez sem faragcsált ok nélkül sótartót, fiókgombokat, falovacskát ! Nem. Szörnyű, szörnyű egy hibbant család ez ! Hogy a gazfickó Zsigmond — tagadhatatlanul — Európa legszebb férfiául s félig-meddig épeszünek született, ez bizonyial csak az új-asszonyinak, a tenyerestalpas pomerániai Lieselnek köszönhető. Fi, és megint : fi !

\*

Budán, őszinte anyai könnyek közt, nekiült aztán a krakói levélnek. Ameddig elkészült, ki sem nyitotta az ajtót. Garayt is megváratta. Nekik se legyen jobb dolguk a szegény gyermekeinél. Legyen náluk is a politikai áldozat az első. Aztán a szív.

---

HUSZONÖTÖDIK RÉSZ

«MENE, TEKEL, UFÁRSZIN»

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

## LXXVIII.

Szent István havának nyárbakelő 9.-ik, azaz Pünkösöd előtti napján, meg is jött a Jagelló-féle válasz Krakóból. De a politika addigra olyan túlsúlyba került a családi kérdések előtt, amelyet a fogadkozás pillanatában Erzsébet maga sem hitt.

— Már, már meg! — bukkant ki rémült dühvel egy másik levélből. — Mit látunk, olvasunk! A Dráva melléke lázadjon ellenünk!

Megátkozta még azt is, aki a postálkodást feltalálta.

— Észak lángolásával alig készültünk el, Nyugat tüze még parázsba sem lohadt s ihol megint a délvidéki földindulás!

— Mint álljon a dolog? — ötlött ki kötelességszerűen Mária barna fejceskéje egy könyvből, mert megint, személyes jóbarátjának, a híres Monaci Lőrincnek róla s hozzá írt verseit bújta.

Csak nagynehezen lehetett a kapkodó szavakból kihámozni, hogy Horváthy János a budai csínyje után valóban Zágrábba menekült, Pál ottani püspökhöz — testvéréhez — és hogy ott nyomban kiütötték megint a lázadás zászlaját. A püspök pénzzé teszi minden templomi kincsét s nagyban zsoldosokat szed, akik is a környéket már eléggé égetik és mindenképpen javába gyötrik.

— Ült valaha nálunk szerencsétlenebb ezen a trónon? — szorongatta homlokát Erzsébet. — Így, így kelljen férfiként a nőuralom alatt szépen viselkedni? Most aztán hova kapjunk?

— Semmiképp sem kétfelé, mint a vízbefulló lengyel — próbálkozott tréfás komolysággal Garay. Ebből azonban csak a második rész sikerült s egy hosszú, végtelen szánó pillantás.

— E vén csatlósod kitart melletted mindenha, bár halálra is kelljen mennie.

Node nem kell, nem engedik.

— Szólj! Hogy gondolod?

A királyi tanácsban aztán kifejtette Miklós.

Az ország gyámasszonyának fennkölt megjelenése egyízben már megfékezte a délvidéki forrongásokat és teljes diadalt ült.

— Azóta is ugyan alábbvaló nem lött.

Nem. Az ő szemében a hervadó matróna ma is ugyanolyan friss és kívánatos istencsodájaként élt, mint akinek hajdan, Verőcén, először a karjaiba fogta.

— Tegyük öfelségeik, ami egykorban már bevált és jónak bizonyult!

Alomban sem hitte, hogy a királylátogatásnak s ezeknek a fonnyadt bájoknak ember ellenállhasson. Meg, meg fognak azok odalent mindenestől veszni...

Többek közt a régi házibútor Bebek György kincstárnok is jelenvolt a koronatanácsban. De mintha nem-jót érzett volna a tervből.

— „Nec bis in idem”! Ne kétszer ugyanazt — dünnyögte Kóroghy Fülöpöfia István macsóiban fülébe.

— Miért? Hogy gondolod? Nohát szólj akkor nekik? — felelt felizgulva a jámbor vidéki úr.

Bebek azonban fejét rázta.

— Tróntisztelet.

— Ej mit, fenét! Sz’ a lépcső még nem maga a trónus.

— Nekem mondd, öcsém ?

S György megütkezve elhátrált a könyökén kissé, majd kedvetlenül legyintett és azzal másik szomszédjához hajolt.

— Legalább nádor urunk veszteg itthonmaradna ! — pedzette óvatosabban.

— Igen, roppant különbség van a két horvátországi utazás közt — értette el mindjárt a szót a nevnai Treutel János, egy Délvidékről többekkel éppen bejött, nyúlánk, szőke úriember, túl a negyvenen, de még ötven alatt.

Ezzel érdemesebbnek látszott a komoly gondokat megosztani.

Halk társalgás indult.

— Akkor elsőben még csak afféle zenebonásokkal volt dolguk öfelségeiknek, de most már a Károlyukért igen vérbosszulókkal s hontalanná lett országfutókkal, akik jól tudják, hogy a Budánvaló viselkedésük : főbenjáró ! — kerülgette azért még mindig Bebek.

Treutel felpillantott, fürkészőleg ő is, hogy vajjon megkockáztatható-e ?

— És még egy !

Olvasott a Bebek visszavillanó tekintetéből s erre kibökte hát azt a második, sokkal nyomósabb különbséget, amin eddig tünődött :

— Míg az első déli útra a tisztos házaséletű s odale a horvát földön igen populáris Lacfi Istókot vitték Asszonyaink úti marsallként, most a drávántúli népek előtt imndkét tekintetben veresposztó Garay . . .

— Rokonod.

— Az más ! És más az ország.

Ezeket persze csak úgy maguknak dongták. Hangosan nem lett volna ajánlatos.

Közben a vita már nagyon előrefutott az utazás körül.

Ákos bán-fia Miczk, egy kis fekete-szurtos, ráncolt szemöldökű ember, azt a gondolatot vetette föl,

hogy menjen lóháton az egész. A királynők is Dianáként és minemű harcos amazonokként, jól felvértezve s megmutatva, hogy szükség esetén nem gyenge a nemük... Követhetné a menetet néhány erős lövő számszám is, meg hozzávaló kocsik.

— Más nők aztán ne is legyenek, annál inkább ne ijedős kisasszonykák — helyeselt Alsáni János, Bálint bíboros atyjafia. Hasonlított Bálintra, csak érettebben és férfiasabban.

Szomszédja, a tömzsi, értelmes arcú Botos Gergő, ujját emelte :

— És arra vigyázzunk, hogy öfelségeik most semmi szemet-megkapó ékszert ne hordjanak.

De Maróthy István ezen az óvatos beszéden úgy megharagudott, hogy hosszú lábaival még a széket is elrugta.

— Mi az ! Tán lopni megyünk ? S hát mért oly titkon, szegényesen, harmatot is zsákba szedve, magyar királyként ? Mint akik roppantul félnek !

Érdeklődő csend támadt. Az udvari élethez szokott konziliáriusok Garay szavát várták, mert éppen elég tapasztalatot szerezhettek arról, hogy a királyi tanács csak tanács, afféle tisztos bakalódás, de a határozat mindig ettől a mogorva medvétől jön.

S történetesen most Miklós is inkább a merészebb javaslat pártjára kelt.

— Emlékezzetek csak — mondta. — A bitorló Durazzóira emlékezzetek. Már elején avval rontotta el dolgát a nép előtt, hogy olyan fegyveresen csattogott be Fejérvárba. Kegyelmes asszonyainknak oly szándékuk vagyon — folytatta, mint aki erről már kitudja mennyit hallott előzetesen — hogy ilyen hibába mi bele nem esünk. Ők azért ezt az egészet a legnyugodtabban s szebben fogják elvégezni.

Vagyis, dacot kihívó fegyveres kíséretéről se szó, se beszéd : mintha itt az alattvalóknak nem a legmélyebb hódolatára még csak gondolni is szabadna ! Azonkívül az is határozattá lett, hogy debizony men-

jenek udvari dámák és fő kisasszonyok a Bebek Ferencné pálcája alatt, és pedig a legszebbjéből! Semmit sem óvakodók, ellenkezőleg, pompára öltözöttek, vígak s ékszerekkel borítottak.

— A királynék, igenis, hogy minden kincsüket felrakják, úti ládáikat pénzzel jól megtömjük és bőkezű és nyájas magaviseletűek legyenek.

Az ilyen biztos nyugalomnál semmi sem lehet megvesztegetőbb.

Miklós mindjobban beleszeretett a diadalmenet gondolatába.

— Majd csak lassan haladunk. Valahol egy galambbúgos nemesi portát látunk, a kíséret ott rögtön megálljon, Asszonyaink bémenjenek és a haza főbb lakosait leereszkedésükkel a trónnak megnyerjék.

— Így is elég fegyver alatti férfiak leszünk, ugyihé nagyságos uram! Mert én a jó kis bice llusomat itthon nem hagyom — lángolt a tűzvörös, friss sebforradásaival Forgách Balázs, mint aki attól a beste szerszámától még további nyereményeket remél, vagy azt a megmaradt fél szemét is megsokallta.

Erzsébet nem szólt eddig, csak figyelt. Most lassan kikelt a székből. Egyszerre végiglátta ő is az egész hódító álmot, mint Miklós s mint ahogy az egyízben már csakugyan megtörtént. És még valamit...

Néhány jó szóval sorba kezelt, a nádor kezében végül aztán megnyugtatta jobbját. Elborult, nagy fekete szeme, egy pillanatra a régi szépség szánalmas hiedelmével merült a férfi szeme fenekéig, miközben a többség számára szinte már tűrhetetlen ifjúi negéddel évődött.

— Uram, mi neked valami váratlan dolgot készí-tünk. Odalent a Valkó komitátusban derék váradat tudjuk lenni.

— No, csak olyan középaránt való váracsnak mondhatom — lökte mellbe Miklóst valami boldog remény és egyben dermesztő rémület. Ez utóbbi, mert sohasem tudta bizonyosan különvált feleségéről, hogy

most éppen hol tartózkodik. Pedig többnyire Gorjában! S ő már tanult egy ösküi leckéből, amikor hadak megmozgatásáig ment el a két nő... Kettejük közül abból valamelyiknek talán halála is lenne, ha megint összetalálkoznának... ahogy a dolgok most már mindkét asszonnyal állnak! Egyik noha jelentéktelen, de törvényes feleség és anya, a másik bár csak ágyas, de királyi...

Semmit sem árult el azonban rémületéből, csak nézett, értetlenül.

— Jövõre gondoltam éppen másformára üttetni Gorjánt... Takarosabb épületeket indítani ott — felett, minél riadtabban, annál természetesebben.

Elnémult, toroka furcsán kiszáradt, nagy rettegések közt várt. S amitõl félt, az bekövetkezett.

Az asszony megszorította a kezét.

— Úgy ne legyen, hamarosan meg ne adjuk azért vizitánkat ama korhadott várnak, uram! Mert soha a hazának hűségesebb fészke s kegyelmednél jóakaróbb szolgája nem volt. Mégis, soha semmi birtokbéli, avagy pénzbéli, avagy másbéli jutalmat nem kért, avagy kapott.

Igazat, jól s szépen beszélt és a nádorral mégis, fordult egyet a világ.

Úristen! Most mi lesz...

De hátha a szerencsecsillaga kiment talán a kockázatból... túlsegíti megint egy hamiskodáson... Eddig még sikerült. S útközben majd csak kieszel valamit?

Ó, hiszen talán már akarva sem hagyná el egy igazmondó szó az ajkait, úgy beleszokott a nélkülözhetetlen ferdítésekbe a két asszony örlõ kövei közt, merõ kíméletből.

Egy keserveset fújt és megalázottan oldalt kotródott.

Ez, ez legyen a sorsa! Szüntelen alakoskodásokra ítélve, aki a hazug s megalkuvó embert mindig meg-

vetette... És remegjen, a szeretett nőt a saját házába bevinni...

Halál, halál, be sokáig késel!

Az urak pedig ezalatt irigyelték a nagy kitüntetésért. Még kebelbéli rokona, Maróthy István is pogány ménkömondásokkal és ördögadta-teremtette szitkokkal dohogott. Azzal sem igen törődött, ha Mária meghall valamit. Ugyan kinek számítana az az élhetetlen, ide-oda tologatott, jelképes bábú! A két valódi hatalom árnyékában annak is csak „Hallgass” a neve, mint nekik.

OSZK

## LXXIX.

Nem kis dolog az, amikor asszonyudvar mozdul. Szent Isten, az országos emberek csak hüledezve nézték, mennyiminden kell itt. Nekik elég egy derék láda a főbb alkalmakhoz valókkal, tiszta testinemű, a pince-tok, tapasztalt inasfi, nyerges az istállóból, fölöslekezes vezeték-paripák is persze, de fél nap! Fél nap munkája mindenestől az egész. Ők meg itt az egész hónapot eltarisznyázták már. Belefordultak Szent Jakab há- vába, annak is derekán, 14-én tartanak és még sehöl semmi hír az indulás felől. Mária öfelsege szerelem- verseket buj, gyámasszonyunk meg nagyban búcsú- kodik, mintha örökre távoznék.

Node ezt azért mégis szerették, hogy holnapra Esztergomot vette éppen tervbe. Ország férfainak el- sője Kaplay Dömötör, a bíborosérsek-kancellár, rettene- tes sérelem volna, ha a birodalom komoly véneit a szeles nők kifelednék. Ember nem jár mindig az apák- kal egypárton, elszállt az idő felettük, gyakran a gon- dolataik felett is, ilyesmit éreztetni azonban nem he- lyes és nem való. Hálistennek tehát.

Az asszony úgy döntött, hogy egyedül megy és jelentetlenül. Gyengélkedőnek hallotta az agg főpapot, ne mondhassa senki, hogy mindjárt falkástól esik rá és hátráltatja gyógyulását a készületekkel.

Ezúttal ő maga is kedvet érzett a kiránduláshoz. Meglepetést redigáltatott Dömötör számára : királynéként ne állítson be üres kézzel Esztergomba. Azt eszelte ki, hogy hivatalos írományt, afféle politikai *salvus conductus*t ajándékoz a bíborosnak az érseki székből meghagyása felől és bizonylatot a trón iránti hűségéről és helyes viseletéről : „bár nem érdemli”.

Ennek igazán örült, hogy ez egyszer ő szállhat le, osztogathat bocsánatot és hozzá ilyen bíraskodást kedvelő, nagy főpapnak, aki ugye hányszor érezte vele erkölcsi fölényét? Most azonban kegyelmet ad neki, amiért összeeskette Máriát az útálatos Zsigmond herceggel... Koronázta a lányt negyedik éve szeptember 14-én s koronázta, nem egészen három esztendőre ugyanannak bitorlóját, a Durazzóit... Annyit koronázott!

De Esztergomban minden jókedve hamar elromlott. Szécsi Miklós korábbi országbírót találta a beteg mellett, aki egy alacsony, sátoros ágyon, gyengén és pihegve feküdt. Egy fáradt, öreg sasmadár... Az ellene összefogásra azonban még mindig telt a két vénség erejéből! Megvolt a szánom-bánom, igen. Dömötör a szent jegyekkel is élt. De a királyi dolgok tekintetében semmi töredelmet nem lehetett belőle kivenni.

— Istennek vicéje, a lelkiösmeret, ezekben meg nem szeplősít — hullatta le a valahogy hátrahúzódt szemének pillangóit.

S bár szerény, de szilárd maradt.

— A Zsigmond-féle házasságba a lánka színleg vidoran adta beleegyezését, a Durazzói székfoglalásakor pedig hallgattatok. Az ég kegyelméből kebelünk ebben is nyugodt és orcánk fejr — mondta s csakugyan nyugodt és szinte meszesen fehér volt.

Itt egyszerűen nem lehetett a bűnbocsátót játszani, sem a könnyelműen már előre átnyujtott okmányt visszaszedni.

Erzsébet érezte, hogyan önti el fejét egy forró vérhullám. Fáradtsága és csalódottsága ingerültségbe

csapott. Egész testében remegett a gyengeségtől, de valami érthetetlen csökönységgel még mindig erőltette a hiba-beismerést.

— Nem akarsz alázkodni! — csattant fel már kiáltva, többé mit sem ügyelve a betegszoba békéjére. S kancsalul és megállt gombszemekkel meredt maga elé, ami heves indulatkitöréseinek szokott jele volt.

— Góg! Semmit sem kérsz, ugye, tőlünk?

A beteg könnyű, vértelen ujjai tiltakozólag billegtek a takarón.

— Magnus error... absit! Hatalmas tévedés... Távol legyen...

S váratlanul, hát mégis...

— De igen... igen! Hogy népek keresztény igazgatásától és erkölcsbéli megvívásztalásától ne szűnj. No... Uramisten! Már nagyon holtelevén mifélések vagyunk — vette oly nehezen a levegőt Dömötör, hogy Szécsi rá is ejtette aggódó pillantását. — Hagyakozást tennénk... Javasolást.

Erzsébet közben már felkelt. Most mohón és függvemaradt indulattal kémlelt a bíboros felé, ádázan és gyermektegyül.

— Mi volna?

— Successorunk... Ugyanis a mi utódunk — hallatszott küszködve. — Egy jó haza- és egyházfi... Bátor... s mint had-vezér is jeles férfiút szeretnénk, aki érseki székünk tekintetét megójjá. Ha a választás reá esik, ellene ne munkálj, lányom. Istennél sok értedkönyörgéssel fizetünk.

Noha esdeklőn, még imát is ajánlva és valahára teljesen megalázkodva, de gyanus kérelem volt. Nem, nem az, amit az asszony várt és ami emelkedő harci kedvét lehúthette volna.

— Neve?

— Hatalmas, nagy mívekre képes család! — segítette volna Szécsi.

— Te azt is tudod, hogy ez mit vél?

— Együtt nőtt s élt emberek vagyunk.

Készsége jeléül a beteg megmozdult az ágyon, hogy majd ő...

— Testvére, Miklós, három megye fő ispánja.

— Ne nyújtsátok!

— István, a második, székelybéli, felséged grófja... Az asszony szeméből láng csapott.

— Ő maga pedig jelenben egri püspök. Nem?

— Az Oslai nemzetségből! — tárta közbe karjait az agg bajtárs oltalmazólag, mintha ezzel a családi nevezettel feltartóztathatót volna még valamit.

De a bíboros-kancellár már elvetette a követ.

— Kanizsay János...

Erzsébetnek vége volt.

Leghűbb szolgájának, Alsáni Bálint pécsei bíborosnak közismert ellenfele az a jámboran kérelmezett jelölt s így hát Bálinton keresztül neki is szigorú bírása és csintalanságainak rosszalója. S ezt merészelik tőle... aki maga ügyeskedte bíborba Bálintot!

Nyílt kihívás.

Elvörösödött, egyszerre megveszett, böszülten dobantott.

— Kelmeik az ostáblán az asszonyi rend barátai ellen húznak!

Evvel a dobantással telt be a végzet.

Hirtelen egy kiskutya ötlött ki az ágy alól. Kis ódon kutya, őszpofáiú és deres bajuszú, de még mindig peckes inú és jófogú. S ezeket a jó fogait most figyelmeztetőleg kimutatta a gyanus viseletű idegenre.

Már elszakadt a fék.

Az asszony rugott és Dömötör kedvenc állata halálvisftással a sarokba repült. Nem volt többé. Éppen vakszemen találta a szerencsétlen rugás.

— Incelkedni? Kutvával uszítani uraim nem fogunk! — remegett Erzsébet a saját hangja erejétől, félig gyűlölet-örülten, félig kislányosan sírva. — Megíratott, ti urak, hogy a szentelt főket tisztójjátok... Adjátok meg a császárnak, ami a császáré! Valameddig én mozgok, ama híres-cégéres Rómabérenc Kani-

zsaytok az érseki székre ugyan be nem ül! Elegünk volt egy bíróból — rivalt még egy végsőt s azzal sem jónap, sem laudetur: ki!

Rémlett még neki a vak düh hályogában, hogy odabent valami zavar lett. Székek borulása. Az agg Szécsi Miklós ijedten kukorított és a kezdettől fogva bent orcátlankodó tót sekrestyés is jajdult: „moji pán!”

Igen, valami történt ott... a vénnel. De mit bánta? Televolt zokogó keserűséggel.

Így járjon ő, bárha kegyet és ajándékot hozott is!

Minden, Úristen, minden balra fordul, ahol egyet lép. Velejár az átok.

\*

Harmadnap hallotta meg Budán a hírt, hogy Káplay Dömötör bíboros-érsek végső tusája megkezdődött. Megint szél érte.

— Még az nap az órájában! — hunyorgott, az ujja kiskörmét rágsálva.

— Nem bírja jobb oldalát — folytatta a hírnök. — Nyelve csak hebetől, orcája Saullá változott s elállt a szava. Ebből többé fel nem épül. Aligha soká viszi.

Az ő haragja eddig már elfüstölgött, nem értette, hogy mire kellett neki az egész...

Aggódva fülelt, hogy őt vajjon nem említik-e... a dologban?

De semmi. Esztergomból semmi vád sem neszelt.

— Hiszen igazánvéve csak egy kutya volt...

A bíborost pedig már máskor is érte a szél. Erről ő nem tehet.

Kedélye felderült és világért el nem mulasztotta volna a beteg állapota felőli szorgalmas tudakozódást.

— Megadjuk Istennek uraim, ami az Istené.

## LXXX.

Végre úgy találták a fejedelmi hölgyek, hogy elég is lesz a szabás-varrásból ; a koronatanács határozata szerinti pompa elegendő. Szent Jakab hava 25.-én, Jakab apostol napján, az udvar útnak indult.

Erzsébet azonban volt olyan értelmes eszű, hogy ne mindent a külső cifraságokra építsen, hanem érvényrejuttassa a tanácshatározatnak azt a komolyabb részét is, mely a délvidéki nemesség, úgyszólván portánkénti feljárására és meghódítására vonatkozott.

Nem kímélt semmi törődést és annál kevésbé, mentől mélyebben hatoltak a gyanus tartományba. Mert itt már lehetetlen volt neki is észre nem vennie a különbséget a kétféle horvátországi járat közt. Míg az első alkalommal a békétlenkedő nép a királylátogatás pusztá szelére meghódolt s nem győzte a felkelés zászlóit a kémények mellől bekapdosni — sőt a vad Palizsnay kivételével, maguk a fő-uszító Horváthyak is a menethez csatlakoztak és a feladott Vrána már elég biztosságosnak ígérkezett királyi szállásul — addig mind e kézfogható sikerekből most semmi. A nemesi kapuk ugyan megnyíltak a síp bekéredző hangjára — már ugyan ahol a gazdák egyáltalán „otthon voltak” — de odabent tartózkodó hangulat csapta meg a magas vendégeket. Só, kenyér, bámulatos lassan

került elő. A háziak, mint akiknek orruk vére folyik... s hallgattak nagyokat. Éreztették, hogy a fogadtatás kierőszakolt.

Ilyen helyeken aztán ugyancsak kellett rangot, birtokadományozó leveleket osztogatni, a sok tenyeres talpas mezei Vénuszt udvarbavittel kecsegtetni, kiházásítást, keresztkomaságot derűre-borúra ajánlani, míg a látogatók a reménynek legalább valami bizonytalan felhődzésével távozhattak. Közben úgy eltöltötték az időt, hogy Szent Mihály hava 4.-ik napjáig még Körösmegyén sem vergődtek túl.

— Mi a legközelebbi pihenő állomás? — hajolt ki Erzsébet a hintóablakon, egyre betegbb és soványabb arccal.

Miklós, az úti marsall szerepében, rögtön egy nagy árkust vakarintott elő, szétcsapta s félkönyékbe eresztve a kantár szárát, szélesen olvasta:

— Felséges asszonyom, Kaproncza! De nem pihenőül...

Arca mesterkélten fennhéjázó volt. Míg a nő csak homályosan sejtett, ő keserű valóságokat tudott. Például, hogy a hűvös fogadtatás még mindig a jobbik eshetőség. És hogy véletlenül, ha azt a Budán megállapított útirendet valahol még betarthatják! De többnyire olyan riasztó jelentéseket hoznak az előreküldött hírszerzők, hogy azoktól ő ész nélkül vargabétút ír, kerül egyet megint a forró kásán, míg végül majd tél hava is itt borul rájuk, ha ugyan nem valami sokkalta rosszabb...

És ezek a veszedelmek az ő tervének köszönhetőek!

Titkon halálosan aggódott, gyötörte a roppant felelősség, fejét nem szánta volna leszedni. De leginkább azokat a makacskodó, érthetetlen főket.

Hát ez istenverte örülteknek igazán nincs szívkük? Vagy szemük? Nem látják ezt a már ereje fogytán vitézkedő asszonyi csodát?

— Távoztassa kegyelmed a kapronczai hivatalos

stációt, ha lehet! — intett ki ezalatt a kocsiblakon a bíborkesztyűs női kéz s ő majd feljajdult, mert a kesztyűn fekete izzadságfoltok tarkáltak.

Hogy szenvedhet az ő gyengélkedő drágasága a ráparancsolt, súlyos pompától s ettől a dühödött hőségtől!

Mégsem segíthetett rajta.

— Velencének évi adóját meghozó követét előre odarendeltük — sóhajtott egy olyan mélyet, mintha kútból vizet hajtana fel.

És visszakebelezte az árkust.

— Az annyi, mint hétezer legjobb velencei arany. Ha valamikor, ilyen bőköltésű utazásnál igen elkél. Erősen ajándékozzatunk... S helyesen! — javította ki a szavait hamar. — Nincs itt semmi felettébbképeni dolog. Csak felségeitek tartsa még egy kevésbé magát s hiszem, szívem, megleszen ami kell.

— Soha ennél keservesebben az uraloméért meg nem vívtunk — pillantott össze a két elcsigázott nő.

Aztán Erzsébet helybehagyólag intett.

— Bár tehát Kapronczára...!

De könnyebb volt ezt is kimondani, mint végbevinni. Az újból előreküldött kémek nem tértek vissza a szerzett hírekkel. Valami üthetett hozzájuk. És úgy negyednapi járóföldre még maga a tovább bátorkodó királyi menet is majdnem bajba került.

Itt a paraszt már nem borult a porba. Villogó tekintettel, vagy sunyin jártatta a szemét. Sőt egy banda szájaló köznemest le is kellett az útról szorítani.

— A gyermek Kún László dajkavilága szakadt megint ránk! Akkor is egy öregebb néember okozta a veszedelmet, az ebadta kanyójával!

— Bosnya Erzsébet is Kún Erzsébet húrján pendül, hogyazisten verné meg! — rángatták ki egymás szájából a szitkot a dühödött bocskorosok.

— Elég volt a hazának a latrok kormányzatából! Nem kérünk a balkéz-király Garayból, sem a parázna néemberéből!

— Hozta volna Nagy Lajos békéjét, hozta a bizánci rothadt politikát s a vérbosszút!

Ezt egy alsóbb-pap féle ember kiáltotta és magyar. S fejére várta volna a fiatalabb Garay Miklós ütését, ha a szemfüles Keresztúry János gyorsan közbe nem szökik.

— Ugyan öcsém, hadd menni! Nem hallottuk. Most az első vércsordítástól őrizkedjünk, a nyílt ellenkezést semmiképpen fel nem vehetjük — sugta ijedten. — Trón érdeke, fiam! Hát csinján... Látod, nádor uramék mily rezdülés nélkül haladnak ott elől. Nincs semmi... Semmi sincs, ha mondom! Nem hallottuk.

Csak erre az ijedt rábeszélésre engedett az ifjú. De egy tűzláng volt az egész feje. Ő, a különben oly nyugodt természetű, zihálva szedte a levegőt s izzadt, reszketett, remegett, mint egy túlságos hirtelen lefékezett paripa. Felfogta a szidalmazó szavak összefüggését s ma először, vérbe szédülten értett meg valamit. Valami szörnyűt!

Hát itt ez van...

Ó, ó! Átok. Átok!

Az apai bálvány...

És a legfennköltebb honbeli nő... S a magános anya képe, aki hús a lelke húsából...

Ilyen kétféle szakító erő és emberi szerencsétlenség!

Távol minden illetlen bíráskodástól, ilyenként fogta fel a napfényre került titkot, sőt egyszerre még nagyobb fénygyulladás is lett ott belül.

A baj meg nem állt...

Mert mit hord az ő alvó ifjúi szíve mélye? Mária ki öneki, bevallatlanul, talán már gyermekkoruktól?

Minden, teremtő Isten, minden, bizony, öröklődött és folytatódó folyással ismétlődik. Az ő fáját az a másik ellenállhatatlanul vonzza.

Csak mintha távolról ütötte volna meg később egy hang a fülét:

— Szamárbögés mikor hatolt a mennyek országáig, gyermek ?

A jóságos Alsáni Jánost látta. Vele volt két szépszal szőke legényfia, László és Miklós is. Az úr most feléjük intett, hogy jöjjenek már ! Ne hagyják ezt a sérült lelket egyedül vesződni. Ő maga meg apásan a Miklós vállára ölelközött.

— Emberedj, no emberedjél öcsém . . .

Erről eszmélt rá Miklós, hogy alighanem valami helytelen képet nyújt. Többen túlságosan lágy szemmel nézik . . . S ez aztán helyrehozta. De megfogadta erősen, hogy az elszenvedett sérelemért rövidesen még vérnek kell mosnia a kardot ! Megadja az Isten neki, hogy letisztítsa apja nevéől a szeplőt . . . s az ő lelke is megmenekül.

Sötéten haladt tovább.

De az a dühös szamar, elmaradóban, még egyet kiáltott ott s nem, nem is éppen olyan sültszamarat :

— Éljen Durazzói Lancelot, trón öröklő kisurunk és jövőendő magyar királyunk !

A Délvidék tehát már neszelt valamit Károly elvesztéről . . .

Erre a kiáltásra még a kíséret gondtalanabb tagjai is összenéztek s furcsa megzsibbadással elmelegedtek, Bebek György kincstartó pedig — akinek a terv szerint Kapronczáról vissza kellett utaznia hivatalába — halkán sugta Treutel János felé :

— Ihol a nápolyi hydra második feje ! Ezek nem hagyják fel . . .

— Kötél szorul — morgott a fogai közül János.

— Nonne praedixi, domine ? A legjobb fegyver éle is eltompul, ha többször használják . . .

Treutel a kezét emelte figyelmeztetőleg :

— Én is mindjárt ellátám nemjó következését lenni az egész második horvát utazgatásnak.

— Egy átalagból nem kellett volna ebbe a háborgó világba behoznunk a királynőket !

— S legfőképp rettentő hiba volt, így a fegyveres

kíséret ellen és Garay úti vezérlete mellett pronun-  
ciálni — pillantott a gondolkozószemű Treutel. —  
Kész istenkísértés, nagyságod, nagyságodnak megmond-  
hatom.

Őszerinte még inkább a Zsigmond-féle hadakkal  
is fogódzniok kellett volna, ha egyszer a magyar ban-  
dériumok... semerre, amazok meg már készen bent-  
álltak az ország területén, Győrnél.

— De asszonyunkat vakká teszi a veje elleni gyű-  
lölet s nála igazán mindenkor a bosszú az első.

György erre már nem válaszolt. Nem kedvelte az  
ilyen beszédeket. Ő ama meghatározhatatlan, de egy-  
ben megérinthetetlen érzékenységgel viseltetett a ki-  
rállyné iránt, mely hasonlított a szerelemhez.

Csak Garay! Azt egy kicsit hát ő sem bánta  
volna, ha megrövidül... Vagy egy fejjel... Akadály  
mindenben! Meg aztán borzasztó már, hogy mekkora  
hatalomra jutott!

Felfújta arcának tömlőit, mint egy mérges indiai  
kakas és mostantól befele fakadó mérgelődések közt  
törte a pulykafrász. Míg búcsúzása az új szálláson be-  
következett, egy hang nem sok, többé annyit sem  
adott. Hagyta Treutelt Forgách Balázs prédájául. A  
szeles legény az egész úton cicázott. Bosszankodják  
vele más is! Lássák ezek a honn-aggó vidékiek, hogy  
udvarinak lenni sem valami könnyű.

## LXXXI.

Kapronczáig nem maradt már semmi kétség a környék hajlandósága felől. Az aránylag csekélyszámú díszkíséretet kétszer is megkergették. A lázadó bandák rajtakapdostak a kis csapaton, mely a királynék miatt mozgási szabadságát veszve, nem mert kardot húzni, csak tehetetlenül dühöngeni s a félig megfőtt asszonyokat rohanva menteni.

Közben a látóhatáron felcsavarodott a füst.

— Tűz !

Mostantól egyre több hang ugatott.

— A falúú ! Ég a falu.

— Ahol is lángban egy község !

Az utasok eleinte még érdeklődtek az ilyen helynevek iránt. Később abbahagyták. Csak futni.

A környék biztonságát kémlelő spionok ide-oda száguldoztak a komor, zivatarfelhős, nagy-idegen ég alatt. Szélben vitorlázó köntössel úgy hatottak a vörös háttérre rajzolódó alakjukkal, mint feketeárnyékú világvégi rémek, akik most keltek ki a megnyílt temetőkből. És bele, szüggyel, a fojtottan figyelő, paták alatt feldobogó, titokzatos pusztaságba !

Egyre mogorvábban jöttek a jelentés tévők.

— Oda elől a dolgok nemjól vannak !

És mind többen fujták :

— Nádor uram kegyelme, rossz a hír. Már-már meg egy róta lovaskatona ! Elárulta őket a nyerítésük.

Vagy pedig!

— Ott, a bozóton túl...

Hogy csak elkerüljék, az Isten szerelméért!

— Valami rész talpasság ólálkodik ott.

— Mennyi lehet circiter a főszám?

— Nem tudhatjuk, olyan közel nem merészkedhettünk.

Miklós újból szétküldte a hírszerzőket; a kis kajlalábú Dézsi Kristóf pedig sarkantyút adott a lovának.

— No ha így elsokasodnak, valamelyik fordulónál még derekasan ránk is gyülekezhetnek.

— Bizony, féltő, majd hátba ne kapjanak — rugtatott utána Miklós nevű öccse, szakasztottan olyan ferdeszemű, tatárforma Dézsi.

— De csak hogy mért, mért kelljen égetniök! — kántálta kínzó egyhangúsággal mindig ugyanazt a nótát Kanizsai János-fia István, mint egy üresenjáró malom.

Amazok nem feleltek neki.

Bódult beszéd!

Mert a jelek súlyosbodtak. Ahol nem hirdette magát a zendülés zászlója a kéményben, az olyan házon nem is volt kémény. A földdel volt egyenlő. Lakosait, a királyhű, derék szíveket, irgalmatlan kezek átalverték s lett belőlük a fűvön már mindenütt szétheverő tetem és szivacsos fekete üszök.

— Iparkodjunk, iparkodjunk — ösztökélte még vadabb vágatásra Miklós a kora-szeptemberi hőségben szédelő nyáját. — Láthatják kegyelmük — és itt kitartotta a fél karját — esőre célozó az idő. Sereg-hajtóban még egy jó fergeteget is bekaphatunk... egyéb sem hiányzik. Csodálom, máris nem csepeg.

Parancs után megint zárkózott lett és morózus. Már vagy egy órája, ütötte valami, ahogy ott iramodott a kocsisajtájához szorultan. Furcsa, rendkívüli megfoghatatlanságok...

Pedig hát nem babonás.

Ő, a hány hadat járt vezér ?

Csodálatos, csodálatos azonban mégis... Ma egyre hajdani ura, barátja, „nagy“ Lajos jár a fejében... Akit oly híven szeretett és szolgált, míg később meg nem csalt és el nem árult, boldogtalanul.

— Asszony mijjá — dünnyögött. — Annak hatatósága míjján, szerencsétlen, szerencsétlen szerelemből...

S ma mintha folyton körötte érezné. Egyáltalán, mintha érezne valamit.

Ne fordítsa vissza ezt az egész menetet, így, mindenestől ?

De elvetette a gondolatot. A gyengeség nyílt bevallásának látszanék. Csak ettől kapnának a lázadók igazán vérszemet, hogy az udvar megfutamodik !

Különben, az a hazaszaladás sem volna már kevésbé nyaktörő, ugyanazon az ellenséges területen keresztül. Éppen a közepén vannak. Nagy darab út.

Nem, csak menni, menni ! Szaporodnak a fenyegető jelek. Egyre több a szétheverő halott. A füst. A tűz. Már nem is igen bujkálnak a bujnyikok. Lecsattanóban az égiháború. És a hintóbörtön kemencéjében az ő szegényei.

Nem, csak menni, menni !

De a feltámadt gondolatok velefutottak s egyszerre mármeg azon akadt fenn, hogy ez a Lajossal való dolga így alig jutott máig az eszébe.

— Épp most a legjobbkor ! — torkolta volna le magát, keserű, a józanságba menekülő öngúnyyal.

Mert hol van a régi bál... ! Ama régi út... Az emlék. A beszéd. S a régi erő : „pricipiis obsta !” Hova lett a hajdani, jó, szent, lelkes fogadalom, hogy a tilos asszonyállat varázsától embersége meg nem rendül, lelke félre nem csiszamodik s ugyan el nem csábul és el nem vész !

„Úgy éltesse Isten, vigyázok, te király !” — halotta mármeg valahonnan, a felfakadó multból.

Egyszer, egy nagyszombati úton tette magának ezt

az esküt, Lajos sátora előtt, felbuzdulva a királyi férj lélekolvasó és mégis megbocsátó jóságán.

S a lelkendező szó : szó maradt. Nem lett belőle cselekvő szeretet. Nem lett belőle nagyszerű, fejedelmi barátságot megháláló bizonyíték. Szavak szegény szokása szerint, a levegőbe puffant egy rajongó pillanattal az egész ígéretés, elmúlt szomorúan, meddően és jeltelen semmiként a ködben tovatűnt.

Hirtelen erős lehülést érzett.

Hiszen ezekhez az ő sáfárlataihoz ugyan csöppet sem kellett „más“-nak, különbnek lenni, mint akárki megvetett „más“ ?

Hát csak ennyi volt ő ? Legfelső nádori bírása a kócos kis országalakóknak ?

Rácserdített a lovára.

„Mene, tekel, ufárszin“ ...

Fokonkint zsugorodott a saját szemében.

— Hát már ebben is ... Már ott is ... !

Sőt minden éppen ott kezdődött : a halott férjjel és önmagával soha el nem számolt számadásoknál. Irtózott a saját és mások lelkének mélyebb felbúvárlásától.

— Könnyű — pillantott szenvedőn.

Könnyű, könnyűnek találódik bizony, az ő nagy gögjeivel, amerre most csak körülnéz. A mások hivatott bírása, saját ügyeiben nem tudott igaz bíró lenni...

Védekezőleg kapta fel a fejét.

De hiszen ő szívesen fizetne, ha módja volna ? Már régen, örömet, akár meg is halna ? Lelke, a szörnyű megoldhatatlanságok közt, egyedül ennek a titkos vágnak csábító képein játszik ?

Szája körül lenéző mosoly volt megszületőben.

— Csakhogy aki a veszte után fut... ! Az elől a Kaszás ember elmenekül.

Elképesztő, ahogy most visszagondol ! Mintha ég és föld minden hatalmai összefogtak volna eddig érte, hogy a bal-esélyek hosszú során keresztül megtartsák.

Vagy éppen ez lenne a ráért büntetés ? Szeplőt

érezni és nem mosdódhatni? Már iszonyú fáradt lenni és soha megpihenni a vándornak? Csak cipelni a lassan teherbe görnyedő lelkét, a nagy batyúval? Csak menni, menni, az örömtelenné szürkült, virágtalan, időtlen úton, mintegy halhatatlanul?

Megrázta vihartépett fejét.

— Ez rettenetes volna. Ez ószövetségi rettenetes engesztelhetetlen jehovaságú bosszúállás lenne, ha ez lenne kipurancsolva... Egy hosszú vénség... Jótehetetlenül.

Mintha közben soha meg nem hal keresztben az irgalmazó Krisztus.

Vagy órá nem gondolt, ott a megváltás fáján?

Bántódottan ráncolta össze a homlokát.

Mármeg csak ő!

Más nincs?

Bizony van. Dolgának Lajoson kívül harmadik részese.

Asszony volt, hajadon nem volt. De tiszta volt.

— És mit faragtam belőle?

Szívszerелеmből, mégis azonban egy illetlen személyt, aki legkisebb cselédje előtt is homlokára írva viseli a bűnt.

Majdnem feljajdult:

— Hiszen királyné?

Ő pedig hozzá képest egy alantas ember s különben is már másfele házas?

De érezte, hogy a mentség hamis.

Mert „akkor“, kezdetek kezdetén sem volt ez másként.

Hát hogy szabadott ilyen keze-lába megkötözöten nődologba ereszkedni? Lelket csupán arra kifogni, hogy a lehetetlenségek láncát vonja majd köréje?

— Csak mert lánglobbanás van és szemek éhsége és mert a sárbólvaló test követelőző...

Ahh, most egy áldott percre megnyugodhatott. Ennek az egyetlen önvádnak éle kicsorbult.

Nem pusztá kíváncsiság és az asszonynál sem

volt holmi kóbor szeszély . . . a szövetségük. Próbákat állt ez az érzés, éveken át. Minden gyászos, hibás utaik ellenére sem változott.

— Nemakartan, boldogtalanul, már talán egy-más vesztére születünk.

De mégsem bírta magában az ítélkező szózatot el-némítani.

— Ország !

Azt sem hagyhatta ki többé a számvetésből.

És most egyszerre világosan látta, hogy a köz ellen is mekkorát vétett.

— Mert itt minden csendes volt. És itt minden bő, víg, tisztos és nagyon elégedett volt — pillantott egy mélyet.

„Akkor“ . . . Mikor ura-barátja, az az ő megcsalt királya még e földön járt s az ő kezébe nem került a gyepű.

De azóta itt most minden megváltozott. És itt most lassan minden felfordult. Van nagy országvesztés s könny, gyász és örökös háborgás. Semmi bizakodó áhítat! Semmi tiszta, kedves szépség az ezrek erköl-cseiben s a Birodalom orculatán. Túlságosan gyenge volt a megejtett nő gyengéi iránt és rosszulértelmezett gavallériából — igen, az adós szerető helyzetének félszégéből — engedte ezt a feldúlt lelket a nemzet nyakára tombolni.

Valami lelte a szemét. Szúrt. Könnyek . . .

De a szokatlanság páncélján át nem hatolhattak, izzó savukkal csak befelé martak.

Még mióta eszét tudta, így meg nem kínlódott. Nem bírta már a mindenünnen felfakadó önvádak terhét. S összeszorított fogai közül fel-felnyögött.

— Hejjaj, Istenuram . . . Irtóztató rosszul mível-kedtem. Vaj lenne bocsánat . . . Ha elején foghatnám ! Mindent jobban s okosabban tennék.

Feje lassan lejjebb horgadt mély megszegyenülésében és lelkének nagy, magános vívódásában, elhajto-gatta ezeket a fuldokló kis szavakat, sokszor. S szinte

látta, hogy milyen más világ volna „akkor“ itt! A megtartott nagylajosi ország... Sehol legkisebb rozsdá a kapott talentumokon... A három tenger vígan zúg a töretlen magyar partok közt... A nép tiszta arccal hajol a friss barázdák fölé... Kelet-Nyugat-Észak-Déleürópa, egy hatalmas Birodalom intéseire figyel.

— Igen, ez volt a kockán — vergődött s mint a Nébó hegyén álló Mózes, tekintett most körül a magyar sors roppant lehetőségein és szeme beitta a vesztett Kánaánnak délibáb-vidékét, amit mármeg olyan erővel varázsolt elé a képzelet, hogy — percekig — az egész, mintha tündöklő valóság lett volna.

— És ez mind pusztuljon, egyetlen ember sárrálett utai miatt? — esett vissza tépelődéseibe. — Csak amiért én könnyű s átkos elégtelenségű voltam? Hogyan...!

De válasz sehonnan sem jött. Utat-módot a jóvátételre, nem látott sehol.

Belefúrta tüzelő fejét a vágatásba.

Egy idő múlva arra eszmélt, mintha régebben nem hallaná már a kocsikerekek nyikorgását. Nagyon előre talált vadulni. S hogy valaki messzebről erősen nézi, korbácssuhogva keríti, ijedten kiáltozza:

— Megragadott a kegyelmed lova, híres kedves Bucephalus! Még lábát eltörvén, kegyelmed is gyalog esik s terhe alá temettetik! Fogja rövidebbre, ebbe nyomba odaérek és akkor már semmi baj.

Fokonkint józanult és ekkor felismerte a kiáltozót. Fia volt.

De különös, az elvonuló káprázat utolsó rezdülésében, egy pillanatig, előbb még mintha ő maga lett volna, hosszú esztendőök előtt, ifjú testben, töretlenül, minden dolgok legkezdetén... Mint aki ma indul, jót és csak jól tenni, életet, országjövendőt hódítani.

Valami édes nyilalást érzett.

S ez a fiu, mintha jel-képben beszélt volna most hozzá, titokzatos hatalmak sugalatára... De igaz.

Nézte szemeinek kízó vasgyűrűi közül és mintegy a nagy hajrá erőlködésének torz vonásaiból alakulva, ernyedő, tisztuló lélekbontakozással, elmosolyodott.

Most... Hát most kapott valamit... amit mások száraz értelme soha meg nem ért. Elérkezett, mostanra ért el hozzá a kétségbeesetten unszolt válasz.

De hogy is hihette... egy percig, hogy lehetne akkora bűn, ami a bocsánat hatalmát meghaladná!

S felnézett a villámfénynél mintegy kétféle hasadó felhőkbe.

— Van kegyelem és történhetik a jóvátétel...

Azután már válaszolni is bírt.

— Nem tudom mint, csak valahogy így magába megrezsent a szegény jószág... s kevésbe múlt, hogy meg nem csúfolt. Nyilván valami hirtelen belső dolog rémíté meg. De már nincs semmi. Betört és jó alázatos.

Elindultak.

Megbékült, csendesen lezáró szóval, még egyszer szólt:

— Ezt azért viseld szemed előtt. Ember el ne higgye magát! Sem erejében, vagy biztosságában soha el ne képzelje magát. Árkon, fehér bőrrel, nem könnyű átalköltözni.

— Intelligo — hajtott fejet a fiú és szemérmes pillái alól révedt maga elé. Már meg neki volt az a percnyi érzése, mintha apja messzebb célozna a szavak rendes értelménél. Nem-talán arra az előbbi... szörnyű dologra-e?

S valahogy különös mélyen vésődtek elméjébe a halk, szomorú hangok, melyeket aztán nem is követte több.

Bevárták a menetet, ki-ki elfoglalta helyét és a csapat vágatott tovább.

Csakugyan rájuktört az égiháború. De ezegyszer nem baj. Elriasztotta, legalább egyelőre, az ólálkodó bandákat is. Sértetlenül tehették meg a hátralevő utat s érték el a kapronczai szállást.

HUSZONHATODIK RÉSZ  
« NEC BIS IN IDEM »



## LXXXII.

Nemigen volt királyi módos rezidencia, csak egy jobbfajtájú nemesi hajlék, annak is gazda nélkül, mert a háziak véletlenül nem tartózkodtak otthon — véletlenül éppen egy sürgős elhalálózáshoz kellett utazniok — de jó. A kulcsok, szolgálók, ottmaradtak, legalább meg lehetett húzódni.

Christa fő-palotásasszony rögtön ágyat bontatott a cselédekkel. A hölgyek Máriát ledugták. Erzsébet azonban ellenszegült.

— Hagyjatok csak — vacogtak a kék ajkai. — Majd később.

Roskadozott.

— A velencei követet s a palatinust — rebegte.

— De ugyan micsoda gondolat, kegyelmes Asszonyom! Miféle követ és tanakodások, mikor ilyen holt-eleven felségeitek! — lázadt a hű Bebekné és lopva könnyet törült. — Hiszen minden erődöt veszted, szerelmes anyám!

Erzsébet a fejét rázta.

— Nagyok a költsések. Meg kell a pénzünket faty-tyaztatnunk.

Amire aztán Bebekné is megtört.

— Verné meg a Nagyisten! De már akkor csak-ugyan... Majd hát idehívom.

Garay mindjárt a velencei úrral együtt érkezett. Szolgafiak szép kis ládákat hoztak utánuk. Kulcsokat a zárba, megforgatták s el. A követ kirakosgatta a szá-zankint kötött aranyas zacskókat és az elcsigázott nő fejét hátravetve nézte fehér szemhéjai közül az ide-oda mozgást. Valahogy mintha álom lenne az egész. És hogy Miklós tollat fog. Valaminek alája ír...

— Felségtek nevével! — pillantott éppen hátra a válla fölött s erre ő, mint a dobszót halló harci paripa, rögtön felkapta megint a fejét és már teljesen éberen intett, hogy: bene...

Kicsivel később a két férfi előre került. A nádor kezeit dörzsölte. Hellyel kínálta a velenceit. A csóka-orrú, sovány, apró feketeszemű ember azonban meredek volt és sötéten szórakozott.

Erzsébet feléje fordult.

— Nehezen utazhattál.

A követ meghajolt és csak hallgatott.

— No mi is, mi is...

Megint a kényelmetlen csend.

De a nő tovább ütötte a vasat.

— Már ennél jobban is vigadtunk.

— Hát megüztek az üzök! Kicsiben múlt az agyonveretés és hogy az aranyakat el nem fosztották tőlem az útonállók! Megjárta volna az én hazám, ha kétszer kell a magyar adót megadni! — fakadt szóra végül mégis a vendég, rendes magyar nyelven, mert mint a Birodalomba járó követek általában, jól beszélt magyarul, sőt ezúttal elég magyarán...

Erzsébet gyakorlott füle sokkal gyengébb jelre is fölneszelt volna. Most meg éppen megértette, hogy a rosszkedv oka: kettős. Nemcsak a viszontagságos út...! Azonfelül a sarc. A büszke Velence vazallusi helyzete. A magyar udvar szorongatott állapota egyszerre duplájára fokozta a szigetvárosiakban a lealá-zottság érzését.

Aha! A Lajos-féle kemény turini béke sebe fel-fakadt. Legjobbkor...

Hát csak elő, azt a maradék erőt! Semmi személyes nyomorúságok, sem kényeskedés — biztatta magát.

És nemmindennapi képességeivel meg is tudta csinálni, hogy a saját gyötrelmeit elodázza.

A dolgok velejére tapintott.

— Egy világgraszoló hatalomnak valami csekélységet fizetni, ebben uram a kis szomszédok részéről semmi szégyent fel nem találhatok. Sub conditione persze, hogy az a Birodalom igazán hatalmas.

Nem szépítgette az út alatt észlelt jelenségeket. És erős asszonyállati ösztöne — mint különben mindig, ha dühöngései el nem homályosították — ebben az őszinteségben megint megtalálta azt az egyetlen eszközt, amivel a jelen esetben használhatott.

A sértődött ember fokonkint puhult.

— Hát én meg a tiétekkel ellenkező irányból jöttem — mondta a meghallgatott vallomás végén. — De arra sem tanácsolom, hogy felségeitek az utat Zágráb és Vrána—Zárának folytassák.

Eltökélten a térdére ütött.

— Ej mit! Nézd, királyné... Nyílt beszédre egyenes szó. Fel van itt bizony ez az egész mindenség fenekestől fordulva. Lánggal égő pokolvilága ez!

— Bajban vagyunk, igen — bölintott Erzsébet, de a gyámoltalanság álarca mögött, közben új erővel vértéződött.

És egyszercsak kimondta:

— A tenger felől kell kapniok lázadóinknak az erősítést! Másat uram nem gondolhatok. Mert ilyen nagy mozgolódásra Horváthy püspök templomi szereiből már nem telik.

Hangja változatlanul jámbor volt. Köténykéjén szerény kis redőket karcolt a körme kifordított élével. Vaspillái alól azonban egy percig sem tévesztette többé az idegent. És látta, hogy célba is talált.

A követ ábrázata megnyúlt. Tekintetében apró fénybogarak ugrándoztak, annak jeléül, hogy valami lappangó saját-gyanuja kapott itt most lökést.

— Véli felségtek és nádor uram? — mormolt.

Garay egyszerre buzgón igenlette. Már megértette ennek az eszes asszonynak furcsa bizalmaskodását, amit eddig pedig nemcsekély helytelenítéssel bámult.

Nahát ez van itt... Ide akart eljutni. Kis kölcsön fejébe, majd tízszeres hasznot beszédni...

Rögtön elhalászta a szót, élesen nézett a követ szeme közé és hozzáfogott, hogy mentől ügyesebben szekundáljon a játékban.

— Ez uram annyi, mint a nálunk fellángolt zendüléssel együtt, a ti velencei portátoknak is kigyulladása. Tudjuk, hogy nehezelitek a magyar adó fizetését...

— Hát dicsőült Lajos királyotok azzal bizony porig alázta a Signoriát, mi tagadás! — köhécselt a követ.

— Azt ajánlom, felejtsétek el sietve az ilyen nyűgöldéseiteket és ne bolondoskodjatok! Fő ellenségteket, Nápolyt viseljétek inkább szemetek előtt. Mit gondoltok, ha az úgy a mi Durazzói-féle pártunkkal megerősödhetik...!

Tovább egyelőre nem bátorkodott, nem tudta, hogy meddig illenék az asszony terveibe, azért a következő részt megint neki hagyta és Erzsébet vissza is vette a szót.

— Mert itt a nemrégén meghalt Durazzói Károly nápolyi király magyar pártja forog a dologban!

S kifejtette, hogy ezt hogyan érti.

A két ország külön békebontói, suba alatt szépen összefogtak. Ha tehát a magyarországi lázadók felülkerülnek, akkor nemcsak az itteni zendülés győz, hanem az Anjou Házzal együtt Velence is veszít.

— Csak pár rövid mondás! — nedvesítette meg kiszikkadt ajkait. — Jó. Mi elbukhatunk. De itt akkor a nápolyi és magyar korona egy és ugyanazon fejre kerül. Nápolybeli magyar királyok uralma jó. Megátalkodott ellenségeiteké. Durazzói Lancelot nevét már eléggé kiáltozni hallottuk.

Ennyivel Miklós meg is kapta a szükséges nyomjelzést. Közbevágott:

— Híres kalmárkodástoknak vagy egészen vége, vagy pedig fölötte meggyengül.

— Kár! — fejezte be a kötényredőzést Erzsébet, egy utolsó, gondos símitással. — Éppen mikor hajóbeli s mind fűszerbéli és kelmebéli, de minden más portékabéli kereskedések is, erre Magyarország fele annyira megnőtt!

— Mert azt csak nem, csak nem tagadhatjátok, hogy főleg az utolsó időkben, hallatlan hasznot is hajtottunk ama csekély kis adótokért? — élesedett a nádor. — Épp a turini béke igaz értelmezésétől vezetve... hogy legyen mit átkoznotok. Nade majd vételytársatok..! Majd Nápoly! — érződött szavaiból a gúny. — Vásáraitokat ő ingyen is megtartja, kitől félek.

Most egy utolsót nyomott a megzavarodott követen:

— Ófelségeik, uram, hogy ezt is említsük, őfelségeik Lengyelbe is elmehetnek, ha éppen úgy fordul. Ott is Anjou-magyar királyi uralom van. Ti nem tudom, hogy hova mentek. Nápoly kebelébe! Még ugyan Zsigmond trónrajuttával sem menekültök a veszedelemből — fordult karbatett kezekkel az ajkait rágcsáló követ felé. — Zálogba vágja az nektek Dalmáciát... akár magát a Signoriát is! Szokta. Szokása.

A szobára néhány pillanatnyi csend szakadt. Csak a falusi kutyák muzsikája hallatszott kintről. Valahogy különösen, orron át szűkülve, vonítva vinnyogtak. A beteg asszony össze is rezdült. De aztán elfelejtette és titkon a vendégre úsztatta szemét.

A követ némán rágódott a hallottakon. A szerepeknek ebben a pompás felosztásában, ellenfeleinek tökéletes összetanultsága mellett, nagyon elhagyatottnak érezte magát.

Végre megmagzott előtte valami a ködből s egyszerre mármeg átlátszó lelkendezésben tört ki.

— Vajjon ugyan hogy segíthetnénk? Mert oly lovagias népet, mint Velence, csak a testvéri magyart találhatjuk. S hisszük, hogy sem hűségünk, sem más-kéntvaló viselkedésünk ellen semmi panasz nem lesz!

Amazok tudták, hogy most végleg betört és felváltva, mindent jól a szájába rágtak.

— Magyar követet adjungálunk melléd! — szolt Erzsébet. — Erigy vele a Dózséhoz, igen fennkölt szomszéd urunkhoz s ott ilyet mondjatok Őhatalmaságának: Tiszteletünk és legjobb köszöntésünk... Kívánjuk, a Nagyisten éltesse kegyelmit.

A nádor bólintott.

— Mellettünk állni ne terheltessék, gondunk viselését meg ne útálja. Gályákat küldjön!

— Tenger partjain azokat sűrűn jártassa és a mi pártütőinket a ti nápolyi ellenségeitektől evvel eléggé elreksze — sorolta Erzsébet az ujjain.

— Őhatalmasságának e szomszédi jóakarátát, igazán nemkívánt alkalommal visszaszolgálni, mi majd dettó igyekezünk — fejezte be a minden reményen felül sikerült alkut Miklós, valahonnan fentről.

\*

Megtörtént a búcsú és a követ mentette is mindjárt magát s magyar követtársával azonnal útrakelt.

— Quaerunt gentem, cum qua cadant! — dünyögte a csendes, nyugodt Alsáni Jánosnak a kiszívárgott hírre Treutel. — Keresnek uram nemzetet, azmelylyel együtt vesszenek... e bódogtalan királynők.

— Velünk együtt!

A fizetőmester megkapta a velencei adópénzt, Christa valahára a királynét, de az erőfeszítésektől már alig élön. A kényes korába fordult asszony szédült, feje el volt fogódva, ájulások és mindenféle szokatlan-ságok kínozták, időnkint pedig olyan tüzes hullámok suhantak végig rajta, hogy fel-felsikoltott:

— Mintha leforrázott volna valaki!

Aztán lehunyt szemmel és szenvedőn, összetörten feküdt, az eléggé szegényes környezetben. Eleinte még a belátogató Miklóstól is elfordult.

— Hagyjatok !

És panaszosan nyögött.

— Ezt az egész parázson futást, uram, egyedül Szentgyörgyi Tamás bán tehetetlenségének köszönjük. Így kelljen a királyi utazások biztosítására ügyelni !

Zokogva fakadt.

A rémült ember gyámoltalanul keringett körötte.

— Teremtő Atyám, legalább annyit mondjon, hogy mivel könnyíthetnék !

A hidegrázásban táncoló test most éppen felvetődött. Egy elváltozott Medúza-arc bukkant ki a takarók közül. Az értelem előbbi szép sugárzásának nyoma sem volt többé rajta. Az asszony zavaros szemében a gyűlölet bolygótüze remegett, ajkain pedig a düh kiáltása tört ki :

— Kergesd pokolba a tehetetlen Szentgyörgyi Tamást ! Kapja... kapja Lossonczy László a horvát-dalmát bánságot és főkapitányságot ! Még mi vagyunk itt a király. Tanuljon a leckéből Szentgyörgyi s vérig keserülje !

Hol ért többet ez az úr Bebek Imrénél ?

— Az első horvátországi utunkkor, ugye mégis elcsaptuk, Galiciába takarítottuk, helyébe Apor-Lackfi István erdélyi vajdát tudtuk nevezni !

Arról hallgatott, hogy Lackfi a legrútabb árulónak bizonyult és Miklós sem emlékezett.

Két tenyere közé szorította a fejét.

— Isten ! Ha csak ennyi...

S elrohant.

Dehogy sokallta, mérlegelte. Használjon ! Az a fő.

A maga férfi-nehézkességében valami rendkívül gyengének képzelte a női testet és felháborodott a pusztá gondolatra, hogy annak védtelenségét sunyi gyötrelmek zsákmányolhassák.

Rémült igyekezetében példátlanul ridegen fogal-

mazta meg Szentgyörgyi elbocsátólevelét, Lossonczy-nak viszont már majdnem esdeklő szavakkal írt, hogy csak a báni méltóságba okvetlen beüljön. Azzal elő, két nyargaló szolgát! Szinte elűzte őket a háztól.

— Nemesleveleteket vizitek, avagy levágtalak pallosommal!

És remegett, hogy ennyivel vajjon eleget tett-e? Lesz-e vajjon egy kis jobbulás?

Vakon gázolt vissza az udvarból a záporosó pocsótáin. Kamarácskaféle szobájában egy csupasz lócára ült és tétován tapogatta a szívét.

Rosszul bírja... Ezek a nagy indulatosságok ragadnak.

Már érezte, hogy Szentgyörgyivel most igaztalanság történt. Az éppen nagyonis buzgó ember, mindjárt egy összeesküvés kiderítésével kezdte volt a bánását. Neki köszönhető, hogy Zára, akkor régebben, a lázadók kezére nem került. Társaival együtt lófarkon hurcoltatta meg a zendülő Miksics Mirkót, azután fejüket üttette.

Hát ez a Tamás nagyon el fog majd azon az ő dorgáló levelén csodálkozni... Országos megmozdulásokért utóvégre nem felelős, ha ők nem...!

— Node férfi!

Jobban bírja. Neki pedig kellett a teljes bizonyosság, hogy a beteg mindkét kívánalma kétségen kívül teljesült.

Széttörülte homlokáról az izzadságot és karja ólmosan lehullt.

— Elromlott utakon nincs megállás.

S ő csak ennyivel segíthetett.

Lábpereceibe mármeg a köszvény hasított. Most egy percig az jutott eszébe, hogy ugyan mint lesz lehetséges erre a lábra holnap csizmát húzni?

De haragosan legyintette el a gondolatot.

Áldozzon ő is, ha Szentgyörgyitől áldozatot várt! Fő kérdés, hogy él-e vajjon az a szerencsétlen?

Az ámulattól majd leesett helyéről, mikor néhány

óra mulva, a félszemű Forgách Balázs nyitott be hozzá s a legegyszerűbben.

— Salve Domine ! Készülődjünk, mert hajnalban indul az egész Gorjánba, a nagyságod úri portájára s addig még akad néhány kis dolog, ügygondolom.

Alig merete megkérdezni :

— Asszonyunk ?

A fiatal ember vállat lökött.

— Úszik. Nem merül el. Facta loquuntur ! Megint fellábolt.

Majd egy csintalan ötlettel hozzátette :

— Hanyatlott idejű matrónák dolga ! Tudom a kedvesnémemről. Mit se tesszen félni. Tesszen csak szépen odabízni. Ilyen akaraton, mint felséges anyánké, maga az ördög sem vesz erőt.

És vígan kitáncolt.

Férfias káröröme sokért nem adta ezt a sikerült kis vágást, cserébe egy régi, bolond fejjel átvirrasztott éjszakáért . . .

Fiffentett egyet és jókedvében két lyukkal beljebb övezte derekán a bicellust.

Gímest és Gácsot, a főpohárnokságban való megerősítést, öfelségüknek azért soha el nem felejtí. Ahol valami nagy dolog adódnék, az illőképpen vén szerető ugyan soha túl ne szárnyalhassa Forgách Balázst !

### LXXXIII.

A beszálló kúria nagy udvara éledt. Ásítózó csatlósféle és álmos inasemberek ballagtak elő. Már készre fölnyergelt lovakat tereltek ki. Utoljára mégegyszer megvedeltették őket a méneskút vályújából, megrázogatták rajtuk a hevedert, leguggolva, a kengyelvas magasságát szűk szemre becsülték, aztán csendes vakaródzással felsorakoztak a kerítés körül.

Később a hintó is kigördült. Ezt meg a kút elé hátráltatták a fullajtárok. Pontosan, ahol a házból hosszan kivont szőnyeg végződött.

Dolog közben mármeg odakívülről érkezett egy kis róta ; vagy hét lélekből álló. Javakorú, méltóságos külsejű férfiú vezette. Barna irhája, hajlott orra, mindjárt gyaníttatta benne a Garayt, minthogy sui generis, valóban a nádor vérszerinti unokatestvére is volt: István-fia Garay Pál. Hasonlítottak arcra is, csak ez kevésbé zömökül s a szeme majdnem fehérén kék. Első látásra szinte nyugtalanítóan forogva hatott az agyagszínű ábrázatában.

Az úrnak János nevű fia valamivel hátrább, a többiek közé vegyült. Jobbról egy hasonlóképpen félreismerhetetlen Garay, a nádor kisebbik fia, szintén Jankó. Rokonlátogatóban járt éppen emezeknél. Náluk érte a hír s hát természetesen azonnal velük és az atyja elé

indult. De a többiek is, csupa Garay sógorság-komagság. Maróthy István ; Kóroghy Fülöpőfia István macsói bán, aki még Budán annyira felizgult, mikor Bebek a királyi tanácsban fülébe sugta a horvátországi útra vonatkozó aggodalmait. Keresztúry János dettó fiastól került elő. Ez karolta le a minap az ifjabbik Miklóst, amikor a zendülő kurtanemesek atyját szidalmazó szavain felháborodott. Nagyobbára közfelvidéki birtokos nemesek voltak az urak. Nehányuk csak tegnap este szakadt le innen a kíséretől és fordult haza egy szóra, feleségéhez. A többit meg a királyjárás szele verte be, de most nem hiúságból, hanem a fenyegetett nőknek komolyan kéztől állni.

Garay Pál tanácsára úgy döntöttek, hogy nem növelik a házbeli sürgölődést. Majd idekint várnak. S beérték egy ital égettborral, amit valami sáfárféle ember hordott egy tálban körül.

Nem kellett sokáig rostokolniok. Bő ásítózások közepezt a benti urak is szállingózni kezdtek.

Elsőnek onnan is megint egy fészekalja jött. A hűségesszívű Alsáni Pál, két fiával, László- és Miklóssal. Az ifjabbik Garay Miklós s a nemkülönben fiatal Kani-zsay István félútban szegődött melléjük. Ez még egyre az ő üres malmában örölt :

— Fognak-e megint égetni ? — volt az első szava.

A két nádorfi melegen megrázta egymás kezét. Azután a tatárféle Dézsi Miklós lépett ki, elválhatatlan Kristóf öccsével. Őt követte a kis tömzsi Botos Gergő. Szeme egy kevéssé vöröslött. Miczk bánnal az este el találtak poharazgatni s valamivel tovább maradtak fenn a kelleténél.

— Áldás békesség !

Az urak süveg-emelintésével böcsületet adtak egymásnak. Az emelt süveg alatt parolázás indult.

— Hóó koma, megbocsáss . . !

A társaság némely tagja a lajosi hadjáratok óta sem találkozott. Kicseréltek néhány szót az eltelt időkről, cudar fordulatról s közben lopva egymást is megnézegették.

— Eléggé szép nyalavári kompánia vagyunk !

Mert ma mindenki főruhát öltött. Nemkevés ékszer, toll és dísz . . .

— Seprű, az van.

— De seprűvel, mint róka a farkával, nyomunkat el nem törülhetjük, édes eggyem !

— Hát nem.

Végre úgy fertály hat óra körül kifutott a szőnyegen két nemesi herold és megszólaltatták hosszúnyelű sípjukat, melyekre címeres kendőzászlócskák voltak kötözve.

A zsongás hirtelen elhalt. A kocsisok fel, a lovak hátára ! Kísérők is, az udvarnak orral forgatott paripáik mellé.

A tornácajtó kitárult. Ófelségeik megjelentek a nagy arany reggelben. Elöl Forgách Balázs hozta felső kézfedelénél fogva Mária királykát. Olyan családias meleg volt ez a kép, amilyen már régen nem. Valami kis szorongó, boldog, szemérmes-magyaros éljenzés lett.

Az első pár után Miklós nádor lépdelt hasonlólag az anyafelséggel. Mert odabent úgy határoztak, hogy a szertartásokat azért, ha valaha, éppen most nem szabad elengedni. Sőt mentől zavarosabb az állapot, az udvar annál kevésbé vegyen hivatalos tudomást róla.

A házeresz homályából szabadba érkezve, Garay egy csöppet valahogy megütődött. Mintha vérben lán-golt volna a világ . . . És micsoda pompába borult kíséret !

— Mint a lakodalmások, vagy —

Aztán szétengedte a homlokredőit.

Persze. Hiszen Auróra kél. Barátai pedig éppen az ő vendéglátó hajlékát akarják megtisztelni.

Tekintetével rámelegedett kisebbik fiára, atyafiságának is üdvözetet pillantott, megvárta, míg kocsiba ültetik a királykát, majd ő is hasonlólt követett a hölgyével. Eligazította a kocsi párnáit s fel a csapólépcsőt, mint Forgách a túlfelől.

Forgách Balázsról eszébe jutott maga Forgách Balázs, azaz ennek minap esti mérgezett csípése.

Megfordult s hirtelen egy ösztönszerű, szinte rosszszúrású, kutató és kételkedő férfi-pillantással, asszonyához is bekémlelt.

— Matróna . . . Mi ?

Semmi sem volt igaz az egészből.

Kicsit talán sápadt az édes teremtés . . . Sőt nagyon. De ez csak jól illett neki. Egyébként . . . asszonymors ! Még az évek számától sem függ. Semmit sem von le az értékéből.

A szeretetnek egy szinte haragos hulláma öntötte el és keze ökölbe szorult, hogy nem, mégsem történhetett a dolguk sehogyan másmint. S megért minden nyomorúságot . . .

Lóra ült, átvette Treutel jelentését, akit előző nap vicéjéül tett meg, aztán jelt adott az indulásra. Szorosan megint a hintóajtó mellé zárkózott. Úgyelhesse gyengélkedő kincsét, amíg majd várának biztos mcnedékébe rejtheti.

Már azon sem kesergett, hogy micsoda kedvetlenség vár ott rájuk. Ha Gorjánban lenne a másik nő : s hát ott ! Éjjel-nappal örködik, hogy a két asszony megint össze ne találkozhassék, míg feleségét valahogy el nem távolította.

Mert lázadva érezte, hogy annak kell mennie.

— Nincs megállás . . .

Ő az úri és zsványbecsület ezernyi szálával már emehhez fonódott, aki most halálos veszedelemben van s akitől eddig mindig csak vett, míg a másiknak mindent adott . . . a saját kihült szívéen, személyén kívül.

— No még az is érték ?

Olyan mozdulattal legyintett, mint aki elhajítja saját magát — és örökre.

— Üres szalmájú s éppen csak azért fent-álló ember . . . Mert hol az én nagy cselekedeteim ?

Hamu és szemét. Gyűrű, de a porban s gyémánt helyett jég a köve. Elolvadt a napvilágon.

Közben a menet rég kihaladt a kapun.

A helység határában a hintó a minapi zápornak egy jókora tócsájába talált belecsattanni. A sárvíz csúful fröcskölt. De tépelődéséből még idejekorán felrezdülve, Miklós azért tisztán menekült. Oldalt szöktetett.

Valami sövényféle szegélyezte ott az utat. Ahogy nyújtott nyakkal ugratna épp, egy villanással véletlenül azt látta, hogy a cserjék mögött egy ember fekszik a hasán. Mellette a lova csendesen a béklyón. Csendben porcog a satnya leveleken.

Éppen szembe kapta az atyafit.

Sem emberen, sem a heverésén, sem a lován, nem volt semmi rendkívüli, kivéve a férfi arculatán az a néhány himlő. Azért mégis, valahogy jobban észrevette. Aztán megint más dolgokra gondolt.

Percről percre nyiladozott az ég. És egyszercsak mindent elárasztott a nap. Az aszott réten fürjek futottak. Kakuk és pacsirta versenyre kelt a levegőben.

Úgy egy fertály órán belül a kíséret tagjai kezdtek titkon gombolkozni, a királyi pompájukkal megvert utasok meg a kocsi-kalickában főni s párologni.

Miklós behajolt a leereszkedő ablakon.

— Kedvesem . . .

Erzsébet kinyújtotta a kezét.

— Jelenben semmi nagyobb bajom. Magaddal törődj!

Nyugodtan beszélt és nézett, de a férfi mégis tudta, hogy ez kemény akarat erőbe kerül, hogy az egész teremtés milyen nyomorult.

Órákig futottak.

Diakovárnál : huja !

Csak úgy köröm közül ettek valamit — lóváltásnak postája volt — a fölöskezes vezetékiparipákat is megfüveltették, itatták, azzal gyorsan tovább.

De a nádor még zordabb lett.

Egy ragyásképzű atyafi . . .

Vajjon nem ezt látta ő a kapronczai határban, ott a sövény mögött ?

Időbelileg alig hihette. S az a kapronczai ember

inkább holmi urasági naplopónak látszott és eléggé tiszta volt. Ennek meg sáros még a haja csimbókja is. S gyalogrendű.

— Disznópásztor lehet.

Tovább ugratott.

Az emlék azonban visszatért. Betört szálka módjára szúrt. És hovatovább mind gyakrabban kapott a szeme elé olyan ábrázatokat, melyekkel mintha nem most találkoznék először.

A szegény nőt nem akarta rémíteni, de Garay Pált odahívta egy fejvetéssel.

— Jösszte öcsém s mondd csak! Miféle patincsbetegségről tudtok itt erre mifelénk, mióta én innen el vagyok?

Pál fehér-kék szeme elcsodálkozottan úszkált barna arcában.

— Mink, bátyám? Köszönettel, elejétől friss jó egészségben vagyunk.

— Nevezetes hát... És meg itt már a második himlővert parasztot látom, csak ezen a kisdarabka úton.

— Ugyanbiza?

— Debizúgyse.

Pál fülelt még egy kicsit, ha talán egyebekről érdeklődnék a hatalmas rokon, ez azonban nem kérdészködött tovább. Így ő két ujjal az érnéksüvegéhez nyúlt és tisztelettel magára hagyta a töprengő embert.

A második Garayval együtt Treutel szintén odajött volt. Gondolta: ő a vicemarsall, illik. De csodálatos meredeken ült a ló hátán s mikor végreis elhatározta megtörni a csendet, alig mozgó ajkakkal és inkább maga elé örölvé beszélt.

— Hát ami az egészséget illesse uram, hihető, az egészséggel semmi nagyobb dolog nincs.

Miklós felébredt és furcsálta.

— Azért hagyj néhány alattas szolgafit hátuljában, sógor — dűnnyögött a fogai közül. — Mert úgy lehet, „anguis in herba“!

Homlokot ráncolt.

— Nem tudom mint, de itt mintha pár ólálkodó utánunk settenkednék.

Fogdossák össze ezeket a csatlósok s fegyver alá és vasba.

— Hozzák aztán majd elejbém, hogy megösmehessem . . .

Treutelnek mintha magának is szem-ellenzője lett volna kétoldalról, nemcsak a lovának. Nézett előre, konokul.

— Senkit — mormolt valamivel később. — Senkit, lelkem, kedvesem, egyetlenegy főt is el nem bocsájtok e legényekből, szívem sógorom !

— Miért ?

— Mert anélkül sem sok a közvitézlő népünk, a lappongók meg épp eléggé elsokasodva vagynak. Hogyazisten verné meg őket ! — tette hozzá nála szokatlan hévvel, ami így, a szájvégéből fakadozva, kétszeresen fonákul hatott.

Miklóst valami névtelen rosszérzés futotta keresztül.

— Azt hiszi kegyelmük . . ?

— No még amolyan félelmesszívűnek gondolhatnál.

— Bizodalommal csak !

— Már mit higyjek ? Kimondom akkor.

Ő maga is jó ideje figyelte ezt a köröttükvaló sündörgést.

— Szem alatt tartatunk, ispiónokkal kísértette-tünk. Lépés, uram, mozdulás nem sok, annyit sem tehetünk szabadjára, édes felebarátom.

Szerinte egy dolog maradt itt ! Hátat adni és nyakszakadtából rohanni.

— Űristennek ingyen kegyelméből, nem járhatunk messze.

— Vagy egy óra futamodásnyira Gorjántól — felelt Miklós, azaz csak ő gondolta, hogy beszél.

Vérig hült. A hang nem jött ki a torkán.

A két gyámoltalan nő . . !

S fülében vészharangok kongtak.

Beszélt most már Treutel, helyette is. De az egyenes tartásából nem engedett. Mintha egy nyugtalan mozdulattal már felidézhetné azt a bajt, melytől ő is inkább csak a királynék miatt félt.

— Nem vetted észre atyafim, hogy itt tegnap óta micsoda elbámító változások és pacifikálódások lettek? Semmi gyulladások, rugódozások, sem rút kiáltások, vagy másféle ellenkezések, uram!

Miklós hangja mostanig visszajött.

— Szólj tisztán. Mire aráznál? — kérdezte.

— Non sum propheta... s bár hamisan vélném! De úgy' ne álljon, valakiknek nagyon szájaíze szerinti dolgot ne míveljünk evvel a mi félbehagyott zágrábi utunkkal és Gorjánnak való fordulásunkkal. Talán éppen a jó szűk csapdába futunk, kirenézve nem akarának minket akadályozni, hogy fogatás, öletés, annál vígábban menjen.

Szőke pillái verdestek.

— Ember mit tud! Mit tudhatom... Úgylehet leseket hánynak és ezek az ólálkodók itt hozzá a martalék, hogy belekapjunk. Imehát megmondtam nagyságodnak.

Miklósban méglejebb apadt a vér.

Egy tűnő pillanatig most meg az suhant az agyán keresztül, hogy nem talán a felesége-e...? Bosszú... Asszonydolog? De rögtön mélységesen elszégyelte gyanuját és mintegy titkon önmagától megsértődve, mármeg veres lett és pezsgő.

— Arra kijjebb nem mondom — mordult, a saját kétségeiről meg is feledkezve, magát haragba lovalva s lelkében vitázva holmi láthatatlan vádolókkal. — De ezek itt már az én földgyeim s itt uram, itt, itt hú a szív.

Treutelnek szinte nyelve hegyén volt a válasz. Egy gyors oldalpillantás után azonban helyesebbnek vélte lenyelni. Csak folytatta a konok előrenézést és magának dongta inkább:

— Hol tied már ez a föld, jóember! Hol hú már a jobbágy! S még ha a teid húek lennének is, az ide-

gen latrak nemigen kérnek mostanában engedélyt az ide-oda bitangolásaikra.

Vajjon ki szavatolhat értük ?

— Hajtsunk csak, hajtsunk ! — hagyott rá okosan mindent a felhevült rokonra. — Akárhogy lenne is, ez a legbiztosabb remédium.

Egyszerre nagyon világosan belelátott ebbe a szakdtlelkű emberbe és a kétfelvaló, kétségbeesett kapadozásaiba. Megértette, hogy tulajdonképpen *kit* véd, mikor a környék hírneve mellett oly keményen kiszáll. Hogyan vívódik folyton, fiainak anyja és bizonyos „másik” személy közt. És szíve megtelt mély férfi-részvétellel.

Ez a sors ugyan kijuthatott volna neki is, vagy akármelyiknek közülük. Mert melyik Ádám-fia ment a Sátán incselkedéseitől ?

Senkit sem kérdezett többé. Saját kezébe vette a vezetést s már fogatot váltani sem engedett a következő postaháznál.

— Gyerünk, csak gyerünk, gyerünk !

Fölötte a vértarajos felhők, lova mögött a fekete gond. És egy percig úgy érezte, mintha, Atlasként, a felelőségek egész világát viselné cingár vállain.

— Magyarhon. . . Az utolsó nagylajosi sarj . . . Az Anjou arany-ág . . .

S jó, hogy már nem fustéllyal kergette a maradozókat.

## LXXXIV.

A gorjáni vár feketére evődött falai távolból feltünedeztek. Később mintha a házi zászlók is megsejlettek volna az oromzat hegyén, amikor az úton, éppen a második és harmadik pár hintóvontató ló közt, boldondjába, egy réműlt mezei nyúl talált keresztbe futni.

Az első pár vontató paripa nem tudott az egészről semmit és csak haladt szép engedelmesen. De a baloldali leghátulsó nyerges, mely eddig is okozott többkevesebb galibát, rögtön meghorkant ijedtében. Hátra rugott, amivel átlépte a hámfát, belegabalyodott a mellette futó rudas istrángjába s ezt az elől haladó másik négygel együtt, mindenestől ülve-rántotta.

Minthogy a sebesség eleven ereje nagy volt, nagy lett a rázkódtatás is. Az első pár fogatos ló leszakadt és hiába acsarkodott aztán velük az elülső nyergest lovagoló fullajtárjuk, azok csak mint az őrült. Emberüket is levetették s bele a világba.

Zavar lett, kavarodás és sokféle kiáltozás.

— Prrr te, ne, ne !

— Elibük ! Kerízd !

A fullajtárnak meg lába marjulhatott, mert ott feküdt gyámoltalanul.

— Ugyan fogjátok, valaki hozzon saraglyát, ezt

sem hadhatjuk itt — izgult a könnyen izguló Kóroghy István macsói bán, mire a közemberek — végzetesen — különccsapódtak. Velükment néhány az urakból is, főként a virtuos fiatalok közül. Ezek annyira fitogtatták jólovas voltukat, hogy a nagy versenyfutásban egy-kettőre csak holmi vonagló pontocskák lettek belőlük a látóhatáron.

Maga a hintó, noha oldalt billent, de Isten csodájára nem borult fel, sem csonttörés nem lett a megmaradt állatokban. Mindössze a két sátoztartó selyemkötél pattant el a kétféle erőtől és a felvonó ernyő csuklott hátra.

A megfogyatkozott kíséret azonnal körülfogta a batárt. Az urak próbálták volna újból kifeszíteni a tetőt és összetoldani a négy kötélcsontot, de a testi munkában járatlanul, sehogysem boldogultak szolgálk nélkül. Vagy inkább egy más ok következtében...

Kísértetiesen sápadtak voltak, némelyiknek még a szájaszéle is rebegő fehér. És Erzsébetnek később, lázámaiból felriadva, sokszor jutottak eszébe ezek a sajtszínű arcok, hogy ezzel kezdődött...

Egyelőre most azt hitte, hogy a váratlan kaland, vagy Mária miatt van a rémülés — aki áldott szokása szerint nyomban elvesztette magát s alétan hevert az ülésen — míg aztán Miczk bántól el nem hallotta az igazi okot.

S hát : a nyúl !

— Ez a nyúl ! Egy beste dög... Fene teremtette beste dög !

Eddigre már a kis tatáros-féle Dézsi Kristóf is homlokát szárogatva szörnyűködött.

— Így, de hogy így éppen keresztbe messe az utunkat ! Szálljatok le királynék, hitemre kérlek, mert gyászos ómen, kiből a legrosszabbakat ominálom.

Öccse, a ferdeszemű Miklós, inkább lóhátra ülést javasolt volna.

— Avval hamarabb is Gorjánba érünk.

Hát babonával sebzettek voltak ezek a különben

oly páratlan Achillesek és rettenhetetlen hősök, mint a sötétben sikoltozó pulyák.

Treutel megkísérelt volna rendet teremteni. Könnyenpiruló szőkeségében odalángolt :

— De ugyan okosodjanak az elmék ! Szittyák s magyarok vagyunk, bálványozó rómaiak uraim nem vagyunk, hogy a szándékainkat majd talán még esztelen madarak reptéhez is alkalmaztassuk !

Forgách Balázson és a másféle zsidbadtságból ébredő nádoron kívül azonban csak Erzsébet szólt mellette. Az udvarló hölgyek ruháikat féltették a lóháti törődéstől, Christa pedig, aki a királyné kocsijában ült, éppen eléggé ismerte asszonyának gyengélkedő állapotát ahhoz, hogy ne akarja lovon rázatni.

Dézi Miklós, Treutel, Garay és Forgách, a köveknek beszélt. Ahelyett, hogy rohantak volna, a természetfölötti jeleket neszelő kíséret összebujt, gondnyomott s roppant körülményes vita készülődött a nyúl futás jelentőségéről és az út folytatásának mikéntjéről.

A tanakodás egykettőre feleseléssé fajult. A lárma közepett senki sem figyelt, sem a hevesen integető királynéra, annálkevésbé a tömzsi kis Botos Gergelyre, erre az alacsonyabb rangú és alkalmasint csak kopolyúval lélegző úrra. Pedig ez, szegény, már kétmarokkal gyomlálta a haját, úgy mondott volna erővel valamit, amit sereghajtóban tapasztalt.

— Énistenem átká ! Idehallgassanak hát kegyelmük ! Az a nyúl . . . Zsákból ugratták ránk . . . s készakartan, úgy eresztették a lovaink közé . . . zavart kelteni ! Szememmel láttam pár afféle gyanus embert !

Most hirtelen Christa is felsivalkodott.

— Fegyverre ! Csillog amott a bozót !

De a nagy királymentés zajában mindez vígasztalanul elveszett. Míg egyszerre csak . . . valami elfojthatatlan, véstes nyerítés. Gallyropogások és kicsattanó moraj . . . S már nyakuk közt is volt az éppen elkerülni akart veszedelem. A vasaiban csörömpölő, harcos vrá-

nai perjel Palizsnayval, meg a hozzá hasonló két füst-marta képű Horváthy fickóval az élén, valóságos dan-dár zúdult rájuk.

A készületlen emberek közt vak rémület, kiáltozás és ide-oda futkosás tört ki. Vita hevében nagyobb részük gyalog szállt volt.

— Jó lovam !

— Hejj, ti legények, ide hozzám ! — kiáltoztak.

De kinek ! De kinek !

Kiderült, hogy a hintóreparálás miatt sokan még kardjukat is levetették. Ezeknek most végük. Mert kaptak bár fegyverükhöz, lovukhoz, de semmit meg nem leltek,

Pillanat s már villant is az embergomolyagba beugrató Horváthy László pallosa és a gyönyörű ifjú Garay János feje porban görgött.

— Lakoltok ma bezzeg, ti ország dolgait rontó, döllyfös Garák !

A fiú apja mint az örült. Neki a hóhérnak !

Ezalatt azonban már valami hárman környékeztek és a legifjabb Horváthy — ez a mesterségénél fogva katonaféle — vértivott diadallal kacagott.

— Tésis akarsz egyet ? No jere hát komé !

S hamarosan Garay Pál fehéren-kék szeme is lecsukódott a barna arcában. Lefejezett fia mellé zuhant egy iszonyú sebtől és többé nem mozdult. Horváthy csak úgy továbbroptében törülte bele a hús-vágó bárdot.

— Hozzá, hozzá !

— Korpázd a bestyét ! — rivalt a felelet.

Más csoportok szintén hörögtek, dulakodtak. Nehány ló megrökönyödött, gazdáját kezdte keresni s orral hátba túrtatni, többen pedig válogatás nélkül borultak fel a legelső üres nyeregbe, amivel kissé mindjárt emberedtek.

— Árulás ! Attentátum ! — ordították.

— Vesszenek a főbbek ellen feltámadók !

Aztán, öklelő bikákként, bele a vastagjába.

Egy porfelhő, merő kirugdalt fű, kavargó és füs-

tölgő lárma lett az előbb még tűrhetőleg nyugodt foltocska, a sík mezőben. Legborzasztóbb az volt, hogy semmit sem lehetett világosan áttekinteni, bármi tervet kigondolni s ahhoz igazodni.

Az ifjú Kanizsay István például csak azt látta, hogy Treutel Jánost valaki fogcsikorgató útonállók torkonverték s éppen most esik le mellette, már ő maga is az ellentáborbeli Szerdahelyi Péter kardjában evickélt. A két riadt Dézsi testvér majdnem egymásnak tört. De meg is teszik, ha az utolsó percben fel nem ismerik egymást.

— Miklósom !

— Jó Kristókám !

Rémült örömben aztán együtt csaholtak a támadókra :

— Ha van Istenük, szálljanak magukba ! Szálljanak vissza a korona hűségére kelmeik !

Jutott eszükbe éppen.

A szőke békaféle Szöglaky — most is borosan — valami ocsmányságot mondott. Azzal odanevetett rájuk és állva a kengyelben, hegyestőrével már úgy át is verte az ütni készülő Botos Gergely mellét, hogy mint a türeszúrt bogárnak, háta közepén szaladt ki a szerzám vége a szerencsétlennek. Teleszájból egyet vért loccsantott s ezzel örökre megszűnt bajkiáltó és Botos Gergely lenni.

A szilaj Szöglaky közben kidobta szeméből a haját. Rögtön Alsáni Jánosra evvel, aki két súlyosan sebesült fia mellett állt őrt, másképp sehogysem segíthetvén rajtuk. És a dühödött ember le is ütötte volna, ha Garay Miklós nádorfi nem éppen most fekteti fűbe a második Korpádyt. Buzogányával akkorát húzott a megkakasodott Szöglakyra, hogy ez világát veszelve gördült János úr mellé. Majd az ifjút aztán el is nyelte a porfelhő és a zűrzarvarosan kavargó hangorkán.

— Űzd, vesszd ! Csak koncról koncra !

Mészárlás volt.

— Lecsapdozni, rabságra hánni !

Forgách Balázs küzdelmében pillanatnyilag szünet támadt. Babonás bicellusa a markában, ez akkor égen-földön semmitől sem tartott. Felágaskodott a nyeregben és most valahára vethetett egy tekintetet a hintó felé.

Szerencsére egészben volt a kocsi és benne a két kegyelmes úrnő, bár a harc persze éppen a batár körül tombolt legádázabbul. De Christa ez egyszer Isten nevére méltatta magát, egyenesen fenn állt s fiatal, bűnös életének legszebb cselekedetét készítte éppen végbevinni. Testével fedezte asszonyait. Úgyszintén a vén szerető is.

Hát ez csakugyan . . . Még ebben a kábult percben sem kerülhette el Balázsnak, azt a fél szemét. Tisztelet, becsület . . .

Gyalog szállt volt a lováról Garay — ő, az egyetlen, láthatólag magaszántából — és véres torlaszként emelkedtek már előtte a holttetemek. Valami sebestől második kardot keríthetett a sajátja mellé s régifajta kétkezes vívó létére úgy malmozott most velük a hintó előtt, hogy senki a kocsit meg sem közelíthette és hogy szinte csak két ezüst-violaszín fénygömbnek tűnt a két penge szédítő gyors körbesurrogása.

Ebben a pillanatban még ellensége is megbámulhatta ezt a férfit. Valami átszellemült, renkívüli látvány volt, a sugárzó vas-arcával, megfejthetetlen mosolyával s nem, cseppet sem vén és nem bús. Sőt mintha most kapna éppen valamit, vagy adna . . . De valami nagyszerűt, amit rég kívánt volna adni, vagy kapni . . . s nagyon.

Mámornak rövid másodperce volt az egész, amilyet csak a közelharcok tébolyállapota szülhet, de talán épp ezért, lelke fenekéig világított le Balázsnak.

Mi volt ő maga kis kapzsiságaival, kárörvendéseivel, ehhez a sokszor lekicsinyelt félistenhez képest!

Nem bírt a fellángoló ifjúi töredelmével s lobogva a felindulásban, engesztelő, áradó hangon, odaüvöltött a zsvajon keresztül :

— Nádor uram! Édes nagyságos uram! Azon kér-

lek, salválja uram öfelségét és magad magadat, hogy még a várba élve eljussatok. Mink itt ezeknek martalékul maradunk . . . majd csak elbirkózunk!

A nádor kurtán szétlöelve, szétfele valamiképpen felpillantott és oda a kiáltozóra. De különös és egyben utolsó volt az a tekintet, amit váltottak. Épp akkor úszott egy nagyot, vízszintesen, Horváthy János szablyája és a vigyázatlan Balázs szőke feje avval le.

Egy martalóc reptében rögtön hozzákapott s azon véresen, szinte még élön, megdobta vele a kocsit.

— Vívj hát! No vívj hát, tyúkkirálynék latra!

És megint megragadta a hirtelen lesárgult fejet és másodszor is odaverte a hintóajtóhoz.

— Kopogtassunk csak ekicsit! Háthogyha nekünk is jut . . .

Undok, buja röhögés lett. Az ellentábor kedve felpezsdült és a hórihorgas Jánky László mindjárt megkockáztatott egy ugrást a kocsit védő Garay felé. De kardja a karjával együtt vált le a törzséről s olyan gyors volt ez a második körsodrás, hogy ugyanazt a lerepülő testrészt még egy helyütt megmetszette ugyanaz a burrogó penge.

A körül lévők beleszédültek.

Palizsnay épp most rántotta ki törét a hörcsöggént vívó Miczk bán oldalából és egy csodálkozó villanással azonnal átlátta, hogy mi lehet ebből. Ez majd sorba kikészíti itt az embereit s bátorságukat szegi . . .

Hideg esze a helyén járt. Elordult :

— Karddal meg nem győzhetitek, nem látjátok ? No ijjaszok, elő !

Példaképpen féltérdre bocsátkozott, maga lőtt elsőnek s kapásból talált is. A nyíl, alig két ujjnyira a szívhez, megállt a nádor testében és tolla a repülő erő ütközésétől néhány pillanatig még peckesen remegett. Jó feszes talajba kapott.

De Miklós le sem nézett a találatra. Csak folytatta azt a sajátságos, elszármazott mosolygást s tovább és csak tovább . . .

«Mene, tekel», ugye...!

Hát van bocsánat és van fizethetés. A Nagyisten... S nem kell szennyeivel s ledobbantó terheivel örök-vándor lenni... Únt örökéletű.

A második és harmadik nyíl csapódott.

Rájuk sem ügylet. Mert ugrik ám ujabban egy hintónak horkanó eb! Amire megint növekedett az el-esettek torlasza.

De ez már nem tarthatott, nem volt emberi, hogy egyetlen ember így egymagára, mint egy eleven célozó pont... Christa mögött felemelkedve, Erzsébet is bomlottan vijjogott, tombolva tiltotta: «akármi eventusa legyen!»

Ő azonban még ebből sem vette tudomásul, hogy olyan már, mint egy nyilakkal tüzdelt mártir-Sebestyén kép, csak mikor a kiálló nyíltorzsák kezdték a mozgásban gátolni. Szemében akkor egy pillanatra a józanság száraz fénye jelent meg. Félkézre csökken-tette a kard dolgát, másikkal futva áttapogatott magán, végigropogtatta, sorba testébe tördöste az alkalmatlan szárvégeket s azzal burrogott is megint a két ibolyaszín-ezüstös fénygömb.

Mostanig a karddal próbálkozókon kívül a szám-szereseknek egész sora térdelt. Szűkresunyorított szem-résükből célozgattak hozzá.

De Horváthy nem bízta többé rájuk. Erőszakkal kitepte magát a látvány varázslatából s odaintett egy gyéren himlőhelyes legényt.

— Jösszte Brankó fiam... és arra ni! Hasra csak. Kerüld meg a kocsit és...

— Tessen idebízni — vicsorodott vissza a bosnya legény, vadul.

Ugyanaz a himlőhelyes fickó volt, aki az út alatt is egyre a menekülők körül keringett. Elég gyakorlatot szerezhetett közben a settenkedésből, mert ez mint a kígyó, egyszerre olyan semmikicsivé vált. És olyan egykettőre bent termett a hintó alatt, hogy saját gaz-

dája elámult : szemfényvesztés ! Az előbb még itt állt mellette s már e percben Garay csizmaszárán függ.

— Ránts d ! — akarta éppen kiáltani.

De addigra parancs nélkül is meglett.

Hosszabb lett volna elmondani az egészet, mint ahogy történt.

A nyilakkal tüzdelt test barna tömege megrendült, a két fénybuborék rázkódva lassudott, lohadt, hirtelen kialudt, két kard lett csak belőlük — csupasz valóság a lenyüggő csodából — és arccal előreborulva, porban hevert az óriás.

Oly kevéssé valószínű volt már ez az egész magános hadviselés, utána meg az az élőbálvány dűlés, hogy a körüllevők mindegyike csak hőkölt. Senki sem mert a lezuhant kolosszusnak közelébe sem menni. Míg végül Horváthy János észbekapott, rekedt diadalordítást hallatott, az orvul elrántott nádor mellé topant s az elomlott tömegeből most vastag, vörös sugár lövelt fel, ívelve.

A mézszárló Horváthynak markába szakadt a levágot fő. Megragadta selymes medvebundájánál és merre karral magasan kitarva, felmutatta.

— Imé a haza fiait annyira búsító, negédes, rossz nyalka ember ! A magát nagyító, elhitt kérkedő !

De oly fonák volt ez a piszkolódó kis köpködés, kézben azzal a nemes fővel, hogy Palizsnay az úribb ösztöneivel azonnal megérezte. Intett, amire Horváthy elnémult.

A vágott nyaktorzsából ezalatt tovább szívárgott a halavány savó. A gyönyörű, ápolt szakállörvet sem kímélte, megmetszette a pallos. De a lesápadt ajkak, azzal a titokteli, komoly mosolygással, még egyre mosolyogtak s a tágra felszakadt, hű barna szemek még folyvást előre-valahova, a hintó fele néztek.

## LXXXV.

Garay nádor nem volt többé.

És ezzel mintha váltott volna is valami láthatatlan kerék. Egycsapásra megfordult a szerencse a védők dacoló kis csoportjában. Ami parazsa maradt az örült reménynek, egyszerre kihúnyt. Az urak, akik közt már egyetlen épkézláb sem került, hirtelen ráeszméltek szörnyű sérüléseikre s a rémület és szenvedés kettős bódulatában, többé nem volt nehéz velük a dolog.

Hosszúbácsy László és Poháros Pál szinte játszva kerítették be Keresztúryt, fiastól. Czuzy Mihálynak sem került sokba a halként tatógó Zudar István főkomornyik fejét lesarabolni, mialatt Petőfia János ugyanennek a Zudarnak Mihály nevű bátyjával hasonlót követett, a duhaj Kun Miklós pedig Maróthy Jánost találta el fokosával, éppen fejelágyán. Kóroghy Fülöpőfia macsóí bán kergetette ugyan még egy darabon magát, de ő sem sokáig. Kétségbeesett ötlete, hogy visszahozza az úrfiakat és csatlósokat a lóhajkurászásból, segítségül, megmaradt örökre a tervnél. Egy ügyes hurokvető zsinogkarikát dobott a nyaka köré s kirántotta a nyereg-ből a porba, ahol a két Dézsi testvér már egymás tetejébe hányva hörgött, Kristóf belseje szörnyen kiömölve, a zsebnek hasított hasfalán.

Horváthy még mindig markában tartotta zsákmányát. Tanácstalanul, nemigen tudott tovább a fejjel

mit kezdeni. De hogy az embereik olyan düllekten figyelték s mert közben ráeszmélt a királynéokra, hirtelen egyet gondolt. Körbesomondorította nehányszor a kelletlen terhet s be a tető nélkül maradt hintóba!

— Ejsze látogassuk meg hát öfelségeiket is ekis ajándékkal, jutalmul a boldoggá tett népek épüléseért! Fogjad csak asszony! Ennegtova szorongathatod már...

... Verőcze. Nógrádverőczén volt egyszer ilyen valami. A tilos szerelem kezdetén, egy régi tüzes-Szentlőrinc éjszakájának égi kövek hullásakor. Csillag középebe csapódott egy üstökös csillag, amit Miklóssal összeölelkezve néztek, sorsuk jóslatát találgatva, mi alatt a megcsalt királyfi férj, Nagyszombatban, feküdt házában és haldokolt.

A fej pontosan Erzsébet ölébe szökött. Párolgása már lehült, nyirkos érintésű és zöldes színű volt. De bár távolabb valahol estek is hangos kiáltások, magában a díszkocsiban semmi. A palotásasszony csak meredt tovább elbűvölten az őrhelyén, Mária világtalanul, a királyné pedig ült, csendesesen.

Semmit sem érzett.

Miklós: nincs. Nincs többé.

A bálványdülésnek abban az előbbeni egyetlen, csontighasító pokolkínjában, valami hirtelen megszűnt, mintha elpattant volna benne. A képesség, tovább szenvedni.

Látott jól mindent. Akit olyan eszeváltott szenvedéllyel szeretett, hogy asszonyi és királynői hírét-nevét dobta oda érte áldozatul s élt a gyalázatban és örökös belső háborúságokban: Miklós nincs. És látta ott a lekaszabolt hullák kévéit a földön... Igazi vérfürdő. Gazdátlanul futó paripák... Vad legények szanaszét, púpnak ejtett háttal lovon gubbadva, szétsunyító, veszettpatkány tekintettel és le-lecsapkodva, mint iszonyú dögkeselyűk. Ott hever az a megcsonkított, aranybarna tömeg is, a kocsiajtó előtt... Pontosán tudta, hogy ki.

Mégsem mozdult. Megfagyott. Szeme két lakatlan üregként tátongott, szíve pedig olyan petyhüdtlen csüngött a mellében, mint egy ázott zacskó. Mintha ő lett volna és már mégsem ő.

Rátette a holthideg homlokra fáradt kezét — ezt is csak úgy, mint valami közömbös tárgyra — a saját-ságosan megritkult, híg és üres levegő fénypermetegében felemelte pilláit, hűvösen, szinte ijesztő nyugodtan odanézett, le, Horváthyra s szokatlan mély hangon így válaszolt:

— Sikárius! A dolog hibásan esett, sokféle gonoszságokkal van tele és neked mégsem használ. Szakállkötés alatt fizetsz meg ezért. Ráemlékezz, amit mondok.

Indulat nélkül, megállapító, száraz hangon jelentette ki ezeket, mint aki természetfölötti világossággal lát valamit... csak egy nyitott könyvből olvas. Vagy mint aki bűnben, nyomorban, beszennyezettben is azért változatlanul fejedelmi személy és sorstól elrendelten most ítéletet hirdet, mint már annyiszor ezelőtt.

Mint mindig, utoljára megint igazán felsőbbrendű volt, amit Horváthy nem is tűrhetett tovább.

— Te nem orcázhatsz itt, banya! — dobbantott egyet, acsarkodó gyűlölettel. — Neked van itt ma számadásod, fertelmeskedő! Szemben is leszünk, megvallatunk, ezt magaddal jól elhited! Aj! — legyintett. — De mit beszélek... Ki, ki! Szálljatok, ugyan takarodjatok már onnan kifelé!

A katona-Horváthy is odajött. Tenyerébe tapsolt.

— Csak mit gondoltok? Fogtok itt még nekünk hintóban páváskodni? Megteszi nektek egy trágya-hordó lajt is — fejezte be vad élcelődését, ami alantas állapotában határtalan jóleséssel töltötte el.

Két poroszlóféle azonnal felragadta Máriát. De Christa maga bocsátkozott le a hintóból és Erzsébet intett, hogy szintén... Saját lábán óhajt kiszállni. Hozzá ne nyúljanak. És karjában az a szeme előtt szoborrá dermedő fő, nem, továbbra sem érzett. Ment,

lépdelt: kipp, kopp, egymásután. Elvándorolt volna így, akár örök időkig, hallgatva azt a kongó hangot, melyet cipősarkai vertek fel a kiaszott földön.

Ugyan mire is megállni, pihenni? Mire volna még ellenszegülni, akarni, bármit tenni? Mire!

Kis halom halmosodott eléjük.

Ezen a csöppnyi akadályon most mégis fennakadt a gépies lépteivel és önkéntelenül felpillantott.

Régi nagy haragosát, Vránában házigazdáját, Palizsnay János johannita perjelt látta. A válságos percek önkívületében nem volt elég értelme őt felismerni; de azért fel sem fakadt benne a kérdés, hogy ez meg hogyan termett ide, a nagy messzeségből. A szikár, kemény arcélű ember egyszerűen ott sudárlott előtte fellegajtójában, páncélvasaiban, karbafont kezekkel, éppen, mint utolsó találkozásukkor. Sötét szeme a hideg megvetéstől ugyanúgy, szinte hátravonulva, ugyanolyan kérlelhetetlenül nézett felé s mintha mindez csak folytatása lett volna annak a régen félbeszakadt órának... Olyan tökéletesen beillett ebbe a végzetes képbe, melyben minden dűl, bukik, hogy nélküle el sem lett volna gondolható.

— Régi látogatásodat, asszony, visszaadjuk, mint egykorban Vránában megígértük — szolt a zord jelenés. — Elérkezett az időd.

Csak ennyit. Azzal, mint úr, halkan, keményen, rendelkezett.

— A nyakvasakat, kéz- és lábpereceket hozzátok. E nőszemélyt harcban elejtettük, a haza ellenségének jelentjük, arestáltatjuk s leányával egybe, Horváthy Pál zágrábi püspök rokonunknak ivanicsbeli várába rendeljük, a legerősebb őrizet alá. Azt mondom — csörrentek meg vaskesztyűi — hogy mindenféle cseltől jól megtartóztassátok őket, szökésük tenektek is fejetekben járván.

Horváth Lacza ugrott elő. Már kéznél tartotta a kívánt szerszámot s az istenért el nem engedte volna, hogy ne ő...

Munka közben szentelenül befujt a királyné tarkójának nyakpelyhei közé és mutatóujjával megcsikantotta, kicsit megnyiszárolta az oly borzongatólag titokzatos fejedelmi húst:

— Csikk-csikk !

Mintha gyermekkel nyulacskát-vadászt játszanék. Majd trágár-katonásan felröhögött.

— Lakolik ám most, ki sokat csintalankodott !

— Pedig ni ! Deresedik már a jó kabla ! — tódította a tréfát a vastagállu fattyú.

Erzsébetnek egy arcizma sem rándult. Tiltakozás nélkül nézte azt is, hogyan verik fontos láncra az aléltat. Csendesen, mindössze ennyit mondott:

— Úgy jársz, mint aki felpök az égre. Magad nyálát, magad rútságát kapod az orcádra vissza. Ez itten a király. Te pedig lábapora maradsz, mindörökre.

És volt benne valami, ami végett még ebben a teljes kiszolgáltatottságában sem lehetett megütni.

\*

Christa fő-palotásasszony megkötözésére nem került sor. A nagyállú fajankó mindjárt első perctől fogva éhes szemmel nézegette s romlottfogú szája zavartan vigyorgott.

— É, tiszt uram ! — fakadt el most irigyen. — Csakhogy én ezt magam tetszésére már elválasztám ! Saját ragadományom ez a fehérnép !

A kényes úri asszony örülként meredt rá. De a barom be sem várta feljebbvalója engedelmét. Hurcolta is rögtön.

Erzsébet nézte az ördögi menetet. Láta és mégsem látta, hogy a szöke szépség körmeit hegyezi, kétségbeesetten a barbárnak szökik, a feldühödött martalóc erre a nő hajába markol, ökle köré csavarja azt, durván hátrarántja a fellázadt játékszert s vér, megint vér lövel egy tetemmé ontott testből.

Szerette. Ezt, nohát ezt az egyet a sok oktalan kis

szolgálója közül, szíve szerint még kedvellette ezen a világon. S csak természetes, hogy veszi . . .

Nyakát már szorította a vas-örv. Kezein, lábain, golyós láncok súlyosodtak. Állt és bámult a fénylő porzemekeket táncoltató, csoda-ritka, értelmetlen és üres, üres levegőbe.

Miklós nincs. Az az egész világot betöltő kincse, akit ez a név jelölt . . . S mostantól többé meghitt aszszonybarátja sincs, aki annyi jó és rossz órájában osztozott.

Arcuk a látóhatár hátterében mégegyszer megképződött, nőtt, a végtelenbe tágult, löketenkint egyre nagyobbodva előre rohant, egészen közel ért, az előtérben remegve megállapodott, majd túlzott méreteiben, vakító szivárványfényvel, egyszerre elpattant. Nincs!

Olyan volt ez a kis szó, mint egy mennydörgés. Utána hosszú időre megsüketült.

— Halottak szerbe-számba hány? — hatolt később a fülébe, valószínűtlenül.

Néhányan erre nyilván olvasni kezdték a levágott tetemeit.

— Hű, a kedvesannya ne szeresse, be rút! Ez lustos bélésit mutogatja . . .

— Dobd csak! — zszibongtak szakadozott foszlányokban, erről-arról, mindenféle hangok.

— Mit csináljunk uram a különszakadt főekkel? — kérdezte valaki.

Válasz nem jött. A parancsnokló tiszt valahol messzebb dirigált.

— Csiba! Ugyan vesd odébb . . . sok beste dögöt... mit! Talán még sokat hajlongjunk utánuk!

Nem maradt név említetlenül az udvariak közül, tehát épen sem, a trónnak egyetlen hű alattvalója. Csak természetes . . . Csak érthető . . .

— Sebesültekkel mint légyen? — nyerített fel most ugyanaz a nagyállkapcsú zsoldos, akinek zekegombjain még ott árulkodott a kedvenc Christa hajából néhány aranyszál,

— Úgy hatta meg fővezérlő urunk, hogy ezek részben Pozsegába, Csáktornyába, másrészt pedig majd Orjavába és Pachitelbe vitetessenek... de előbb vasba!

Éppen Garay Miklós nádorfi testét ragadta karjába két bujnyik. Lazán kifordult tagjai lefüggttek, a föld porát söpörték. Pillái mélyen az arcára voltak hunyva.

— Ejszen... halott? — ruccant meg a lábtól való ripők.

— Vidd csak vidd. Még az előbb ráért vért hánni — felelt a cinkosa kurtán.

A hangyabolyként nyüzsgő réten, nyugodtan, mint valami gondos gazda, aki learatott búzájának betakarítására ügyel fel a szerűn, Palizsnay jött éppen arra felé.

Megütötte fülét a Garay név.

— Várjatok csak! — intett.

És odahívatta öccseit, a két Horváthyt.

— Úgygondolom, illő, hogy a három főket, ugyanis a bak-nádor Garáét, öccse János és Forgách Balázs vezetők fejeit Asszonyunk nyerje.

— Nápolyi Margit?

— De sok asszonyod van! — tett Palizsnay egy csendes, türelmetlen mozdulatot. — Facile intelligitur. Kell, hogy öfelsége valami kis vigasztalást kapjon. Még ma sem tudja bizonyosra urának vesztét.

Egy pillanatig szűkre húzott szemmel tűnődött, azzal már készen is volt határozata.

— Postalovak kiállva, sebes iramú hajó, legyen minden egybe és együtt.

Nem küldhették holmi paraszttal sem a királyi gyászhiért, sem a „kárpótlást“.

— Magam viszem rögtön a fejeket Nápolyba.

Mindössze annyit jegyzett még meg, hogy a lány részeket ki kell a fejekből szedni s majd úgy aztán méz közé rakatni őket.

— Septembris hava bár, de még mindig forró az

idő — legyintett, mintha csak egy alkalmatlan legyet vert volna el magáról.

Kihaladt öccsei közül, a két vadóc pedig, csupán mint holmi csatlós, szolgálai alázattal, sőt szinte vallásos áhítattal nézett a nagy rokon után.

\*

A fogoly asszony előtt Palizsnay megállt búcsúzóban. Nem fonta le melléről a karbatett kezeit. Lábait katonásan szétvetette s keményen és mogorván beszélt, de ez legalább mosdatlan szavak nélkül.

— Kincs. Pénz !

A nő nem értette.

— Hol a pénzetek? Az a hétezer arany adó, amit épp most kellett Velencétől kapnotok.

Az asszony fásult közönnyel bámult.

— Keresd. Ti dolgotok.

— Kis gyűrűsös, avagy királyi titkos pecsét ?

— Rajtam.

— Nosza !

Erzsébet réveteg szeme elbotlott a nagyállú ripőkön.

Erre fáradtan megmozdult és levonta ujjáról a gyűrűt.

— Mivel vagytok még értékesek ?

— Világosabban szólj.

— Másmiféle sok ünneplő ékszer . . . Mert „thesaurum immensae quantitatis» felől hallánk rebesgetést és derék hadakat kell fizetnünk.

— Ti dolgotok. Kerestessd.

A Satanael tábora már szaladt is.

Könnyű. Semmi sem volt itt eldugdosva. Diadalmenetnek készült ez az út. Elbizakodott elmék ingyen sem gondolták . . .

De nemcsak hideg aranyneműre, melegen élő kincsre is bukkantak keresés közben a martalócok. Oda

hátrább a nehéz díszruhákba öltözött udvarlőhölgyek tehetetlenül megrekedt s már el is felejtett fogatai . . .

A szerencsétlen nők sikoltozva menekültek volna, de az éhes sáska-hadai erőtvettek rajtuk. Olyan kép nyílt a mezőn . . . szörnyű! Ez elől még a holtbálvány asszony is elfordult.

A boldogtalanok nem sokáig vergődtek. Aki elszenvette a gázságot, be is fejezte életét. Ledőfött áldozatként ottmaradt, mialatt a Horváthyak háttal ácsorogva csevegtek s mutatták, mintha semmit sem látnának a galád vámszedésből. Csak természetes ? Csak érthető ? Másképp hogy is történhetnék ilyen földinduláskor ?

\*

De később történt még valami.

Fent az úton, már jó ideje kavargott a por. Ez a porfelhő egészen közel repült, egy kis csapat lovas hámlott ki belőle.

Ott elől, azt Hédervári Kont Istvánnak hívták egy más életben, más világban, ami el, elmúlt, iszonyú régen elmúlt. Mögötte fegyveres darabantok sorakoztak és komor ábrázatú foglyok persze, megint.

Egy arc . . .

Erzsébetben lomhán mozdult az emlékezés.

Ez a szíjjas arc . . . !

Arra a lekaszabolt fejre emlékeztetett, amit épp az előbb ragadtak ki karjából a rablók.

Garay Jánoska volt, a nádori ágból az utolsó, a félig még gyermek ifjú. Most pillantotta meg apjának csonka tetemét a kocsi előtt, arrább pedig testvérét, atyafiságát, a rút hóhérszekeren.

Szeme lassan felfele fordult, azzal már fordult ő maga is.

Felszedték s viszik.

— Ehol a nyalka lőversenyzők ! Méltóságos urfiak és sarjak ! — vihogott a pribékek kompániája,

— No meg a hozzájuk méltó talpnyalóik, a fullajtárjaik!

Vasban. Persze. Csak természetes. Csak természetes?

\*

Hédervári Kont fentmaradt a lován. Tekintetével Palizsnayt látszott keresni, ez azonban már elvonult.

— Külön járatunkat befejeztük.

Bár lehet, hogy gondolt rá a csaták veteránja: itt sokminden történhetnék a zsoldos csürhével... s épp azért külön. Tartott tőle, útálta, irtózott.

Útközés, háború? Igen. De holmi parádés népségre erőhatalommal esni, nem tartózkodott a kedve szerinti feladatok közé, főképp nem asszonyok előtt. Márpedig, amíg épp ezek az irányító hatalmú nők a fő-korifeusaikkal szabadon mozoghatnak, semmi véglegesen elvégezve nincs és az országmentő párt csupán ideigvaló sikereket érhet el. Ezt megmondta a józan esze és mutatta a tapasztalat. Nem prókátorkodhatik éppen ő, a legfőbb líga-pápa... Ezt a részt azonban csak csinálják inkább mások! Mert noha van Diakovár és vannak birodalomrontó bűnösök, de volt egykoron egy koronásfejű jóbarát is, Anjou Lajos, «Ludovicus Magnus» és Nagyszombat... Görög liget-iskola és eszközeiben kényes humanizmus.

Feszengve pillantott le a nyeregből.

— A királynék?

— Épek! — dagadt Horváthy János.

A holtak halmára is magyarázatot lelt.

— Karddal, nyíltan csatát adtak!

Az udvarhölgyek letiport virágoskertjét — ügyeskedve — testével leplezte. És Hédervári Kont István megnyugodott.

\*

A diakovári réten sűrűmagvú szellemárnyékok jártak-keltek. Volt nyüzsgés, szóbeszéd. De mindez csak mint a futó hab, jött s megint tovahullámszott. Az aszszony állt, érzéketlenül.

Ott a kocsi előtt a kelő szél meglengette Miklós menteszárnyát. Nézte. Mindent pontosan tudott. Magában ki is mondta : halott ! És nem érezte.

Végre kiáltott valaki.

Vasak megcsörrentek s a nyikorgó kordé elindult a rabok terhével, Ivanicsnak nehéz börtönvára felé.

\*

Keresztbe egy hitvány létra vonult a szekéren végig. Nem panaszkolta. Ülés csak a rozoga fokok közé odavetett deszkadarabkán volt lehető, melyen sem párnázat, sem a legcsekélyebb pokróc. Nem szenvedett tőle. Mária már magához tért, kábultságából valami százszor rosszabb örületfélébe és eszelősen felsikoltott néha. Ilyenkor fáradtan feltekintett. Tudta, hogy gyermeke, felé is fordította bátorítónak szánt arcát, de csak mint valami neki magának is idegen tárgyat, melynek külsején nincs hatalmában változtatni.

Hátuk mögött a nyomorúságos kárén Horváthy Lacza terpeszkedett el, állva. Ez a lelketlen bitang tartott amellet, hogy ő legyen itt a hajcsár és mint

gyeplúszárakat, tüntető hetykén tartotta a hátrakötözött kezű nők láncvégeit.

— Prrr te. Gióóó! — kurjantott nagyvígán, olykor. — Igyekezzünk, jó táltosim! Gyermeklovam s te deres! A régi heverés mián most bezzeg nehezetekre esik. Mi? Node majd a végén megfüveltetünk. Szépecskén a fűbe haraptok, csak semmit se búsulj, te vén!

Éppen az ilyenféle csúfolódások miatt — melyeket a kísérő katonák hűségeseen mindenkor meg is nevettek — volt olyan vonzó ez a kocsis-szerep az otromba zsoldos előtt.

Erzsébet néha futólag hátrapillantott rá, fátyolos tekintete ilyenkor sajtóságos megszűrt fénnel világított, mintha mécsesek derengénének a mélyén, de nem felelt. Egy idő óta lomha gondolatok ólommadarai bukdácsolnak az agyában. Miklósnak majd mindent elmond... Az ő m á s i k énje, amely most elhagyta: az i g a z i Miklósnak... Szinte hallotta is olykor a saját elkényeztetetlen éneklő hangját. Mert noha a legpontosabban fel is fogta a történeteket, de beteges állapotában már nagyon legyengült és lassankint ólalkodó láz hatalmasodott az elméjére.

Úgy haza menni, hogy egy drága barna medveféle valaki ne siessen eléje rögtön? Úgy, hogy Miklós ne törődjék többé az ő járta-keltével? Gondjai, bajai ne érdekeljék? Hogy az egész felséges férfi-csoda a maga megszokott mindenhatóságában ezentúl már csak anynyi legyen, mint az a viaszbabú, az a mozdulatlan holmi, ellenszenvesen részvétlen valamiféle szövet-csomó, amit otthagytok fekvé a fűvön? S mint az a kerek, hideg tárgy, amit az ölébe dobtok s ami a legcsekélyebb hatást sem tette rá?

Á!

Fogai közül izzó kis nevetés gyöngyözött.

Á!

Most ő szépen csak utazik. És éppen Miklósához, az igazihoz. Rövidesen találkoznak és többé el nem válnak... Az igazi énjeik...

Lázás álma nem járt messze a valóságtól. Lába különös módon súlytalan lett, egészben valahogy kellemesen légies.

Ni, már ki is tudná húzni a húsából a csontjait! Mindjárt egészen kilép a testéből... s oly könnyű! És igen. Már repül. Repül!

Arccal előrebukott.

Most még szerencse, hogy meg volt láncolva. A kötelék fenntartotta a szekéren, másképp a lovak közé esik.

Az útról egy sötétszínű tubinmente lobbant felé. Hédervári Kont vetette oda a nyeregszügyellőjéből, ahova a meleg idő miatt befűzte a csatlós.

— Tegyétek már ugyan alájuk, hadd ne törné őket az rétója foka! Hisz' legyenek akármilyen vétkesek, csak nem élnek mindíg — morgott az úr.

És a komizkodó Horváthyt is lezavarta a taligáról, noha — látva — oda sem tekintett és a szép, szakállas arca, változatlanul konok és engesztelhetetlenül kemény maradt.

HUSZONHETEDIK RÉSZ  
FELSÉGSÉRTÉS NÉLKÜL

Gróf Szechenyi Károly



## LXXXVI.

Téliésre fordult az idő. A mezítelen agyagpadozatú cella lent a föld mélyében bár nem fagyott le, de egyre hűvösebbet lehel. A köd párája redves csöppekben csapódott le a sziklákba vágott falakon. Minden, amihez a kéz hozzányúlt, nedves volt és hideg. A lánc szinte sütött a váratlan megérintésnél. A búz, a rabság megalázó tisztátalanságának szaga, már oly hangosan árulkodott, hogy többé semmivel sem lehetett volna elnyomni.

A vár kazamata-tömlőcére est borult. Ezt a foglyok onnan tudhatták, hogy a sötétség — noha alig észrevehetőleg — kevésbé volt sűrű, mint «nappal.» A hosszúkás fülke vasajtaja fölött ugyanis, egy nyomorúságos ablakféle lyuk ékelődött a folyosó felőli falba és abban a sikátorban, alkonyattól kezdve, olajlámpát égettek az örök.

Az ajtótól-jobbra szemközt néhány ölnyi törekes szalma lomolt. Közepetáján feketébb maggá csomósodott az árnyék. Ez a tömeg határozatlan imbolygásokkal megmozdult időnkint és különvált. Két emberi test lett belőle. Nyakukon, széles vaspántokról, nyakvas függött. Kezükről-lábukról szintén golyós láncok. A bilincsek a sziklafalba voltak erősítve és láncfonataik, már a legkisebb mozdulatnál is, érzékenyen megcsörrenve, istállóra emékeztető hangokat hallattak.

Az éjszaka királynői uralkodtak itt. Börtön virágai. Aki régebben látta, talán meg sem ismeri őket. Mária csak két folyton, rettenetes éberén nyitvapattant szem. A büszke szépségével nemrégén még saját leányát is leszégyenítő anya : egy rom. A láthatatlan szobrász — a szenvedés — apró vésőnyomokkal minden nap előbbre haladt új énjének kifaragásában. És szerzáma alól mostanig már kikerült a teljesen kész mű : egy őszhajú matróna, akin nem maradt többé semmi vonzó, semmi nőies báj, csak valami ijesztő, kihalt, gyötrelmes és áthatolhatatlan közöny. Még most is ugyanaz a pomparuha fődte a kiállt betegségben parázsig leszikkadt testét, mint amiben Diakovárnál elfogták.

De milyen állapotban volt már a bíbor fűződerék ! A skófiomos viganó, vontarany előkötő, a hermelinnel szegett palást !

Itt minden szövetneműt szétmálasztott a pincenyi-rok; elpenésztett, rostjaira mart, egyszerűen megevett az ádázul felgyülni hagyott szenny. Ami pedig — csodára — mégis megtartotta volna épségét, azt szorgalmasan nyűtték a hihetetlen sokasággal előrajzó élősdiék. És Nagy Lajos leánya, „Mária király“ — és özvegye, «nos Domina Elisabeth, Dei gratia serenissima Regina Hungariae etc.», már régen nem is próbáltak többé e szégyenletes rovarok ellen hadakozni.

Ketten ? A Kifogyhatatlan táborának dandáraival ?  
Ugyan . . !

Éles csúzos fájdalmak közt, tetejébe még valami borbajjal is megverten és fázékonyan a királyi gúnypalástjuk rongyaiba burkolódzva, csak szorongtak az istállószalmának is hitvány töreken és Mária járta a meddő gondolatok végtelen köreit, utakat, melyek fárasztottak, de nem vezettek sehova sem.

Anyja éppen ezt nem akarta : gondolkozni. Csak nem vájkálni a tűrhetetlen emlékekben ! Elverni őket, ha lehet s amikor és amennyire lehet.

Majd később . . . Később gondolkozik . . . És hatá-

roz önmaga és minden továbbiak felől. Ha ugyan lesz „később“. Meglátja. Ezt bevárja... hogy odakünn mi lesz. Ma nem ő irányít.

Míg a sorsot valami másoktól kezdett cselekmény meglódítja, életét a határozatlan függés — beletörődésével való függeszkedés — a következő percre is kiszámíthatatlan ideiglenesség jellemezte.

A két egybefolyt árnyék most megint különvált.

A sikátor kőpadozata tompán kongott. Valaki lefele szállt a lépcsőn és Mária rögtön rémült. Az asszony azonban megőrizte egykedvűségét.

— Ételt hoznak. Három havánál több, hogy rabok vagyunk és máig sem tanultad ki ?

— Csahogy ennek másféle a járása... ennek az őrnek !

— Lehet. De a célja ugyanaz.

— Minket elemészteni ! — felelt egy fojtott sikítás.

— Életünket tovább tengettetni — hangzott fásultan. — Olyan drágalátos kincs ?

— Mindennél többet érő !

— Még nagy kedv vagyon, ily nagy fiatalságban !

A szavak, melyeknek forrásából hiányzott az érc, üresen, azonnal el is enyésztek. A cellára törékeny csend feszült.

A lányka nyögve nyomta szemébe a hüvelykujjait.

Rettenetesek voltak ezek az örökös, kijózanító szölamok ! Számára tetézett büntetés.

Hirtelen hátradobta arcábaszóródott haját és az üldözött vad égedelmes gyorsaságával, a bejáró felé fordult.

Valaki babrált a lakattal.

Ha ő, akkor csakugyan új ember lehetett, mert szokatlanul soká elvesződött. De végre mégis felnyílt az ajtó és holmi ócska szövétnek csutorájából, fakó kis fény esett egy patkány szeme közé.

A meglepett állat néhány pillanatra elvakult ; rosszindulatú, vad zavarral meredt a világosságba.

Majd puha és valamiképpen undorító, ódalgó loholással, lombán elmenekült.

A kicsiny fénytányér elsiklott a mohafoltokkal mintázott falon ; cseszte a cella mezítelen földjét, keresőleg emelkedett, azután lejjebb szállt és végezetül eltalálta a két nőt. Most már azok is tekintetükbe fogadhatták a jövevényt.

Egy közönséges szolga ifjú . . . Idegen arc.

Valameddig összebámultak.

Akkor a siheder lecsapta a két ételes szilkét, belődította maga mögött az ajtót és minden átmenet nélkül, hirtelen földrevágódott. Elfödte szemeit.

— Felsegek ! Itt vattok ! Hát így vattok . . . Nagyirgalmú Isten !

Mária már hegyesen ült. Szilaj érdeklődéssel villogott a furcsa vendégre. Erzsébet azonban közömbös és nyugodt maradt.

— Te pedig ki vagy ? Ki nemzett, ki nevelt, hogy mirajtunk szánakozzál ?

— Égnek küldötte.

— Ég, az messzi, uram. Valami közelebbit mondj !

— Tamásfia Márkus Péter, a Garay fi, az ifjabb Garay Miklós bízott embere, adom nevemet.

A nő tunya mozdulattal tiltakozott.

— Hallgass. Honnét tudjuk . . . honnét tudja a király, hogy nem vagy iszion ?

Szemöldökráncolva, amiért emlékezni kényszerítették, tette hozzá :

— Egykorban átléptem azon ifjú Garaynak véres testén.

Erre az elhárításra Márkus Péter kibontakozott a tenyerei mögül. Csinos, értelmes arca fénylett a könnyektől. A könnyek valódiak és ártatlanok voltak.

— Ezt is hogy említsem járásomról ! — felelt még mindig megrendülten. — Az a fentmegmondott úri fi nekem köteles atyámfia és kicsinységünkől jóbarátom.

Erzsébet egy szalmaszálat húzott ki a törekből.

— Diakovár! — zsugorodott le ismét az ajka szöglete.

— Tudom, kegyelmes asszony! Ott ő csakugyan nagyon elalílt állapotban maradt. De Isten akaratából felépült. Segített neki a tiszta ifjúi vér és a főbbek iránti hűség. Egy más szlavon várból, öccsével együtt megszöktének — mondta kinyilatkoztatólag. — Tik is azért semmit se legyetek kétkedők, hanem hittel hívők, mert ehol járultatva az én bizonyítékom arról, amelyet beszélek!

Zekéjébe nyúlt és elővette azt a valamit — egy gyermektenyér nagyságú hártyalapocskát — amivel mindjárt kezdenie kellett volna, ha a felindulás meg nem zavarja az eszt.

— Mélfóztassatok ezt a tűzhöz közelíteni, mivel fortélyos a dolog — szólt újból. — Régi rómaiak titkos módja szerint tej a tintája s meg nem láthatod, hacsak láng fölibe nem tartja felségeitek. Így!

Ő maga is segített. És hamarosan valami egyre sötétedő, barna suhanás jelent meg, kúszott végig az üres papírszeletkén. Nehány sornyi száladzó betű.

Erzsébet a meglepődés, vagy sietség minden jele nélkül mártotta meg bennük a szemét. Halkan zsongta az üzenet szavait:

„Életemben vagyok és ezen levelemet megadó XXX nekem mindenben helytartó atyafim. Hallatlan buzgalmú, átal-jeles tökéletes discretus ember... velem egyirásó húszesztendő, megérett és ember-séges nemes úrember... nagyjőlelkű hazafia, bátor-szívű próbált mezei vitéz, ugyan diplomához értő legény is. Őt, mediátorként, hitem szerinti szavam be-adásával, a legjobban ajánlhatom.»

Erzsébet ölébe engedte a cédulát. Örömtelen, álmos hangon fordult a lélekzetét is visszatartó lánykához.

— Úgytehát... Imez csakugyan igazi levél és Garray junior életében van. A kézvonásokat is felösmertük. Lásde... S legott a rémülés...

Majd Márkushoz, homlokának egy kis megdöntésével :

— Légy idvöz. Minden ránk tartozó úri böcsületes dolgokat megértettünk. Beszélhetsz. Hallgatunk.

Péter óvatosan visszakebelezte a levelet. Semmi kincsért fel nem kelt volna térdeltéből. Kellemes fiatal hangján, bánatosan és tiszteletteljesen mondta :

— Kerestelek én már Asszonyom ! Kerestelek Ivancsban, Krupában is. De már onnan mindenünnen csak azt hallám, hogy el s el és hogy mégkijebb hoztak, ez Béliál fiai !

Evvel a keresgéléssel aztán sok időt elvesztegetett szegény, míg most valahára a rabok nyomára bukkant.

Azonban :

— Hagyján !

Kézmozdulattal jelezte, hogy nem szándékozik részletdolgokkal terhelni a két nőt. De a lányka, aki egyszerre pezsgőn eleven lett, megállította historiázásában.

— Várj ! Azt mondd meg előbb, hogy hol vagyunk ?

— Ó ! Hát azt sem tudjátok ?

— Éjjel hurcoltak ide — hulltak le őszi falevelek-ként Erzsébet fáradt szemhéjjai és rövid percre látta magát hanyatterülve a rozoga szekéren, ahogy a legyengüléstől hol eszén van, hol nincs. De elmúlt. Nem érzett sajnálatot sorsa és semmi, legfeljebb még e gyáva gyermek fölött. Azt is valahogy roppant messziről.

Márkus most visszatért a feltett kérdésre.

— A keresztes lovagok, a harcos johannita barátok novigrádi várában vagytok felség. Zárától keletre, a Kanále della Montánya legdélibb csúcsát alkotó kis tengeröböl partján vattok. Ezt tartották legbiztosabbnak őrzésekre a pártütők.

Előadta, hogy miért.

Az erőd közel esett Vránához, Palizsnay székhelyéhez, közvetlen összeköttetésben a főhadiszállással, aztán meg három oldalról szárazföld övezi.

— Ad vocem: várbeli élés-kapás!

Végezetül pedig azért tengere is volt Novigrádnak, valami kis sáv kötvén össze Jesenisánál a várat a szabad nagyvízzel.

— Így bármely irányból való támadás esetén, a lázadóknak maradna még egy kijáratuk — magyarázta a hírnök. — Könnyű, hogy titeket gályára tegyenek s az Adriaticumon át rögtön Nápolyba hajózzanak. Elsőbe is mindjárt ezt akarták, de reménységüknek nyaka szakadt. Már ezekben semmi sem telik.

— Hogyan! Mért? — izgult Mária.

A fiatal ember bánatos büszkeséggel mosolygott.

— No, ha csak nem repülnek? — felelt kérdésre kérdéssel.

Kétfelől is veszélyeztetve volt a vár. Véres kard a hazában meghordozva, a ország felülve, a sereg megmustrálva és hadi rendbe osztva.

— Nem rossz nemzet ez azért — szeretett volna a hallgatag úrnőbe is egy kis életet önteni Márkus. — Két gyenge asszonyokat s még királynőket, ez soha el nem hágy, sőt sérelmeteket a sajátjánál is jobban nehezeli. Csak éppen a Horváthy kompánia rontja itt a főbbek tiszteletét.

Felnézett, de az öröm lángja nem gyullt ki Erzsébet tompa tekintetében. Erre elszontyolodott és nyomtobb hangon adta tovább a képet a künti helyzetről.

— Zsigmond herceg még mense Augusto az országba szintén bejött, táborba szállt és Septembris havában már a túl- a dunai részeket nyargalta felszabadító seregeivel.

Itt meg Máriára vizslatott egy kicsit, most azonban címzetes férjének említésére sem tett olyan lesújtó hatást a hajadonra, mint ez a szóbeszédekből gondolható lett volna. Rettentően féltette a lányka azt a kisbogaranyi életét! Az ő számára ennek megtartása volt itt most a legfőbb.

— Folytasd! — intett. — S az uraink..?

— Szent István nyolcadára bedobolták Fehérvárra az országgyűlést.

— Botránkoztanak-e ?

— Kérdéskívül ! De azért ésszel kellett élni — nyelt el valamit titkon az ifjú. — Mert mit használ, ugye, ha a szívnek lángját-kormát a száj kéménye kiokádja, a nemzet unitása pediglen felbomlik ?

Egyszóval békéltető gyűlés volt. Csak így lehetett elérni, hogy a torzsalkodó, különféle pártbeli nemzetiségek végül mindnyájan Zsigmond fővezérlete alá helyezték magukat.

— Ezóta már lövetnének is az ingéniákkal a várhoz, ha ugyan rég Budán nem lennétek ! — sóhajtott Márkus elkeseredetten. — Ha Zsigmond elégnék találja a hadat ! Mintha Nagy Sándor nem háromszáz göröggel szaladta volna be a világot !

Valami baljó kívánságot ő is kiszalasztott a fogai közül, de már mit tegyen ? Nagyon előntötte a boszúság.

— Errenézve meg kellett aztán adnunk a hírünk csendesedését és most kevés napokra hátrébb szálltunk, hogy mint az okos kos, annál nagyobb erővel ütközzünk.

Egy pillanatra elnémult, kifelé neszelt : de semmi. Mária különben nem is igen hagyott neki a hallgatósásra időt. Nagyon zokon vette a késedelmet.

Felindultan mondta:

— Ezalatt pedig mi minden esett mivelünk . . !

Unszolva tekintett anyja felé, de Erzsébet nem szólt, csak merengett. Mire a magárahagyatott lélek még gyötrelmesebben eljajdult:

— Nem, ki nem beszélhetem a temérdekségit, gyakoriságát s fertelmit, uram, a szenvedéseinknek !

És sírt.

— Szidogatások, erősködések, riogatások, mint estek itt velünk ! Ütlegelés is nehányszor kevésen múlt . . bár a lándzsa nyelével való döföldözést el sem

kerülhettük. Mint a kutyák, zsidongtak, csihlottak itt körülöttünk, a gazok!

Mégsem akarta most saját panaszaival a külvilág hírnökének száját bekötni. Intett:

— De hagyom...

Csak azt nem értette: ha ez így van, hogy tétlen a had, akkor mért hivalkodott Márkus az előbb, hogy fenyegetve volna a vár?

— Velence...

Péter igyekezett a borzalom bűvöletéből kiocsudni.

— A velencei segítség... Még Szent András hávának huszonkettedik napjára kijött Zsigmondhoz Barbo Pantáleon és Monaci Lőrinc, akiket az úr, Venerio Antal velencei dózse urunk küldött.

— A kedvesanyám Kapronczáról megüzent kérésére! — csapta össze láncsörrenő kezeit a lányka. — Nézd az Isten kegyelmes cselekedetét! Így hát megszánta a Signoria a mi szükségünket? Feltalálható akkor bizony a derékség, még idegen fajtákban is.

— Hogy a kereskedő hasznot fül mellett engedjük, igen — válaszolt fanyarul Márkus. — Továbbá azt, hogy Zsigmond egy a Vencel római-cseh-német királlyal, az ő testvérével, már pedig Velencének nagyon nem kezdene érdekében járni, hogy avval rosszlábra kerüljön... sőt inkább a legnagyobb kedvességbe! Ultro pedig, hogy Génua is sűrűn eregette Velencébe követeit, maga részéről sem kevésbé szorgalmazva biztosítástokat.

Node nem bánta már Péter, akármilyen önző okból, csakhogy kötélnek állt a Signoria és ami a zsigmondisták részéről késett, átvette Novigrád bekerítését.

— A tenger felől is, gályákkal, melyek Barbadigó János keze alá hallgatnak, ügyelteti igen a lázadóknak lehetőleg minden mozdulását — vágott elébe a hajadon kérdezősködéseinek Márkus. — Reá nézve ez a generál — mondta — partra is szállítja minden hajón nélkülözhető emberit s ezekkel a várat mihamar megütni készül. Ilyen másik európai hatalmassággal össze-

fogódzkodva, a horvátcskák zendülő pártja majd nem mer rugódozni.

Lassan felemelkedett térdeltéből.

— Hit, remény, kitartás tehát, királynék! Közel a szabadulástok, csak el ne engedjétek magatokat ebbe szörnyű szenvedésben. Mert ezt is többi közt hogy említsem főképp — emelte meg a hangját — Garay junior egy pillanatig sem nézi tétlenül a sorsotokat s abban soha meg nem nyugszik!

Elmondta még hamar, hogy az atyja haláláért külön is megtorlást szomjazó fiatal ember — csakugyan — legszívesebben maga jött volna be Noviográdba, de a lázadók már jól ismerik rabságának idejéből és szokésekor vérdíjat tűztek ki fejére.

— Hát az útjuktól kényelmesen eltakarítani nem hagyhatja magát — értek véget a hírek és Márkus kicsapta fürtjeit a homlokából. Felrajongva mondta:

— Kétfelől is közelíti meneküléseteket! A Zsigmond-Frangepán János és a többi ostromló urakkal egyrészt, másrészt pedig a saját kezére. Stiborici Stibor vajdával legyen valami külön dolguk, hallám csak úgy privátim... Titkon valami lest eszeltek és roppantul ügyes cselt hánynának. De nem rám bízott.

Közben az ajtó felé haladt.

— Hát írtóztató hű szolgátok nektek azon ifjú Garay úr!

S elhalászta, nagy belső rázkódtatással előreadta a két mocskos szilkét.

— Azért méltóztassatok a vacsorához tartozni és valami mentől többet elkölteni, mert immár tálazva vagyon és kell az erő.

Könnyeivel küzdött.

— Legyen ez itt akármilyen rút pocsadék, egysekély élésre való csak vagyon benne s majd jobban is lesz.

De ő maga be nem várta, hogy a két fejedelmi högy előtte alázkodjék a rút moslékhoz. Hű szíve talán ott szakadt volna meg a szájalomtól.

— Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Senki sincsen bizonyára, bizonyára nincsen! — hajolt angyali fellángolással, mint egy kerubim, a szennyes gúnyák fölé s azoknak szegélyét, mint a legszentebb erélyetisztaságot, áhítatosan megcsókolta. Előbb Mária királyét, azután a régens úrnőét, aki szórakozottan engedte történni ezt a hódolatot és az egész beszélgetés alatt teljes érzéketlenséggel viselkedett, szinte mint aki álmodik.

— Mész-e tehát — suttogta ebből a búsbeteg révedésből, gépiesen, kötelességszerűleg, éppen hogy valamit mondjon, noha szemmeláthatólag ez a kevés is fárasztotta és untatta.

— Igen, legkegyelmesebb anyánk — hátrált kifele Márkus. — Eddig volt ideje. De már tovább nem késhetek... még kisülne az egyetértésünk.

Ezt nem kockáztathatta.

— Ugyanis várbeli fogadott ember vagyok. Beszínlettem magamat e hitványak zsoldosaként és most szabadulástokig a tőlük fúvandó táncot kell hogy járjam. A Teremtő mentől nagyobb áldást talál, azt szállítsa fölkent fejetekre! — lóbálta meg búcsúzóban a szövétnekét s azzal nem is annyira ment, mint inkább kiugrott az ajtón.

El nem viselhette tovább a nyomorúságnak ezt a látványát és annak a hallgató asszonynak, valahogy természetellenesen üres tekintetét.

— Ifjabbik Garay urunknak üdv! — monda éppen Mária, de ő talán meg sem hallotta a kulcsok csörömpölésétől.

Mert a zárat azért be kellett csukni, akármi van is a szívben.

A fiatal nemes távozása után mintha a sötétség még jobban megmélyedt volna. Csak a hajadont töltötte el valami öntudatlan édességgel az az előbb kiejtett név. Később gyakran gondolt vissza rá, hogy a rö-

videsen meginduló események közt ez a titokzatos érzés volt egyedüli fenntartója. Másképpen talán megőrül.

A börtön pincéjében, egy' már beteljesült végzet enyészetes légkörében, bontogatta bánatvirágát egy új — talán hogy vérbe átolvadt örökség — másik szerelem, anyáról-leányra, firól-fira, halott Garay után egy élő, másik Garay felé.

## LXXXVII.

Aminek hírét Márkus Péter a börtönben titkon és nagyon bölcsen elnyelte, az a székesfehérvári határozatoknak . . . éppen csak a lényege volt. Kiszabadításuk valóban eltökélt szándékán kívül a két nő uralma felett — noha burkoltan — a lehető leglesujtóbb bírálatot gyakorolta az országgyűlés, soha be nem forradható sebet ütve büszkeségükön.

A törvény szakaszait, mint rangban legelső, mint nádor, az agg Szécsi Miklós ismertette. A főbb pontoknál igyekezett nyekergő kis öreg hangjának valamelyes ércet is adni, kimondva, hogy komoly állapotok esetén az uralkodó «a jövőben» erősítse meg emberséges köznemesekkel is tanácsát: mely tehát megerősítésre szorul . . . A főurak ne szedhessenek össze annyimindenféle méltóságot . . . Honnan? Világi férfiak egyházi, azok viszont világi tisztségeket ne viselhessenek „többé“ a nemzet előtt . . .

De ez azért még . . . Isten neki ! Hanem amik később következtek !

Elhatározottat, hogy a tanácsuraság «ezentúl» majd eskütétellel jár, arra, hogy senki többet a tulajdon, vagy «csupán» a király érdekét a közösség érdeke előtt szolgálni nem fogja, ha pedig igen, ha ilyen sáfárkodáson érnék, méltóságától megfosztassék és a tanácstól örökre el legyen !

Mindenki pontosan tudta, hogy kire céloztak, amikor ezt a határozatot meghozták. Kinek példájára... Ki kedveskedett itt a felségeknek mindenek előtt...

Akinek feje már le is hullt törzséről, a most elmúlt Szent Mihály havának tizenhatodik napján Nápolyba került, gyalázatos számámkordén körülhordoztatott és a Durazzói Károly halálát bosszuló özvegy, Margit királyné parancsára, a nápolyi csöcseléknek közszemlére helyeztetett. Garay.

Szécsi hagyott e kemény bűnhődés emlékezetbevitelére valamennyi időt, azután folytatta :

— Őfelségeik kérettetnek, tegyenek erős esküt, hogy mindenféle haragtartásuknak tökéletesen végét vetik...

Három szakasz következett most ; három rendkívül óvatos, pehelytollakba burkolt, a Horváthy familiát, Palizsnayt és lázadó híveiket csupán anyagiak tekintetében érintő kis szakasz. Juttassák vissza az elkobzott királyi értékeket, elfoglalt királyi és nemesi várakat, városokat, helységeket, birtokokat és jövedelmeket, azzal kész. Hiszen feltámadásuk nem a börtön fenekén sínylődő királynők, „csak“ Garay ellen irányult. Így tehát sem hűtlenségről, sem felségsértésről beszélni nem lehet...

— Asszonyaink az ország megvígasztalásáért engedjenek meg és feledjenek ! — fordított a jegyzőpapirocskák utolsó levelére Szécsi. — Netalán pedig ha valamit még is zokonvöttek volna... adjanak Horváthy-Palizsnayéknak, meg a többieknek, királyi mód szerint való grácialevelet s föntnevezett uraimékat udvarukba befogva, ezentúl illő szép méltóságokkal díszítsék...

Szólt még valamit a harcokban elpusztultak hozzátartozóiról is ; hogy ezek szintén hagyjanak abba minden haragot, bosszút.

— Ha azonban a királynők találódnának ilyen igyekezetben, — hirdette ki nyomatékkal — ellenük az ország rendjeinek feltámadása közöslég elrendeltetik.

Ez bizony Erzsébet kormányzatának valamennyi határozatból kiérezhető megbélyegzésén kívül, elsősorban és legfőképpen a Garay fején való búcsúzás volt. Az ő egyoldalúlag minden hibában elmarasztalása, a lázadók számára pedig a legszebben kövezett út minden felelősségtől szabadulás, sőt a fényesnél fényesebb udvari tisztségek felé.

De másféle döntést nem is lehetett várni; már csak az országgyűlés pártbeli összetételénél fogva sem.

A garaysta hívek tábora úgyszólván teljesen hiányzott a besereglett törvényhozók közül. Részint Diakovárnál felkoncolva, részint a lázadók fogságában, nem volt, aki hathatósan a védelmükre keljen. Megjelent ugyan a címzetes királynői férj, Zsigmond herceg. Ez azonban trónt és koronát jött megint keresni s nem feleséget, még kevésbé egy gyűlölködő anyóst — annak népszerűségét — vagy a becsvágyó terveiben mindig ellene dolgozott Garay tiszta hírnevét. Ittvolt aztán az elveit köpenyegként forgató Laczkffy István... aki nemrégén még maga is a felkelők közé tartozott. Bár csáktornyai várának fellevére és birtokának megszállása miatt feldühödve, ujabban most megint visszaszállt a királynők hűségére, de családja és a Garay nemzetség közt évtizedes viszály dúlt s szíve ma is inkább a zendülőkhöz húzott, mint a hasonlókép «hűségre szállt» Zámbo Miklós tárnokmesteré is. Ők már csak ilyen szálldosó emberek voltak. Nem téveszthették szem elől, hogy a felkelők elftélevelével egyszersmind a maguk tegnapi énjére is kimondanak az erkölcsi halált, hogy aztán majd a saját megbízhatóságuk, becsületük holttetemével a hátukon kóborolják ezentúl e világot.

De nem bolondok ?

Tehát csak óvatosan.

Végezetül a begyűlt rendek egy ismét más, ezúttal igazán jóhiszemű felekezete, soraiban maga az öreg Szécsi és Bebek Imre országbíró, komolyan bízott abban, hogy a legszigorúbban törvényes formák közt,

békés úton — és csakis így — el lehet altatni a veszélyes forrongást. A királynőknek csupán a hiúságuk borzolódik meg egy kicsit.

— De fő a szabadulásuk! Hozzanak érte áldozatot a béke nevében. Áldozik itt eleget a nemzet is értük — vélekedtek.

Bevasalták az országgyűlés tagjain a koronázó templom Szent István ereklyéire helyezett kézzel tett esküt, hogy a határozatoknál mindenki egyedül a haza érdekeit fogja tekinteni — mint ők — és összetévesztve a formák hibátlanságát a hibátlan lényeggel, a csorbíthatatlan egy-örök igazságossággal, hittek egy ilyen sántító és a királyi tekintélyt csak mégmélyebben aláásó béke maradandóságában.

— Ha pedig valamely külső hatalom próbálna a Birodalom és a szerzett kiengesztelődés ügyébe beleszólni, egy Istenünk és egy kardunk! — enunciálták. — Ezt nem engedjük.

Vesszenek a sanda szomszédok és kotnyeles idegenek! Ebben különben csakugyan őszintén egyet is értettek mindnyájan. A haza szabadsága és függetlensége megérinthatetlen kincs.

\*

Az országgyűlés kegyeket osztó döntései éppen a lehető legkevésbé alkalmas lelkiállapotban, egy valószínű diadalmenet kellő közepén találták a fehérre mosott szerecseneket, a Horváthyakat. János egyszerűen beült volt a lemészárolt horvát-dalmát- és a rabságra került macsósi bán székébe s kézberagadva ezt a mindkét vezető nélkül fejetlenkedő bánságot, Durazzo Lancelot «király» nevében, ott már javába kormányzóskodott is.

Csak nagyot nevetett az udvari előléptetés hírére.

— Rang, méltóság? — szólt a kiküldött hírnökhöz. — Ezt e, idenézz! Meg ehen-e, ezt és ezt...

Dolmányát, bugyogója begyét, kardja hüvelyét rázta.

— Nekem adhatod? Nekünkadhatja valaki azt, ami a miénk?

Szokatlanul jókedvű volt a különben zord és epés ember.

Visszaüzent, hogy már nem is győzik a sorra kezük alá hódoló urakat és erődöket szerbe-számba venni. Ugyan hagyjanak hát nekik békét a kelletlen gráciáikkal. Nem érnek rá.

— Csapataink már Pécs s már Garavár ostromára készülődnek — tolta előre a kegyetlen vékony alsó ajakát, gögösen. — Vagy igazis... a királynék? — kérdezte, újfent észbe kapva.

Egy arra őgyelgő sánckotró embert rántott elő. Mocskos félállat volt.

Rárivalt.

— Térdre! Rabszolgám vagy-e?

— Az én, kegyelmes úr! — hápogott az elámult fickó.

Zsarnoka erre a fejére rakta csizmás lába talpát.

— Osztogathatsz te kegyelmet nekünk?

A nyomorult féreg még vihogott is.

— Könyörgöm... Ne taposs el uram! Szegény rabodat...

A nagy hős Horváthy most a követhoz fordult.

— Így hát — szólt. — Ez a rabok helyes beszéde, ahogyan ez beszél. Királynéi kegyekhez, atyafim, elsősorban is királynék kellene. Nem gondolod? De vajjon hol vannak azoknak a megüzent gráciáknak osztogatói?

Úgy tudta, hogy náluk. És ugyanúgy rabjaik, mint ez itt.

Csizmája sarkával feltaszította a hülyén örvendő és még lába után is kapadozó emberkutyát:

— Uszi te! Lódulj!

A követet, bár Fehérváron a megalkuvásos békére voksolt, elömlölte a fekete düh.

Azebanyja . . . Pacázik ez itt vele.

Szinte könnyezve a megszegyenüléstől, hördült az infámis lázadóra :

— Pécssett Alsáni Bálint bíboros, Garavárban meg Garay Jankó majd furcsa jóreggelt ne pörköljön né-mely rabtartó vendégek óra alá !

Valahogy azonban törbe se ugorjon . . . Még le-fülelik. Ezek itt most igazán győztesek és igazán na-gyon hatalmasak.

Egyszerre lehült és zavarodottan dörmögött.

— Mert mintha lenne valami rezgelődésük . . .

Szerényen mászott fel a lovára, behúzott nyakkal kotródott, de már csak annál meggyőződtebb hábo-rúspárti emberként.

Ezekkel itt nem lehet bírni . . .

A másik Horváthyt — Lászlót — meg éppen ma-gasan odafönt, valahol a tiszaháti győzelmek taraján lelte a kegyelmi posta.

Ez is nevetett.

— Kiáltsatok csak ! — mondta a bort sapkával merítő katonái közt. — No hogy is van csak a szó?

— Evviva Lanczelot ! Éljen az mi Lanczeló kirá-lyunk ! — üvöltöztek a legények és torkuk szakadtá-ból kacagtak a tréfán s az alvezérek, a csukahasú Dán Mihály, meg Jánky László, velük. Jánky zubbonya-ujja üresen lődörgött. Ennek az embernek jobbkarját csapta volt le Garay. De az edzett, sovány férfi nagy-jából már ki is heverte sebét. Itt most táborverő ta-nácsadóként szerepelt.

— Lossonczy ellen készülünk — szólt. — Mondd meg öregapádnak ! Tisztójük Szécsit. Az Erdélyig mi többé meg sem állunk.

És úgy látszott, igaz.

Sokan a leghívebbek közül sem tudták, hogy me-lyik a felfordult ország igazi hivatalos irányzata s köz-ben a nőuralom erkölcsével anélkül is elégedetlen La-jos kalocsai érsek, a csanádi, szerémi és a boszna püs-pök már szintén a déli párthoz íratkozott, nem is em-

lítve a zágrábi horvát püspököt, Horváthy Pált, a felkelőknek éppen egyik fejét.

Pál nem nevetett, komoly volt, de nagyon szigorú. Kemény szóval eresztette vissza a maga hírnökét.

Az, szegény nyavalyás, búfelejtőben Frangepán Istvánhoz gondolt volna betérni egy kis pihenőre, ennek a kormányzat fő gyámolának egyik északhorvát kastélyába.

De mi üti meg a szemét, ahogy a kastélyhoz közelít ?

Az ormon Durazzoi Lancelot zászlaja lobog, a háziúr zászlaja fölött . . .

Süvegével csapta meg a lovát, úgy ment onnan, mintha kísértetet látott volna.

— Hát ez . . . Már ez is?

Követtársa keserű szájjal felelt.

— Tekindzsd asszonyfeleségét. Pádovai lány. A Carrara Ferenc vejeura ez ! Ugyan miféle párti is volna ? Bezzeg kifakadt most az érzületje.

Pedig nem volt igaza. A Frangepánok mindig hűek voltak. Ama másik — János — meg éppen fülig benne az ifjú-Garay féle királyszabadító tervekben. Mint annyi másokat, Istvánt is a tájékozatlanság sodorta a déliek mellé. Saját testvérének hovatarozásáról sem értesült. A legerősebb pártban csak a gazdátlanok vélt ország egységjutását akarta végre elérni. Az ilyenekhez még lehetett remény. De nem a bosnyadalmátokhoz.

Palizsnayt ezek közt lelte a fehérvári követ. Hadat hevert éppen a fővezér. Csatátnyert vitézeiben gyönyörködött. Ő volt a Horváthy-félék közt a legúrabb, egyben azonban a legridegebb. Sorozatos sikerei még gúnyosabbá tették.

— Két szót izenünk csak. Két kis szót a fehérvári, ugyan azóta már budai uraknak, uram ! — mondta egy díszes, rekesztékes vezéri sátorban. — Ennyit mondj: «Vrána» és «Knin» . . . Vagy várj csak egy kicsit ? Valakinek lesz itt talán még üzenete.

Ezzel a rekesztékhez ment, elvonta a szőnyegfüggönyt s beszólt oda egy ötven év körüli, golyófejű, ravasz sertésszemű, szertelen barbár pompájú embernek.

— Felséged mit izen ? Izen valamit ? Van valami dolgunk Budával ?

«Felség» . . .

A hírnök majd elájult.

Tvartkó István volt, a szerb-bosnya-primorjai király. Régebben elégszer megfordult a budai várban, hát felismerte. S mint a tűz, csapott át rajta egy csomó emlék . . . Hogyan mesterkedett ez már Nagy Lajos idejében a déli magyar tartományok elhalászásán és a Velika Bosnán : egy nagy délszláv egyesülésen ! Mi mindenre képes a hatalmi céljaiért ? Feleségét, vallását is hogyan váltogatja ? Ahogy az ingét sem. Hol bogumil patarénus, keleti óhitű és egyházi átok alatt nyög — Vuk atyjafiának szemét is csak azért szúratta ki, mert katolikus — hol pedig mint buzgó igazhívő, ökelme veti magára a legnagyobb keresztet.

Mindent megértett abból, hogy ez most ittvan. Palizsnayval egyesült . . . Együttjárnak a hadaik . . . Vrána és Knin meghódítása tehát ennek a merész és lelkiismeretlen kis szláv császárnak lesz köszönhető.

Megborzongott.

— Idegenekkel fogódzol-e uram . . . Már hova jutottatok ! — rebegete.

— Mit idegen ! Hogy : idegen ! Mért ? — tett egy elsőprő mozdulatot Palizsnay. — Egyképpen bosnya faj vagyunk és erre mindig büszke. Aztán pedig valamicskét a diplomához is értünk, amiben nem szokás keresgélni, hogy ki milyen más vér és más hit . . . legyen bár török is. A malom kinek öröl ? Csak azt. Mondd el amit láttál ! — szólt keményen. — Miénk a hatalom, nálunk a győztes erő. Ne is álmodjatok a veszekedett királynétok kiengedéséről, hát még holmi kegyek elfogadásáról ! Mária ?

Megvetőleg intett.

— Elégszer megmondtuk: bitorló ! A törvényes

öröklés rendje, a magyar Árpád leányágról, kérdéskívül az Anjou Ház legközelebbi férfitagján, Durazzói Károlyfia Lancelot úron van, uram.

Most Tvartkó is felemelte álmos szempilláit. Dölyfösen és déli lustasággal hunyorgott a vastag ezüstserleg fölött.

— Gyűlölt férjének, a német Zsigmondnak meg azt üzenjük : elég a fészkelődésekből. Megárthat. Az egész népséggel szóba sem állunk. A kegyelmükkel . . .

\*

Megköszönték szépen az üzenetet az országgyűlés rendjei is, meg Zsigmond is. De főképpen Zsigmond; éspedig ő szívből. Ennél a válasznál kedvesebb dolgot neki igazán már nem is lehetett volna tenni. Ő mindent csak egy háborútól várhatott. Háborútól, melyben ő a vezér, megtért erények példaképe . . . feleségszabadító, glóriás hős . . . no, majdan király, mert ami fő: valahára férfi, ebben a csömörletes asszonyuralomban.

Alig várta, hogy hírhordozója takarodjék az éppen Fehérvár melletti szállásáról. Odarontott az ura előtt már nyílt pimaszsággal heverésző Forchtenau Pál grófhoz, kegyencéhez, akivel még mindig tartott a gyanus barátság és saját medályát vetette annak csipkebodros nyakába.

— Prüszkölnek a magyar urak! Eleget dolgoztam, hogy eljőjön az időnk.

Mert ő is nagyon kielégületlenül távozott a székesfehérvári gyűlésről. De igen szelíden. Okosan. Meghúzta magát : egy aggódó férj . . . Bánatos volt és mindenkinek engedelmes, hajlongott, a haza javát beszélte, még mintha sokallná is az «ország ura és főkapitánya» címet, amivel a szemét kitörülték s közben kinek hol alkalom nyílt, néhány velőtrázó ígéretet sóhajtott oda. Mit adományozna ő . . . ! De hát az országnak szót kell fogadni.

A gyűlést követőleg csak utazgatott pártjának

mutatósabb tagjaival. Elutazgatták az egész szeptember-október hónapot. Dunántúl; Veszprém. Fehérvár körül. Szimatolt valamit... Sopronmegyében főképp! Ott volt szívszaggatóan nagyúr a felkelő Hédervári Kont István. Ott kellett tehát keresni a szíveszakadó riválist is. Szerinte okvetlenül kellett ott egy ilyenvalakinek lennie. Egyben út a halálrasértett Garay-párt és az övele való házasságtól irtózó királynők felé...

— Kanizsay! — adta ki végül pompás rátapintással a jelszót. — Az Oslinembeli Kanizsay uramokhoz megyünk.

Ritka éles ész lobbant fel e választásában.

A mostanság meglehetősen háttérbe szorult, országnak pedig érseket, kincstartót ajándékozó, népes és amellet általánosan tisztelt Oslinemzetség — mégis csak! — igen nagynéven vette ezt a valóságos császárfiúi látogatást. Hozzá igazán sokminden szólt is Zsigmond mellett, az asszonyi nemhez lovagias Kanizsayak előtt. Számos hadat járt ifjú, vezérletben tapasztalt és még vállalkozni tudó... Alig egy éves férj, hiteselegét kívánja szabadítani... S tetejébe a tiszta nagylajosi legitimitás is egyedül az ő személyén keresztül tartható fenn.

— Beszélük a lázadók a Durazzoi Lancelotjuk Árpád-leányágát. Zsigmondot talán a kakuk költötte? Nem IV. Béla lányának, Annának édes dédunokája-e?

Győztesként vonult el a herceg Sopronból. Le volt verve a híd Maróthyak, Frangepánok, Stiborok, Losonczyak, a fiatal Kanizsay János püspök és a többi garaysták felé, akik lelkén ott izzott a «békegyűlés» Garayt megbélyegző határozata.

— Egy hőst, uram! — álmélkodott ezek közt meg Zsigmond, ártatlanul. — Egy valóságos mártírt a haló hamvaiban így meggyalázní!

— Látszik, hogy egykorban maga Szécsi Miklós is a durazzóiféle trónbitorló Károly király híve... de mit beszélek! Egyenesen annak nádora volt! — bökte ki Bethlen Gergely.

A tüske betört.

— Ez vért kíván — hangzott a komor válasz a sértődöttek oldaláról, ahol alig akadt család mélységes gyász, vagy egy merőben kétes sorsú fogoly atyafi nélkül.

\*

A garaysta nemzetségek lassan át is jöttek Zsigmond oldalára a megépített hídon és vele együtt szervezkedtek. A Horváthyak elbizakodott visszautasítása óta most már a békés kiegyezés szégyenbesült hívei, a megalkuvás-pártiak is a fegyver felé hajlottak, főként mivel... Tvirtó! Még mi lesz.

— Eskünk köt az idegen beavatkozók ellen! — hajtogatták és addig-addig, hogy a háborús hangulat került felül, elsodorva negyvennégy évi derék közszolgálat után a kormányzat éléről a kompromisszumos párt fejét, az agg Szécsi Miklós nádort, akiben minden közügy iránti kedv úgylis megtört, mióta ifjúkori barátját, Kaplay Dömötör bíborosérseket eltemette.

Éppen együtt ülvén a királyi tanácsban, egyszercsak kebelébe nyúlt a reszketeg kezével és kivett onnan valami kulcsot.

— Ittvan. Fogjátok kedvesem — mondta. — Irományok, a pecsét... ugyanis az interregnalis pecsétünk, akin körbe «Magyar Ország Rendjeinek Pecsétje» van deák nyelven felírva... minden egybe és együtt... Lemondunk.

Igérte, hogy forma szerint is megadja a leköszönés illendő módját, de kár lenne a valóságos állapotoknak megfelelő munkákat addig is késleltetni.

— Kar kelletik a kardhoz...

Voltak nagylajosi urak, akik próbálták volna tartóztatni a haza veteránját, ez azonban nem... És a többség elég hamar felhagyott a marasztalással. Ódon eszejárású volt nekik ez a vén. Kedves dísz tárgy és nagy piétás... kétségkívül. Viszont a kor is halad.

Laczkffy Istók készségesen, belsőleg nagyon is készségesen szólt :

— Hát uram... böcsülettel! Én, uram, nekem csak az van a fejemben, hogy... bár a kormányzat egyszerű katonájaként is... egy hasonló hazaszerető, igaz magyar ember palatinust kapjunk, amilyen kegyelmed volt, atyám. Nehéz...

Előadta, hogy milyen rettentő nehéz. Milyen kiváló jeles tulajdonságokkal kell ékeskednie egy Szécsi Miklós utódának! És olyan okosan csoportosította a szükséges erényeket, oly ügyesen tudta leírni azt az eljövendő valakit, hogy a rajz — pontosan éppen őrá magára illett, mint egy testreszabott harisnyanadrág. Mintha csak magát festette volna le... már a nádori tervbeszédét mondaná itt és tetejébe — valóban — a többiek különösebb ellenkezése nélkül. Bénultak voltak a honfiak. Zavarokba belefáradt lelkük csüggeteg.

Lett Laczkffyból nádor, Szécsi visszavonult, amazok pedig — az egyesült zsigmondiak : garaysta hívek, a Diakovárnál legyilkoltak hozzátartozói és a megsértődött fehérvári kegyosztó honatvák — Karácsony havának elején elindulhattak valahára a Délvidékre sárkányt ölni, asszonyt szabadítani. Már mindenki természetesnek találta, hogy a közben tekintélyes pártot összeházalt és anélkül is «főkapitány» Zsigmond legyen a fővezér.

A herceg óvatosságból még Pál gróftól is megvált most, amit az eszes cselszövő és későbbi kárpótlást remélő fiatal ember kellőleg megértett.

— De én inkább a velenceiekre, meg Génúára építenék — rázogatta fejét a hirtelen Fortuna kegyeibe csöppent ifjú. — Mit tudni, merre fordulhat holnapig a magyar szélkakas?

Nagyon szánta Zsigmond, hogy a velencei követeknek, Barbo Pantaleonnak és Monaci Lőrincnek nem volt a Signoriától felhatalmazásuk vele szövetséget is kötni, csupán azzal az ő nyeszledék kis talmi-feleségével, «Mária törvényes magyar királlyal». Ezt már az

elindulás előtt, Szent András havának 22-én kitapasztalta, mikor a velencei adó bekebelezése felől szeretett volna szót érteni a nála is tisztelgő követekkel, lévén szokás szerint üres a zsebe és nyakig adósságban...

— No valamit azért majdcsak kieszelünk! — indult. — Ezen nem múlhatik.

Minden bizalma visszatért.

Most, most bennevan a szerencsés fordulóban. Most, most végre király lesz a magyarok, lengyelség, holnap talán az Elbétől Niemenig és Pruthig, Kelettengertől az Adria- és Fekete tengerig terjedő térek — s ki tudja, nem az egész Európa fölött-e?

— Erre hívattattunk! Foglalni és hódoltatni — hajtogatta csökönyösen és ami több, sokkal több, ugyanilyen csökönyösen hitte is.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



HUSZONNYOLCADIK RÉSZ  
A NOVIGRÁDI ÁRNYAK

Árnyék a Szepényi Könyvtár



### LXXXVIII.

Útban a Dunán túl, le a horvát világ felé, eleredt a hó, 1386 decemberében az első. Nem ígérkezett még tartósnak; de azért mindenki örült. Valami emberséges érzés, valami tisztos indulat szállt a szívekbe. Az elmék magasb régiókba emelkedtek.

Frangepán Miklós — a félárván maradt Garay Ilona nádorleány alig párhetes férje — tünődőleg szólt oda mellette ügető barátjának, Balassa Menyhértnek, aki pedig Mária barátnőjével, a szintén félárva s udvarnál nevelt Bebek Antoniával járt jegyben.

— Hát öcsém, én már kitanultam a dolgok sorát.

A nem ugyan hétszépességgé, de erős és rendes férfivé serdült legény tisztelettel nézett idősebb társára.

— Hogy gondolod ?

— No úgy, hogy népeket is mint egy-egy embert lehet és kell tekinteni. Valami közös mindig van, ami kimutatkozik belőlük, ami a más népben nincs meg. Van helyette valami egyéb, amiben meg amazok egyezők. Rágyakorlódttam, hogy e különféle natúrákat felösmerjem és számoljak velük.

Menyhért még mindig várt.

Frangepán orrot fujt — hirtelen köszöntött be a hideg idő — majd elrakás közben, egy kis kört suhintott a keszkenőjével.

— Látod itt ezt a magyart.

- Látom.
- Szerette Zsigmondot ?
- Németbeli.
- De szerette ?
- Tartott tőle . . . Soha.
- Hát őfelségeik !
- Számos lázadásról tudunk.
- S nézd, hogy jó most mindenki a zászló alá !  
Frangepán már elgombolta a kendőt. Állával in-  
tett a helység kapuja felé, amelyhez közeledtek és ahol  
megint egy csapat téligubás ember készült csatlakozni.
- Hallgassad csak őket.

A sorok épp e pillanatban értek össze. A csípős levegőben párával szakadt ki a legények szájából a hang és ez olyan volt, mintha a kiadott lelkük egy darabja lett volna láthatóvá.

— Éljenek a királynők! Éljen a foglyok szabadítója, Zsigmond urunk!

— Nalátod — mondta Frangepán Miklós és erős hurut s erős szeretet zsongott a szavában. — Ez is egyik orculatunk . . . Hát ez az a nép. Szépszóval, ügyefogyott nyavalyásokért, lehúzhasd róla az ingét is. Ez akkor mind jó. Addig magyar, amég ilyen . . . ilyen krisztuskodó. A régiek, a mi eleinknek erkölcase, uram . . . Megmondom neked, te Menyhért — tette hozzá — csöppet sem szeretem az idegenek köröttünk forgolódásit.

Érezte, hogy kijelentése magyarázatra szorul, azért hát intett.

— Van amék húszkőrmű, de mind a hússzal mar-  
kolni akarna. Kiszaggatná szádból az utolsó falatot,  
keresztülgázolna a csecsszopó tetemén is, a haszonért,  
oly kegyetlen, kapzsi s mohó regnálni szerető. Má-  
siknak lármájától már a fejed zúg. Dicsőíti magát,  
szájjal félelmetesen győz, de avval sem jól vagy együtt,  
mert tetteleg alul marad s szemforgatva palást alá bú-  
vik. Van aztán a buták hada. Számuk rettentő és min-  
dent elnyom. Jó rest . . . sokat evő . . . énekkel jól bánó

s úgy gondolod, lágy és szelíd. Meg ne lesd titokban! Kihámlik belőle a Dzsengiszkhám. Vért fecsel... Fogat csikorít.

Legyintett.

— Kicsinyek? A kis taknyosok? Jár bennük az irigység örök mérge. Vetélkedés. Óvatlanul hátadba döf. Álmodban lerágja a lábad, mert halottnak hisz... Keselyük.

Felnézett.

— Exceptis excipiendis! Sohase mindre gondolj. Azt nem szabad. És nem hiányzanak belőlük, csakugyan, a jobb virtusok sem.

Balassa suttyomban oldalt pillantott, hogy ugyan jön-e tovább valami? Mert francia eredetű, Pierlon család volt ez az úr... De elszégyelte magát a gondolatáért.

Olyan magyarok ezek a Frangepánok, hogy Miklósnak még csak eszébe sem jutott az ő másféle származása. Igen. Éppen az ilyenekre illő, hogy «excipiendis»...

Félbehagyták a tanakodást. Községhez érkeztek. Az élő fehér hógörgeteg felszaporodott. A következő falunál ismét. Az újonnanjöttek parolát csaptak. Eskü sem kellett tőlük.

Idők múltán, így szólt Frangepán befejezőleg:

— Biztos-e öcsém, hogy akkor vagyunk a legnagyobb nemzet, amikor legnagyobbak a mi határink? Úgygondolom, kell valaminek lennie, ami több... népek szerencséje és határok dolga előtt való.

Feltartotta arcát a fehér havazásnak, döngve egyet a mellére ütött és ezzel elnémult.

\*

Zsigmond gyönyörű volt szőkeségével a hó tündérpalástjában. A váratlan siker örömei csak még jobban megszépítették. Néha el-ellágyult... Benne is felgerjedt az a fehér tűz, amely a többieket hevítette.

Egyik kis dunántúli fészekben már fölvtették a csatlakozni akarókat. A legények vígan ugrattak szét, ő meg utánuk. Majdnem letiport volna egy csomó gyerkőcöt az útközépen. De még idejébe visszarántotta a lovát.

— Hó — mondta. — Ho-óóó!

És békítőleg a ló nyakára veregetett.

— Édes öcsém, most inkább a fal tövében játszodjatok! — mosolyodott oda egy tizenkét év körüli fiucskának, akinek játék-ij volt madzaggal a hátára kötve s a kezében nyíl.

A gyerek közelebb jött. Sötét szeme szinte haragos rajongással izzott a gyönyörű, kékesen fehér tavában.

Villanó daccal felelt:

— Mi ugyan nem félünk! Mink meg ijászok vagyunk.

Most látta csak Zsigmond, hogy cefetül neki van ám az egész kis kölyök-had készülődve! Felszerszámozva.

Megállást intett a menetnek. Az urak kacagva fogták körül. Ő azonban komoly maradt.

— Hogy híjnak Öcsém?

— Én? Engemet Gúti Mihálynak körösztoitek — válaszolt minden zavar nélkül a kis harcos és tágan szembefogadta annak a nagynak s láthatólag roppant nagyúrnak is a tekintetét, aki ilyen becsülettel szólt hozzá.

— Apád ki?

— Arra e...! Csak egy Gúti.

— De ti katonák vattok?

— Országé! — hangzott szent komolysággal a felelet.

— Királyotok ugyan van-e már?

— Zsigmond.

A herceg mozdult egyet a nyeregben.

Így, vad ismeretlenül és mégis korlátlan hittel... ez váratlan volt. Nem szoktak ilyen módon hozzá, vagy

róla beszélni. Saját anyja sem. Nem várt tőle semmi jót. Anyagyásznak tartotta.

Egészen felizgult. Kaporáljai csodálkozva is nézték.

— Miféle Zsigmondról szólsz ?

— Az csak egy van.

De a fővezérnek most egyszerre különös kedve támadt, többet, biztosat tudni. És az a csöpp emberke, hátán szegényes játékaival, megadta neki, amit senki előtte, soha. A hitvalló, vakon rávalló kinyilatkoztatást. Őt írta le. Bár gyermek-képzeletében tündérlovaggá túlozva nagyonis földi lényét, de félreérthetetlenül.

A hercegnek mintha a szemébe csapódott volna valami . . .

— Hátha azt mondanám, hogy én vagyok az a Zsigmond, a tűzokádók barlangja ellen készülő ? — kérdezte a gyermek mesevilágába illeszkedve s feszülten, halkán. — Elvállanál-e engem !?

A fiú nem habozott. Egy sötét, haragos, leikes igent intett.

— El.

Már mindenki toporogva várta az együgyű hóbort végét. A hadmesterek sürgetve tekintettek Zsigmondra. Ez hát csakugyan a zsebébe nyúlt, égetten kapta is vissza az ujjait — amiből halk kuncogás lett a beavatottak közt — egy pericg tanácstalanul ráncolta a homlokát, azzal szolgálához fordult. Meghagyta, hogy saját nyilaiból osszanak a kölykecskéknek.

— Aranyas végűt !

Egy katonát meg abba az irányba futtatott, amerre Mihály a portájukat jelezte az előbb.

— Leljétek meg nekem azon öregebb Gútit.

Fiáért ne búsuljon, azt üzente.

— Mátol fogva ezredfia. Felfogadtuk. Velünk jó.

És szó nélkül maga elé rakta a nyeregbe Mihályt s az ugyanilyen szó nélkül, szó, kérdés és vonakodás nélkül, feneketlen bizalommal maradt ott, a ló nyakára ölelkezve.

Egy ideig tárgyalták még az esetet a csapatban,

mint afféle úti kalandot. Később elfeledték. De Zsigmond nem. Estére mintha szöges hangyák szurkálták volna, a mozdulatlan ülésben tökéletesen elszibbadt tagokkal szállt le a nyeregből és az óvatosan subamelegben tartott fiút is bevitte sátorába. Mást mint őt, senkit.

Le-fel járt előtte nehányszor, mintha tűnődve és lelkében gyötrődve... egyszercsak kifordult és megállt a nyugodtan várakozó kis ember fölött.

— Mihály — mondta. — Te Mihály.

Elakadt és nyelt, hangosakat, valami ismeretlen ízű, édes-kínos érzelemtől.

— Mihály! Te Mihály...

Lassan úrrá lett indulatain.

Halkan, keményen, határozottan, ahogy sohasem hallotta magát beszélni az ő rothadott, kietlen, az ő széthulló és csak bele a világba élő életében — s mint nemgyermekhez, mint vele egykorú férfiúhoz, így szólt Mihályhoz, behatóan:

— Mihály. Te Mihály! Imez jeles óra... Mi teged manumittálunk. Új törzs, egy új nemzetség megalapítása van itt. Evvel te nagy család őse lész. Zászlósurrá, a zászlósúruk közt. Főrangú. Ország katonájának mondottad magadat s hát az...

Szava ércesen pattogott.

— Gúthi *Ország* Mihály mától a te neved, ahogy az enyém Zsigmond és majdan „magyarok királya“. Ezt ne felejtsd. Hitvesünkkel is megerősítettjük... Te erről addig senkinek ne beszélj. Ez dolog most még csak nálunk legyen. Megértettél.

A fiú sötéten parázsló szemmel nézett és intett az álomszép ifjú emberre.

Sem kapzsi öröm, sem nyalakodó hála, csak hártalan, gyanútlan bizalom és teljes magát-átengedés volt a tekintetében.

Mese válik valósággá. Mi sem egyszerűbb.

— Nagy a te hited fiú... Mit tettél velem...

Félig már lehajolt Zsigmond derékban, hogy meg-

csókolja azt a nyílt, komoly arcot, de az utolsó pillanatban megtorpant, vesztegelt.

Forchtenau . . .

Pál gróf villant az agyán keresztül. Hogy ne . . .  
Hogy : Prága ! A borzasztó büngzős bordélyok . . .

Ez neki nem lehet. Még nem . . .

Csak vágyban, csak messziről, úgy is csak egyetlen tétovázó ujjal érintette meg hát a fiucska fürtös fejét.

— Mi most teneked szállást rendelünk . . .

Csáky Miklós főkamrását hívta be.

— Adass itt ennek feredőt, úri ruhát, ételt, ágyat, mert fő efébuszunk. Mától, uram, a te gondod lesz. Forchtенаunak írj, menjen Budáról.

Így, Mihállyal, egy sereg-fiával megszaporodva indult a had tovább. Mint égi jelt, mint érző szívű, élő talizmánját tekintette mostantól Zsigmond a fiut. Akármerre jártak, pihenő idejében színe elé vezettette a gyereket, gyönyörködött finom ruhácskáiban, bátor, értelmes szavaiban és abban a tiszta szeretetben, mely mind fesztelenebbül áradt felé abból az ártatlan lényből. Még skólamestert is hozatott Mihályka mellé.

— Tanulj !

Ó, ha neki magának volna egy ilyen kis szentje ! Ez az egy — egy gyermek — talán még megválthatná poklasságából.

Az ötlött fel az agyában, hogy Anjou Máriától alighanem egy éppen ilyet fogna . . . Az ilyen komoly, ilyen tiszta barna szemű, ha leányként félénk és bizony rútaeska is. A bátorságot és csinosságot azonban tőle örökölhette a fiú.

Most történt először, hogy így gondolt feleségére és mindjárt misét is kért Kanizsáy Jánostól.

— Hitvesünk s e fogadott gyermekért, uram — mondta. — Imázzál.

— Rávigyázzatok, mert Mihály a szerencsecsillagom ! — szólt szemöldökráncolva a testörző nemeseinek, azon túl ügyet sem vetve fojtott vihogásukra.

És az ifjú János püspök meghatódott s a többi püspökkel együtt már igazán megszerette a Luxemburg sarjat, e dolgaiért.

\*

Mintha lett volna valami igaz abban a históriában a szerencsecsillaggal. Zsigmond hadjárata jól kezdődött, pedig közben ordas hidegre fordult az idő. Gyors foglalások követték egymást a Délvidékig. Körös, Zágráb, Kaproncza . . . Boldogasszony havának 19.-éig már ott állt a tábor, az iparkodó velenceiek meg még előbb, alaposan meg is hökkentve a zendülőket, hogy . . . hát nem örök uraság ?

Novigrádban néha furcsa suttogások estek a vártartó tisztek közt és számos keserű hang :

— Kínálták! Mért nem békültünk ?

— Már nem lehet. Hamisan ösmertük fel az erők relatióit. Fehérváron a hatalmas Garay párt csak éppen el volt alilva.

— Szörnyű, talán hogy győzhetetlen nagynak is mondják a ránkgyülekező hadakat lenni . . .

Odabent szintén sietve szaporították a várórséget. Sok új ember keveredett a régiek közé. Többi közt egy negyven év körül járó, hatalmas tagbaszakadt, már azonban csak silány készülletű, szedett-vedett gúnyás atyafi. Arca borvirágosan kék és durva vonású.

Hanem a szeme . . . !

Szabad szárnyakon, csattogva fenn szálló volt ennek a rongyos vándornak a tekintete, mint a kalic-kába zárhatatlan, büszke kőszáli sas.

A mogorva dromedár nem beszélt senkivel, néha Márkus Péteren kívül. Mindig a kutyájával járt, noha förtelmes egy dög volt az eb. Csajhos-csatakos, ki sem látszott a koszból. Egy szörgubanc.

Hát ezzel a kutyával indult meg a nagy behemót zsoldos veszedelme. Egy csoport tiszt közül valamelyik el talált a várpincéből előjövő állatban botlani, éppen mikor legjavába kémekről suttogtak a nagy várvédők,

hogy teli lenne velük a környék... Ponyvákkaal lefödve, mennyi s mennyi miriádnyi arany hadiköltséget szállítanak az utakon, szekérszám..!

Mindjárt ezeknek a spiónlátó gondolatoknak kellős közepéből felbukkanva meredtek is a piszkos óriásra és az egyik — aki a kém-örület hatása alatt talán már saját testvérének sem mert volna hinni — feltartóztatta, megragadta a kutyáját hívogató embert s ijedt fejhangon felkukorított:

— Ehene barátim! Ehen is egy kém!

És most véletlenül csakugyan igazat mondott. A lengyel származású, szívében soha magyarrá nem lett, mégis azonban mindig királyhű Stiborici Stibor vajda volt a kutyás férfi. Már Nagy Lajosnak a velencei-bolgár hadjáratokban kitűnt, kiváló hadmestere, később pedig Erzsébet özvegyiségében Lancic és Cujávia nagyérdemű kormányzója, a pozsonyi gróf. Egyéb-ként megszámlálhatatlan dominium, vár, kastély, kincs, bánya és fejedelmi ékszerek Krözusa. Talán udvari bolondjaiból kikerült volna ennek a novigrádi őrségnek a fele...

Zsigmond küldte be a vakmerő főurat a várba ilyen álcázott koldúsként, hogy kihozzon neki a fogoly királynőtől egy Velencére szóló meghatalmazást.

Az elrántott Góliát hamarosan összekötözve hevert a tiszték előtt.

Faggatták.

Stibor oly butának tette magát, mint egy sün.

Ő csak egy szegény jeltelen paraszt...

De a kémgondolatokba bódult tiszték nem nyugodtak meg.

— Le rúla a bocskort! A lábát nézd! — parancsolta egyik, a Diakovárnál nagy hős Poháros Pál, aki Hosszúbácsyval másodmagában sem félt a szegény kis Keresztúry fiút bekeríteni...

— Atyámuram már igen gyengeidejű fickó-koromtól csak arra tanított, hogy lábáról ismerszik meg legjobban a paraszt és úr — magyarázta a többieknek.

A letiport ember lába keskeny, egyenesen szétváló ujjú, tiszta, fehér, tökéletes úri és finom láb volt.

Erre Poháros nagybátran arculcsapta a tehetlenné tett férfit.

— Neved ?

A lengyel szinte gutaütötten elfeketült ; de megmaradt a semmitmondó paraszti névnél, mire amaz megint adott neki egy rugást.

— Neved ? — dühöngött. — A neved ? Az igazi ?

A lármára több előjáró is odarohant s a Budán kísérőként régebben néhányszor megfordult Szerdahelyi Péter elsápadva szólt :

— Ha ! Nem Stibor vajda ez ? Szinte ráesküszöm.

— Hívjátok Palizsnay János várnagy' urunkat !

De a nemrég érkezett házigazda csodálatos módon megint eltűnt.

Poháros Pál vette át a rendelkezést. A fogoly ember kutyáját megkutatták.

Fülében, a bundájában : semmi. Nyakörvet nem is hordott.

— Száját nyizsd !

Onnan sem került semmi elő. De az eb fogai — és elég frissen — ki voltak vonva, talán hogy ne harapasson.

Az ily ügyekben valamiképp különösen jártas Poháros, e tapasztalatra a mellette ácsorgó martalóhoz fordult.

— Hocca csak a jó görbe bosnya kést . . .

És egyszerűen felhasította a lefogott kutyát, melynek még vonagló belsejéből egy kis gyurma gördült ki.

Pál szakértő szeme azonban rögtön megállapította, hogy nem valami befalt eleség az a gombóc, hanem egy viasszal bekent hártvagolyóbis és büszkén fellabdázta a találmányát.

— Ehole ! Gondoltam. A régi hellénusoknak, ugyanis Harpagos méd vezérnek fortélyja ez, amikor Kyros királyfit a nagyatyja ellen akarta lázítani. Csak ökelme kutya helyett nyúllal étette meg a levelüket.

Fészkelődő, villogó izgalom vett erőt mindenkin. Hívatták mindjárt a várbeli leveles deákot. Az ügyesen leolvasztotta a gömböcről a viaszt és ezzel az okmány sértetlenül előkerült.

— Deákul van írva — mondta most a deák.

— No né! Hogy az ördög..!

Kun Miklós bosszúsan toporgott.

— Dufla akkor a beste asszonypártiak furfangja! De szerencsére nekünk is dufla az eszünk. Hát fordítsd meg magyarra öcsém! — böffent mint egy vadkan a tudós legényre s az röviden hozta is már a megmagyarárt deák irományt.

Világosan ki volt terítve az egész velencei-zsigmondféle jogátruházási dolog és Stibor perceken belül a kánpadon feküdt.

— Neved?

Mert bizonyosak azért mégsem voltak benne a várbeli hadfiak, hogy csakugyan Stibor-e az álcázott úr.

— Neved? A neved? Az igazi?

A mezítelen Herkules nem vallott semmit.

Erre borzalmasan megcsigázták és összeégették.

De a lengyelből még a legirgalmatlanabb kínzásokkal sem lehetett egyetlen áruló szót sem kihúzni. Elharapta a nyelvét inkább. Szájvégéből két fekete vérpatak csordult.

— Vigyázz hóhér, meg ne haljon egészen! — szólt ekkor köpenyét ledobva és röviden odanévezve a paripafejű Korpády János, aki valamilyen sürgős külső útból épp most került elő.

S egy a társaságnak még idegen, valahogy furcsán azonban mégis ismerős másik jövevényre pillantott.

— Igaz-e Tamás urunk?

Ez a különös Tamás urunk azonban elég makrancosan vonogatta a vállát.

— Túznak még nagyon jó lehet nekünk, ha csakugyan Stibor! — biztatgatta csábítólag emez.

Alig mondta ki, az egész gyülekezet, a szó szoros értelmében megnémult. Hirtelen a falnak dőlt. Még a

vad dolgokban edzett hóhér is a fejéhez kapott. A val-  
latók szédülten bámultak egymásra.

A levegőt félelmetes erejű robbanás rázkódtatta  
meg. Csattanását falomlások guruló moraja követte.  
Mint mikor a haragos föld megindul . . . Azután csend  
lett. Talányos és fenyegető.

És Poháros Pál furcsa, vékony kappanhangon fel-  
kiáltott.

— Meneküljünk !

---

## LXXXIX.

A robaj lehatolt ugyan a kazamata börtönrészébe is, de csak mint amikor szekérről gerendát dobnak. Tompán. A testi-lelki nyűgeikbe merült nők nem tulajdonítottak különösebb fontosságot neki. Mária inkább arra a másik zajra neszelt, mely vagy háromfer-tály órával követte a dörrenést.

Valamilyen járkálás volt kint a folyosón.

— Márkus Péter és a mi derék Stiborunk! — hagyta abba oly hirtelen a megkezdett lélegzetét, hogy szinte felujjongásnak tűnt. — Szabadítóink ezóta talán itt is vannak.

De Erzsébet ujjai tagadólag billegtek.

— Soha ne rémüldözz. Ugyanúgy a vakremény sem okos.

Kis idő múlva csendes fejvetéssel tette hozzá :

— Várj.

Csakhogy ez mit jelentett itt! Valakinek, aki a rettegés túl-hegyein ült, mialatt fiatal testét a még követelőző élet hegyes vágykarmai tépdesték!

A lányka fokozott kínnak érzett minden újabb percet. Szinte megörjítette a tehetetlenségük tudata.

Végre berepült az ajtó. A fülke szurokcsóvák rőt-fekete fénypárájával lett teli.

Az olyigen vágyott szabadítók helyett azonban egészen másfajtájú, martalócféle alakok rontottak elő.

Mária fojtottan felsivalkodott.

— Nagy Isten!

Aki elsőként hatolt az oduba — egy otromba, szurtos legény — emberevő kedvvel felelt rá:

— Hogy titeket szolgáljon még ő is..! De nem bolond.

Gyűlölködve csaholt oda:

— Na có fel a némberek innét!

A két rab halk istállócsörömpöléssel engedelmeskedett.

Erzsébet közben, lassan, félarcra a tömlőctartó felé fordult.

— Meghagyták, hogy így bánj velünk? — kérdezte hűvös és tiszta hangon, mint amikor jégcsap törik.

A foglár helybenhagyólag röhögött.

— Akkor engedelmeskedjél. Hitvány vagy, de hiszen cseléd vagy.

A fickó nem kínáltatta magát. Ügyelve, hogy a világért csak semmi fölösleges fájdalmat meg ne takarítson, sietett a rabok láncait sorba eloldani.

— Usgyé!

Mária, mint egy ijedt kis állat, a homályon át-tüzelő szemmel villogott a rőt párájú fáklyafüstben.

— De hova! Legalább hát azt mondd meg, hogy hova! Egy megintmás várba? — kérdezte feszült, gyenge, idegen és félig rábeszélő, félig kislányosan acsarkodó hangon.

A legény erre valami csúfat felelt neki és rövidre-nyírt, piszkos, kerek feje, nevéttében alámerült a nyakán.

— Úgy megszerettél itt? Hát csakugyan kies hely. Valóságos királyi szalma... és tömjén a vedreitekben!

Érdeklődve tett előre egy lépést s meg nem tagadhatta magától a cudar, hogy szavai közben jól oda ne világítson azokra a nélkülözhetetlen emberi célú, de mostanig lehetőleg mindenki elől rejtegetett, nyomorúságos vödrökre, melyek a sarokban álltak.

Ez a megszügyenyítés aztán már őszintén jóra fordította a kedvét.

— Királyok is, amint látom, az ő természetüket meg nem túrtóztathetik — kéjelgett a hatalmat ízellet szolgálalek mámorában és ezzel a megalázó észrevétellel valahogy mindjárt többnek érezte a maga kis korcs személyét.

— S hát nem angyalok . . .

Visszataszító célozgatása a többi zsoldos közt szintén nagy derűtséget keltett. A fejedelmi szenvedések színterét néhány pillanatig a barbár röhej hangjai verték fel.

Erzsébet a leányára ejtette lassú, ónos tekintetét.

— Lásd? — lehelte inkább, mint mondta. — Érdemes ezekkel . . .

— Gyerünk! — élénkült fel a csapatvezető, most már szívből kedélyesen rúgva félre azt a vasgolyót, mely Mária egyik láncvégéről gördült az útjába.

De az asszony még nem indult. Nagy, elborult, rettenetesen nyitott és merev szeme egy parányi hanyatlással oldalt csúszott, majd mozdulatlanul beledermedt a foglár kis disznószemébe. Ujja egyben a bilincsnehezékre mutatott.

— A királyról szedd le a nyűgöt. Félig még gyermek és nemére gyöngö. Túlságosan terhelné a vas-kolonc. Megtartóztathatod a lánc végénél fogva is.

És olyan valami volt a hangjában, ami titokzatosképpen arra kényszerítette a vad katonát, hogy engedelmeskedjék.

Mostantól a hajadon sem kérdezősködött. Anyjának egész lényében az a dermesztő fenség, fagyott gög és holdas, valahogy nem-emberi, kísérteties nyugalom, a természetfölötti jelenségek döbbenetével hatott érzékeire s szinte még annál a kint gyanítható veszedelemnél is jobban riasztotta, mely bár alkalmasint szörnyű, de legalább emberi és felfogható volt.

A két királynő, akikkel a fehérvári országgyűlés

szerint «nem történt sem hűtlenség, sem felségsértés», vánszorogva elindult.

Mária szíve a torkában lüktetett, mint egy ijedt kis gyíknak. Beteges képzelődések rohanták meg. Mintha fővennyé oldódott volna alatta a talaj. Sebesen siklott és elfolyt . . . Majdmeg anyja változott át valamiféle lázálomból elszabadult, nagy denevérré . . . Vagy mintha olajosan suhanó, fekete hullámokon lebegne, a hintázó lépteivel.

A csalóka képek sora azután megint eltűnt és szinte a testi fájdalom élességével hatolt a szemébe egy-egy darabka valóság.

Abban a szűk sikátorban jártak, ahonnan a világgosság esténként a cellájukba szűrődött. A lámpa most is ott pislákol a szögön. De a sziklapince túlnyomó része mély, rejtelmes és valahogyan leselkedő sötétbe süppedve maradt.

Vajjon hova vezethet ez az üreg?

Lehetetlenség volt eligazodni.

Mozdulatlanság, de szinte ugrásra kész és csend, de mintha nyomban elpattanó, feszengett mindenütt.

A félénk gyermek halkan felnyögött.

Ekkor egy súlytalan, hideg dolog nyúlt felé és megérintette.

Különös idegenkedés borzongott rajta végig. Csak percek múltán értette meg, hogy az a hűvös tárgy anyjának keze volt, aki mellette jár.

Most azonban ez a megállapítás sem hozott nyugalmat, sőt egy léte alapjáig villámfénnyel levilágító, kiábrándult, megrendítő felismerést.

A mindenhatónak gondolt asszony minden hatalma tehát megszűnt . . . Ez történhetett . . .

És fenyegetett kis életének kínszóan éber ösztöneivel mégvalamit fogott fel anyjáról, ha mindjárt a szavak kialakult képei nélkül is. Hogy olyanvalami árad ki lényéből, amit élő ember közelében nem volna szabad érezni . . . Hogy ezt a mellettejáró testet a lét titokzatos deleje már elbocsátotta. «Nos Domina Elisabeth»

már csak egy látszólagos élet, akinek megszakadt a közössége vele és mindennel, ami valóságos. Egy rajtérthetetlen pillanatban, roppant szakadék rohanhatott szét valahol kettejük közt, elválasztva őket ezentúl örökre egymástól.

A készülő elmúlást érezte meg anyjának légies tagjaiban, ha kimondottan nem is gondolt rá és nem is tudta ezt a tudás szabatos formái szerint.

Most megint felrettent.

Mint századokból ittfelejtkezett ősállat csontváza, egy ódon falépcső bordái gémberedtek előttük.

— Uszi te ! Na lefelé ! — rivalt a tömlöctartó.

És ők nekiindultak. Lassan, bús-hallgatag temetkezői mozdulatokkal merültek le, imbolyogtak lejjebb, lejjebb, valahová.

A csigafordulókat helyenkint egyenes padlószakaszok metszették ; de túlröviden ahhoz, hogy meg is lehessen rajtuk pihenni.

Az egyik ilyen helyütt Erzsébetnek a sötétben megromlott szeme elkáprázott egy pillanatra ; elvétette a lépcsőt, fok helyett csak valami csalóka árnyékfoltra, a levegőbe lépett és elesett. De legott ismét felkapaszkodott és egyetlen szó panasz nélkül ment tovább.

A piszkosfejű ezt az elesést megint kedvező alkalmnak ítélte az élcelődéshez.

— Pedig megszokhattátok volna a magasból leszállást !

Szinte sugárzott a dühös elégedettségtől.

— Ha szőrén vesszük, bizony elég mélyre kerületek . . .

— Jobb, hát nem jobb lett volna a népeket jaó törvényekkel jaól igazgatni ? — fontoskodott egy másik tisztátlan alak.

Erzsébet hosszú árnyéka csak süppedt, csak merült lefelé.

— Nem tartozol királyi tanácsunkhoz, hogy veled országos dolgokról szóljunk. Vigy ahova parancsolták és szűnj — fuvalt a hangja hidegen.

Lentjárhattak már a sziklapince fenekén. Az ölnyivastag falakból itt nem tölcseztek többé azok a magasan fekvő kis lőrés-ablakok sem, melyekből a külső, boldog világ derengése szűrődhetett volna be legalább hozzájuk. Itt már a teljes sötétség uralkodott.

\*

Egyelőre csak annyi történt, hogy börtönből egy másik tömlöcbe helyezték át a rabokat. Az előző cella az erőd egyik külső falával volt határos. Félős volt, hogy az ostromlók megáshatnák. Ezért költöztették a kémektől most csak még inkább rémüldöző várvédők a foglyokat egy udvarfelőli zárkába, ahol két úribb külsejű, fülig köpenybe burkolt ember várakozott már rájuk. Korpády volt az egyik, másik meg a rejtélyes Tamás nevű személyiség. A nők nem emlékeztek, hogy valaha is látták volna ezt a két morcost. De azok egy pillanatra sem tévesztették őket szem elől. Bevárták a rabok megbilincselését, aztán elküldték a fogdmegeket.

Korpády nagy kelletlenül, most Erzsébetre mutatott.

— Hát evvóna az, uram . . .

A férfi tekintete sötéten izzott, majd kialudt.

— Jó — mondta röviden és semmi egyebet.

Távoztak ők is. Mozgásuk gyors, feszült és ideges volt. Ők tudták, hogy miért. Időközben kiderítették már a váratlan dörrenésnek okát, mely Stibor vallatásakor úgy megzavarta őket.

Ismeretlen erőtől, ismeretlen módon, az egyik sáfárház a levegőbe repült. Vele a várbeli élelem java.

— Kutyaszorító ! — törülgette izzadó üstökét Korpády. — Eb ellette, eb ellette, kutyaszorító ! Televagjunk árulókkal, uram. Azt sem tudjuk, hogy melyikünk. Pedig közöttünk jár.

A rejtelmes Tamás szó nélkül magához vette a börtön kulcsait.

— De hidd el, *úgy* nem volna bölcse ! — csiko-

rodott fel erre Korpády ismét, elkeseredetten hízelgőleg és rábeszélően, mindenütt a másik sarkában loholva, mint a kiskutyája.

Nem magyarázta meg, hogy mi az az «úgy».

A talányos férfi még csak egyenes választ sem adott neki.

— A főnökök... ama vezérlő emberek mikorra jöhetnek bé? — tudakolta.

Közben elérték a föld szintjét.

Most azonban Korpády felejtkezett meg a válasz adásról.

Bambán, nyugtalanul, már mindenütt csak bajt és bajt neszelve, nézett körül.

— Kutyaszorító — motyogott. — Eb ellette, eb ellette, kutyaszorító...

Mintha Tamás szemöldöke is megemelkedett volna egy kicsit.

— Tekegyelmed merről került be?

— Én barátom alulról, Vrána irányából iparkodtam bé, komám, amikor a kapu hídján találkoztunk.

— Útközben miféle harcosokat látott?

— Húznak emezek, mint a vadludak.

— Rendes zsigmondista, bandériumi katonák?

— Igen. Másrészben zsoldosok. Vonulnak. Bajom nem volt velük, de vonulnak. Hát te...?

Tamás orra két kis gőzkígyót fujt.

— Magam meg a Szlavon földön, Krupa és Ivancics felől jövök.

— Vonulnak ott is?

— Húznak. Igen. Mint a költöző fecskék. Én meg csak arról a tájról tudok. Vonulnak.

Tettek néhány lépést, mikor szinte ugyanazon pillanatban, állva kövültek. Korpády, mint aki előtűt megnyílt a föld.

Hatalmas dörej hallatszott és a fegyverkovács műhely, bár távolabb, de a szemük láttára leemelte fedél-süvegét. Jónapot kívánt. A kovács a kalapáló vasat még javába a kezében fogva, szálegyenesen a felhők közé

ugrott, aztán miszlikekre szakadozva, lehullt. Vele az északi donjon gyilokfolyosójának padlózatából egy jókora darab.

Tamás kőport törült ki a szeméből.

— Már gyanítom...

Korpády csak tapogatta a féltett tagjait.

— Vagy tizenegy éve, Velencével... Trevisonál volt valami ilyen — szólalt megint Tamás. — Kénkőből, fekete és fehér porból szerkesztettek ott efféle detonációkat. Még eleinte ördögösségnek hittük.

Közben lassan elindult. Most visszaintett állával az előbb elhagyott börtön felé. Ajka széle vékonyan lefele hajolt.

— Jó lesz itt akkor sietni! — fűzte hozzá, maga sem mondván meg azonban, hogy hol, mivel és miért.

Nagyon titokzatos egymást-értésben voltak ők itt ketten.

HUSZONKILENCEDIK RÉSZ  
EURÓPA HULLÓ CSILLAGA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



## XC

Ez lovagterem volt ; hatalmas nagy, inkább hoszszúkás, vakítóan fehérre meszelt és csillagboltozatú, a vár északi őrtornya alatt. A tűzhely tárongó öblében öles fahasábok égtek. A falakon, körben, vadásztrofeumok vicsorgatták agyaraikat. Még egy roppant orosz-lánfej is, valamelyik világjáró mágnásperjel zsákmányából. Az acsarkodó fenevadak közeit fegyverek töltötték ki. Akadt itten minden fajtájú és korú, annak jeléül, hogy a «keresztes», azaz Johannita lovag-barátok nem érik be a rózsafüzérrel s nemigen békés egy rend, az európai világban.

Inkább a gyér és rideg bútorzat tanuskodott a hely aszkétikus jellegéről. A fő bejárattól balra csak egy nagy vadászposztós asztal állt, hosszabbik részén három, a keskenyebbiken pedig egy székkal. Ablaka mindössze három volt a nagy hodálynak, de olyan alacsonyan kezdődő és hosszú, hogy ajtónak is beillettek volna. A fő bejárat a folyosóra vezetett ; egy másik kisebb ajtó meg az asztallal szembe eső falból nyílt, amikor nyílt. Ezúttal azonban be volt csukva.

A felkelő tábor vezetősége már vagy egy hete a várba gyűlt. A behívott főnökök most ott álltak a nagy teremben, csoportonkint, vagy járkáltak, lődörögtek. Sokféle hang, beszéd, mozgás és köhécselés zsongott. Idebent mi hogyan történt..? Ki hogy utazott... Hogy jutott be, több kevesebb égedelemmel ?

— Húznak . . .

— Vonulnak. Igen — hallatszott minden felől.

Feltámadt Lázárok is voltak a főnökök közt, akik Diakovár után egymást halottnak hitték, de csak felépültek nehéz sebeikből és fáradalmaikat kifeküdvé, bepólyált karral, zszindely közé merevített lábbal, arcukon, vagy máshol bekötözötteen, mára lejöttek szállásukról s beálltak a többiek közé.

A szilaj Szöglaky egy buzogányütést nyögött. Sze me is megsérült. Most azonban kendővel kötötte át. A délvidéki Korpády testvérek egyike istáppal topogott, mert vékonyában viselt egy olyan sebet, amelyentől más az ő helyében rég a fűbe harapott volna. Jánky László dolmányujja persze üresen lődörgött, a kétkezes vívó Garay nádor örök emlékeként. Mégis sokan megcsodálták ezt a Lászlót, hogy ilyen hamar felgyógyult és az egyik szabadszájú Dán megjövendölte, hogy ma holnap ki fog nőni a leszakadt karja . . .

— Olyan vagy uram, mint a gyík.

De az ujabban nemigen győztes tiszaháti alvezérnek kevés kedve volt a tréfálkozáshoz.

— Húznak igen . . .

— Vonulnak.

Senki sem tudta, hogy valójában mi van a falakon kívül. Amióta az emberek bejöttek, elszakadtak a külvilágtól és a lelkeket türelmetlenség gyötörte.

— No mi lesz ! Lesz vagy nem lesz ? — kurrogott a vadkanféle szemenyei-Kun Miklós s hegyes bajuszszárai dühösen vonaglottak.

A legfiatalabb Horváthy testvér — Lász — még csigázta a feszült hangulatot. Minduntalan a klepsydrához járult és mondta, hogy már ennyi s ennyi az idő . . .

— Hédervári Kont István pedig sehol ! — békétlenkedett Szécsenyi Konyafia Frank soproni ex-ispán, aki a másik Hédervárral, Istvánfia Kont János, ezelőtt Sopron-konventi, később vránai helyettes johannita perjellel érkezett együtt, több napja, a nagy dologhoz.

A Hédervári-rokon kis lepénytokája érzékenyen

rezgett. Ő sem érti Kont késedelmét, mikor éppen István követelte a gyűlést. De rajta ugyan ne keresse senki. Mindnyájan csak magunkról állhatunk jót.

— Bár igaz, öcsémnek előbb még fontos párthíveket kellett feljárnia . . .

— Na ha eddig nem, most már bizonyosan nem jön — mondta Kompolthy Istók, az az idősebb úr, aki a tavalyi nagy földrengés napjaiban lett egy többé nem is remélt fiúcska apja és most szívesebben bámulta volna a saját csodatételét otthon.

— Úgy vélem, hogy talán nélküle kezdjük.

A javaslatokat sokan helyeselték és Szöglaky ingerülten szólt :

— Ne vesztegessük az időt. Az utolsó megadott nap ez a begyülekezésre, barátim ! Elegünk van evvel a csodás detonációkkal. . . Ma sem futottak be a kémeink ? — kérdezte változott hangon.

Néhány percre elhallgatott, mert tüzetpiszkálni bevetődött egy rossz kályhafűtő inas, majd mogorván hozzátette :

— És többeknek itt még vissza is kell a csapataikhoz térniök. Jó lesz, ha a széjjeljáró seregeket minél előbb Novigrád alá gyűjtjük.

— Ahányan csak ide betértünk, mindnyájan csak vonuló hadakat láttunk — bölintott a tarfejű Csuzy. — Húznak . . .

— Vonulnak. Igen. Nagyon húznak. Mit tudhatjuk, hogy mikor jut az asszonypártiak eszébe a várat megütni ?

Petőfia János szintén amellet voksolt, hogy nyissák meg a késedelmes Kont nélkül a gyűlést. Kezdzék a munkát azonnal.

— Bár hát úgylegyen ! — vont vállat a titokzatos eltűnésből közben megint hazatermett házigazda Palizsnay — János — s éppen ekkor tárult fel az ajtó. Az előbb bentjárt kályhafűtő legény nyitotta, akiben a királynék nyomban felismerték volna Márkust, de itt figyelemre sem méltatta most senki a közrendű em-

bert. Annáljobban azt, akit bekísért : a már-már kívülparentált Hédervári Kont Istvánt.

Havasi medvének is beillett Győr, Sopron és Moson megyék hatalmas ura. Dús hajzatú, imitt-amott deresedő, szép nagy feje, szemöldöke, szempillája, lefele fonnyasztott bajusza : csupa dér és hó. Téliposztó mentéje, saskeselyűtollal prémezett süvege hasonlóképp. Mert még ezeket odakint lerakni sem vett időt. Csak beszakadt, a türelmetlenek sáskahada pedig rá. Örvendezések, panaszkodások, sürgetések és aggodalmak hangjai repkedtek a levegőben. Horváthy János járt elől példával főként.

— Jösszte nagyságos uram, már igazán jövel ! Megírtuk, hogy neked kell prezideálnod. Méltóságtok útálja legjobban . . .

Nem nevezte meg, hogy kit, de azt nyilvánvalólag tudta itt mindenki.

Kont rázta az ázott sörényét. Bontakozott kifele. Porolta, felhőkben szórta a ráülepedett havat s ezenközben parolázott.

Arra a megjegyzésre, hogy ki és kit útál leginkább, kissé meglassudott, szórakozottan egy székre csúsztatva a nyirkos mentét s felakadt néhány pillanattig.

Egy kép merült fel az emlékezetéből. A távoli Verőcze, ahova, szeptemberben múlt négy éve, Lajos halálhírével futott be Nagyszombatból, váratlanul, Garay karjában kapva a külön nyaralगतó királynét . . .

És a rajtérítés fúriájában, még szidalmazni merte őt akkor az a szemérmetlen nő !

Hát egy villanással most erre gondolt, aztán odabólintott Horváthynak s meggyőződéssel mondta :

— Igen. Ez így van. Nem szenvedhetjük.

És folytatta a kardja lecsatolását.

— De azt jóelőre kikötöttem, hogy ezbéli gondolataimnak okát ne firtassa rajtam senki ! — szólt még, megadva lepénytökájú rokonának is, amire a titkon mérgelődő ember szinte esküdni mert volna :

— Szent György lovagja vagyok.

Már felső holmija nélkül állt a többiek közt. Körülhordozta tekintetét az aggódó türelmetlenkedőkön és gőgös szeme lassan hátrahúzódott, makacs arcát idegenkedő kifejezés keményítette meg.

— Utam pedig... reávaló nézvést... Ej uraim! Hát mit hisztek. Olyan tréfa ma ide beszállni? Mi vagyok én. Madár?

— A titkos járat...

— Melynek torkát valami rakásfákkal egészen elhánták. Úgy!

— A mi bejöttünkör ez még nem volt — somfordált el a jupiteri neheztelés elől Szerdahelyi Péter és kissé hátrább foglalt helyt.

— De mért nem szállt be méltóságod a tenger s a Vízi kapu felül? — erőltette a kérdést valami buta köztözködéssel a legfiatalabb Horváthy, hiába integetett neki a másik kettő.

Látszott a büszke mágnás úron, mennyire nem szereti az ilyesmit, hogy így egyenesen az arcába vakogjanak — hozzá egy ilyen tacszó — hanem azért felelt.

— Beszéd, jóember! Beszéd. Hát a velencei naszádok!

— No csak nem olyan sűrűek?

— Atyafi, a legkisebb tökhajó már azon a gályasövénnyen többé át nem mász. A szűkebb gyűlésben felülünk...

Legyintett.

— Nem ajánlom ezt az útat akárkinek utánam csinálni. Bejöttetek óta sem vesztegelt az idő.

Gyanus volt, hogy valami még benne szorult, de ha igen, azt akkor ugyan hatpár vontató ökör sem húzza ki belőle.

Végezetül Horváthy Pál elröstelte faragatlan öcsét és elkotorta az útból. Az elfogott Zsigmondféle irat gyors beszámolójával lecsapta a vitát. Örült, hogy a levélhordó ember maga, kiment a többiek eszéből. Ebben a mai formájában nem szerette volna Kontnak megmu-

tatni. Lenne mindjárt Szentgyörgy . . ! Pedig ő semmi-  
ről sem tehet. A kínvallatás idejében nem volt még itt.

— Fogjunk derék dologba, épp a közölt szoros  
állapotok végett! — fordította is már elő az asztal  
egyik székét, hogy amazokat hasonló mozdulatra ih-  
lesse.

\*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az urak csakugyan lebocsátkoztak. A három főhely közepére Kont, tőle jobbra Horváthy Pál maga, balkézt nagyobbik öccse, János, padsorokban meg a többi behívott nép. Palizsnay János házigazda az asztal keskeny részére ült, a titokzatos Tamás pedig sehova sem. Maradt a háttérben, mint nyugtalan és nyugtalanító folt.

Horváthy Pálnak eszébejutott róla valami. A levegőben egyenesen megálló lapátszakállával feléje intett és mégegyszer szólt.

— Fogadják gráciájukba kelmeik e Palizsnay Tamást. Igen lelki és testi hívünk, mindenben szolgatársunk, kiben megbízhattok.

Csupán anyáról, de a nagy Palizsnay János féltésére volt hát az ismeretlen ismerős. Lajos gravinai herceg zavaros és törvénytelen Palizsnay-Horváthy rokonságának egy tagja ; bár ő nem közvetlenül. Szürke vérből csak, a vérbeli hercegi bastardok büszke sasmadarai közt. Nem is szeretett ez senkit a világon. Gyermekkorától mellőzött sorsa egy gyűlölködő, kegyetlen és hajlékony vadállatot nevelt belőle, aki nem ismert el semmiféle illembeli, sem másmilyen törvényt. Most a bemutatásra is, csak fehér ragadozófogainak sővényét villantotta ki barna arcából. A fészkelődés közt azonban észrevétlen maradt a gorombaság.

Alig történt meg a helyek elfoglalása, Hédervári

Kont máris megint felkelt az elnöklő székből. Nyakát keményen elmerevítette, úgy csak a homlokát kissé megdöntötte és szólt :

— Ófelsége a király nevében.

Ennek az úrnak olyan nagyszerű tehetsége volt felkelni, hogy még csekélyebb dolgokban is mindenki vele együtt kelt volna fel : ahogy a mágnásfiakat erre már kicsiny koruktól megszoktatják. De Dán Mihálynak még idejében feltűnt e visszás dolog ahhoz, hogy mentse kis tekintélyéből, amit lehet s ellensúlyozásul megrázta a fejét.

— Na, királynak sajna éppen még nem tisztelhetjük . . . mert hol van ő még ugyebizony megkoronáztatva . . .

Palizsnay János az oldalsó székből nézett oda, a halántékai iránt ferdén emelkedő szemöldökei alól, mint egy sötét, merész és büszke Lucifer.

— Ki szól így ? Ej, kigyelmed . . . !

És legyintett.

— Korona, nemkorona ! A Székesfejérváron megkoronázott Károly király fia is ugyan király, akárhogy híjd. Nem vagyunk garaysták.

Poháros Pál közbekurjantott :

— Hát persze nem ! Karlisták !

Vajjon mi okon örököljenek leányágon az Anjouk s hozzá az ő előzetes megkérdezésük nélkül, ameddig még élő férfisarjadék is van ?

— Éljen Lancelot ! Mit okoskottok.

Ezzel a szóváltás rendbejött.

Kont, mint aki észre sem vette a kis zavart, emelte fel egy irományból a szemét.

— Értekezésünknek mibenléte elővételik. A dolog állapota ilyen. Mint elől ülője ennek a gyűlésnek, meghagyom, hogy a történeendőkről protokollumot szerkesszünk, mert kell a mi ügyünket a legszigorúbb renchez alkalmaztassuk.

Héregghi János tudós doktort hívta és a száraz ember komolyan jött s ő megnyugodott benne.

— Kegyelmed már a nápolyi trónfoglaláskor boldogult Károly király körül tolmácsoskodott . . .

— Még Nagy Lajos parancsolatára — igenlette Héregghi.

Leült, tollat emelt rögtön, készen feltartotta könyökén és úr létére úgy várt, mint valami engedelmes deák.

— Minden iratról, uram, párt is vegyél.

Aminek előkészülete szintén azonnal megtörtént.

— További rendtartás ! — hirdette István és most az értekezlet anyagára fordította a szót.

— Uraim, a két nőik itt a várban minden ítélet nélkül ülnek . . .

Már pedig szerinte ítélet nélkül ülni nem lehet.

— A gyűlés összehívását ezokból kértük. Kell, hogy ítélet hozassék, sáfárkodásukat megvizsgáljuk s ha bűnös, bűnös, ha nem, nem. Ki miben vétett, aszerint lakoljon.

Most az oldalt ülő házigazda-várnagy felé fordult.

— Uram, Palizsnay, szóra hatalmazom kegyelmedet. Jöjjön elő s adj itt önagyságaiknak Diakovár óta igaz beszámolót.

Egy kis kalapáccsal lekoppantott az asztalra, mire Palizsnay az ő kemény tartásában kikelt a helyéből, meghajtotta magát és rákezdté.

— Az egész érdemes gyűlésnek üdv. Imez dolog, legkegyelmesebb Asszonyunkkal végzett dolgunk, így van értelmesen. Nápolyi utamnak híre következik . . .

Elmondta, hogy Margit — Károly király özvegye — tőle ennyi idő után végre biztosan értesült férjének vesztéről. Hogyan gyászolta meg urát . . . ? A levágott Garay—Forgács fejeket is megkapta vígasztalásul . . . Egy szamárkárén hogy hurcoltatta őket végig a városon és aztán mit, hogyan tett velük . . .

Fészkelődés volt. Az urak érdeklődtek.

— De jelentem az özvegy felségnek evvel még korántsem megelégedését ! — recsegett Palizsnay hangja, mint a csikorgó kavics. — Hanem közlöm abban álló

kívánságát, hogy „a két némbereket“ . . . ugyanis a két volt királynőt, őhatalmassága még szintén elvárja, azaz Nápolyba való, oda leszállításukat követeli.

Héregghi tolla porcogva jegyeztetett.

Kont felnézett.

— Mért ?

De Palizsnay helyett Horváthy János válaszolt.

— Ugyanugyan uram . . . Asszony ilyet mért kíván, ha másik asszonyról van szó ! S még főként olyanról, aki úgy szülő apját, mint tán az ő ipa urát és mégvalakijét is, a láb alól mesterséggel eltétette . . .

Üres hahotával megfelelt magának.

— Bizony aligha más célból, mint hogy őket kezéhez ejtse, rajtuk válogatott bosszút töltsön s végezetül őket e világból, evvel a fia királyságának útjából, azaz életükből, kipusztítsa. A trónkövetelőkre idejében kell gondolni . . .

Kont apránként húzta hátrább aranybarna szemét. Szája szögletébe valami kemény csomó gyült.

Lassan egy hosszú, hideg, mély igen-t bólintott és lezáró mozdulattal intett.

— Megértettük hát. Csak ennyit akartam.

És váratlanul felkelt.

— Uraim, rövid tisztségemnek már végét is adom, a prezidiumból kiszállok, leköszönök.

Pillanatnyi kövült csend lett.

Aztán rökönyödés.

— Mely végből !

— Bár úgylegyen. Megadom az okot.

És Kont örves orozlánfeje félkört fordult.

— Eben gubát, tűzön vizet, Scyllán Charybdist, sem pedig asszonyt asszonyuralmon nem cserélek.

Ő a szoknyás rend váltakozó dühöngéseihez többé nem alkalmazkodik.

— A haza javát tekintő munkában iparkodnom igen, de bosszút, gyötréseket hallani annál inkább nem szeretnék. Ezekben forgani, vérben buborékolni, halál-

ban mocskolódni, teljességgel nem akarok. Mely beszéd már magábavéve is nekem elég ízetlen, hogy ez legyen...

Haragos útalattal kimondta, hogy ilyesmiket sem természetee, sem családi hagyománya meg nem tűr.

— Hogy az országvezetésre méltatlan gyámaszszonyt tisztjétől megfosszuk, nem bánom. Hogy őt ártalmatlanná tegyük s bár örök rabságra, a tehetetlen bábú-leányt száműzetésbe is hányjuk, hogy csak letött állapotban haljanak meg is, ez mind, igen. De a többi megjósolt dolgokra : vétóm !

Hatalmas melle nehéz lélegzettel küzdött.

— Haramiafélék még azért nem vagyunk uraim ? Nem vagyunk poroszlók s bakók.

Valamivel enyhültebben aztán kifejtette :

Ő a felkelés országmentő művét semmiképp nem akadályozza. A rendek szövetségéből ki nem lép. Mostantól azonban csak mint egyszerű közkatonája a pártnak, kívánja a nagy célt szolgálni, de azzal, hogy ez az ő külön álláspontja a jegyzőkönyvbe szintén okvetlenül bevételessék.

Horváthy János vékony orrcimpái kissé megrebegték. Felvetette sötét homlokát és elnyikorodott, gúnyosan.

— Na, én ezek felől bátorságos kebellem vagyok ! Azt a zokonvett sanyargatást ugyan már itt megkaphatja a két országvesztő, ha nem fognak rendesen valami s nekünk de egy olyan lemondólevelet aláírni, ki-ben minden rettentő bűnt elismernek a nemzet előtt !

Intett Tamásnak, aki az ő természetes kecsességével, nesztelenül, mint egy erdőben nyilaló vad, elsuhant most arra hátul és könnyűerejű kezével belendítette az asztallal szemközt eső kis ajtót.

A feltárult kamrácska közepén, nyilván hatáskeletésre készítve, egy tagbaszakadt, karbafont kezű, rőt köpönyeges férfi állt cövekként, mozdulatlanul. Csuklyája a fejére vonva, forgott fel alóla a szilaj szeme.

Ugyanaz a durva fickó volt, aki Stibort nemrég olyan lelketlenül kikészítette, vagy akik akkor még

nem lettek volna itt : aki Diakovárnál Garay nádort el-  
rántotta a kocsi alól. Erről az emlékezetes tettéről, a  
ragyás képeről, már mindnyájan felismerhették.

Egy percre megnémult, talán hogy nem is lélegzett  
senki. Az erős férfiak valami álomszerű tehetetlenségbe  
bűvölődtek. Míg végezetül aztán újból élni és ide-oda  
mozogva, csak annál inkább zsongani kezdtek.

— Dianovics Brankó, a zágrábi hóhér !

Kompolthy a csigázó padot mutatta.

— Elsőfokú kínzás . . .

— A csonttörő sarúk ! — köhécselt Korpády.

Ott voltak a bélyegsütő vasak és a tűz-záporoztató.

— De ez már secundus gradus, sőt harmadrendű !

— horkolt rekedten Szerdahelyi, mint aki hegyomlás  
alá szorultan beszél.

Tamás eközben megint visszalépkedett. Nagyobb  
dolgokat is látott ő ennél . . . Hédervári Kont arcát  
vizslatta, aki épp e percben hirtelen sarkon és élesen  
Palizsnay János felé fordult.

— Ha miben bűnösök a nők — mondta zordonan  
— ismerjék be akkor önkéntjövőleg és szabadon, de  
ne ily eszközök alatt ! Hiszen ha kénköves tűz perzseli  
mejjüket, apjuk-anyjuk legyilkolását is készek lesznek  
vallani, hogy igen !

A várnagy egy pelyhet csípett le ujjheggyel a ta-  
lárja szegélyéről s roppant tüzetesen megvizsgálta.

— Be nagy lovagiasságra fakadunk . . .

Azzal leejtette a pihét.

A két férfi most ember az ember ellen állt. Kis ideig  
mintha a szemükkel vívtak volna.

— Hóhérokkal finnyáskodol-e ? Hóhérokhoz,  
uram, hóhér illik. Egy vránai útjakor mi ezt a nősze-  
mélynek bejelentettük . . .

— És ha ártatlanok ? Ha netalán az égreakiáltóbb  
bűnökben mégis menthetők lennének ?

— Értsük ebből . . . !

— A lány például Margit apja halálára csak hu-  
szonkét évvel született. Aversában ott sem jártak.

— Voltak Visegrádon és másutt.

Valami még Palizsnay nyelvehegyén ült, de látva ezt a megmakacsodott arany-öszvért, jobbnak vélte most a visegrádi dolgot tovább nem piszkálni. Úgyis sora jő.

Abbahagyta a vitát s lassan a kezeit dörzsölgetve, derékban kissé meghajolva, síma engedékenységgel szólt :

— Elválik. Ej no ! Majd elválik. Sz' azért vagyunk. Mindent kitudakolunk. S ha neked az erősebb vallatás nem . . . hát nem ! Egyelőre legalábbis nem.

A csarnok levegője végiggyűrűzött. Mintha sokan egyszerre sóhajtottak volna.

Az aggályosabb urak lelke megenyhült és Kont sem ráncolta már olyan sértődötten a szemöldökét.

— Ahh, de ezt a boszorkányadta nőtínyeknek meg nem mondjuk ! A kamraajtót ijjesztésül azért nyitvahagyjuk ! — óbégatott fel Horváthy László kárvalottan, mint akinek valami kedves örömét viszi is már félig az ördög.

— Mert bár jó, ne csigáztassanak, de ne is hazudozhasson a két bestye ! — kelt László pártjára, szintén csalódottan, a közbülső Horváthy — János, a volt macsói bán — és csak legidősebb testvérüknek, a zág-rábi horvát püspöknek titkos intésére volt hajlandó az asztalhoz megint visszaülni.

— Új széktartó választása ! — hirdette Horváthy püspök.

Erre öccse aztán észbekapott és megindította a „közvéleményt“. Palizsnay Jánost ajánlotta elnökül, áldott magyar szokás szerint, lélekvesztegetőleg mindjárt ki is üvöltve, hogy «unanymis votis», azaz egyhangúlag . . .

Ami ellen ki merne csárogni ?

Senkisé sem tud semmit a szomszédja felől. Hogy merre hajlik a többség . . . Sem hogy onnan veszik majd titkon számba az ellentmondást.

Palizsnay sietve köszönte meg a „közbizalmat“ és azonnal le is ült. Kezével követést intett.

— Foglaljanak helyet nagyságaitok.

Azután újból megszólalt :

— Fel, hát fel avval a nőekkel ! Kerüljenek elő.

\*

De nem így történt.

A gyűlés rendje rövid pillanatok alatt felborult. Novigrád tövében hirtelen felugattak az első ágyúk. Az ostrom, mint a derüs égből leszakadó mennykő, váratlanul megkezdődött.

A párt-tagok helyeikből felugrálva tolongtak kifelé : az új hadviselésben tudatlanok csodát rökönyödni, a nyugodtabbak pedig intézkedni.

Odabent nem maradtak, csak négyen. Palizsnay várnagy, Horváthy János és Pál, meg Hédervári Kont. Palizsnay Tamás, azzal az ő palizsnayságával, habozott egy kissé, de még idejében felfogta, hogy nem igazi hercegi fattyú... nem való ide... hát szintén kiment és ott állt meg, ahova igazán való, azaz sem kint, sem belül, hanem a küszöbön. Fülét az ajtóhoz tapasztotta.

Vége maguk közt, István felvetette, a másik három pedig lassan lehullatta pillantását.

És Kont intett Palizsnay Jánosnak:

— Éppen együtt vagyunk, a szűkebb és zárt gyűlés... Jobb is, uraim, ha még eleiben érthetünk szót. Én most tehát hű közlést teszek kegyelmeiteknek, de *statu rerum Hungaricalium*.

## XCI.

Nem volt valami szívderítő, amit Tamás az ajtón át kilesett.

Kont ragadta magához odabent a szót. A vadóc ember, abban az ő mindig feszült vadságában, a fülével is jól tudott látni. Élénk képzelete pontosan elévetítette még azokat a mozdulatokat is, melyek a tanakodók beszédét kísérték.

E percben éppen szünet volt. Tudta, hogy Kont most tér a dolgok érdekére, mint ahogy igaz is... A hangja elmélyült.

Azt mondta komoran és zordan :

— Szállnak, uraim, az asszonypárton levők. Húznak és vonulnak. Ezt kegyelmeitek részbe-részbe mindnyájan tapasztalhatták. De amit a többség előtt mostanig jobbnak láttam elhallgatni, valamit még nem. Hogy mióta a várban lakoztok, az eltelt hétben a kör egészen lezárult itt Novigrád körül... Vízi kapu? Titkos járat?

Bizonyyal legyintett egyet.

— Hát azért is haragudtunk... Mintha nem az eszünkbe jutott volna!

Tamás bőre szabta a lélegzetét, hogy majd azzal se teljék az idő, azután már hallotta is, amitől a rejtélyes várbeli robbanások óta a legjobban tartott, a baljóslatú szót, hogy „Velence“...

— Tekintetes gyűlés — mondta bent István —

kételen közölnöm kell a rossz hírt, hogy Barbadico János tengeri generál nemcsak a legsűrűbben járhatja hajóit Novigrád előtt, de talpas katonaságot is tett a száraz földre! Rendes velencei derékhad szorgoskodik már itt a vár körül...

Mintha valami kemény röögöt horzsolt volna ki ezzel a közléssel a torkából, megindult és azon túl sí mábban folyt a beszéde. Előadta, hogy bár szállnak a bandériumok, húznak és vonulnak, maga Zsigmond még most is ugyanott ül, ahol január legelső napjaiban volt, azaz Kapronczán.

Elejét akarhatta itt valaki kérdésének venni, mert sietve hozzátette:

— Máig sem tartja elegendőnek a seregét! Még egyre toboroz.

Tamást a küszöbön elöntötte a düh. Azzal az ő fekete villám eszével mindjárt gyanította, hogy miről is lehet a szó és Kont magyarázata csak megerősítette feltevését... A címeztes férj egy káprázatos sereggel kívánna a végveszélyben most a nőknek tetszelegni, hogy majd szabadítóul, igazi férjül és társkirálynak valahára mégis elfogadják.

— Úgytehát a diplomára tért Velencével?

Ez meg Horváthy Pál hangja volt és Kont igenlette a kérdést. Elmondta, hogy közeledés van Zsigmond és a Signoria közt. Az eddig vonakodó két velencei követ — Monaci Lőrinc és Barbo Pantaleon — már belement Kapronczán a herceggel való traktába.

— Éppen így is érte el Zsigmond a mi szárazon és vízen való körülvételünket, mely a dalmát partok felől lett valóság...

Megértette Tamás ebből, hogy maga Zsigmond inkább csak a figyelő állást választotta, másokkal akarva a sulymot a forró léből kikanalaztatni és vékony, kegyetlen szája gyűlölködő kifejezésre görbült. De aztán, mint a bottal megütött kígyó, összerándult és elkomorodott.

Bent a teremben, ezúttal először, megszólalt a ha-

talmas féltestvér, Palizsnay János, akinek hangja megmagyarázhatatlan hatást gyakorolt rá mindig, ha váratlanul érte.

Ezt mondta:

— Zsigmond noha Kapronczán üldögél és noha Velence... de azért magyarok is vannak uram Novi-grád körül, bőségben, miközben a gályák raja kering! A tenger elállva velencei hajókkal, szoroson, de szárazon meg a zsigmondisták ostromolnak.

Lent a bástya tövében épp egy hatalmasat mennydörödött.

— Miből gondolod?

Most aztán kiderült, hogy alig érkezve a várba, hova lett Palizsnay olyan nyomtalanul.

Nem térvén vissza a szétküldött kémek, ő maga kint járt... Ameddig Kont a felső Birodalom felől ereszkedett alá, ő a talányos keleti részeken tartott egy gyors szemlét.

— Ott láttam Frangepán Jánost... ugyan másokat is. Csak a gyűlésre jöttem be. Tiszta magyarok! Köztük voltam.

— Erős vállalkozás!

— Éppen nagyba a kémeink fejit csapdozták lefele — érződött a válaszból elfintorodva, amint gúnymosolyra fanyalodott a nagy atyafi.

Értekezés közben erőre lendült az ostrom. A hadi szörnyetegek minduntalan felriváltak. Sőt most elég közelvalahol üthetett be egy kőgolyó, mert úgy morgott és dörömbölt a sziklapadozaton fetrengtében, hogy a pedig vakon vakmerő Tamás menekült, mint a nyíl.

De nem a föld gyomrába készült ő! Legalább egy bánság... ha már herceggé nem emelkedhetik, evvel a koldús-koszos törvényességével...

Csakhogy azt a bánságot sem adják ingyen. Fel kell előbb még valami nagy dolgot mutatni...

Ugyanhiszen szerette ő a sötét kalandokat maga a sötét virtus, magának a rossznak nagyszerű kisugárzása miatt is.

Alighogy visszatért, megint meglapult. Karcú teste szinte egy lett az ajtóval. Így leste aztán el, amint Kont nyugodt hanglejtéssel szólt:

— Hát ha pörjelséged tanúsítja, hogy részbe magyarok is... De ez itt most Velence! Falconusok, avagyis ágyúk. Nem mondhatom újságnak... Marcus Graecusban is már olvasható. Granadai mór emberek vagy hatvannégy éve bánnak vele. A francúzok Bordóban ugyan hatvan esztendeje készítgetik s láttuk Trevisónál...

Tekintettel a katonaságban kevésbé jártas horvát püspökre, még hozzátette:

— Azért ágyú, mert ágyra, azaz talapra helyezhető, uram. Öreg lövő szerszám.

De a fiatalabbik Horváthy bosszúsan szabadkozott abból a látszattól, mint aki a nagylajosi hadjáratától talán szintén idegen, tehát közbe csattant:

— Nem *ágyú*, nagyságtok! *Álgyú!* Ez pedig azért, mert lövés közben az állhoz egyátajján nem emelhető.

Hogy emelhető, vagy sem, Kont elütötte a vitát, a lényeg medrébe tért.

— Fő, hogy nincs tőle mit nagyon megijjedni. Az emberek ördög mesterségét ne higyjék benne. Szétszaladnának.

A tiszték járogassanak majd köztük. Beszéljék a gépet, nehogy a vitézek közt babonás bódulat üthessen ki.

Valami kevés időre Tamás most ismét megvált az ajtótól. A gyilokfolyosó felől léptek közeledtek.

Hamar egy oszlop mögé bujt, bevárta, míg a parancsvivő-féle ember eltakarodik s csak azután surrant vissza.

Titkon örült, hogy olyan nyugodt tenorban folyik bent a beszélgetés. Már azonban, ami a vár megtarthatását illeti, ebben nem érezte ugyanilyen nyugodtnak a négy főnököt.

Palizsnay azt a gondolatot vetette fel, hogy nekik

is vissza kellene ijeszteniök az ostromlókat, azzal, ami ágyújuk meg önekik van!

— Pincében egy úrféle túsunk, mint hallom, aztán pedig nálunk a királynők . . .

Hírül kellene adniok, hogy még valami nagy baja eshetnék a nőknek, ha azok odakint meg nem csendesednek, hanem továbbra is így csinálják.

— Van ez ellen valamid? — intézte nyilván Kont fele a kérdést, mert István mély darázsdongása válaszolt.

— Hadifortélyban szabad, a hadifortélyban az ijjesztés, uram, megengedhető. Ha van rá valakid, aki kimenjen közibük és eloszoljon köztük, elültesse bennük a páni gondolatot, én nem bánom.

— Találunk.

— Akkor tedd! — hangzott az engedelem. — Ezt a sarkalatos fővárat nem veszíthetjük el.

Pedig egyre élőbbnek látszott a veszély. Míg eddig csak a kisebbfajta faltörő masinák okádták, azok is váltakozva-formán, hogy mikor egy kiürült, felökrendett a másik, most már a nagyobbja működött, s egyszerre sok és egyszerre több irányból is. Remegett az ajtó, regett, kalimpált, borongott minden, ami csak nem volt keményen a falakba befalazva és Tamás már-meg a gyomrára tapasztotta kezét.

Van ez neki. Trevisonál is ugyanígy járt . . . A mély hanghullámzások, a fülén keresztül, nála a gyomrára esnek.

Ameddig futkosott, a reggeliebed fölöslegével vesződvé, újólág elszalasztott valamit a benti beszélgetésből, mert zabi-atyjafiának már csak arra a szavára érkezett vissza, hogy „ezzel időt nyerünk“ . . .

De hamar megértette az összefüggést.

A horvát hegyvidék és Bosznia felől nagy hadai közelednek, úgy mondta Palizsnay. Fontos, hogy még idejében lejussanak. Ő az asszonypör leforgása után tüstént kimegyen elibük.

Azt vette mindösze zokon — kiérződött szavából

a keserű gúny — hogy őket mégis csak egy ~~szűk~~ szűk ország rendetlenkedő pártocskájának fogja majd a világ tekinteni, míg amazok odakint szabályos státusként pöffeszkedhetnek.

— Bár, a velenceiekkel, valóban azok is! Ilyenként vannak beírva a világfelségek közé. Node... mindegy!

Kont azonban nem vehette mindegynek a kifakadást és főképp nem tetszett neki, hogy éppen elnöklő utódában tapasztal ilyen komor hangulatot, mert az ágyúk pillanatnyi csendjében hátratulva székét, érezhetőleg ünnepélyesebb dologra készült.

— Azon vagyunk — kezdte — hogy mi is státus legyünk! Hogy mi legyünk a mindenektől elősmert státus és ne csak így, ne csak egy zendülő pártocska. Akkor megváltozik. Ebbe a hatalom átvétele dönt...

Meghatódott, de azért érces férfiszóval tette hozzá, hogy „a Birodalom érdekében“.

Aztán nekiszárnyalt, összefoglalót adott.

Arra emlékeztetett, hogy Nagy Lajos halála óta négy év alig múlt és mi él még, nemde, az ő uralkodóházának ragyogásából? Országátának oly hatalmas gyümölcseiből?

A Ház a porban, szennyben. A korona magasztossága eltűnt. A Birodalom szinte egészben és örökké forrong.

— Fejetlen kapadozás, amerre a szem eltekint, végső veszélybe döntve az egész nemzetet! — csattant fel a hangja, suhanó ostorként.

De az ostor mardosó hegye alighanem őt magát sebezte meg, mert lassú vérfolyással buggyantak belőle tovább a magyarázatok.

Rámutatott a gyászos hanyatlás eredő okára. — Nagy Lajos megalkotta a hatalmas mívet; ennek terve, a terv útja-módja azonban egyedül az ő, az egy-ember egykezeiben, lángeszében, lángeszének lezárt csontszekrényében élt. Sietős volt a kor... A dicsőült nem ért rá, gondolatait apróbb falatokra porciózva, másokkal kö-

zölni s így kiosztogatva, a posteritásnak átörökíteni. Nem is igen lett volna kinek.

— Átkunk, rettentő átkunk, hogy az övéhez legalább távolról fogható kapacitásoknak mostanság híján szükölködünk! — kiáltott.

Sok jó szándék, szép, igaz hazafiság itt is, talán a kintiek közt sem ritkán, megengedte, hogy lehet. De aki az Igét az égő Csipkebokorból kihallja, a népnek elhozza és megparancsolja, ilyen kiválasztott sem künt, sem önáluk nincs több.

— Saeculumban egy Földnek, egy népnek, egyszer ha adatik!

A tiszta igazság kedvéért elismerte — nem hallgathatta el — hogy Lajos az ő sugalmazott agyának lánghatásával... hát nem is igen szerette az időfogyasztó és kényelmetlen korlátozásokat.

— Országgyűlések rendes tartása körül, ügyebizony mindig hiányok voltak? Az Endre bullája gyakran kicsorbult.

Ezt ők régebben nem hánytorgatták, mert miért? A haza területe, hatalma, tekintélye, folytonosan nőtt, eddig hozzá foghatatlan hatalomra lendült, hibákat kutatni meg csak a státusok leromlásakor szokásos.

— De uraim, az ilyen uralom, bármilyen dicső: buborék! — hirdette.

Egy ember, az egy; akármilyen nagy. Múlandóság az ő törvénye és sajna, el is múlik...

— Országot egyember kezére és parancsoló akaratjára adni, sorsot megkísértő Fortuna-játék!

Elfulladt, küzdve, nehezen folytatta és Tamás csak ámult ott a küszöbön, hogy ez miket nem beszél...

Mert a törököt, a fura keleti népséget elegyítette mármeg a dologba István. Alkalmasint odabent is hüledezhetek fölötte, hogy milyen messze világokba gondol, honnan és miket tud...

Most éppen ezt mondta:

— Vagyon egy Allah istenük s egy prófétájuk, akit kelletébb tisztelnek.

Megnevezte : Mohammed.

És röviden előtárta, hogy ez a török Allah isten miféle tanításokat ad a törökségnek az ő pogány prófé-tája útján . . .

«Minden ügyekben t a n á c s k o z á s s a l járj el».

Majd meg így :

«Aki t a n á c s k o z i k, azon segítve is vagyok...»

De hogy egy Omár nevű másik főpogány is éleszti a hitet a törökség között, hogy „amely nép nem tart t a n á c s o t, nem leli meg a jó utat az ő dolgaiban».

Érezhette Kont is, hogy csodálat veszi körül, mert feladta saját magának a kérdést :

— Mért mondom? Hamarosan meg ne tudjuk ! Él itt a tő szomszédban uraim egy nemzet, mely ezt a tanítást keményen betartja, vezetőit, véneit, minden fontos ügynél tanácsba, divánba vonssza, míg közöt-tünk sem új mojsesi fő, sem közös tanácskozás nin-csen. Vesztünket egy napon meg ne tanácskozzák! Rá-omolhatnának a világra Kelet zsizsera hadai.

Kellett volna szerinte az országgyűlés, hogy több kis fej többet tudjon, ilyen árvaságra a tanácskozó török szomszédjában ne maradjanak, vagy hogy leg-alább gondatlan kezekbe ne kerüljön az egyember rop-pant műve!

De oda került. És a játszadozások, dühösködő ön-kény s a szeszélyeskedések átkos következményei, el is törték a pálcát az asszonyági uralom dolga fölött.

— Én mondom ezt ! — fakadt fel a vallomás az ökölrel megdobott, hatalmas mellből, mint amikor lel-kével vívódó penitenciárius kiált. — Én, a dicsőült La-josnak nemcsak híve s szolgája és lábapora, ár-nyéka, de ingyen kegyelméből egykorban első, testa-mentumát tőle magától ösmerő barátja is ! Én, akit az előbb tán asszonyocskák prókátorának hittetek ! Hé-dervári Kont István !

A saját nevével meggyőzőbb bizonyítékot igazán nem tudott adni a büszke nagyúr és Tamás néhány pil-

lanatig egy moccanást sem hallott L...tről. Ameddig Istvánba visszatért a lélek... Akkor folytatta. Emlékezetbe idézte, hogy nem jókedvükből, nem is rút hitszegésből tagadták meg a trónöröklés Lajos-kívánta rendjét. A kezdettől fogva törvénytelen utódlás félretétele azonban teljességgel múlhatatlan volt.

— Mert uraim, ezt is hogy kimondjam dolgunkról... ha már belefogtunk... bármekkora legyen is a hála egy nagy uralomnak, dicsőült, nagykormányzatú atyának: országot hálapénzül osztogatni, sem gyermeknek ajándékul csapni nem lehet és soha nem szabad!

A sebzett oroszlán mordulása volt ez; oldalában a nyílvevő. Szinte Tamás is megvizsgolt még, bár az az ő hontalan kalandorságával meg sem értette az ilyenféle háborgások titkát.

Hirtelen hátra ugrott, azt hitte, hogy ágyú, pedig szerencsére csak egy nagy hógörgeteg csúszott le a vártetőről, de hatalmasat dördült. És Kont a levegő rezgésével együtthullámzó hangon tette most fel a kérdést, hogy ki lát Európában valamerre a kormányzat mellett nőt!

Senki sem felelt semmit, mert senkisé is tudott ilyen példát s mert Kont különben már folytatta is, hogy még ahol megengedték volna talán a nőuralmat valahol, csak hogy szelídebben térjenek át egy kiháló királyi családról a következőre, de nem hogy majd végig a játékos kezekben maradjon a gyeplű.

— Hát nálunk sem engedjük! Minden eszes állat megértheti, maguk a legbőszebb szoknyapártiak is megfigyelhették, hogy mire vezet a nőuralom!

— Nem lehet a dynastiát tovább megtartani!

— Még ugyan Zsigmond váratlan emelkedése is erre vall! — reccsentek meg a teremben a székek, amiből érezhető volt a növekvő forróság, azaz, hogy Kont elérte, amit óhajtott, kiemelte társait a levertségből.

— Atyafiaim — szólt végül, mintha már inkább csak hangosan tűnődne — mindig igen kívántam

tudni a história lapjainak forgása közt, hogy vajjon hát hogyan múlnak el a világ hihetetlen fényű státusai.

A régi görögökre mutatott.

Mennyi ész és erő . . .

— Avagy a latinusok !

Nehéznek mondta, csak elgondolni is, hogy mi özön ember, mekkora had — légiók ! — mennyi föld volt az, elrendezve a legkisebb szerkezetig, csodás, megfoghatatlan értelemmel !

— Azt tudtad volna, ez megéri tán az ítéletnapot is. És eloszlott, nagyobb robajlás, nagyobb tünemények nélkül, inkább belülről, s szinte észrevétlenül. Itt még úr — lélegzett egy mélyet. — Cézárja, Augusztussa : imádott isten . . . Jupitert híjja ki versenyre a világoralomért . . . Kell is neki a szenátus tanácsa ? A zsarnok lovából csinál konzult ! De Róma hatalma itt még győzi — zsongott tovább a hang, mélyen István melléből. — Várjál valahány sort ! Fordítsz valahány levelet a könyvben és semmit sem lelsz többé. Már meg nem találod. Nincs. Egyik sem az, ha maradt is valami . . . Korcs . . . Piráta népség . . . Vagy kecskepásztorok.

— Hogyan ? — kérdezte. — Hol a hellének ragyogása ? Hogy történnek az ilyen gyászos csodák ? Mi maradt az imperátorok földi istenségéből és hogy lesz pár évtized alatt semmi az egetverő birodalmakból ?

S döntő, behatoló szóval, kimondta végre. «Így».

— Hát így, mint négy évvel Nagy Lajos halála után belőlünk. Most szemünk előtt látjuk. Megtanulhatjuk magunkról . . . Az elénk terülő példából, uraim . . . Mert ebben új mojsesi elme nélkül szükölködésünkben, ebbe nyomorúságunkban, ebben a mi egy kézből rossz-kézbe került nagy tanácstalanságunkban, most, most meg mi vagyunk Európának lehulló csillaga.

Kicsit később, bátorítólag tette hozzá :

— Ha engedjük . . .

Kérdezte, hogy engedik-e ?

S amazok feleltek neki, mint nyilván remélte.

Telt valamennyi idő, ameddig a három felzaklatott lélek odabent megint lecsitult. Akkor a horvát püspök gyakorlati útra terelte az értekezést.

Minden erőt összefogni — hirdette — mást tenni itt már nem is lehet, minthogy a fehérvári „kegyelmekeket“ a rendek szövetsége annak idején — és nagyon helyesen — végleg elutasította.

— Becsapódott a kapu! — pezsgett Horváthy János. — Még akiben élt volna is a szoknyásokkal kiegyezés gondolata, az most kövesse meg magát s most már attól örökre távol legyen! Hűségre visszatéréstől, jámbor megbékélésekről többé sem szó, sem beszéd!

— Mondd ezt a kisebb tiszteteknek! — gúnyolódott a küszöbön Tamás. — Mert ezek itt lejjebb más elmén vannak. Főnökük parancsa nekik nem sok. Megkerülük...

De a zágrábi püspök vállalta is éppen, hogy beszél a kaporálokkal. Új esküt vesz tőlük s a legényektől... Amire Tamás megint csak morgott.

Ha!

Ő meg a harmadik vélemény.

S majd elválnak...

Arcán árnyék suhant át. Sötét szeme mélyen a csontok gödrébe húzódott. Onnan tüzelt, lázasan és nyugtalanul. Aztán eloldta a kerékkötőt. Amit kellett, meghallott mindent. Még ittérvethnék.

Kecsesen és nesztelenül suhant el a leshelyéről, éber ösztöneivel megint eltalálta a kellő időpontot, mert, vagy fertályóra mulva, jöttek már kifelé a fő korifeusok is.

Búcsúzóban a négy férfi megállt.

— Kiadom a strázsának a jelszót — mondta Palizsnay.

A közbülső Horváthy az őrtornyok megvizsgálását ígérte, bátyja pedig az eskü kivételét.

Kont a kezét nyújtotta.

— A pör...!

— Mindjárt az első tartósabb szünetben megkezdjük — felelte Palizsnay.

Ezzel szétvált az útjuk. Csak később tudta meg Kont, hogy mennyire.

\*

„Tartós szünetre“ napokig várhattak. Novigrád ostroma erősbödött. Egyre tombolt az ágyúdörgés. Egyre romlott a belső állapot. A kőszegők alig győzték éjjel a nappali faltöréseket betömni. Sok jó harcos pusztult, keményen, keményen indult meg a vívás. De legalább az ijedősök, babonások és megtérést emlegetők is elhallgattak. A pártkatonaság a szenvedett veszteségeken vadul felbőszült és Palizsnay várnagy kiküldhette végre azt az ő emberét a fenyegetődzéssel a zsigmondistákhoz.

Két nap telt ismét.

Az ostromolt várban ruhát alig váltottak az emberek és padon nem aludt senki, csak úgy a falakon, hátal nekidülve. Míg valahára aztán eljött a nyugalom. Dél óta csendben voltak az ágyúk. A küntieknek elfogyott a poruk. Új szállítmányt vártak.

— Senki sem meri a létrákat megmászni! — bizakodtak el mindjárt a legények.

A vezetők nem osztották ezt a csalfa reményt, hogy már örökre minden jó és itt az örök béke... Ők meg azt gondolták inkább, hogy a kint terjedő fenyegetés tette meg a magáét. Abban azonban ők is bíztak, hogy az ostrom majd enged valamelyes nyugtot s hogy most eleget lehetne tenni Kont kívánságának. És az ifjú Horváthy László boldogan hordta szét az izgalmas hírt a fontosabb pártbeli férfiak közt:

— A pört megkezdhethük! Estére tartózzanak kelmeitek az ítélkezéshez!

Ami úgy is történt.

Korai vacsoraosztás volt, hogy ne kelljen majd a has miatt a törvényszéket megszakítani, de a behívottak inkább csak a gallér mögé hajigálták a féligragott falatokat. A refektórium nyüzsgött, mint a felrázott méhköpű. Mindenki szokatlan élmények sejtelmétől borzongott. Néhányan most látnak először valóságos királyi személyeket... s milyen az? És milyenek legyenek ők maguk? Hogy kelljen ilyenkor viselkedniök és hogy viselkednek azok a koronás fők?

A lelkeket kíváncsiság, fel-felfakadó düh, itt-ott valami névtelen félelem, izgaloméhség és türelmetlenség ölte. Az asztali rendtartás első két fogása még csak leforgott valahogy. A harmadik ételújításkor azonban már senkisémet kért és Kún Miklós dühbegurulva afőlött, hogy a mászkáló inasok miatt nem beszélhet nyíltan, rárivalt egy ártatlan étékfogóra.

— Hé, te kófic! Ha a fogad nem nád és nem dióbél az agyadveleje, akkor tudhatod, hogy itt most az élő istória készül! Égy mán a fenébe avval az aszúgyümölcsessel... míg rosszkedvemben meg nem csaplak!

Eltolta a tányért s nagy pöfögve a szomszédja felé fordult, de Palizsnay Tamás széke üresen állt. Mikor tűnt el a helyéről, nem vette észre senki. Osont, csak kisillant, köddé vált, elkanyargott, mint a nesztelen gyík, már lent is volt a kazamatában.

A tömlöckulcsot nem adta ki a kezéből, amióta először zsebre tette. Odalent semmi sem történhetett nála nélkül. Kulccsal a kezében várta be a nőket felszállító parancsot, mely vagy fertályóra mulva le is érkezett.

A két árnyék kilépett a nyomorúságos zárkából. És Tamás karja önkéntelenül megrándult.

Ha...! A legkönnyebben s egycsapásra... Kész

lenne az egész... Az egész bánás... Amazok hálát adhatnának...

De nem.

Széteresztette csomóbaszökött izmait.

Ezt így... sohasem!

Két foglárnak teátrumot?

Esztelenség.

S angolnasíma siklással suhant a nők után, akik rövid időn belül másodszer költöztek, most azonban fölfelé imbolyogva az ódon létracsontváz bordafogain.

Mária törékeny kis teste a megpattanásig feszült. Minden legapróbb jelt felfogott; hogy mennyivel üresebb lett a levegő, mely eddig szinte szúrta. Fontos alkotó rész hiányzott belőle. Az az éles szag, mely a cellában honolt és melyhez hasonlót csupán a vándor jokulátorok vadállatketrecci körül érzett eddig.

A menet hirtelen megállt.

A kulcsosomó megint csörömpölt.

A mélység lakóit most azonban fényár találta arcba, de olyan rájuktörő erővel, hogy világukat vesztették s tehetetlenül és megbénultan kőültek helybe.

A hajcsárok hagyták őket szédelegni. Sunyi és zavart tolvajmozdulatokkal, mindössze a vasgolyókat lopták utánuk. Itt, valami egyelőre még ismeretlen hatalmak büvkörén belül, egyszerre elszégyelték emberségük kevés maradékát, ezt a kicsiny segítségüket is.



HARMINCADIK RÉSZ

JEZABEL PÖRE



## XCII.

Héreghi János jogtudós országdoktor tolla az egész idő alatt szaporán percegett. Most kitette a kezéből. Másikat vett.

A nagy hombár szobában olyan csend volt, hogy szinte még a lélegzetvétel is zajként tűnt. Simon bánfia csak később fujta ki óvatosan az orrát és Kompolthy ekkor valamelyest odébb ruccant a székével s zavart, kunkogó kis hangot hallatott.

Palizsnay várnagy felvetette fínom, diabolikus fejét.

— Rámabeli származású Kotromanics Erzsébet banilla! — mondta a bírák monotonus, idéző módján.

A főporkoláb erre előretolta a fal mellől a nagyobbik árnyékcsoportot.

És most Palizsnay :

— Felelj nekem, te vagy-e az, akinek nevét szólítottam.

Erzsébet, mint egy alvajáró, feketén, halk lábujj-hegyen, lassú, mély szárnycsapásokkal himbálódzva siklott előre s megtorpanva az akadályon, megállt az asztal előtt. Fokonkint magába süllyedt. Tekintete kongott az ürességtől. Szinte a téboly egykedvűségével bámult maga elé. Fehér kezei fáradtan függtek az oldalán. De magas alakja még így, megtört betegen és kol-

dúsrongyainak kirívó szegénységében is méltóság-  
teljes volt. Egész lénye nehéz és megmásíthatatlanul  
gyászos, mint egy szurokkal tömött zsák. Töprengő és  
idegenkedő arccal, szórakozottan, vontatottan pillantott  
fel Palizsnayra, mint akinek időbe kerül megérteni,  
hogy itt e világon ezúttal még neki beszélnek, — aztán  
zsibbadt hangon válaszolt :

— Mi vagyunk Magyar-, Horvát-, Kun- és Bol-  
gárország, Dalmácia, Ráma, Szerbia, Galicia és Lodo-  
méria régenskirálynéja, salernói hercegnő s a szent-  
angyalhegyi dominium úrnője és nem „banilla“. Mi  
jogon indítasz kérdéseket hozzánk ?

Palizsnay vékony szája futó kis mosolyra vonult.

— A pluralis majestaticusról, fejedelmi többső  
számról, ésatöbbiféle királyhóbortokról csak tégy le  
izibe. Itt te nem vagy királyné, sem régens, sem más-  
milyen, hanem vagy gyanus bűnös, akit ebben az órá-  
ban számadásra vonunk.

Rövid, feszült csend lett. Petőfia János Ádámcsut-  
kája koppanva nyelt. Maga Erzsébet, mintegy az álom  
kútjából ismét felmerülve, megszólalt.

— Publica querellát nem folytathatok ellenünk.  
Bíránk ti nem lehettek. Magyar királyok felett seminő  
párt, csakis az ország gyűlése ítélkezhetik a törvény  
szerint.

— Amelyet ti szinte soha be nem tartottatok ! Az  
a rend és törvény ! Be rádért a felismerés — biccentett  
közbe Palizsnay s ferdén emelkedő szemöldökei még  
ferdebbre ágaskodtak.

A bírák táblája fészkelődött. A padsorokon az  
izgalom lehelete borzolt végig.

Horváthy Jánosnak azonban sok volt.

Így majd csak feleseljenek ? Arra vagyunk ?

Közberivalt.

— No né ! Hát ezt nem tűröm ! Még mit meré-  
szel . . . Cokingasd le uram mindjárt és szorosabbra ott  
a szájában azt a zabolát . . . vagy ! Ne adja Isten oda-  
menjek !

— Csiba ! Csiba ! — köpte utána forrongó epéjét Horváthy László.

Palizsnay kézlegyintése mindkettőjüknek szólt. Egyszersmind a vádban forgó asszonynak is.

— Ércsük ebből, hogy valaki talánbizony majd nem felel ?

— Na tekints csak hátra, abba a kamarába, hogy ki és mi vár ott reátok ? — fujtatott Poháros Pál.

Erzsébet álmatlan szemének héjai lassan úgy szálltak le, mint hervadt temetői leplek. Arca megkövült. Nem mozdult.

— Már ide bejőve jól láttam s nem félek a zoktól — suttogta. — Fogok felelni, de korántsem azért, hanem magunkszántából, hogy illetlenségeknek két fejedelmi személyt szükség nélkül ki ne tegyünk.

Horváthy Lászlót ez pokoli módon mulattatta. Vonító farkasnevetésre fakadt.

— Nézzétek ezt... S még fejedelem ! A nyúves ! Férgekkel borított... A koszvadott !

János bátyja is az asztalt munkálta öklével.

— No mi lesz már ? Fogsz-e orcázni ? Beszélsz-e, banya ? Mert úgytetszik, kérdésben forogsz !

A sápadt viaszszoborról lesiklott minden sértés. Pillái közül — futólag, szűrve, fentről — odaejtette dermedt tekintetét a szitkozódó emberre és csendes szava sütött a hidegtől.

— Te... Te szegény. Te mondhatsz akármit. Neked én nem válaszolok.

A teremben mindinkább engedett az elfogultság. A bírák mocorogtak.

Kont tiltakozólag intett.

— Elég. E hangot távoztassuk. Így uraim csak nagyon parasztmagyarul volna. Istállóba illő s nem civilis.

Palizsnay várnagy odavillant: de jó... Ezt a mutatós embert elkedvetleníteni nem akarta. A legfentebb lobogtatott zászló... S amellet kifogyhatatlan erszény, mely nélkül az egész liga összeomlanék.

— Folytassuk! — recsegett. — Álljon elő a másik!

A foglárók tölték is mindjárt Máriát, hogy anélkül sem valami erős lábakon állva, csaknem elesett.

Suhant egy lenge lépés, Erzsébet karjába fogadta a hulló testet és fejérebörította palástjának szomorú rongyait, mint egy gyászoló római nő. Az eszelősre ijedt lányka ezzel el is tűnt a kíváncsi szemek elől.

— Mit akartok? Megmondtuk, hogy mi vagyunk a tuteur, a gyámkirályné, mink is szignáltunk. Ófelsége még fel sem serdült, nem sui juris, tehát majd mi beszélünk helyette.

— Rövidség kedvéért így is elfogadjuk, de kettőtök terhére — intett beleegyezést Palizsnay és nem ügyelt rá, hogy a balján Horváthy János kurrog, kard tokjával csörög s bizannyal lázadozik. Neki kell itt a távolabbi dolgokra gondolnia és azokat kisürgetni.

— A lefogott levélvivő emberetek neve?

— Erre nem felelünk — mondta az árnyék, olyan zártan, hogy Palizsnay nem is erősködött.

Hiszen kezük közt a fogoly! Majd...

Inkább arra a kérdésre tért át, amit a Konttal való első összecsapásukkor számítólag elhallgatott, de amiért egyáltalán megengedte ezt az egész gyűlést. Most a saját vermébe esett a kényes úr... Hogyan térhetne ki?

— Mikor felséges Károly az országba bejött — melegegett azonnal a fontos ügybe — ti akkor igen barátoknak színleltétek magatokat őiránta. Mit akartatok... Mire céloztatok evvel?

Erzsébet tagadólag ingatta a fejét. Nem nekik volt itt valami akármilyen céljuk; Károly nem-magyar, csak idegen királynak, amikor egy jogarához soha nem tartozott birodalomba — kezdeményezőleg — bezállt.

— Ti tudjátok, hogy kik szökdöstek ki mindenféle ürügyek alatt Nápolyba, kik hívták be s miért, hiszen most is ugyan együtt s egybe vannak azon Szent Sír... azok a Jeruzsálem-látogató zarándokok. Elég egymást megvallatniok ezekről.

Fontolgatás nélkül, csak ösztönszerűleg, de mégis helyes pontot érintett, mutatta a kirobbanó zsvivaj.

— Elhallgatsz itt ?

— Még mit merészel !

— Húzd meg magad asszony, azt ajánlom, húzd meg magad, vagy Isten ne legyen istenem!... Eh, hagyjatok barátim... Gutta helyben megüt! — szabadkozott padszomszédjai kezéből Horváthy Lász, mint egy hajlékonyan csapongó hal. — Ez úgy beszél.. Fejemnek járt tőle a meleg. Minden vérem pezseg az én ereimben! Hiszen királyi féltestvérünk volt a boldogult!

Palizsnay János — tompa közönyében egyébként Erzsébet is — mintha nem hallották volna.

Előbbi feltette a rendre következő kérdést:

— Forgács Balázs sem? Az sem állt a célotok szolgálatába? Nem?

— Világosabban szólj.

— Tagadd hát, hogy Károly megrontására bérelted fel!

— Kerülgessük! No kerülgessük! — tapsolt, uszított Szöglaky és mert a Horváthyak indulatos gyűlölködése már ráragadt, lerántotta sérült szeméről a kendőt s légyecsapóként a pad éléhez csattantotta.

— Beszélj! Csárogj! Na orcázz, meretrix! Most van ideje!

Erzsébet elfordult. Palizsnayra dobta fáradt szemeit.

— Én neked felelek. Ami kár — és hirtelen nyálat nyelt — a bitorló Károlyban történt, azt az előbbmondott Forgách főpohárnok saját akaratából és segítő szándéktól vezetve, végezte. Bérelni mi nem béreltük.

Most Kont mélyenzsongó öregharang hangja kondult. A Forgách-dologgal kiment az eszéből az előbbkapott szúrás, észrevétlenül a Károly-féle vitába siklott.

— Csak Gímes és Gács — mondta. — Nem, nem, királyné! Ez helytelen. S így nem boldogulsz.

Emlékeztette a vádban álló nőt, hogy nem gyermekek, látó férfiak közt van, akiknek szemét Forgách hirtelen meggazdagodása el nem kerülhette.

— Likas a rosta igen . . . Átlátszik a hamis beszéd. Szállj csak inkább magadba ! Törödelemnek órája ez. Tégy teljesen igaz vallomást s akkor Isten után mitőlünk is jobbakat remélhetsz.

Erzsébetnek egy pillanatra — most ez egyszer, hosszú idő óta először — megéledtek az arcvonásai. Sötét szeme megrezdült, szinte rémült-tágra szakadt, elámult, gyötrő figyelem düledt belőle s mintha egészbevéve is valahogy egyszerre sebezhetővé és ropant törékennyé vált volna.

Így állt ott néhány másodpercig, valami különös, bús-titokzatos elszörnyedéssel, mérhetetlen elcsodálkozásában gyámoltalanul, zavartan ide-oda imbolyogva és csak nézett, nézett, elveszetten.

Ki szól itt ? S ki beszél ?

„Isten“ . . .

Hallotta valamikor.

És : bocsánat . . .

Emberséges szó . . . .

Lassan mintha ködfátyol ereszkedett volna a tekintete elé. S mintha könnyeket rejtenének a fájdalomsmélyen arcára lehunytt pillái.

De mindez csak egy átcikkázó tükörcsillanás dolga volt. Szenvedő, nemélő, nememberi szeme akkor megint visszaszűkült, rossz, kegyetlen, keserű és kétségbeesett két kis sugár lobbant ki a fenekéről — ezüst és vas a holdvilágnál — azzal az egész változás elmúlt, a komor arc tündöklése kihamvadt. Céltalan üresség, undor és unalom kóválygott a két behorpadt szemüregben s ezek aztán már nem sietős vendégként jöttek. Megmaradtak, odafagytak.

Erzsébet gyors lélegzetet vett és rövid, pihegő, halk, elszánt és ridegen visszautasító hangon felelt:

— Ne sajnáljatok, mert mi sem bánkódunk. Semmit, semmit meg nem bánunk. „Jezabel“ . . . Egy-

korban valakitől ezt a csúfnevet nyertük . . . Hát ti se kíméljétek. Szóljatok csak a szokott módotok szerint. Mit sem kérünk, sem Istentől, sem embertől . . . Szármalmat el sem fogadunk . . . Folytassátok !

És kitartott első kijelentésénél, hogy az elpusztult Forgách csupán szenvedett sebei fejében és utólag kapta volt a felhányt birtokokat.

Már a csonka Jánky is sodródott. Mérgesen hadonászott a megmaradt karjával.

— Ejsze mit . . . Nyilván nemidegenje vala neki az úrfi. Egy csintalan nő ! Számít is az ilyeneknél sokat . . .

— Megengedsz egy kérdést ? — kelt fel most a Hédervári-rokonság, Istvánfia Kont János, nem kis részben azért is, hogy Jánky rút célozgatását elüsse.

A várnagy, mihelyst Kont, mindjárt síma, engedékeny és nagyon udvarias lett.

— De ugyan hova gondolsz ! Bíróként ülsz itt, talán csak kérdezhetsz ?

És várta a kinyilatkoztatást.

Kont János erre a rab nőhöz fordult.

— Már egykorban megsebesülvén, budai palotában börtönbe vetted azon Károlyt . . .

— Így is nevezhető — intett Erzsébet, de makacsul csak elnöklő bírāja felé. — A városban zendülés volt.

Palizsnay buzgón helyeselt a második Kontnak, hogy valóban . . . igen . . . ez következik és ezen a nyomon kell itt most tovább haladni . . . Recte !

Gyors tekintetet vetett a roskatag asszonyra.

— Felhurcoltattad nehéz sebeivel a toronyba a rab királyt !

— Mert ti gyaloghintón hoztátok ide a rab magyar királynőket . . .

— Szűnj ! Azt beszéld, amelyet kérdezőnk.

— Ottan abból a bástyából Károly emberei esztelen nyilazásokat és vad öldökléseket míveltek —

lehelte Erzsébet. — Annak illet megszűntetni, aki okozta. Sok jó hívünk veszett el akkor.

— De lecsendesedvén később már az a vár, utóbb aztán mért... mért nem hagytál nyugtot a szegénynek ?

— Hogy ércsük ? Csak látogattam — derengett át pilláin Erzsébet fényétvesztett szeme.

Palizsnay félkört bólintott.

— Hallották kegyelmeik. Ő — ezt gúnyosan megnyomta — csak látogatta éppen. Afféle irgalmas szamaritánusként... Értetődik.

S ezúttal őszinte keserűség bujkált az ajkai körül.

— Ahelyett, hogy mindenestől hazaküldted volna !

— Új beütést szerkeszteni... Kelmed talán ezt tette volna helyünkbe ? S most akkor valaki mért nem oly szamaritánus ?

— Jah, te imilyen-amolyan néember !

— Ne törd szájalását ! — ordított fel váltakozva a két ifjabb Horváthy és már Palizsnay Tamás sem bírta a veszteglést. Felpattant az utolsó padból, nyugtalanul elősietett, ruganvosan kezdett fel-alá loholni s felpúpozott vállak közül nézett ide-oda. Zajtalan mozdulatainak idegeskönnyed gyorsasága a felbőszített párdúcéra emlékeztetett. Ugrásra kész, nagyszerű, lefojtott, finom matériájú erő, düh és kínzó gyűlölet feszült a karcsú testben.

Horváthy János szeméből is kékes láng sütött.

— Minket bujdosásba ejtettél ! Sohonnani bitangokként országból verettél ! Szállásunktól, értékinktől, atyafiságunktól, dolgainktól, elrekesztve vagyunk s kóborolni kényszerítettünk ! — rikácsolt.

— És ti mind ezeknek is a lehetőségével ne már jóelőre számoltatok volna ? Még mielőtt az országon belül és királyi házunk ellen lázadásba kezdtetek ? — siklott végig lomha tekintettel Erzsébet Palizsnayn. — Ne kényszeríts, hogy ily rossz politika vezérének gondoljalak.

És egy lehulló mozdulatot tett.

— Akkor pedig, ha ez így van, ha minden bennvult a számításokban, akkor pedig az egész bírászkodástok itten, csak merő váz. Űrügy... Mondd meg tisztán és igazán, hogy valójába mit akartok velünk — fejezte be halkán és kihalt arcán növekvő boru terjengett. Mintha az a szívszággató hang sem lenne képes többé kirázni érzéketlenségéből, mely a palástja alól hallatszott.

Mária fel-felsírt és fogainak összeverődése időről időre világosan kivehető lett.

Horváthy János most a mellette elnöklő várnagyhoz fordult.

— Szavat kérek! Mondásaim vannak. Necsak a Kontok...

— Tessék — felelt Palizsnay és halkán dobolt az asztal lapján. A beszéd velejét kérdezte.

— Kívánom az erkölcs dolgát elővételni.

— Ez fölösleges! — mozdult meg hirtelen Kont. De Horváthy makacsul kitartott.

— Egyik fő-fő pontozata éppen a vádnak!

— Ettől visszapironkodok!

Szóharc kerekedett. Horváthy azt tudakolta, hogy mért..! Ugyan mért kímélnék ezt a némbert!

— Amiért az országot lezüllesztette? Megcsúfolta cinkosával a trónust?

— Ki kell jelentenem vérem lázadását! — dörgött vissza István.

— Én meg pedig követelem a nádorrali ügyek szorgos vizsgálatát és megbélyegzését!

— Favete linguis! — Elütöm-vetem. Azon úr nekem nagy fő antagonistám és dolgunknak nagy kerékkötője volt, de megbűnhődött.

— Valakik hogy védik? Nohát ez bámító! Mért véditek? — szisszent irígyen Horváthy. — Gara kimúlt, ugyebizony, hanem azért maradtak még kellő garaysták... A maga pártjára csinált némelyeket..

Kont sértődötten csattant vissza:

— Ezt elutasítjuk! Ez micsoda beszéd? Kérlek azért atyafi... vigyázz ott az én ártatlanságomra!

Aztán meggondolta a dolgot, beérte egy utánozhatatlan fejtetéssel.

— Nem köt a hűtöm felelgetnünk... jó úr. Amúgy sem én levén itt a vádlott... Vagy mi...

Horváthy Pál érkezettnek látta az időt, a tárgyhöz visszatérést sürgette. A vár veszedelmére utalt. Nem ülhetnek esztendőig együtt. Ne vesszenek el a kis részletekben.

— Ítéletet kell itt ma hoznunk.

Kont szeme sötéten rásiklott.

— Igende... a lány!

S még figyelmeztetőbb nyomatékkal:

— Leánya, tulajdon vére, szintén jelenlenni talál-tatódik. És noha Zsigmond... de tudunkkal virgo intacta!

— Ma még! — szalajtotta ki a száján Palizsnay, mintegy véletlenül.

— Ez ugyan szerencséje is lehet! — kiáltozták már többen. — Nem oly aránt... nem bizonyos, hogy érdemel!

István erre csöndben maradt néhány pillanatig, aztán lassú részletekben megroppanva, felállt. Bár komornak, de már teljesen nyugodtnak látszott.

— Egyforma a juss... S a többség szava dönt. Én tehát uraim, mint leszavazott... különben nem történhetvén... Tiszteletünkkel.

És kilépett a padszékből.

— A kigyelmetek jóakarata...!

Ő a nemzet javát célzó felsőbb szempontokról továbbra sem feledkezik meg. Nem szakad el a szövetségtől. Minden országos végzéshez előre hozzájárul. Ennek a kérdésnek feszegetésénél bentmaradni azonban nem gusztusa.

— Szentgyörgy lovagja vagyok, barátim.

És előbbre haladt a meglepődések közepett.

— Csak ide éppen a szomszéd szobába lépek ki.

Van egy jó Csóka inasom. Híjhattok, mihelest ez itten elkészül. Engedelemmel..! Szintén előre kikötött jussom.

Azzal végig s el.

Dán László súgva megjegyezte:

— Ez elment fejedelemséget keresni...

— Igen! Finnyás nemzetség!

Héreghi János tolla járt még egy darabig, de csak úgy üres-elgondolkozottan, a levegőben.

Most egyszerre kirakta a szerszámot a kézből.

— Én is! — szólt határozottan.

És kelt felfelé.

— Megengedjenek kelmeik... Szédülök. Hideg lelvén még hadbeli csömörtől. Az májam is nagyon megkeménykedett attól. Hagyom szavazatomat.

— Hát a protokollum! — kiáltották többen.

— Nem boszorkányság! Csinálja más. Vezesse Poháros Pál. Én, kedvesem, karddal megdarabolt beteg ember s igen véremvesztett, élhetetlen ember vagyok.

— Csak felettébb meglágyult szív! Kibeszéli magát közülünk.

— Való. Történhetik.

De alig hogy Héreghi a terem harmadába ért, már emelkedett Korpády János, Szerdahelyi Péter, sőt az előbb még oly dühös Szöglaky és Istvánfia Kont János is.

Keblére helyezte jobbját.

— Értevagyonok, tekintetes gyülekezet... Csupa lelki és testi atyafim...

— Na lelj valami így-úgy okot!

János a csendesen haladozó Héreghi után intett.

— Dettó származtatom voksomat. Barátomat szédült gyengeségében el nem hagyhatom. Odaát tisztább a levegő.

Nahát, idebent is tisztul — cincogott magában a fekete Palizsnay és bátyja sem erőltette tovább a távozókat. Fő, hogy megharagvás nem történt, visz-

szahagyott szavazatok ellenben igen... Menjenek!  
Akadékoskodók.

—  
A nagy Kont a küszöbön bevárta követőit.

Szólni nem szólt hozzájuk, csak kezét szorított  
velük.

S lettek mostantól külön test a testben.

---

### XCIII.

Ettől fogva már gyorsan ment, ameddig aztán megtörtént.

A vallatott asszonyt Horváthy János vette zápor-tűz alá. Követelte, térjenek vissza a Károly-féle dolgokra. Ismerje be a „hamiséletű“ nő, hogy Garayval egyetértőleg hurcolták el szem elől Visegrádba a nagy-beteg Károlyt!

Erzsébet továbbra is csak Palizsnayhoz beszélt.

— Azon kéretlen vendégünk ő maga óhajtott eget változtatni. Erre akár hitelhetnék is, ha úgy akarnám s nem lenne méltóságunkon alul.

— Mi pedig elhinnők, ha nem volna az okos észen felül! Ámde nem hiszük. Tisztán tudjuk, hogy milyen sugalmazó lelked és egyébként is, kicsoda-micsodád volt az az ember! Mondjam?

Itt Horváthy hatáskeltőleg, gúnyosan, az auditorok táblája felé fordult s eddig fojtott hangjában egyszerre ellenállhatatlan indulat ugrott fel.

— Éktelenül cselükedtek! Oh nagy méltatlanság és fejedelmekben lévő sok feslett gonoszság! — dobta magasba a két karját. — Hites urával, Nagy Lajossal is már alkalmatlan élete volt. Férjétől még annak világonlétében megvált valaki! Ne gondold, hogy a titok csak köztetek maradt volna! Tudjuk, hogy ördögök-

től igazíttatva, már akkor abba a derekas úrba ragaszkodtál te s rejtve csak elején, de aztán mind nyilvánban voltál az ökelme ösmeretiben !

Olyan lázba jött, nem bírt többé magán uralkodni, kibolondult az asztal előtti térségre, majd oda-lódult, odaállt szorosán az asszony elé.

— Hát ehhez a szolgáljához adta magát igen valaki ! Ne félj, hamar megbúzlóttuk a helytelen familiaritást, melynek híre még a hazalagosok közé is kicsördült . . . Valami rút proverbiumba is keltek . . .

Megint elhallgatott, zavaros szeme szétjárt néhány pillanatig, gyűlölettől feszülő teste kínlódva mozgott ide-oda, aztán dühét lovalva és zaklatottan folytatta tovább:

— De ennek az orcája, uraim, csak mint a bagazia bőr ! Az erkölcsös példával mit sem törődött, hanem élt vala azon másik hitszegővel, mint afféle állapotocskákban szokott úgy lenni . . . Hogy rövid időkre és fontos országos ügyekben is, egykicsit külfönválniuk, már kész betegségének tartja vala ! Hiába lenne minden tagadás ! — dobta prédájára gőzölgő tekintetét. — Egykor kézrekerítettük ám egy leveledet, híres ! Valódiságát tízen megösmertük ! Párját vöttük. Verifikáltuk ! Megvan az iratocska, kiben a különlételt panaszolod s csókjaidat osztod !

És rekedt, fülbántó nevetéssel hirdette ki, hogy ez a posta még valamikor Diósgyőrben kelt, amikor Gara nádor meg Budán fejedelmizált.

— Hogy a legcsalhatatlanabb szerelemlevél, bocsájtom a bírák tanácsára s helyezem ide, ennek a gyűlésnek asztalára !

Gyorsan előre lépett, nyitva az asztalra vetett egy árkus papirost, teli tenyérrel rácsapott s a kövédermedt ülnökök felé fordult.

— Így. Itt ! Meggyőződhetik ebből akárki, hogy mennyire mint galambpárját szólogatja benne Garayt ez a személy ! Ami is hogy midolog legyen az ő köteles szolgáljával . . . nemzet okulására —

Parasztul kiköpött s megmondta. Most már rettenetes szavakat ontott, hogy a legedzettebb harcosok is összerezdültek tőle, mintha ostor csipdeste volna a hátuk gerincét.

Erzsébet, arcát előrefeszítve, állt a részegen megtántorodó falak közt.

Egy pillanat . . .

Hirtelen megrázkódott, alakja természetellenesen magasra felnyúlt, úgy tetszett, mintha nyíllövés érte volna a szíve közepén, két kézzel odakapott, aztán tehetetlen mozdulattal hullatta le megint a karjait.

Ez az ütés hát talált. A nyílt leleplezés váratlanul jött. Rút, de már megszokott gyalázkodásokra igen, kézzelfogható bizonyítékokra azonban sohasem készült.

Próbált volna szólni. Szája nehányszor ki is nyílt, de üresen ismét összecsukódott. Hang nem jött ki rajta. Csak állt ott, nehéz bódulattal küzdve s nézett örvénylő és valami elmezavart, álmélkodó bódulattal, mely úgy nyűgözte le egész testét, mint a bénulás.

Az ő szerelme . . . !

Utolsó értéke, amije volt . . . Aminek boldogtalan emlékét még őrizte odabent, mélyen, egy zaklatott, elhibázott, bűnös bolond élet legrejtettebb titokkamrájában. azt híve, hogy sajátmagának is örökre hozzáférhetetlenül . . .

S most hát itt a sárban . . . Itt, a porban . . . Gyermek és ország-világ előtt . . . Buja kíváncsiságú, már vérrel érdeklődő hím-állatok szennyes terítékén . . .

Feje előrebukott — mintha valahova a távolba igenlene — és elcsukló lélekkel, ellenmondás nélkül hallgatott. Belezuhan a szégyen megsemmisülésébe.

Egyszerre másvalaki rivalt fel a helyén, akire nem számított senki és akivel a megduzzadt palástja alatt úgy állt mostanig, mintha életében másodszor lenne vele terhes.

Mária jött a világra s olyan erejű és olyan átsza-

kító éles kiáltás hasadt ki a torkán, hogy a kemény férfiak lúdbőrösek lettek tőle.

— Átkozott! Ezért még fizettek! Isten rátok fuj... s ti szétszórattok!

Csak a Horváthyakon nem látszott megrendülés. Nekik reményen felüli ajándék volt ez a hirtelen szaporulat és János bán rögtön közelebb is jött, hogy csak egy részletét se vesse el annak a ritka képnek, mikor a megfogott egér visszafordul és gyávaságának egész örült hősiességével, támadója kezébe mar.

— Á, á! — vonított. — Hej, a sennyedék! Ni a kis hüllő! Hát előkerültünk? Neked is van hangod? De azt elnézted ugyebizony, csendben, «király» létedre — a szót jól megnyomta — hogy nagy fekete berbécs anyád a drágalátosával igazgasson helyetted!

S megint a bírákhoz, éles szögben oldaltvetett állal, megfeszülő karral, rámutató ujjal:

— Tekintetes szövetkezett atyafiaim! Tekintetes táblafiai! Tekintetes... tekintetes pártfeleim! Ecce niger est, hunc tu Romane caveto... Ime, azkitől őrizkedjünk...

Esküdött, hogy eredendően épp ez a gyermekuralom hozta az országra a romlást, amivel Isten fenyegette is eléggé a régieket, az ő prófétái által.

— Jelentem a Marja lányzót a másik kettőhöz hasolló fekélynek lenni a nemzet testén! — ordított. — Jelentem őt igen cinkosnak lenni s minthogy ő maga előbujt, minden késedelem nélkül terjesztem ki reá is a panaszt.

Már repedésig gyűlt benne az indulat. Sistergett. Fel-felhördült és üvöltött. Tombolt. Nagyokat dobbanzott. Hogy szikrája a nagylajosi vérnek, büszkeségnek, szikrája az okosságnak, libera voluntasnak, szikrája a fejedelmi erényeknek, ebben a botot sem érdemlő ebecskében fel nem található, soha meg nem mozdult.

— Csak sunyi lappangással s oly kora-fesletten palástul adakozni a fertelmek elfödésére...!

Szokottnál nagyobbra kinyílt szeme most meg a szokottnak is felére szűkült, szinte már azzal is köpött.

— Mért maradtál Budán, no mért? Amíg az a füstölt száraz csukaorcájú banyád Visegrádon Károly testvéremet kiirtatta... aki után én ma minden nemzetséggel együtt princeps maximus Croatiae... avagyis herceg lehetnék?

Egy parányi moccanást észrevett azért a mámor hályogán keresztül is, hogy nagy rokonai ezt az érvet aligha helyeslik... talán nem kellett volna ilyen nyíltan a piacra rakni... nyelt hát tikkadtan egyet és ösztönös ügyességgel rögtön elforgatta:

— Ország nevével mondom! Hogy a náladi féregnél sokkal jogosabb örökös, az utolsó Anjou fi is utadból takarodjék! És hogy csoroszlya anyád se maradjon az ártatlanság színe... s egy hó fehér királyi palástot alma nélkül! Beszélj, no beszélj kicsi kígyó, te fennen acsargó... vagy mindjárt esszeváglak... lélekadta lánya!

Ujjaival villázta hátra csapzott fürtjeit s zihálva erősítgette... már késő is lenne tagadni. Már él a gyanu...

— Hát kivel tétettétek láb alól Károly öfelségét! Sziszegj, hitetlen Áspis, te rusnya kölök, te, te édességes kis meretrix... örödögök szánkáznának a lelkeiden... kivel? Ó, mert valaki itt a látszatnál sokkal többet tud! — uszított. — De azt ne képzeld... valahogy azt ne hidd, hogy a királyi negéd majd végig kiment minden számvetésből! Hogy az orv gyilkoltatás hallgató része talán kisebb súlyú és következésű hűn, mint a másik, harmadik, satöbbi porciója!

Nyitott torokcsatornával a magasba ugatott:

— Vádolom! Vádolom! Vádak vádját emelem elatronkula ellen, parázna szemethunyás első- és eltökélt Káin bűnnek második fő vétke s még sok más rosszban való létratartások míjján s ezekért még tőkén akarjuk látni rossz kis koponyáját... a botránkozta-

tott haza nevében... Irgalmatlan ítéletet kérünk — végezte be kifulladásra.

Erzsébet mostanig sem ocsudott fel a kapott tagló-ütésből. Dermedt volt, mint valami lábonálló holttest. Néhányszor úgy tűnt, hogy mindjárt elborul, előre esik, de a szeme előtt hőssé rémült gyermek csodatünetménye mégis feuntartotta.

Ez az egy, legutolsó delej volt még, ami élővé tudta ezt a szörnyű roncsolt lelket rángatni... és rántotta is. Ennek a silány kis portékának dologba keveredése és fenyegető, igen közeli veszedelme.

Érte kockáztat... egy gyáva.

Futosó kis rovar védi a királyi tigris...

Lappangó gögje felszikrázott és kicsapott. Nem! Ezúttal először, de most aztán riadalmas fekete lobbanással, mégis odafordult Horváthy felé.

— Szűnj! Hitvány. És egy hangot se tovább! Korbács való nektek s nem királyi szó. Haramiák vagytok s nem lovagok és nem bírák! Szegénylegénységből lett, futott nép... birodalom testén lakmározó férgek, gyülevészek... hazátlan bitangok... s főként te, te fajtalan bakhorvát-fi! Hát ettől sem kímélhettétek ezt a szerencsétlent? Semmi, semmi sem maradhatott neki megtakarítva?

Most, most valahára visszakapta régi önmagát. Bemocsokolt szerelem, élet, uralom és minden, ami mult, cserepekben hevert a lába előtt. Egyvalami maradt: a megmászhatatlan felség. Egész lényéből ennek elszánt akarata izzott. Többé nem védekezni... Felvenni és visszasujtani, a gyatra gyengeségnek odadobott kesztyűt... Bár önmagával együtt.

Előbbre lépett, törtnyelű zászlóként bólintott:

— Ám jó! Hízzék a tisztátlan gerjedelmetek. Fedjük fel a gyermek előtt anyjának szemérmit. De attól ő még ártatlan... ártatlan marad a vádban!

S megint tett *εσν* lépést, éjjeli madaraknak lomhassú lebbenését, Horváthy felé s enyészetes lehelettel, halkán, szinte az arcába sugta:

— Fájtnak talán, hogy Garay..? Mmm? S nem te és nem ti és egy sem, egy sem hármótok közül? Mmm?

Kényszerítőleg pillantott. Csontja velejéig nézett a déli cigánynak. Beomlott, sötét szeme, valami elviselhetetlen fénnnyel sütött s most hirtelen gonosz sugár csapot ki a mélyéből. Szúrt.

— Az, úr volt! És csak címe szerint nem király. De mi vagy te, Horváthy? Te szegény. Szegény!

Fejét hátraszegve:

— Kinyilvánítsam?

Tekintete még onnan fentről sem, egy percre sem tágitott többé a másiktól. Várt feszülten egy pillanatig, aztán odacsattant:

— Egy zabi-kölyök! Filius meretricis... A legfőbb erkölcsbíró! Kóbor céda maradványa. Kellett?

Már nevetni is tudott, míg ellenfele szinte megbabonázottan állt a hitelenségtől s az erejét meghaladó gyűlölettől.

De nem volt ez vidám nevetés. Rekedt zöreje mintha sírbontás törmelékei közül neszlett volna és véres üszökkel lenne teli, hogy a vészbíráknak elakadt tőle lélegzetük.

— Bizony nem lesz hercegség, jó úr! Nagyra kapaszkodó jeles úr! És bizony a megintmásféle anyától való fattyútestvéred sem lett itt örökös király! Nem.

Élő fáklyaként most felcsapott:

— De ennek dolgát ne az éretlen nemzedéken kutatd! Nagy hős! Hanem olyanon, aki ember magáért!

Talpon álltak mind a ketten. Szemben voltak egymással.

— Eleve megmondtuk, hogy mi beszélünk s itt mi felelünk!

Kínzó tekintete el nem engedte Horváthyt. Sőt egy burrogó palásthólyagzással, bús rongyait hosszan maga után vonszolva, az asszony még közelebb is jött.

Szája körül valami kétségbeesetten kihívó mosoly rágatózott. És csak mártogatta fekete bökőjét :

— Kapott a Károlyotok nihány pohár jól megcsinált italt Visegrádon, a csendben. Tudod-e ?

Szemöldöke görcsösen megrándult.

— Meg foghatott vele elégedni — folytatta rekedt szakadozottan. — De ő nem . . .

S megrázta a fejét.

— Mire aztán minden cselszövő párája . . . minde-  
nestől . . . torkába . . . belefojttatott !

Derengő mécses-szeme itt már teljesen felszakadt, teste, az egvre kiáltóbb szavak közben szinte a magasba emelkedett, kitört, hirtelen felrobbant s mint a gátjátvesztett tűzár, pezsdült, sistergett szét most már, feltartóztatlanul.

— De ezt én, csak én — s újból metszöt sikoltva :  
— én, egyedül én magam míveltem ! Érted? Nem Garry, nem ez a gyáva lánka, sem más, sem harmadik, nem bérlett sikárius, hanem egyes egyedül én, én, evvel a két saját kezemmel itt ! — verte dübörögve a kiaszott mellét. — Mert fejedelemként így akartam ! És semmi legcsekélyebb megbánásunk sincs a dolog, vagy a földön bármi dolgunk fölött ! Kívántad hallania . . . no most hát halld !

Már a szóharc elejétől kezdve, egy lélek sem mozgott. Ez az önmagát megkiáltó vallomás meg éppen úgy jött, mint a gutaütés. Úgy érte a tanácsembereket, mintha váratlanul egy roppant sziklakonc zuhant volna le előttük. Csak hunyorogtak, zavarodott értetlenség-gel.

Aztán egyszerre mindenki felszökődösött. Általános lett a zshivaj, elszörnyedés, a kavarodás, a háborodás. És akkor bekövetkezett. Megtörtént.

A csillámablak fénylő fekete tükrén, egy ragadozóállat könnyed suhanásával, valami árnyék villant keresztül. Felpúpozott vállal osont előre. Palizsnay Tamás. Sietett a bánásába . . .

Egy perc — és a lihegő asszony nyaka köré fonta vasbilincs ujjait. Szeme közvetlenül annak szemébe sütött. Elégedett kurrogással mordult :

— No, akkor igazán Jezabel . . .

Háttal állva a többiek felé, mozgolódott még kissé.

— Így csináltad ? Így ?

Egyetlen egyszer vetődött csak fel Erzsébet. De inább akarata ellenére, mint szándékolt vívással.

Mintha egy sor buborékot látott volna gyorsan egymásután elpattanni. Dülledt figyelemmel azokra bámult. Lajos . . . Ez Károly, éppen most egy éve . . . A primás Kaplay Dömötör . . . És Garay . . . Kettejük elromlott utai . . .

Feszült arca ekkor hirtelen elkomorodott, különös módon zárkózott lett — mint ha belülről leoltottak volna valami, az egész lényét eddig megvilágító lámpást — s még mielőtt akárki észretérhetett volna, egy tehetetlen test alámerült, lezuhant a padlón és áradni kezdett belőle a csend.

Bolondok órája . . ! Alig hogy az előbb haragra oldódtak a bírák, mármeg az elszörnyedés büvölete zsibbadt rájuk. Úgy maradt mindenki, abba a fonák mozdulatba kövülten, ahogy az utolsó pillanatban volt. Egy megkezdett lépés, vagy egy kiáltás fele útján. Mária is. Megértett, látott mindent. Mégsem érzett semmit. Éppen mikor leginkább lett volna helyén, most el sem jaidult. Csak hallgatódzva emelte meg a szemöldökét.

Anyja . . . házasságtörő ? Egy gyilkos volt ?

De mintha nem itt, valahol másutt és nem ő, valaki más kérdezte volna ezt.

Vakon az első üres székhez tapogatódzott, leült, végigsimított a homlokán és csak lassan, részletenkint és egész szelíden rogyott össze.

## XCIV.

Ebben a percben szakadt fel az aító. Különös nyugtalanságtól hajtottan, a kivonult urak siettek elő. Hallották az üvöltözést. A furcsa dobbanást. Most horkanva álltak meg.

Mi . . .

A padlón, komolyan, földdé készülő súllyal, egy lomha test feküdt. Pompás tömege az elejtett király-tigrisére emlékeztetett.

Hitetlenül és hátrálva nézték.

Ez . . . ?

Szinte megvonaglott az agyuk.

Ez ?

Erzsébet ? Ugyanaz a még nyomorúságában is meggondolandó erő, akit lábon, járva, beszélve: élve hagytak itt ? A nemrégén még olyan félelmetes hírvű nagylajosi özvegy ? Ez a mindörökre közömbös holmi ?

A kidült szoborról visszapattant minden gyötrődő kérdés. Deszka kemény melle mozdulatlanul és hideg befejezetten állt. Félig nyitott szeme dermedt szúrással nézett valahova messze, mindenén keresztül s a pillák, mint kicsiny vasdárdák, külön-külön döfni látszottak.

Kont István adott először hangot.

— Micsoda insánia . . .

Hogy nem felelt senki, lassan közelebb jött, elővette zsebbeli kendőjét s végigtörült a tarkóján.

Második kérdése is válasz nélkül maradt:

— Ki dolga legyen ?

Egy tekintet azonban Palizsnay Tamás kitágult szemébe, nem hagyott benne kétséget. Erre oldalt került, ügyelve még a ruhája súrlódására is.

Az asszesszorok, mint valami álom kényszerében, nyitottak neki utat.

De nem a fekete Palizsnay, hanem Horváthy Pál szólt és szerette volna sokkal szilárdabbnak hallani a saját hangját :

— Ez uram ... Hát nézd ! Egy igen vétkes nő ...

— Minekünk tisztán bevallotta ! — fakadt közbe most mégis Horváthy János, megrettenve uszításának idő előtti következményétől és túlságosan is nagy felelősségétől. — Hogy Visegrádon, itálában adogatott volna be valami ártalmas eszközt ... S az causálta szegény Károly betegségeit ... Azt mondta !

Kont egyikükéről a másikra nézett, de egyiküknek sem felelt. A várnagy Palizsnay bontakozott elő a körből. Őreá várt.

A szikár férfi félretolta zavarodott atyafiait s az ő füstös, rekedt hangjával, szárazan egészítette ki a közlést :

— Aztán saját maga még külön megfojtotta is. Csak igasság szolgáltatott.

— És a felkelés ügyének, az egész konföderációnak veszte ! Igen — gondolta bágyadtan István.

Örültek ! Az örült ...

Nem bírta megérteni.

— Ezt a napot még emlegetni fogjuk ! — szolt. — A tett nyomát többé el nem távoztathatjuk.

Tekintete kínzottan járt körül s most hirtelen szűkre húzódott : sajátságosan megkáprázott. Mint aki ébren látomást lát ... Egy lépcsős emelvényt.

A vérpad ?

De elúzta a kísértő képet.

Hiszen nem lunátikus, mint ezek itt !

Idegenkedve fürkészett végig rajtuk, hogy milyen

gyámoltalanokká lettek egyszerre a nagyhangú hősök! Nyöszörögnek és remegnek, mint a kisgyermek. Csuzy Mihály bódorodottan bolyong. Széchenyi Konyafia Frank hülyén mered maga elé, leül és fejét lógatja...

— Ugyan kiálcsatok már be egy szolgafit, hadd hordja már el innen ezt! — csikorította el a fogait kétségbeesetten Kapronczay.

Simon bánfia erre vakon neki is indult, de ajtó helyett a tömör falnak. A váratlan akadálytól megrezdült, bántódottan megfordult, visszajött és leült Széchenyi mellé. Arra a halom valamire meredt, ami nagy fekete vasdarabként nyomta ott a padlót. Semmi volt már és mégis egyedül fontos. Ártalmatlan volt már és mégis aggasztó. Sokkal fenyegetőbb, mint amikor süvöltő étellel élt. Folyvást érezte a jelenlétét. Bele kellett merülni szemeinek födetlen kútjába. Nem lehetett csak úgy itthagyni.

Néhányan körötte álltak, bámulták, bambán. Palizsnay Tamás meg a nézőket nézte. Ezt a... Ezt a... dolgot. Láttá, hogy nagy zavar van. De az okát nem értette. Ami még rosszabb, félreértette.

Egyszerre belevillámlott, hogy Kont az előbb holmi eltüntethetetlen jelről... valami *nyomról* beszélt! Kapronczay is a tetemet takaríttatná...

Ha?

Kóbor szerencselovag agyában, mely a bűnnek, vagy megengedhetetlennek, valamiféle emberi erkölcsnek csak fogalmával sem bírt, hirtelen világosság gyúlt.

Ezek itt az elejtett asszony miatt lehetnek így megakadva! Afféle rejtek ok... politikumbeli fortély... párt-ügy, vagy mi... amihez ő nem ért, ellene szól annak, hogy a test ittmaradjon.

Félmunkát ne végezzen!

Odalenne a bánság! Maradna a szélelfutó, vágáns kalandor élet!

Nem sokat teketóriázott. Néhányat faralt csípőben, mint a hátuljával ugrásra célozó hiúz, azzal előre

tört. Kecses ügyességgel átszökkent a heverő lánykán, felragadta pogány művét s még mielőtt ebben megakadályozhatta volna valaki, fejfel előre, fejfel bezúzva, áttörve, ami akadály : ki, kivetette a testet az első ajtóablakon.

Egy nagy élet szaladzott a tűnő, fekete tömeg után. De már csak mint emlék.

— Így ! Nincs többé áruló jel ! — vigyorodott szét fehér fogakkal, a vállai közül, mikor a nagy puffanás odalent a sziklamélyben megdőrdült. Majd egy másik körbevillanó tekintet : új felfedezés — nézett a veszett bolond, hogy látja-e a szolgálatát mindenki — ottvolt az asztal mellett. Felkapta a protokollumot és ízekre szaggatta. S most . . . most már valóban . . . Várta a jutalmat.

Ezt megköszönhetik.

Ezt csak meg való köszönni ?

Minden komisz munkát elvégzett köröttük !

Sehogysen fogta fel, hogy még mindig várat a helyeslés. Neki egy elismerő szó sem . . .

A táblafiak Kont Istvánt nézték, az meg a lábbelije orrát. Aztán összerázkódott és vontatottan elindult.

A protokoll !

Az ő tiszta kezének bizonyítéka a jövő korok előtt !

Nem volt itt többé a visszataszító test — «áruló nyom», ahogy ez a lelketlen bitang mondotta az előbb — de ez sincs. Az ellenkezője sincs. Feljegyzés sincs, ami meg az ő külön véleménye, disszidenciába különvonulása mellett tanuskodhatnék.

Korpády János nyekergő szavára állt meg.

Azt mondta beteg hangon ez az úr :

— Nem ártana vádolókból minél előbb óvakodásba esnünk . . .

Gyanus pincebeli jártasságára emlékezve tette még hozzá, a különös csendben :

— Énrám nem vethet senki ! Az egésznél én idebe sem voltam !

Akkor megszólalt ő is. A zavartan feszengő Tamásra mutatott, szinte mintha most látná először :

— Ez menjen közzülünk !

Petőfia János állt legközelebb a sötét latorhoz. Dühös rémültében mindjárt vállon kapta, fojtott szitkozódások közt tuszkolta kifelé. S az infámis zsvány úgy elámult, még ellenkezni is elfelejtett.

— Vasvillával verték ki az anyja alul ! — hörgött, magában vívódva, Héregghi.

A távozók mögött szétbontakozott a riadt nyáj. Lassankint enyhült a szörnyű varázslat. Lábköszörülés, suttogás és mozgolódás élesen különhatárolt hangjai hallatszottak a bántó csendben. Furcsa, üres köhéscseléssel, Kopolthy is élővé rezdült.

Vele meg a lánykát vitette el Kont, amit titkon mindenki köszönt. Elviselhetetlen volt már a mozdulatlanságával. Úgy hatott éppen ez is . . .

De alig hogy az ajtót betették, új izgalom tört ki. Poháros Pál dúltan kiáltott :

— No, egy látott-hallott tanu ! Köröttünk pedig az ostrom gyűrű ! Eshető megszorításunkra nem gondolt az az istenverte ?

Végre kifakadt a feloldó zsvaj.

A táblafiak elszornyedve ismerték fel súlyos helyzetüket s veszekedve, megvadultan és egymás szavába vágva, lármáztak :

— Ha elesnék a vár, majd mit felelünk ?

— Hogy ad számot az asszonyról a konföderáció ? — tapogatta Szögleky a fejét, mint aki őmaga sohasem dühöngött. De szava elveszett a széktologatásban.

A bírák egy része leült. Sok volt egyszerre . . . Nemigen akarta már őket a lábuk fenntartani. Oдавoltak. Szédültek. Össze voltak törve, elgyötörve és elcsigázva. Szakadt róluk a veríték.

— Tanácskozzunk !

Többen Horváthy Pált szorongatták s ez végül engedett.

— Ha egyszer így történt! — mondta habozva. — Tudhatja mindenki... mi rendes ítélettel gondoltuk s csak később... Bár hiszen Kont urunk akarta az egész pört!

S áruló, máris kiadó tekintetet vetett rá.

De Poháros Pál szaván fennakadt:

— Igassága van ennek. Nem ártana egyfüstjibe most már az élő tanu fölött is a pálcát eltörnünk!

Kont szintén útban volt, hogy lebocsátkozik. Erre a megjegyzésre azonban félbehagyta megkezdett mozdulatát. Kételkedő, feszült szemmel bámult.

— Hogyan! Mi vagy! Ez itt az ország javára szövetkezett rendek helye. A hóhér egy ajtóval odébb! S meg nem állta egy toldalék nélkül.

— Öcsétekkel...

Ezt az embert is mintha ma látta volna először.

— Eh, háború, ostrom, törvényt bont! — támadt vissza védekezőleg Horváthy. — Mondj valami okosabbat!

— De semmi sem köll! Mit veszködtök! Miért?

Kún Miklós lelte meg most a hangját s vele egy mentő gondolatot.

Sugárzó arccal jelentette ki, hogy a feghalványabb árnyéknak sem kell itt rájuk hárulnia.

— Valamitől megrezdült s csak maga magától kiesett az ablakon a néember! Véletlen dolog... Szerencsétlenség... Marja netaláni ránkvallása pedig: csak ijedt félrebeszéd! Rémlátás! Majd ezt mondjuk!

Kont terjedő csodálattal meredt a felbuzdult emberre, róla meg a szeplős Hosszúbácsyra, aki — új találmánnyal — éppen így szólt:

— Ej, mit! Fenét neki! Szükség ide sok magyaráztatás! Hiszen nolens-volens... hiszen Zsigmondnak még inkább nagy szívességet is tettünk! Ugyihé, hogy gyűlölték mindig egymást az anyóssal!

A szorongatott atyafiak mohón, úgy szedegették fel a megváltó ötleteket, mint a mennyei mannat.

Jánky László új emberként lélegzett neki :

— Csak azt szánom — csápolta azzal a megmaradt karjával — hogy a beste boszorkányát Nápolyba, Mangitnak, már el nem küldhetjük, öfelsége kedvét evvel nem tehetjük. Bizony, más lett volna saját kéztől . . . !

— De még Marját is magunknak kell tartanunk ! Túszként ! Még ugyan vigyázunk rá ! — tódította lázasan Horváthy László.

Most szólalt meg a tumultus óta először.

A holteleven lelkek engesztelődtek, bizakodóbban zsongtak. Némelye mintha hosszú útról érkeznek, a nyugtató fürdőbe . . .

Többen azt ajánlották, hogy doktoros embert kelene a lány mellé adatni s fellábaltatni.

— Eztán semmit sem tömlöcbe, inkább azon legyünk, hogy minden módon felvirágoztassuk !

— Hiszen hatalmunkban marad !

— Vele ráérünk, ha Novigrád felszabadul az ostromból ! — kerekedtek, csiszolódtak a tervek s a zaklatott elmék végre valahára megcsitultak.

A mostanig csendben, folyton figyelő Palizsnay várnagy is érkezettnek találta az időt.

Megmozdult.

— Finalis resolutio ! — mondta érdes katonahangján, nyersen és érzéketlenül, mint akinek csak a dolgok érdeme számít. — Kelljen bár itt-ott megalkuvást is gyakorolnunk érte . . . az okos ész dönt.

Féltéstvéreinek cudar munkájáról nem adott semmi határozott véleményt. A kényszer szükségét emlegette, a politika rideg természetét és Kún Miklós gondolatát ajánlotta elfogadásra, Hosszúbácsy s Jánky toldalékával.

Azután körbe intett :

— Fenyegedett állapotunkban már tovább ne késlekedjünk . . .

Mert a vár tövében egy ideje megint ropogtak az ágyúk.

De ő nem hagyta magát belezavarni.

— Megbízuk Kontus secundust, keressen Marja részére rendes lakozást a palotai szárnyban és bő asztaltartásáról, valamint friss öltözetekről, neki ugyanúgy gazdálkodjék. Másrésztől — mondta lezárólag — minthogy szerencsétlenség van, bíraskodás pedig nem volt és nincs, tehát feljegyzés sincs s a történet csak nálunk marad, legszigorúbb titok alá ejtve . . . És most kiáltcsatok háromszoros éljent Lancelot király nevére — fejezte be szavait.

\*

Bucsúzóban Kont Istvánnak nyujtotta a kezét.

— A Fátum volt itt a bíró, nagyságod. Nem mi. Épp egy évvel Károly megölésire . . . ha meggondoljuk!

De a magábamerült ember nem vette észre a ki-nyujtott kezét. Kicsit a fejét szórakozottan megbillentette s mialatt a bírák egymásután keltek ki a padokból és csapzottan tolongva — mint akiken a szekér gázolt keresztül és a lovak patái alól támadnak elő — mentek kifelé, ő elkerült velük minden testi érintkezést.

Valami nehéz érzés nyűgözte le.

Ezek itt a forradalom fő várának elejtésével is számolnak magukban . . . !

Úristen! Kik ezek itt?

Egyszerre sajátságosan idegenül, idegennek, elhagyatottnak, valahogyan egészen más plánétáról ideszakadottnak érezte magát.

Kik közé keverközött?

Hűvösség fuvalt át a csontjain.

Miféle látomást látott az előbb? Hova, mibe, mibe sodródott?

De elutasította, nem merte, nem, itt nem volt szabad végiggondolni ezt a szörnyű, bénító gondolatot.

Hogyan . . . !

Egyikről, egy veszekedett gyilkos ebről s néhány gyáva hazudozóról: mindnyáját..?

Nehézkes mozdulatokkal huzkodta fel mentéjét a székről.

Hogyan!

Néhányak, *személyek* miatt az egész országmentő ügyet? Erős férfikirályt és Nagy Lajos dicső gondolatát: az Itáliával való egyesülést... magyar jogar alatt?

Lassan most már ő is kifele indult.

— Hagyni Európa csillagát lehullni..? S a többi mit sem vétett bajbakerültek közül, úriatlanul, kiszilanni?

Megrázta szép szakállörves fejét.

Nem, ez csak éppen valami incselkedő balgondolat ördöggkísértése lehetett. Méltatlan hozzá. Nem illő egy Hédervári Kont Istvánhoz.

És gögös arca visszanyerte szokott hideg, konok kifejezését.

— Vade! Retro, Satanas!

Vele ugyan nem boldogul.

— Ember lép s megyen s halad aztán a kezdett úton tovább.

HARMINCEGYEDIK RÉSZ

HÁRMASHALOM

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár



## XCV.

Elérkeztek 1387. Boldogasszony havának első napjai.

Novigrád környékét sűrű foltokban lepték el a temető madarak, a varjak. Egy horgas csőrű, kék gyűrűs szemű, szokatlan nagyságúra nőtt vén hím elnyitotta szárnyait és félelmesen ember-ejtésű szóval felkiáltott :  
kár !

Északkelet felől húzódott ide ez az Isten tábora, ilyen dandárostól. Verőcze megyében töltötték a varjak az őszt. Itt fognak telelni. Vár feketélik a sziklaormon. Sok a zsoldos . . . A viharvert, bölcs madársereg már tudja : ez mit jelent. S a horgascsőré megint felemeli azt a borzongató, emberrel rokon szavát :

kár !

Ha ezek a kötött nyelvek megeredhetnének ! Ha valaki az állat erőlködő beszédét megértené . . ! Meghallhatta volna tőlük, hogy mily sok dolguk van nekik mindig, ebben a szomorú országban !

Legutóbb is most az elmúlt ősszel, Gorján előtt . . .  
Bár onnan elég rövid úton elkergették őket.

Jött egy magas, őszes-szőke asszonyság, durva fekete darócruha borult sovány tagjaira, háznál feketített kendervászon fedél függött le hosszan a fejéről — és ez a darabantjaival szigonyos orrú, meggyújtott nyilakat lövetett közjük.

— Sssrrr !

Ő maga kívánt temetni.

Ő is azt sóhajtott akkor : kár !

Kár a fiatalságért, ami : *volt*. A szerelemért, mely heverve kallódott. Kár az ingyen füstbeszállt, csak önmagába haló boldogságért . . . azért a hegyen helyezett, égő lármafáért — uráért — akinek lángja pedig mily fennen lobogott . . ! De nem, de nem, de aki sohasem tudott oda világítani és oda jó lenni, ahonnan jóval és áldozattal fordultak felé, hanem ő csak inkább mindig a rosszért tudott minden jóval fizetni, élete megrontóinak, a megtévelyedett, a szegény.

Nem sírt Garayné. Csak hosszan darvadozva, magába merült és nemlátó szemmel bámult messze valahova, az avar leveleket lebegtető levegőbe, az alacsonyan járó, sápadt felhők közé.

Később a mögötte várakozó csatlóshoz fordult.

— Hők, emberek ! Oszoljatok keresni. Ittvalahol lett vége az ő törvényének.

Az inasok nem lelték meg. Ő kellett a végül is hogy rátaláljon, titokzatos sugalat után.

Maga-hajtásával a testnek reverenciát adott és állva maradt, mint a magános bús temetői ciprus, gyászosan s az enyészettől való irtózkodás nélkül.

A mákfejes gombok . . !

Legelőször ezeket a szegény apróságokat vette rajta észre. Mindig ilyeneket viselt.

— Ihol az ember fia ! Ihol vagyon ő.

Hívta földi dolgainak meglátására a bizalmas csatlóst.

Az szívet vett s odakerült. Legott Saullá vált : elváltozott ábrázatában.

— A hasított ujjú fosztány-dolmány . . ! Publikánzöld — hebegte.

Megismerte aztán a galambszínű harisnyanadrágot, sárga karmazsin künnjáró csizmákat is.

Most is a kedves veréborrú sarkantyú övedzi . . .

Felváltva sorolták a bizonyító jeleket. Nem maradt kétség. A kicsiny rézkarikákkal munkált torokhímnél meg éppen nem.

Mert ki varrta azt egykor, írott példa szerint, saját kezével? Ki?

Még a rászáradt aludtvér alatt is, örökre megismerné maga öltéseit a készítője. «Akkoriban» az ő ujjából csepegett a vér... ó hányszor, hányszor, míg ez a karácsonyi jézusfia elkészült, rejtve s oly víg tervezetések közt...!

A háznál font, zsinórral, alakos csomócskákkal meghányt, megjárattott bokatorok pánt is, a sarkantyúk felkötésére...! Az meg — igen — az meg egy régi nevénap dolga. Miklós napjái.

Sorba előkerült, minden megvolt. Minden. Csipkével prémezett kendőcske... Rózsás-majczos pártáöv, «régi formára». Boglárok... Minden, ami nem okvetlen kellő, ami nélkül még jól el lehet lenni, ami semmi, szerdék, csellengő lim-lom és hiú hiábavalóság; csak éppen az nem, amiért az eget földre lehozó, magával versengő, önmagát folyton felülmúlni akaró igyekezet fakadt. Gondosság... Az öröm... A cél. Egyetlen világ-értelme. Csak éppen a drágalátos élet nem. Csak maga a bálványozott ember nem. Az eleven Garay Miklós nem. Az nem, az nem, az nem. A szeretet apró jelei túléltek a szeretet lelkes tárgyát s az elszármazott szellem most ki tudja, hol-merre bolyong!

A főhajtú, részese gazdájával számtalan közös ütközetnek, nem állta tovább. Felsírt, apásan, öregesen:

— Miklós! Kedvesem! Jó urunk! Urunk!

Könnye az orcáján végig, szakállába csorgott, de látta, hogy hiába. Itt mindörökre, minden, már mindhiába. Az irgalmatlanul megcsonkított ember többet fel nem kél. Sohatöbbé vállára nem üt s nem mondja neki nyers férfi-gyengédséggel, urasan és mégis fiúsan, a kardra:

«No te korhadott Sebő! Hát csillog-e a villog?»

Ó, bűnös megveszett gonoszság! Jah, mely reménytelen s megfoghatatlan istentelenségek...!

Törődötten adta meg magát a változhatatlannak s együtt zsongták el aztán a Miatyánkot: a meg nem becsült, élet hidegében csak kint, egyedül fájlódní hagyott asszony, meg az ő házi tábora. Jeltelen kis had: szegődött senkifiai, szegény cselédemberek. De kezük a magvető zsebben...! Ugye, hogy ragyogott mindig a szemük a szemérmesen lesütött pilláik alatt, valahányszor «az úr» váratlanul beállított?

No csak régen. Régen is csak ritkán s mentől rövidebb időkre.

Mindig dolga volt! S mindig másutt, másért, másnál.

Hát nem igaz a varjú szava? Nem kár? Nem kár? Nem kár?

«...miképpen mi is megbocsátunk...»

— Most azt a drágalátos fejét is — nyelte le elszántan a könnyei maradékát az agg ember s mozdult, hogy menne és keresi.

De az özvegy feltartóztatta.

— Hadd — legyintett. — Azt meg nem kapod.

Mondja, hogy Nápolyba vitték a gonosz hír szerint?

Nem, ő inkább a legbelső igazi gondolatát sóhajtott:

— A fejét, a fejét, azt ő már régen elvesztette.

Lehúnyta pilláit s halkán utána lehelte:

— Vagy hét év előtt... Egy útban valahol. Valamerre Nagyszombat körül... Amikor először vetett rá szemet egy Jezabel.

A darabantok nem értették a suttogását. De nem is nekik szólt. Senkinek. A Senkinek: sajátmagának. És azzal intett, hogy fel, dologra...!

Puha gyolcsba takarták és vastag egyfából vájt diófa-koporsóba, a legjobb címeres hintóra helyezték, ami még ittmaradt Garay nádor megfáradott testéből.

Most majd utazik, ahol annyit várták, súgták nevét a csendben s idézték élő szellemét : hiába. Majd hát költözik most már haza, örökre, a szegény . . .

Bár ki kívánta ezt . . . *így* ? És örülni ki tud ? Kárörülni . . . Asszony mit kezdjen a hideg igazság elnyerésével ? Vele osztozó lélek nélkül ? Társa nélkül ?

Él az Isten, hogy neki sohasem maga az akarat kellett. Nem annak megült diadala.

Elsőség a szívben !

De nem lehetett. Csak siralomvölgyének lakóσαι vagyunk, nem pedig a teljességgel folyó paradicsomi mezőké.

\*

Az asszony csendesfáradtan rendelkezett.

— Állítsd most félre a főhintót. Jöhet a más. A többit sem hagyhatjuk itt keresztényietlenül s csak temetetlenül.

— Három halom ! — mondta a szolga.

És a nő, meggyőződéssel :

— Igen. Ez Hungária. Ez Magyarország. Ilyen rettentően épül.

Sorba következett ifjú Garay János, az öccs. Azután apjának, Garay Pálnak szintén lefejezett teste. Forgách Balázs torzója. Botos Gergely, egészben. Ketten Zudarok, István és Mihály. S még ki tudja hányan, a rajtavesztett öldöklőkéből is.

— Jah, holdvilági, balkezes királyság ! Ó gőg, ó elbizakodás ! Hol a te határod !

Rokonokat az épített boltba, külsőket majd a kertbe földelik. Ha kívánja atyafiságuk, exenterrálhassa és vigye.

Egy órán belül a cselédség gyujtott kanócokkal állt a koporsók mellett.

És Garayné :

— Lóra ! Lóra !

Legényt futtatott előre.

— Híresítsd el otthon, már készen a kocsik.

A gyertyatartó inasok elhelyezkedtek, körül. Gazdájuk mellett hordozták a szövendéket, feketében mindnyájan, lévén háztüzes ember a boldogult. És a vén legény megsóhajtotta ezt a kietlen dolgot :

Jah, jah ! Mennyi derék úr . . ! Megint csupa színemzetű nép ! Új hazát lehetne már velük foglaltatni. De ezek inkább lefeküsznek, csak nem is ellenség, hanem egymás gyűlölő testvér-kezetől, hol egy szoknya, hol egy titulus, hol egy-egy párt, vagy még ennél is semmibb ok miatt.

Mért nem férhetnek meg édes öngagságaik még életükben? Láme, hogy most mely szelíden vannak !

Az özvegy szinte mintha olvasta volna az agg ember gondolatait.

— Hatalmas Isten titkában vagyon — bólíntott.

Fázósan egy kicsit köhögött és a férfi-észjárást a maga külön asszonytörvényével megtetézve, később hozzátette :

— Nem változtathatunk. Gyenge nő a rohanó szekér küllőibe botot nem dughat, sem nemzetségét, sem atyafiait, az ő baljó utaikról semmi aggódó tanácsolásokkal le nem térítheti. Nekünk csak egy marad. Ha mit vétenének rohantukban ellenünk őkegyelmeik, mi azoktól őkegyelmeiket egész szívvel feloldozandjuk.

Néhány pillanatig csendben töprengett maga elé, aztán egy súlyos mozdulata lőn :

— Futjuk a hamis köröket, emberek, s kik magyarok és a bölcsesség fénye hamarabb, mint a sír küszöbén, el nem érkezik.

\*

Távolból már ideszűrődött a lélekharang :

«Nimbos fugo  
Dissipo ventos  
Fulgura frango . . .»

Az özvegy hallotta a szomorú, de még nem értette a biztató szavát.

\*

A gyászlovas közben Gorjánba érkezett az üzenettel :

— Megtaláltuk, hozzuk.

A házikáplán nyomban kiindult a keservesek elé. Egy kisfiú emelte előtte a keresztet, másik a tömjénezőt, négy palotáslegény meg a temetőzászlót fogta.

Halkan zsolozsmáztak.

A szérüskerteknél ereszkedett egybe a kétféle csoport. És hogy a pap előszörre kapta így teliarcba ezt a könnytelen szemű, túlságosan, túlságosan is nyugodt nőt, az ő hosszúor koporsójával, beledöbbsent, hogy pénzen is megvenné ez most a sírni-tudást, mint Psamneticus egyiptomi király.

Vajjon mért nem tud sírni ?

Nehéz gyanu ütötte szíven.

Hagyta a többieknek az éneklést és a kézi feszület mögül ijedt-szigorúan odacsillanó tekintettel, így szólt :

— Halál most noha victor, de a lelket a Teremtő nem engedi. És hiszen nem vagy magvaszakadott!

Minthogy semmi válasz nem jött, keményen hozátette :

— Még van mondásunk. A Szentírás ! Asszony ! Valahogy ne téveszd és meg ne útáld, hanem minden búsultodban te jól megfogóddzál abban, amelyet a világbíró Krisztusunk parancsolt nekünk !

— Mit ? — ébredt az özvegy.

Kis csodálkozás, mint a napba játszadozott kardtükör fénye, siklott át rajta.

A káplán megtáplálta a füstölőt.

— Magister dixit : *«temessék a halottat a holtak»*.

Garayné lassan végignézett saját magán és egyszerűen, engedelmesen, meghajtotta a fejét :

— De hiszen csak ez történik ? — válaszolt.

\*

Öt hónapra hozták meg Gorjánba a hírt, hogy Nagy Lajos méltatlan örököse, Erzsébet, megfojtva, kivettetett a novigrádi várfalon. Vérének ebek nyaldosták fel s a rálelő emberek sokáig még azt sem tudták, hogy kié az összeroncsolt porhüvely.

Az urahagyott asszony felpillantott az osztováta mellől :

— Végig, mint ama Jezabel ! Ez is hát szintúgy teljesült . . .

Fonóasszonyai nem értették, de ő értette amit mond és értette a megszaggatott országot.

Vége.



# *Gulácsy Irén művei*

JEZABEL

*Három kötet. Történelmi regény.*

NAGY LAJOS KIRÁLY

*Három kötet. Történelmi regény.*

A KÁLLÓI KAPITÁNY

*Két kötet. Történelmi regény.*

PAX VOBIS

*Három kötet. Történelmi regény.*

FEKETE VÖLEGÉNYEK

*Három kötet. Történelmi regény.*

HAMUESŐ

*Társadalmi regény.*

FÖRGETEG

*Regény.*

ERDÉLY JOGÁN

*Cikkek, karcolatok.*

RAGYOGÓ

KOVÁCS ISTVÁN

*Elbeszélések.*

TEGNAP ÉS RÉGMULT

*Elbeszélések.*

Új Idők Irodalmi Intézet (Singer és  
Wolfner) kiadása, Budapest

# UJ IDŐK

*Szerkeszti*

**HERCZEG FERENC**

*A magyar családok képes  
irodalmi hetilapja*

*Kiadóhivatal, Budapest, VI.,  
Andrássy-út 16.*



# UJ IDŐK

Szerkesztő  
HERCZEG FERENC

A magyar úri családok  
képes irodalmi  
hetilapja

---

Kiadóhivatal  
Budapest  
VI., Andrásy-út 16